NORVEGIA SACRA

NORVEGIA SACRA

AARBOK
TIL KUNNSKAP OM DEN NORSKE KIRKE
I FORTID OG SAMTID

ELLEVTE AARGANG
1931

GRADUATE THEOLOGICAL UNION
LIBRARY
1962

STEENSKE FORLAG :: OSLO

V. 11-13
1931-33

Utgitt efter tiltak av
den Norske Kirkes biskoper
Redigert av Oluf Kolsrud

JOHANSEN & NIELSENS BOKTRYKKERI, OSLO 1937

2 8 9.7/
N 8 9 /

NORVEGIA SACRA
1931

INNHOLD

Side
Alterlysenes historie og symbolikk. Av pastor *J. Ursin* 1
En norsk Grønlands-missionær. Jørgen Sverdrup. 1732-1810. Af sogneprest *H. Ostermann*, Greve, Danmark. 31
Amerika og Norge. Tre dokumenter 53
ames Maroni. Ordinert til biskop i Agder 28. mars 1931. Selvbiografi med portrett 56

Beretninger om den Norske Kirke i 1929. Avgitt til det Kgl. Kirke- og Undervisningsdepartement av den Norske Kirkes biskoper 58
- I. Oslo bispedømme 1929. Av *Johan Lunde*. 58
- II. Hamar bispedømme 1929. Av *M. Bjønness-Jacobsen* 67
- III. Agder bispedøme 1929. Av *Bernt Støylen* 70
- IV. Stavanger bispedømme 1929. Av *J. C. Petersen* 78
- V. Bjørgvin bispedøme 1929. Av *Peter Hognestad* 84
- VI. Nidaros bispedømme 1929. Av *J. Støren* 89
- VII. Haalogaland bispedømme 1929. Av *Eivind Berggrav* 100
- Kirkebyggende planer i Haalogaland 1930. En oversikt. Av *Eivind Berggrav* 107

Beretninger om den Norske Kirke i 1930. Avgitt til det Kgl. Kirke- og Undervisningsdepartement av den Norske Kirkes biskoper 122
- I. Oslo bispedømme 1930. Av *Johan Lunde* 122
- II. Hamar bispedømme 1930. Av *M. Bjønness-Jacobsen* 128
- III. Agder bispedøme 1930. Av *Bernt Støylen* 130
- IV. Stavanger bispedømme 1930. Av *J. C. Petersen* 139
- V. Bjørgvin bispedøme 1930. Av *Peter Hognestad* 146
- VI. Nidaros bispedømme 1930. Av *J. Støren* 150
- VII. Haalogaland bispedømme 1930. Av *Eivind Berggrav* 162

Kirkelig statistikk.
- Bispevalget i Agder 1930 179

De norske misjoner i 1929. Ved *A. Olsen* 180
De norske misjoner i 1930. Ved *A. Olsen* 210

PORTRETTER

Pl. Mot side
Provst Jørgen Sverdrup. 1732-1810. Maleri, tilh. J. Berner Sverdrup, Sandvika I 40
James Maroni. Biskop i Agder 1931. Fotografi . . . . II 56

1 9 0 2 3

RETTELSE

Norvegia Sacra 1930.

S. VI l. 46 les: Innbydelseskomitéens og Innkvarteringskomitéens arkiver.

ALTERLYSENES HISTORIE OG SYMBOLIKK.

Av *J. Ursin.*

I.

I det Nye Testamente tales meget om „lys og mørke", og om ild som straff, eller som renselse. Og der hentydes til den gamle gudstjeneste, med den syvarmede stake, eller ogsaa til løvsalenes gledesfest, med illuminasjonen av templet. Lyset fra dette, som sendte sine straaler inn i mørket omkring og oplyste Jerusalem, har staatt for folket som et sinnbillede, ikke bare paa „Schechinah", der engang opfylte templet, men paa „det store lys", som „det folk der vandrer i mørket" skulde faa se. Det var ogsaa under løvsalsfesten, i templet, at den herre Jesus sa hine ord: *„Jeg er verdens lys."*

At lys og lamper allerede tidlig skulde komme inn i den *kristne* kultus, og her spille en ikke alene praktisk, men ogsaa symbolsk rolle, er forstaaelig. Lysenes symbolikk i den kristne kirke blev i det hele rik og mangfoldig.

De mange lys under løvsalenes høitid tydet paa fest og glede. Paa samme maate ogsaa i Act. 20,8, hvor det uttrykkelig er fortalt, at der var *„mange"* lamper i salen hvor *Paulus* og disciplene var samlet, og hvor brødsbrytelsen foregikk. Ordet *„hikanai"* siger derfor paa dette sted, at det ikke bare var ved nattetider man var forsamlet, og at det av den grunn var nødvendig aa ha lys, men de „mange" lamper forteller at der nu skulde være en spesiell gledens og festens stund.[1]

At en belysning senere skulde bli et fast tilbehør ved nattverd endog ved høilys dag, er ganske naturlig. Meget tidlig var det nemlig almindelig skikk (sikkert fra begynnelsen av det 4. aarh., men antagelig ogsaa før[2]), at der blev brent lys ved martyrenes graver.

---

[1] Wetzer u. Welte, Kirchenlexikon VII, sp. 1963. — [2] Otte, Handbuch der kirch. Kunst-Archäologie, I, 1883, s. 156.

Og man maa erindre, at i den eldste tid blev selve nattverdhandlingen ofte holdt ved disse gravsteder, og nattverdbordet, som bestod av et simpelt trebord med fire ben, var da stillet over gravens sarkofag.[1] Herav opstod saa igjen senere den skikk aa flytte martyrenes graver til kirken, — under alteret, — eller aa legge relikvier eller helgenben i alterbordet.

Den tidlige bruk av lys ved alteret er saaledes meget forklarlig. Dog synes denne belysning under nattverden ikke aa ha skjedd ved lys paa selve alterbordet, men ved staalamper, eller ved lysarrangementer som hang ned fra taket. Med hensyn til dette siste var det dog regel *aldri* aa ha lamper hengende like over alterbordet. Denne belysning av alteret synes forøvrig ogsaa aa skulle betegne dette som et spesielt guddommelig sted, hvor Herren selv var nærværende.[2]

Snart hevet der sig røster *mot* all denne belysning, og der manglet ikke paa kritikk og motstand. Synoden i Elvira 305 forbød endog bruken, og erklærte benyttelsen av lys ved høilys dag rett og slett for aa være „hedensk", og uten nogensomhelst nytte. Dette forbud kunde dog ikke hindre at lysanvendelsen snart blev en almindelig skikk.

I det 5. aarh. skildrer da ogsaa *Paulinus av Nola* hvorledes altrene er „storartet oplyste, ved lys som hang ned fra taket".

De store staalamper som blev benyttet, var flerarmet, og ofte syvarmet, efter mønster av staken i Jerusalems tempel. Disse syvarmede staker kunde, foruten aa ha form som den jødiske, ogsaa ha parallelle armer som hevet sig mot midten, i motsetning til mønstret fra Jerusalem, hvor armene ender i samme høide.

I den gamle pakt hadde tabernaklets store syvarmede stake, — der antagelig var mannshøi, og som stod paa gulvet ved søndre langvegg, — hatt *symbolsk* betydning. Den betegnet Guds naades lys,[3] samt Herrens folk som et lys der skinner i mørket.[4] Ti Israels menighet var tidligst av alle jordens folk kalt til et aandelig liv; herpaa pekte de mandelformede begere og forsiringer som smykket de syv armer,[5] og mandeltreet vaaknet tidligst av alle trær efter vinterens dvale (allerede i januar), hvorfor dette paa grunnsproget da ogsaa het „det tidlig vaakne tre" (Jerem. 1,11).[6] I Salomons tempel fantes 10 lysestaker, 5 paa hver side, hver med 7 lamper, ialt altsaa 70 lamper (70 var et hellig tall). I det annet tempel (det herodianske) var der bare *en* stake, i likhet med den som hadde staatt i tabernaklet. Det var denne siste som blev romernes bytte, og som nu finnes avbildet paa Titus's triumfbue.

---

[1] Dietrichson, Kunstarkæologi, Kr.a. 1902, s. 87. — [2] Wetzer u. Welte VII, sp. 1967. — [3] Flood, Daglig liv på Jesu tid, Oslo 1926. — [4] Tabernaklet (efter Dilworth og Dächsels bibelverk), Kr.a. 1880. — [5] Se beskrivelsen i 2 Mos. 25, 31 ff. — [6] Søren Dahl gir en interessant utredning om den syvarmede lysestake og dens symbolikk i For Fattig og Rik's julenummer 1935.

I tilknytning til 2. Mos. 25, 31 ff og enkelte steder i Apokalypsen (1,12; 4,5; 11,4) laa det nær aa gi lysene ogsaa i den *kristne* kirke en symbolsk betydning. En antydning hertil har vi — som før nevnt — allerede saa tidlig som i Act. 20,8, og man maa kunne gaa ut fra som givet, at ogsaa i de første aarhundreder har der knyttet sig symbolikk til bruken. Men noget virkelig klart vidnesbyrd i denne retning finner man ikke før i det 4de aarh., hos *Hieronymus,* contra Vigilantium c. 7, hvor han sier: „I alle orientens kirker tender man lys naar evangeliet skal bli lest, selv om solen skinner. Naturligvis skjer dette for aa gi gleden uttrykk."[1] Og lysene som alltid var tendt ved nattverden skulde ogsaa betegne dette som et *gledens* maaltid, samt minne om Ham — verdens lys —, der var i og med sakramentet, og gav dette dets kraft.[2]

Et lys har i sig selv noget festlig ved sig, og har alltid været brukt av menneskene baade i hjem og ved kultus som sinnbillede paa glede, — i den kristne kirke som glede i Herren (Fil. 4,4). Derfor brukte man sterk belysning foruten under nattverd ogsaa paa de store høitider. Og det mer festlige moment kom dessuten snart tilsyne naar en biskop skulde forrette messen, idet der da brant flere lys enn naar en prest forrettet.

Almindelig erkjent kan man dog ikke si at lys-symbolikk er før i det 5. aarhundre.[3]

Foruten lampene fra taket, og de syvarmede staker, har man nu senere den saakalte „tenebræ-lysestake", med sine tretten eller femten lys, som blev brukt i den stille uke. Disse staker omtales for første gang i det 8de aarh.,[4] altsaa ogsaa lenge før der blev brukt lys paa alterbordet.

Det eldste kjente eksempel i den kristne kirke med hensyn til *lys paa selve alteret,* finnes paa en avbildning av et alter med 2 — *to* — lys, paa et relikvieskrin for den hellige *Calminius av Mauzac,* i Auvergne, *fra slutten av det 12. aarh.* (Man har en annen avbildning omtrent samtidig paa et lignende skrin, hvor kalken staar midt paa bordet, et krusifiks paa alterets evangelieside (ɔ: *venstre* side), og hvor der paa epistelsiden (*høire* side) staar bare étt lys.[1]) Naar professor *L. Dietrichson* (Kunstarkæologi, s. 109) sier, at bruken av staker *paa selve alterbordet* „vistnok" gaar tilbake helt til oldkirken, saa er dette neppe riktig. Av samme grunn kan det heller ikke være riktig naar biskop *Bang* (Kirkehistoriske smaastykker, Kr.a 1890, s. 129 og 133) sier at ved en gudstjeneste i Mailand paa *Ambrosius's* tid (A. f. 340, d. 397) var der opstillet et alter, hvor der „paa midten staar et lite kors av bronse, og paa hver side av dette to lysestaker". Pave *Leo IV* (847 - 55) nevner da ogsaa i en instruks om alterutsmykning, at de ting som hører hjemme paa alteret er et skrin med relikvier, eller de fire evangelier, eller et skrin med Herrens legeme.[2] Han nevner ikke lys eller kors med et ord.

---

[1] Eisenhofer, Grundriss der katholischen Liturgik, 1926, s. 61. — [2] Otte I, s. 156. — [3] Eisenhofer s. 61. — [4] Eisenhofer s. 132.

Først da korset fikk sin plass paa alterbordet, kom ogsaa stakene dit op.[3] Som ogsaa *Eisenhofer* sier (s. 84): „Kreuz und Leuchter auf dem Altar erscheinen erst mit dem beginnenden 2. Jahrtausend."

Angaaende *krusifiks paa alteret* sier dog *Kaufmann*[4] at der her maa skjelnes mellem østen og vesten: „Während Altarkreuze im *Abendlande* erst sehr spät aufkommen — die Fresken von S. Klemente kennen sie noch nicht — waren sie im *Orient* nach dem Zeugnis des Sozomenus (hist. eccl. 2,2) und Evagrius (h. e. 6,21) spätestens im fünften und sechsten Jahrhundert üblich."

Og om *lys paa alteret* i *orienten* sier *Kraus*[5]: „Indessen wurde das Aufstellen von Lichtern auf den Altären in der *morgenländischen* Kirche *niemals* Sitte."

Ved den ortodokse kirkes gudstjenester ser gjerne alteret saaledes ut den dag idag: Det lille alter er dekket med et fint klæde, hvorpaa der staar en sakramentbeholder med Herrens legeme, samt et stort krusifiks, dessuten ligger der et velsignelseskors, og en stor og en liten evangeliebok og antiminsion. *Bak* alteret staar en syvarmet lysestake med vokslys eller lamper til olivenolje.

Det bør dessuten bemerkes, at paa de tallrike avbildninger i *vesten*, av altere fra senmiddelalderen, ser man aldri mere enn 2 — to — lys.[6] Dette stemmer da ogsaa med hvad *Durandus* (kjent liturgiker, død i Rom 1296) sier: „*Inter duo candelabra crux in altari medio collocatur.*" Om symbolikken her sier D. videre (gjengitt efter The Catholic Encyclopedia, I, New York 1907, s. 350): „that at both corners of the altar a candlestick is placed, to signify the joy of two peoples, who rejoiced at the birth of Christ."

---

[1] Otte I, s. 157, anm. 7. „Evangeliesiden" og „Epistelsiden" betegner de forskjellige plasser hvorfra evangelium og epistel blev lest i den gamle kirke. — [2] Sauer, Symbolik des Kirchengebaüdes, 1902, s. 175. — [3] Schindler, Liturgi, 1928, s. 41. — [4] Handbuch der christlichen Archäologie, Paderborn 1913, s. 593. — [5] Geschichte der christlichen Kunst I, s. 485. — [6] Otte I, s. 158.

Og dog er det ikke — som det til forskjellige tider har været fremholdt — *Durandus*, der har latt det bli *fast* ordning med to lys paa selve alteret. Heller ikke pave *Innocentius III* (1198 - 1216) er mannen for dette. Men Innocentius er den første som *omtaler* lys *paa* selve alteret.[1] Fast regel herfor blev derimot gitt første gang av *Clemens VIII* (1592 - 1605), i *Caeremoniale Episcoporum.*

Ved stille messer eller sjelemesser brukte man dog ofte bare *ett* lys.[2] Og ved spesielle festlige anledninger hadde man undertiden ogsaa flere enn to lys.

Det blev de saakalte „akoluter"s opgave aa dra omsorg for alterlysene. Akoluter omtales lenge før alterlys kom i bruk, og var da navnet paa de personer som stod biskoper og presbytere til tjeneste paa reiser til kirkemøter, eller ved aa utdele gaver o. s. v. Senere fikk de altsaa den bestilling aa sørge for lys til alteret og vin til nattverden, derfor blev der ved disse menns innvielse ogsaa overgitt dem en lysestake og en øse.

Hellig-tre-kongers-dagen blev gjerne kalt for „lysenes fest". De to alterlys skulde da alltid symbolisere, det ene jødenes, det annet hedningenes glede over Jesu fødsel, jfr. Jes. 60,1 og Ef. 5,8.[3] *Innocentius III* og efter ham *Durandus* sier, at krusifikset ved en saadan anledning peker paa Kristus som midleren mellem hedendom og jødedom, og forener samme som den sanne hjørnesten. Ti Han er den som kaller baade paa hyrdene og de vise menn.

Denne „lysfest" hadde intet med den store lysfest aa bestille som blev holdt den 2nen februar. Dette var den saakalte „Kyndelsmesse", hvis rette navn er Marias Renselsesdag *(festum purificationis Mariæ)*, til minne om jomfru Marias besøk i templet. „Kyndelsmesse" er en fornorskning av *candelarum missa* (tysk „Kandelmesse"). Egentlig blev denne dag innført av keiser *Justinian.* Men fra det 7de aarh. blev dagen benyttet til aa innvie, med salt og vann, korsets tegn, og, under bønner, alle de vokslys, *candelæ*, man aaret igjennem behøvde for all slags kirkelig bruk (og i det 2net aartusen ogsaa for alteret). Kun det store paaskelys skulde innvies for sig selv paa paaskeaften.[4] Disse lys skulde da ogsaa ha kraft til aa fordrive Satan og alle onde aander, og folk laante derfor ofte nogen av dem til syke, eller til benyttelse ved udøpte barns vugge, og ved mange andre leiligheter. I den eldste norske „svarteboka", som eies av Oslo Katedralskole, et lite hefte paa 30 sider, der blev funnet 1796 under koret i Vinje kirke i Telemark, og som stammer fra katolicismens siste aar (ca. 1520), finnes i formularene beskjed om hvorledes de innviede kyndelsmesselys skal anvendes.[1]

---

[1] Mühlbauer, Geschichte und Bedeutung der Wachs-Lichter, Augsburg 1874, s. 19. — [2] M. Buchberger, Lexikon für Theologie und Kirche I, Freiburg 1930, s. 297. — [3] Sauer s. 185. — [4] Wallem, Lys og lysstel, Kr.a. 1907, s. 22.

I tidligere tider hadde det *hedenske* Rom i februar maaned hatt en lysfest, med en mengde hellige skikker, spesielt renselser. Ved denne leilighet bar de romerske kvinner fakler gjennem gatene til minne om *Ceres,* som søkte sin røvede datter *Proserpina* ved fakkelskinn paa berget Etna. Det var da ogsaa meget for aa motarbeide disse inngrodde hedenske skikker og festligheter at *Justinian* innførte *Marias Renselsesfest.* Og da altsaa lysene ved denne siste fest senere blev spesielt innviet, blev de symbol paa dem som ved den nye renselse i daapen hadde faatt det sanne troens lys, i motsetning til hedningene.[2] Og „forat kjerten skulde kunne brenne og saaledes ved gudstjenesten bli likesom et offer til Gud, maatte tallrike bier i utrettelig virksomhet samle det voks, hvorav den er blitt dannet. Saaledes maa ogsaa den kristnes liv, dersom det skal være et verdig offer for Herren, være en uavbrutt rekke og samling av gode gjerninger".[2]

Disse innviede lys skulde ennvidere nu peke paa troens gjenstand, Jesus Kristus, som Simeon i sin lovsang kalte verdens lys (Luk. 2,32), og som paa denne dag blev baaret til templet av sin mor og ofret til den himmelske fader.

Ogsaa naar lysene *ikke* var tendt, skulde de tale sitt sprog. De pekte da paa Kristi to naturer. Ti likesom lyset var ett, men bestod av veke og voks, saaledes var ogsaa Kristus kun en, i sin guddommelige og menneskelige natur. Og likesom vokset var en frukt av „de rene og jomfruelige bier", var Kristus en frukt av Marias jomfruelige legeme. Til dette hentydet ogsaa kirkens bønner ved denne leilighet.[3]

Det *tendte* lys minnet ogsaa om de to sider ved Jesu person, *vokset* om den menneskelige, *lysskinnet* om den guddommelige side (Durandus l. 1, c. 1, n. 40). Kristus var allerede i det Gamle Testamente nevnt som lys (Jes. 49,6; 60,1), og benevnte sig selv som verdens lys

---

[1] Wilh. Munthe, „Svarteboka", i Boken om bøker 1926, s. 87. — [2] Rippel, Den katolske Kirkes Skjønhed, Kjøbenhavn 1866, s. 23 ff. — [3] Rippel s. 23; Eisenhofer s. 63. (Eisenhofer henviser til Amalarius, De eccl. off. l. 1, c. 17, 18 og Verg. Georg. 4). Ambrosius var likeledes inne på bi-teorien (Sauer, anm. 1, s. 187).

(Joh. 8,12). Og da Faderen var betegnet som lys (1 Joh. 1,5) og som lysets kilde (Ps. 35,10), der bor i et utilgjengelig lys (1 Tim. 6,16), var det naturlig at dette kom til aa peke paa Jesu guddomsside. Hadde alteret to lys, har man nu ogsaa den tolking at det paa evangeliesiden skulde minne om Jesu guddom, det paa epistelsiden om Hans menneskelige side.

Paa Marias Renselsesdag fikk de to lys paa enkelte steder ogsaa den tydning, at det ene skulde minne om Simeon, det annet om Anna, deres forventning og aarvaakenhet da Jesus kom. Endelig kunde lysene ogsaa hentyde til Maria. Paa den ene side til hennes „rene levnet, der stedse har skinnet som et brennende lys".[1] Paa den annen side til den kjærlighetens og troens ild som Maria hadde i sitt hjerte, og som er et forbillede for de troende. „Den opadstrebende flamme minner oss om den andakt og bønn, som fra vaar sjel skal opstige til himlen. Likesom lysets flamme streber opad, selv om vi heller lyset til siden eller vender det nedefter, saaledes kan ogsaa den sanne kristen vel bli hjemsøkt og nedbøiet av trengsler, lidelser og forfølgelser, men hans sjel vil dog allikevel alltid strebe opad, og han vil med sinn og hjerte vandre hos Gud i himlen. Men — vel aa merke — den *svake, lille* flamme utslukkes, dersom vi holder lyset omvendt; den kraftige flamme blir derved kun desto sterkere."[2]

Der er tidligere nevnt litt om tenebræ-lysenes bruk i den stille uke. Natten efter *„sabbatum magnum"*, altsaa efter paaskelørdag, var for de gamle en vaakenatt, hvor de brennende kirkelys symboliserte de troendes aarvaakenhet. Det var nemlig en gammel tradisjon at Frelseren skulde komme igjen til den ytterste dom en paaskenatt.[3] Og selve paaskedagene skulde der være „brennende vokslys ovenpaa altrene til den hellige Treenighets ære".[4]

II.

Antallet av lys var, som før antydet, allerede tidlig blitt større ved spesielle festlige anledninger, og da brukte man helst *fire* eller *seks*. Efterhaanden blev det i katolske kirker, særlig fra det 16de aarh., almindelig aa gaa over til fire eller seks aaret rundt. Man hadde gjerne et like tall, og det blev da slik at der paa hovedalteret skulde være seks lys, tre paa hver side av krusifikset, men paa sidealtrene bare fire (eller to, undertiden ogsaa her seks). Blev syv lys brukt, møter man nu den opfatning at dette skulde minne om Aandens virksomhet i menigheten med sine syv gaver, eller om begivenheten paa Golgata og de syv ord paa korset.

---

[1] Fleischer, Historiske Skrifter, Bind II, Sorøe 1758, s. 153. (F. henviser her og for flere av de andre anførte punkters vedkommende til Durand. Ration. temp. l. 7, c. 7). — [2] Rippel s. 23. — [3] Hieron. comm. in Matth. 25. — [4] Fleischer s. 183.

Da det er i den romanske tid at man for første gang finner lys paa selve alterbordet, er det naturlig at lysenes *staker* blev viet omhu. De fikk preg av sin tid, og blev efterhaanden rikt symbolsk utstyret, ofte med en fantastisk dyreornamentikk. Lysestakenes tre føtter symboliserer de tre personer i guddommen.

De første romanske staker var lave, ja, de var ofte paafallende smaa, og hele komposisjonen vidnet om at de ikke utelukkende var fremstillet til kirkebruk, men at typen ogsaa kunne brukes i hjemmene.[1] De faller i to grupper: de emaljerte, og de ciselerte, støpte staker.

Fra de første kristelige aarhundrer i vaart eget land er bare ytterst lite kirkeinventar blitt bevaret, men deriblandt er de romanske staker noget av det fineste og merkeligste. I Norge finnes i denne tid ogsaa dobbelt-staker, som bærer to lys. I en bevaret inventarfortegnelse fra 1323 for Ylmheims kirke i Sogn er nevnt „to forgylte lysestaker".

I 1320 faar vi en forskrift om at ingen prest maa synge messe uten i messeklær og med messebok foran sig, og med kors og brennende lys paa alteret. (N.g. L. III, s. 253, 259 f.)

Naar ved større høitider flere lys blev tendt, var disse ofte anbragt i lysstell. Av saadanne har vi bevaret en eiendommelig form som i en skiftefortegnelse fra 1366 beskrives som en „lysestake gjort som et skib". Det er et baatformet lys-stell av blikk, hvori der staar mange lys-pigger. Et eksemplar finnes i Ornes kirke i Sogn, et annet i Bergens Museum, ogsaa fra Sogn. Hos oss, likesom i middelalderens kirke i det hele, brente der gjerne lys ogsaa foran helgenbilleder, og mange sjelegaver bestod i dette „aa brenne lys foran Herrens legeme", foran „korsene og billedene". I det testamente som hr. *Jon Marteinsson* paa Sudreim, Romerike, gjorde i 1400, før han drog paa en pilgrimsreise, bestemtes at de lys som hver juleaften skulde brenne paa altrene i hans hjemstavns kirke skulde være „hver av en mark voks-tyngde".

Det i middelalderen mest anvendte ord for lys var „kjerte", det oldnorske *„kerti"*.

Kerti er fra det gammeltyske kerte, oldhøitysk „kerza", avledet av *karz*, veke eller kjerte, og henger neppe sammen med det latinske

---

[1] Otte s. 167, anm. 4.

cera, voks, men visstnok med *charta,* papyrus, idet margen av papyrusplanten anvendtes som veke.[1] Efter denne etymologi kunde kjertene oprinnelig antas aa være veker som for eksempel blev dyppet i talg eller tjære, til de var helt gjennemtrukket. Saadanne kjerter, talg- eller tjærefakler, har ogsaa været anvendt i Norden, og det helt til det 19de aarh. Vokskjerter blev anvendt ved større høitideligheter, og det var alltid høie vokslys som brente paa altrene i de større og rikere kirker. Men dette var ingen billig vare, og blev derfor ofte erstattet med talg, hvilket var imot kirkereglene. Til belysningen skulde nemlig bare anvendes plantestoffer. Men herfra maatte der dispenseres i de nordiske land for lysenes vedkommende, som der blev gjort det for lampeoljens, idet der ikke til kirkens lamper i almindelighet bruktes planteolje, men tran.

Paa synoden for Bergens stift 1584 blev fattet følgende merkelige bestemmelse:[2] „*Ne candelas in templo plures, quam duas, accendat diaconus, easque a sevo usque ad finem concionis, postea vero sub communionem cereas,*" ɔ: „I kirken skal diakonen ikke tende flere enn to lys (kjerter), og disse [skal være] av talg til slutten av prekenen, men senere, under altergangen, av voks." Et vidnesbyrd om at man saa nattverden som gudstjenestens høidepunkt.

Før kristendommens innførelse hadde man talglysene. Disse blev laget ved de store efteraarsslagtninger. Men ved kristendommen kom vokslysene.[3] Disse var ennu efter reformasjonens innførelse meget ufullkomne. For aa kunne brenne, maatte de stadig pusses eller „snytes". Ennu i aaret 1629 kunde der i et opbyggelsesskrift brukes følgende billede: „Hvo som avsnyder og pudser et lys med sine fingre, han smitter og brænder sig selv visseligen, og lyset brænder derav des klarere og bedre." Lysesakser var nok kjendt i det 16de aarh., men dog ikke synderlig utbredt.

Maaten aa opnaa en sterkere belysning paa enn den som kom istand ved alterlysene, var ofte denne, rundt om i pulpiturer og paa gallerier aa anbringe svender med fakler eller kjerter.[4]

Farven paa vokset var alltid hvitt, bleket. Men ved sørgegudstjenester kunde der ogsaa brukes lys av gult, ubleket voks.

Det er nevnt at i den *romanske* tid var alterstakene ikke store, for lysene maatte ikke være høiere enn det krusifiks som i almindelighet var opstillet mellem stakene. Under *gotikken* gjennemgikk hele alterets utstyr en utvikling. Over alterbordet løftet sig nu de utskaarne og forgylte skaper med store billedfremstillinger, og til dette høvet ikke lenger de lave staker. De vokste med den bakgrunn de hadde paa alterbordet, og blev nu mere monumentale. De *gotiske* lysestaker er oftest av messing, foten gjerne utsmykket med roser. Ofte staar tre smaa løvefigurer eller løveføtter under fotstykket. Staken blir forsynt med et skaft, leddet med knapper og ringer, og tok undertiden to eller tre lys. Den fra romansk tid saa kjente fantastiske dyreornamentikk forsvinner. (Dyreornamentikkens symbolikk var denne: Likesom kjerten løfter sig høit over staken med dyreskikkelsene, og spreder lyset vidt omkring, mens dyrene under ligger i skyggens mørke, saaledes lyser Guds ord over verden.)

---

[1] Falk og Torp, Etymologisk ordbog I, Kr.a. 1903, s. 368. — [2] Norske Magasin, ved N. Nicolaysen, II, s. 97, pkt. 34. — [3] Troels Lund, Dagligt Liv i Norden VI, s. 10. — [4] Sst. V, s. 13.

Lysene, som tidligere var brukt ikke bare i glede, men ogsaa i sorg, blev anvendt paa samme maate i middelalderen. Saaledes blev der ved begravelser, naar messen skulde holdes, ringet med kirkeklokken („sjeleringning“), og liket, med prest, kors og røkelseskar i spissen, førtes fra sørgehuset til kirken, hvor dette efter vedkommendes rang og sosiale stilling sattes enten i koret eller ute i skibet. Nu tendtes lysene paa alteret, og presten blev iført messeklærne. Begravelsesmessen tok sin begynnelse. Først blev da *introitus*, den gamle bønn for de avdøde, sunget: „Hvilen, den evige, skjenk dem, o Herre, og lyset, det stedsevarende, lyse for dem!“ Messen endte med *communio*, der ved denne anledning lød slik: „Lyset, det evige, lyse for dem tillike med dine hellige, o Herre, ti du er god!“

Begravelsesmessen baade begynte og sluttet altsaa med dette aa minne om lyset, — „det evige lys“.

I denne katolske tid hadde man alltid ved begravelser baaret lys som et vern mot Satan og de onde aander. Det var regel at disse samme lys efter begravelsen skulde skjenkes kirken. Paa denne maate fikk kirkene ofte en ganske god beholdning av saadanne. Senere kom dog — med reformasjonen — en stadig sterkere opinion mot denne lysbæring, idet dette mere og mere blev opfattet som gammel papistisk overtro. Det holdt sig dog lang tid utover.

Reformasjonen ryddet op i saa meget gammelt, den fikk ogsaa følger i kirkenes utstyr.

Zwingli regnet alter, alterlys, krusifiks, orgel etc. for ugudelighet, og avskaffet det. Sydtyskerne fulgte ham i almindelighet, og opbygget i det hele ikke deres gudstjeneste paa den gamle messeordnings grunn, men paa den middelalderlige prekengudstjeneste. I Wittenberg derimot bygget Luther gudstjenesten paa den gamle messe, og i „Deutsche Messe“ 1526 beholdt han baade alter, lys og messeklær.

Da en del sydtyskere i 1536 kom reisende til Wittenberg for aa avslutte Wittenberg-konkordien, blev de meget forferdet over gudstjenesten Kristi Himmelfartsdag. Der var billeder i kirken, lys paa alteret og prest i „papistiske“ klær.[1] Det blev da *Bugenhagens* sak aa berolige de opskakede sjeler.

Ved reformasjonens innførelse i *Danmark* fulgte man Wittenbergerne, og disse spørsmaal var her ikke gjenstand for nogen strid. *Hans Tausen* oplyser i 1531 at han har „her til dags holdet alle vanlige ceremonier i messen og intet forvandlet enten i messeklæder, lystending eller sakramentenes opløftelse.“[2] For øvrig gir ogsaa visitasboken av Sjællands første evangeliske biskop, *Peder Palladius,* oplysninger om bruken av alterlys.[3] Han foreskriver sin samtid bare aa bruke dem ved *nattverd* og *brudevielser.*[4] Palladius sier herom følgende:

„Højalteret kan staa med sine rene Klæder paa, som hver vil jo have en ren Dug paa sit eget Bord, som før er sagt; og der maa tændes to Lys paa Alteret, ikke tidere, end der gaar nogen af Eder til Sakramentet, som skulde jo ske hver Søndag og Helligdag i saadan Forsamling; Gud skulde andet forbyde. . . . Det første Lys paa Alteret brænder Jesu Kristi Legeme til Hæder og Ære, det andet brænder hans velsignede Blod til Hæder og Ære, og allermest derfor, at vore Hjærter bliver oplyste, og vi faa en sand Vidskab og Vidnesbyrd paa vore Synders Forladelse, saa tit og saa ofte som vi gaar til og lader os berette. Det Lys (som) er udi Skriften mærker Oplyselse, som Kristus siger selv: Jeg er Verdsens Lys. Ellers maa der ingen Lys brænde her udi Kirken uden de tvende, som tændes for Brud og Brudgom paa deres Blussestager, naar de kommer til Kirke.“

Om bruken av lys ved *brudevielser* sier Palladius videre:

„Det er godt at de Blussestager blive ved Magt udi hver Sognkirke, saa vel for ædel som for uædel, for de have end noget at mærke og vaar udi ingen Vanbrug, som andre Ting vaare, der nu er ødelagt; derfor haver det ikke været behov at ligge dem øde. Men det hændte dem, som begyndte først at bryde Pavdommen ned, som det plejer at hænde en Tømmermand, der bryder et gammelt Hus ned: han bryder ogsaa i sønder uforseendes en Løsholt eller andet saadant, som maatte end have tjent udi det nye Hus. Saa gik det ogsaa med disse Blussestager og andet mer; det kan ikke saa nøie agtes, naar man bryder ned; man kan end jo siden finde iblandt det gammel Tømmer noget, som kan due til den nye Hus. Saa have disse Blussestager ogsaa deres Brug her udi Kirken, hvorfor Kirkeværgerne kunne holde dem ved Magt med to smaa Voxlys paa.

---

[1] Köstlin, Martin Luther, 5. Aufl., II, s. 343. — [2] Smaaskrifter av Tausen ved Rørdam, s. 161. — [3] Utg. av Rosenberg, Kjøbenhavn 1911, s. 20 og 105. — [4] Samme bestemmelse blev gjentatt et aar efter P.'s død, paa Roskilde Landemode. (Ny kirkehistoriske Samlinger II, s. 470.)

Hvad mærke de Lys som brænde for Brud og Brudgom?

Det ene Lys, som brænder for Brud og Brudgom, mærker, at Brud og Brudgom og to Ægtefolks Hjærter skulle brænde i en stadige Tro til Jesum Kristum, al den Stund de leve paa Jorden, saa at de have een Tro, een Daab, een Gud, een Kirke, een Prædikstol, Funt, Alteret, een Sognepræst og Sognedegn til Hobe, og være gudfrygtige til Hobe, at hver Mand kan sige dem at være to gode kristne Folk tilsammen.

Det andet Lys mærker, at Brud og Brudgoms Hjærter skulle brænde udi en Ægteskabs-Tro tilsammen indtil deres Dødedag, at de have eet Hus, eet Bord, een Seng tilsammen, æde og drikke, lie og græde, lide ondt og godt sammen, løfte og lette hveranden, hvilken der ligger paa sin Sygeseng."

Paa et maleri hvormed presten *Hans Jepsen* 1561 prydet forsiden av alteret i Thorslunde kirke ved Kjøbenhavn (nu i Nationalmuseet), ser man da ogsaa nattverd med to brennende lys paa alteret.

Palladius's forskrifter kom ogsaa til aa gjelde Norge. Her hadde Oslo-bispen *Jens Nilssøn* samraad med sine proster angaaende alterlysenes bruk. Der blev gjort henvendelse til kirkens primas, Sjællands biskop, i 1580 (altsaa 20 aar efter Palladius's død). Spørsmaalet lød saaledes: „Om lius skal tendis paa alterit, naar mand haffuer icke communicantes, och om der skal ikon eniste tho lius tendis och icke flere." Svaret blev: man behøver bare aa brenne to lys, — *„Duas candelas incendi satis est, etiam quando non sunt communicantes."*[1]

Hos oss la man en annen symbolikk inn i alterlysene enn Palladius. Biskop Geble Pedersson i Bergen forklarte i 1544, at de to lys paa alteret skulde brenne, det ene til heder for Kristi legeme, det annet for hans blod.[2]

Til de to nødvendige alterlys var der ikke alltid staker som var kirken verdig. En norsk kirke var jo efter reformasjonen saa ofte et plyndret tempel. Paa en visitasreise i 1594 fant Oslo-bispen Jens Nilssøn i Nessing kirke i Baahuslen „ingen liussestager uden 2 smaa trestager." Selv i 1618 fant biskop Nils Glostrup paa visitasreise i Telemarken at „udi Moe annex och Weum annex er ingen lyszestager, mens di maa tage klemmer aff tre och sette lyszene udi."

---

[1] Jens Nilssøns Visitatsbøger, p. cx. — [2] Krag og Stephanius, Kong Christian III's Historie, II, Kbh. 1778, s. 378.

I enkelte kirker paa vestlandet gjorde man det derfor slik, at man tok nogen gamle monstranser, som var undgaatt den skjebne aa bli røvet, og som nu ikke lenger blev brukt, og omdannet disse til lysestaker ved aa paasette en lys-pipe eller pigg. Eksempler herpaa kjennes fra Hardanger.

Aa holde gudstjeneste uten brennende alterlys ansaa man i vaart land for helt utenkelig. De presbyterianske skotter derimot regnet lys paa alteret for papisme, og da den skotske konge Jakob VI besøkte Norge i 1589 og overvar en gudstjeneste paa Baahus slott, blev vokslysene fjernet fra alteret, under protest fra den norske prest.[1]

III.

I *reformasjonens* og *renæssansens* tid omdannes igjen stakene litt efter litt. I motsetning til de gotiske staker, som gjerne staar paa tre smaa løvefigurer eller løveføtter under fotstykket, har renæssansestakene ikke saadant. Men senere dukker føttene atter op med de mere barokke former. Det mest almindelige materiale for kirkelige lysredskaper var allerede under gotikken messing, under renæssansen finnes ogsaa tinnstaker. Ved siden av de tunge, massive, av støpt og dreiet messing, forekommer der fra midten av det 17de aarh. hyppig messingblikk, med utpuklede ornamenter, og en sterkt utarbeidet skaal under lyset. Ofte er skaftet snoet.[2]

Som tidligere nevnt gjaldt Palladius's bestemmelser med hensyn til *naar* lysene skulde brukes, kun *altergang* og *brudevielse*. Nogen regel om lysanvendelse ved de store *høitider*, har man merkelig nok aldri hatt, (naar undtas sogneprest J. H. H. Brochmanns nedennevnte bok „Instruks for kirketjenere paa landet"). Det er vel i det hele en feil, at benyttelsen av lys heller ikke er omtalt i den nugjeldende alterbok, de er kun *forutsatt* brukt, ved noten bakerst om at „alterstakene skal være pusset". Det er sedvanen som gjør at de blir benyttet ved de tre anledninger: *de store høitider*, *nattverd*, og nu mere og mere ogsaa ved *brudevielser*. Som *Grundtvig* sier i en av sine kjente brudesalmer:

Alterlyset i Herrens hus
er det edleste brudebluss,

---

[1] Norske Samlinger I, Chra. 1852, s. 476. — [2] En nærmere beskrivelse herav, og av de forskjellige tiders staker, finnes i den førnevnte bok av Wallem.

kjærlighets ild fra himmerik
gløder i barm evindelig.
O Gud skje lov!

Ogsaa ved konfirmasjon, begravelse, kirkeinnvielser, ordinasjoner og ellers ved spesielle anledninger burde lysene paa alteret tendes.

Naar lysene blir brukt ved *begravelser*, da minner dette om ordene i sangen:

Bliv hos mig, mitt livslys brenner,
fortæres og slukkes ut.
Bliv hos mig. I dine hender
jeg giver min sjel, o Gud! (*T. Gulseth.*)

Efter Palladius's dager er der bare gitt faa bestemmelser om den liturgiske bruk av alterlysene.

Biskop Jens Nilssøns forespørsel til Sjællands biskop i 1580, og dennes svar, er tidligere nevnt. I 1643 fikk man en bestemmelse som sa følgende: „Kircklius giøres ey flere god end toe Lius om aarit til 8, 10 eller 12 skaalepund, effter kirckens formue, vden nogen dennem serdelis, kircken vden bekostning forærer."[1] Denne bestemmelse gikk over i Christian V.s Danske Lov av 1683 (2-22-58) og Norske Lov av 1687 (2-22-50); de siste ord („uden . . . . forærer") blev dog her utelatt.

Reglene for hvad der angikk gudstjenesten i den danske og norske kirke efter 1685 foreligger i Christian V's Ritual. I alle Ritual-utgaver, helt til den nye Alterbok for den Norske Kirke i 1889, stod en bestemmelse for nattverden saalydende: „Præsten skal være iført baade Messeskjorten og Messehagelen, mens Communionen forrettes, saa skal og Alteret altid være beklædt med en smuk reen Dug, Kalk og Disk, og *tvende antændte Lys*, saa længe Communionen varer." Dette er det eneste sted hvor lys paabydes.

I de nye høimesseliturgier av 1889 og 1920 er lysene i det hele ikke nevnt.

Utenom lovgivningen fortjener to spesielle forskrifter en nærmere omtale. Det ene tilfelle, som kun gjelder Bergens domkirke, finnes meddelt i *Hilbrandt Meyers* Bergens-beskrivelse fra 1764. Her berettes nemlig følgende:

„Efter Testamente dat. Bergen den 20 Junii Ao. 1741, haver en Kiøbmands Enke her i Staden ved Navn Susanna avgangne Herman Møllers foræret til Kirken 500 Rdr., hvorfor skulde giøres et Par Sølv Stager til Vox Lysene paa Altaret, hvilke og udi Aaret 1742 blev forfærdiget, og veyer 716 Lod 1½ Quintin af Kiøbenhavns Prøve; hvorhos Hun forordnede, at de som derav, enten ved Copulationer, Lig-Begiegnelser eller i andre Tilfælde sig ville betiene og have dem paa Altaret, skulle for hver Gang give til Kirken 16 Skilling Danske, med mindre det var Hendes Arvinger eller paarørende, da skulde de have dem omsonst. Item at samme ikke skulde bruges uden hver Høitids Dag, og ellers ved andre almindelige Solemniteter i Kirken."

---

[1] H. F. Rørdam, Danske Kirkelove III, s. 308.

Stakene, forteller Hilbrandt Meyer videre, „er her i byen av en mester-guldsmed meget smukt og efter en ret moderne modele forferdiget." De var forsynt med inngraverte vers, som her skal gjengis. skaal under lyset. Ofte er skaftet snoet.[1]

Paa den ene stod:

Milde Gud og Lysets Fader
Som for os i Naade lader
Lyset skinne i dit Ord;
Flyt ei bort din Lyse Stage,
Lad den lyse alle Dage!
I dit Hus og paa dit Bord.

Paa den andre:

Jesu, Verdens Lys og Ære!
Lad vor Gang i Lyset være,
Hielp vi her maa vandre saa,
At vi maa, naar Øyet lukkes
Og vort Lys i Døden slukkes,
Arve-Deel i Lyset faa.

Her har man altsaa en gjenklang av den gamle symbolikk der knyttet sig til alterstaken, som bærer av *ordets lys*. Stakene finnes ikke nu lenger i domkirken; heller ikke er de i noget museum.

Den annen forskrift stammer fra sogneprest *J. H. H. Brochmann*, som i sin „Instruks for Kirketjenere paa Landet" (Chr.a. 1891) side 10 sier følgende: „Alterlysene tændes paa de tre store Høitider, samt paa Bededag, Kristi Himmelfartsdag, Allehelgensdag og ved Aftengudstjeneste, *før* Gudstjenesten begynder. Desuden tændes de før Altergang, hvilket bedst sker under Salmen efter Prækenen; *i hvert Fald maa det aldrig gjøres under Kirkebønnen eller Fadervor*, eller saalænge Presten er paa Prædikestolen, heller ikke efter at han er gaaet for Alteret. De slukkes efter Gudstjenesten med streng Nøiagtighed. Det hænder ikke saa sjelden at et Alterlys nedenfra ser ud som om det var sluknet af sig selv, uden at det dog er Tilfældet, og en uerfaren Kirketjener kan da lade det staa og brænde ned med den Følge, at der gaar Ild i Alteret.[1]

Forøvrigt bør Lysene baade tændes og slukkes med Omhu, ogsaa hvad Vægen angaar, for at der ikke skal danne sig enten 'Tyv' eller for kort Væge til næste Gang, hvilket foraarsager Dryp, ødelægger

---

[1] I en note tilføier her Brochmann: „Forf. kjender flere saadanne Tilfælde, bl. A. et, hvori Kirketjeneren blev sat under Tiltale og nær var bleven dømt til 800 Kroners Erstatning. Alle som var i Kirken havde troet som Kirketjeneren, at Lyset var sluknet af sig selv; dette frelste ham saavidt. Et Tilfælde frelste Kirken."

Lysene, tilsøler Stager, Alter, Alterbøger m. m., og udsætter Alterdugen mere for Mus. Hverken ved Tænding eller Slukning skal Kirketjeneren gaa paa Knæ oppe paa Alteret, men bruge Trappen.

Hvis der ved Begravelser gives Lys til Kirken, da skal de sidst givne staa paa Alteret de 3[1] første Tjenestesøndage, eller, hvor der holdes Gudstjeneste hver Søndag, de 6[1] første Søndage; siden sættes de bort, sikre for Mus, til de behøves, og Flor samt Skilter tages af dem, om de er forsynede med saadant.

I Regelen skal der kun staa to Lys paa Alteret, men har man god Raad paa Lys og Stager, kan der sættes flere Par paa Alteret paa Høitidsdagene. De maa da ordnes regelmæssig, f. Eks. med de høieste i Midten, og Opstillingen bør ske Eftermiddagen forud, naar Kirketjeneren alligevel er ved Kirken for at ringe. De overflødige Lys maa fjernes igjen efter Gudstjenesten anden Høitidsdag, saa de ikke staar der ved næste Forretning. I hvert Fald skal Kirketjeneren søge at holde Hus med Lysene, saa han paa Høitidsdagene har nogenlunde høie og pene Lys (ikke Stubber) at sætte paa Alteret. Hvor Kirken har Lysekroner og holder Lys til dem, tændes ogsaa disse paa de tre store Høitider og ved Aftengudstjeneste. Kirkeværgen raader for Lysestubbernes Anvendelse. De maa ikke ligge og lokke Mus til Kirken."

Saa langt sogneprest Brochmann.

Den tidligere nevnte forordning av *Palladius* gjaldt — som det vil erindres — for *altergang* og *brudevielser*. Men det var dog efter reformasjonen og i lange tider fremover almindelig aa bruke lys i kirkene ogsaa ved *begravelser*. Saaledes hadde salmedikteren *Brorson*, allerede lenge før han blev prest og utgav sin første diktsamling, skrevet nogen vers i anledning sin svigerindes død (gift med sogneprest *Nils Brorson*). Ved begravelsen var der paa alterlysene — ifølge gammel skikk — stillet smaa skjold med den avdødes navnetrekk.[2] Her hadde Brorson tilføiet to smaa vers:

De Lys og Æretegn paa Herrens Alter sat
Skal ikke føre os din Yndighed i Sinde,
Som bæres af enhver i dybest Længselsminde,
Men vidner, at du var et Lys i Mørkheds Nat.

Her staar vel Navnet neden til,
Men den, som Dyden tegne vil,
Maa gjerne slette Navnet ud
Og sætte: *A*ltid *K*risti *B*rud.

---

[1] Brochmanns note: „Eller efter anden særegen Bestemmelse for hvert Sted." —
[2] Vilhelm Sommerfelt, Hans Adolf Brorson, Kr.a. 1892, s. 14 og 15.

Omkring midten av det 18de aarh. syntes lysene en kort stund aa være i fare. Det var et angrep fra Tyskland som forplantet sig videre nordover. I 1732 utkom nemlig en bok av *Christian Geber*, „Historie der Kirchen Ceremonien in Sachsen", utgitt et aar efter forfatterens død av sønnen. Forfatteren selv var prest i Lockwitz, nær Dresden. Efter aa ha gaatt til angrep paa messesang, messeklær etc. som han ansaa for farlige, kommer han til slutt inn paa lysene. Disse er efter hans mening en urimelig papistisk levning, som absolutt burde avskaffes.[1] Han fikk medhold fra flere kanter, og det hele resulterte i at kong *Friedrich Wilhelm I* gav en forordning i 1733, hvor han bl. a. ogsaa *forbød* bruken av alterlys. Men mot denne samme forordning kom en motstand som de høie herrer neppe hadde beregnet, og mange prester fant paabudet som et forrederi mot den ekte lutherdom. „Ganske visst er de nevnte ting ikke av nogen innvortes nødvendighet, men de er nu blitt et ikke ringe kjennetegn paa vaar kirke, hvorover den efter omstendighetene har aa holde." Ogsaa fra pietistenes hovedstad Halle kom protester. Sønnen *Friedrich II* maatte derfor opheve denne forordning.

Selv om der nok senere blev forskjellige forandringer i den tyske gudstjeneste, — lysene blev dog staaende.

Bølgene av denne strid naadde ogsaa Danmark, under Christian VI. I forbindelse med revisjonen av Kirke-Ritualet blev det tatt under overveielse aa sløife alterlysene og bruke lysepengene til beste for skolene. Generalkirkeinspeksjonskollegiet raadet hertil, og kongen bifalt „reformen" ved reskript av 2. januar 1739, hvori han paala kollegiet aa innføre en bestemmelse herom i forordningen om skolers innrettelse paa landet. I reskriptet gjengis kollegiets motivering, som gaar ut paa følgende:[2]

Collegium har forestillet, at ved den det anbefalede Revision over Ritualen er iblandt flere udvortes Kirke-Skikke ogsaa Lysenes Brug paa Alteret kommen i Deliberation, om hvilket det er af de Tanker, at, ihvorvel ingen af de udvortes Kirke-Skikke, som i sig selv ei give Anledning til nogen Misbrug, men uden Anstød kan beholdes, om ei af anden Aarsag, saa dog derfor alene kunde vedblive, at de fra første Tider af, og i det mindste førend Pavedømmet ret begyndte at gjøre den udvortes Tjeneste i Menigheden til theatraliske Spectacler, ere brugelige; det ei heller kan siges, at Lysenes Brug paa Alteret er saa lige connecteret med nogen Slags kjendelig Overtro, omendskjøndt det ei kan negtes, at den gemene Mand anseer den for noget Gud tækkeligt, og derved indirecte styrkes i den almindelige jammerlige Overtro, at udvortes Ting og

---

[1] Historie s. 456, 459. — [2] Kongelige Rescripter, Resolutioner og Collegialbreve for Danmark og Norge, udg. ved Laurids Fogtman, IV. 1, Kbh. 1788, s. 631-32.

Ceremonier, endog de der skee ved livløse Ting, kan uden ringeste Henseende til Menneskets Tro og Hjertens Attraa behage Gud, og tjene for ham til nogen Slags tækkelig Dyrkelse; og det endelige er uimodsigeligt, at Lysenes Brug i Kirken er meget gammel, saa at Collegium ei understod sig at raade til nogen Forandring i denne Post, om ikke andre Considerationer Collegium dertil anledigede; saa haver dog de fleste af Collegio, som tillige til Skolevæsenets Indrettelse paa Landet ere committerede, ved denne Leilighed funden fornøden, at erindre, om ikke de til Kirkelys hidtil anvendte store Bekostninger, som skal være ved hver Kirke paa Landet aarlig i mindste 3, og oftest 4 Rdr., og i begge Riger skal lettelig kunne udgjøre aarligen 6 eller 8 000 Rdr., kunde til et langt nyttigere og mere fornødent Brug, nemlig til Skoler, anvendes, hvortil desuden store Omkostninger aarlig udkræves, som, uden ny Byrde, saavel for Kongens Cassa som for Undersaatterne, ei kan tilveiebringes, da det hele Collegium maa tilstaae, at Skolernes Indrettelse er en til Kirkens saavelsom til Landets Bedste høist uforbigængelig og fornøden Anstalt, i Steden for at Lysene paa Alteret aldeles ingen Nytte eller Opbyggelse medføre, det og fra de apostoliske Tider af har, efter Christi egen Befaling og Exempel, været alle Retsindiges første og største Omhu, at faae Børn strax i deres endnu meest uskyldige Barndom førte til Christo; hvorimod Kirkens udvortes Prydelser (hvortil Lysene efter vore Tiders Brug og henhøre) er et menneskeligt Paafund, foruden at det er bekjendt, baade at Lysene i Begyndelsen, da de gamle Christne i Forfølgelsens Tider oftest maatte holde deres Gudstjeneste og Forsamlinger om Natten, af Fornødenhed bleve brugte, men ikke om Dagen, indtil de siden, endog i fuld Middag, alene til Pomp, eller af Superstition, i Kirkerne ere indførte; saa og at Andre, som med os havde een og den samme Religion og Troes Bekjendelse, allerede i forrige Seculo have ganske afskaffet Lysene paa Alteret, og henlagt de dertil forhen aarlig anvendte Penge til en for Publico mere nyttig Brug.

I henhold til reskriptet blev der da inntatt en bestemmelse om alterlysenes avskaffelse i forordningene av 23. januar 1739 om skolene paa landet i Danmark (§ 33) og i Norge (§ 34).

„Lysepengene" skulde isteden brukes til aa understøtte fattig skoleungdom; disse skulde derfor av kirkeeieren bli innbetalt til skolekassen. Det hele var forsiktig fremsatt i paragrafen „som et for Gud tækkeligt og for Kirken og Landet høist nødvendigt Verk", og der henvistes til „andre evangeliske Rigers Exempel". Dog skulde bruken av lys ikke absolutt forbydes. De kunde bli benyttet i de kirker hvor der var et *legat* til dette formaal, eller naar nogen enten ved en begravelse eller paa annen maate *forærte* lys til alteret.

Denne siste bestemmelse bidrog sitt til aa redde lysene. I samme retning virket det, at revisjonen av Ritualet ikke førte til noget; Christian V.s Ritual, med den før citerte bestemmelse om alterlys, vedblev aa gjelde. Det viste sig ogsaa, at det hadde sine vanskeligheter a faa inndrevet lysepengene til skolekassen fra de private kirkeiere (jfr. reskripter vedrørende Stavanger amt 22. november 1754 g 1. juli 1757).

Ogsaa andre hensyn gjorde sig gjeldende. Stiftsdireksjonen i Bergen forestillet kongen, at dersom kirkelysene i Bergen skulde avkaffes, vilde kirkene tape adskillig i sine innkomster ved brudevielser; Kongen tillot derfor, ved reskript av 28. oktober 1740, at kirkene i Bergen herefter som hittil skulde av egne innkomster faa skaffe sig le nødvendige kirkelys; isteden skulde skolene i byen, efter stiftsdireksjonens forslag, faa overlatt bøtene for helligbrøde.

Et uttrykk for folkets kjærlighet til alterlysene er Susanna Møllers ovenanførte testamente til Bergens domkirke 1741.

Almuen i Danmark holdt likeledes meget sterkt paa den gamle skikk. Betegnende er det som berettes fra Skelskør, hvor det sies 1759: „Lysene paa dette Herrens Alter har aldrig været slukket nogen Søn- og Helligdag, men Menigheden contribuerer til Alterlysenes Vedligeholdelse. Saasnart innløb ikke Kirkelysenes Henvendelse til anden Brug, at jo straks en ubekjendt Kvinde lod lægge et Blad Papir paa Herrens Altere med 1 Rdlr., med Begjæring at Menigheden vilde træde i hendes Fodspor, enhver aarlig give sit, og aldrig lade Lys savne paa Herrens Alter. Det skeede og skeer endnu."[1]

Presten *P. C. Steenvinkel* i Assens, som ivret for messeklærnes avskaffelse, vilde dog gjerne ha lys, — ja, han foreslo endog at man under altergangen skulde tildekke korets vinduer og til de to lys føie flere, for aa opnaa „nogen symbolsk Lighed med Tiden, da Sakramentet blev stiftet".[2]

Dr. *I. H. Larsen* i Købelev skrev 1808: „Men skulle Lysene bort, saa er det at ønske, at Stagerne dog maatte bevares til Vidnesbyrd for Efterslegten om de protestantiske Kirkers og Menigheders Agtelse for Guds Hus og deres Armod."[3] Biskop *Tage Müller* foreslo 1834 aa avskaffe messeklærne og bruke pengene til aa faa alterlys igjen. Fra *Norge* skrev *Claus Pavels mot* lysene.[4]

Enden paa utviklingen blev for Danmarks vedkommende at kirkesynsloven av 19. februar 1861 § 6 fritok tiendeeieren for aa svare kirkelyspenger, og paala ham istedet aa holde alterstaker forsynet med lys. De 122 aar fra 1739 til 1861 hadde altsaa ikke kunnet avskaffe dem.

---

[1] P. Friis, Schielschiør Kiøbstæd, Sorøe 1759, s. 260. — [2] Forslag og Ønsker om en Forbedring i det Udvortes af Gudstjenesten, Odense 1785, s. 50 og 62. — [3] Fallesens Theol. Maanedsskr. XI. — [4] Minerva, mai 1806, s. 194.

Det var dog ikke bare i Tyskland og Norden at lysene var i fare
Vi skal her kun minne om, at de engelske ritualister endog gikk i fengsel for messehakelens og alterlysenes skyld.

IV.

I vaare dager er *seks* lys, med krusifiks i midten, det almindelige i alle *katolske* kirker, mens i landskirkene forøvrig, ogsaa i Tyskland og England, er *to* lys, med krusifiks, det vanlige. (Her finnes naturligvis en rekke undtagelser, Bristol-katedralen har saaledes *to* lys og krusifiks, men mellem disse lys og krusifikset er der paa hver side en liten trearmet stake.)

Ogsaa i Norden har i lutherske kirker den oprinnelige skikk med to alterlys holdt sig, og er fremdeles den mest almindelige. Men der finnes ogsaa her — som bekjent — en rekke undtagelser, man møter alle mulige variasjoner.[1] I Helsingborgs største kirke staar f. eks. 3 trearmede staker, de to ytterste er like høie, den i midten noget høiere. I Norge har man i Valle kirke i Setesdal 3 enkeltlys paa alterbordet, det i midten er høiere enn de andre. I Eidsvoll har man ytterst de to store lys, innenfor disse to mindre trearmede, og i midten et krusifiks (altsaa samme arrangement som i Bristol Cathedral).[2] I Hem kirke er der seks enkelt-lys, hvor stakene parvis vokser mot midten.

Dette siste var i tidligere tider gjerne regel, og med flere lys og krusifiks maatte lysene aldri være høiere enn krusifikset. Enten skulde stakene med lysene være like høie, eller de skulde være stigende, to og to, mot krusifikset. At lysene vokser inn mot krusifikset opfattes saaledes, at jo nærmere den levende menighet kommer Kristus og Hans kors (lysene her altsaa brukt om *menigheten* efter Aab. 1,20), desto større kraft og styrke. Ved kronprinsbryllupet i Oslo 1929 var arrangementet med de 6 lys i Vaar Frelsers kirke imot all kirkelig tradisjon. De ytterste lys var nemlig høiere enn krusifikset, og lysene og stakene inn mot krusifikset blev parvis mindre(!).

I Tjølling kirke er i midten en liten syvarmet stake, paa hver side av denne to smaa lys, og saa de vanlige to store lys. I Alstadhaug en trearmet i midten, og to store enkeltlys paa hver side. I Stiklestad to store enkelt-staker, og innenfor disse to smaa. (Dette siste er meget almindelig i norske kirker, og grunnen har gjerne været denne at de smaa er av eldre dato, mens de store er skjenket i nyere tid. Æstetisk tar dette sig uheldig ut. Det er ogsaa uheldig hvad symbolikk angaar, ja, hvad er egentlig symbolikken i dette og enkelte av de andre arrangementer som her er nevnt?)[1] I Hammer kirke staar to trearmede staker. I Gjemmestad to store enkeltlys, innenfor disse to smaa, og i midten en trearmet. I Drøbak to store staker, i midten en kandelaber med fire lys. I Snaasa kun et stativ eller en firkantet ramme, paa hvis midte der er plasert to store lys og paa sidene to smaa. I Bekkelagskirken staar syv like høie enkeltlys paa alterbordet. I Markuskirken i Oslo staar kun en stor syvarmet stake midt paa bordet. I Capella Johannea (Majorstuens kirke) finnes to femarmede staker. Giveren av disse uttalte overfor kirkens daværende prest, Mikael Hertzberg, at „de fem lys skulde minne om Jesu fem saar“. (I Tyskland har man eksempler paa store femarmede kandelabre — ikke paa alterbordet, men i koret, — hvor selve staken har form av et tre med den korsfestedes billede paa. Her er det tydelig at der henvises til „de fem saar“.[2]) I Glemmen nye kirke stod for nogen aar siden mellem de to alterlys en almindelig kontorlampe, med elektrisk pære og grønn glasskjerm.

---

[1] Det er mulig at enkelte av de arrangementer som her nevnes, senere er blitt forandret. — [2] I den svenske kirkes alterbok er der en vignett av *Arthur Sjögren*, hvor man har et alter med bare 2 trearmede staker.

Her er altsaa nevnt 16 — seksten — variasjoner. Der kunde visst nevnes flere. Man møter altsaa alle mulige arrangementer og typer.

Fra nyere tid maa vel som særlig originalt nevnes lysene i den bekjente Engelbrektskyrkan i Stockholm. Kirkens arkitekt, professor *Wahlman*, sier herom[3]: „I korets kupol framställer kyrkans målare, *Månsson*, i guld og rött vax solhjulet, det ständigt återvändande ljusets symbol. Ur gråa moln gör det sig löst, dess glans överströmmar Jesu historia, mänsklighetens salighets väg. .... Samma symbolik framställa de sju runda silverplattorna på altaret. Det är „Han som kommer med skyarna“, med budskap till de sju forsamlingarna, vars kyrkor fotställen utgöra. Över varje kyrka lyser dess församlings stjärna. (Joh. Uppb. kap. 1.)“

Nevnes bør hos oss Bryn kirke i Vestre Bærum, som er restaurert av *Emmanuel Vigeland*. De to matt forgylte metallstativ for enkeltlys, som ogsaa er komponert av ham, dannes hver av 3 engler, som hviler paa høire kne, med det venstre bøiet op mot brystet. De holder et avskaaret hveteaks, som utvider sig og danner beholderen for lyset. Hveteaks-symbolikken er her ogsaa anvendt paa altertavlen og alteret, hvor spiren holder paa aa bryte frem. Innskriften under krusifikset er fra Johs. 12,24 om hvetekornet som faller i jorden og dør, og bærer megen frukt. Hele korets symbolikk er ogsaa hvetekornet, og de 3 korn, som ligger like under korset, har de største spirer.

---

[1] Hvis der ved bruken av 4 lys kunde bli plasert et krusifiks i midten — med to lys paa hver side — saa kan man faa en vakker symbolikk i tilknytning til Johs. Aap. 5, 9: „Og de synger en ny sang og sier: Verdig er du til aa ta boken og aapne seglene paa den, fordi du blev slaktet og med ditt blod kjøpte oss til Gud av hver stamme og tunge og folk og ætt.“ — 4 er jo verdenstallet. Den som blev slaktet er da stillet imellem de 4 „folkestammer — tunger og ætter“ — altsaa i verden, som Han har kjøpt med sitt blod. — [2] Otte I, s. 166. — [3] Wahlman, Engelbrektskyrkan, s. 12.

Av de mange eksempler som tidligere er nevnt, fremgaar det, at der mangler ikke paa variasjoner i *vaart* land. Mange steder var der sjelden eller aldri spørsmaal efter symbolikk, — noget ogsaa flere av de nevnte arrangementer jo tydelig nok forteller, ja, man *glemte* ofte ganske og aldeles dette ord, naar det gjaldt alterlysene. Faa tenkte paa at der i et *lysarrangement* paa det helligste sted i kirkehuset ogsaa bør være en *mening* og en *bestemt orden,* — som det jo ellers er for de fleste andre tings vedkommende i en kirke.

Men Norge staar ikke her i nogen særstilling. Saavel i katolske som lutherske land kan man paa altrene finne de merkeligste ting.

Nedskriveren har saaledes i nogen franske kirkers alterstaker funnet plasert hvitmalte, lange blikkrør, der skulde forestille lys. Øverst var de innredet saaledes, at man der kunne brenne lysstumper (som der i en katolsk kirke jo blir mange av, fra lysstativene nede i kirken, der hver dag blir brukt av de besøkende). „Praktisk“ og „økonomisk“ var jo dette, — men allikevel.

I boken „*Glömd Konst*“ (Göteborg 1904, s. 36) sier forstanderinnen for Diakonisseanstaltens paramentavdeling: „Sök ej att pralsjukt utsmycka helgedomen med meningslös grannlåt, utan må allt om möjligt i lugn harmoni och värdig, om än enkel skönhet, tala till församlingen och blifva en kärlekens offergåfva åt dess Herre . . . . . Kasta en blick på altarets ljusstakar. . . . . Mångenstädes har till altaret förirrat sig i hemmen kasserade salongstakar, af mycket profant utseende, med dinglande glasbitar, eller t. o. m. qvinnofigurer af rätt tvetydig stil.“

Til Bønsnes kirke paa Ringerike gav prokurator *Anders Christensen* og hustru i 1727 to lysestaker med imiterte kjerter av malt tre; dette var dog den gang „en temmelig enestaaende foreteelse, spesielt hvis de da som nu har staatt paa begge sider av den gamle Mariastatue“. (Antikvar *Anders Bugge.)*

I Norge er det i nyere tid blitt en beklagelig skikk aa benytte elektriske alterlys. Særlig i krigstiden, da det var vanskelig aa faa skikkelige lys, kom der inn ikke saa faa saadanne paa norske kirkers alterbord, i enkelte kirker endog i de aller siste aar. Det er nu paa tide at disse forsvinner. Det er visst svært praktisk ogsaa dette med de elektriske alterlys, men de hører — som sagt — paa ingen maate hjemme her. Som professor *Wahlman* sier: „Det är en svår förgripelse på kyrkans andakt att införa den skarpa, kalla elektriska belysningen. En sparsamhets-, en bekvämlighetsåtgärd! Det bekväma hör ei religionen till. .... Hur många kyrkor har ei fått ett kallt och ödsligt drag genom utbytet [d. e. ombyttning] av ljuskälla, genom överdrift av ljusstyrka. — Den levande lågan! Har vi råd att avvara den vackra bilden av själens liv för en glödlampas bekvämlighet, en glödlampas vardagslighet? Låt vara i skeppet vid nyanläggningar, där man i kronorna kan ge den stickande lampan en gul reflektor, som åtminstone åstadkommer ett intryck av glöd. På altaret hör den elektriska ljuskällen i varje fall ej hemma!"[1]

I Vaar Frelsers kirke i Oslo gikk man en mellemvei, der hadde man for nogen aar siden innlagt gass i høie, hvite glassrør som skulde forestille lys. Heller ikke dette hørte nogetsteds hjemme, ogsaa her blev symbolikken for en vesentlig del borte. I Vestre Moland kirke var i sin tid brukt hvitmalte tresøiler med kobberspiss som skulde forestille flammen. Ved en visitas sa derfor biskop *Heuch*, idet han pekte paa disse: „Vaar Herre lar sig ikke narre!"

Vi har før nevnt de forskjellige symbolske utlegninger av lysene op gjennem tidene. Her skal medtas ennu litt fra nyere tid:

Sogneprest *O. Asperheim* sier i sin bok „Kirkegang og den offentlige gudstjeneste" (Kr.a 1886, s. 29), at lysene „peger hen paa Kristus som det sande lys og som de kristnes vandrings lys", — altsaa Kristus som den *nye* ildsøile, der gjennem ord og sakrament („ild og manna") leder den *nye* pakts folk.

Fra katolske kilder kan nevnes følgende:

Clemens Hagemann sier i sin „Veiledning i katolsk gudstjeneste" (Hammerfest 1879, s. 25), at „lysene som under messen brænder paa alteret, siger oss betydningsfuldt at Jesus, verdens lys, hvis guddommelige lære oplyser dette livs mørke, under den hellige messe vil komme ned og være nærværende paa alteret".

Chr. Holfeldt Houen sier i „Vore Fædres Tro" (Bergen 1887, s. 383): „De troende maatte brænde lys hin gang i katakomberne. Det er til minde herom at kirken har bibeholdt brugen af lys paa vore altere."

En katolsk prest som nedskriveren talte med i Cardiff, forklarte at de 6 (7) lys paa høialteret skulde bety de 7 kardinaldyder, som kirken er i besittelse av: klokskap, rettferdighet, maatehold, mod, tro, haap og kjærlighet. De 4 lys, som ofte sees paa smaa sidealtere, symboliserer, sa han, de 4 kardinaldyder: klokskap, rettferdighet, maatehold, mod.

---

[1] Wahlman, Kyrkorummets andakt, Stockholm 1920, s. 15.

En prest i den katolske kirke i Norge forklarte mig de 6 lys paa hovedalteret saaledes, at de 3 paa hver side av krusifikset gikk paa Treenigheten. De 4 lys, som ogsaa han hadde i sin kirke paa et lite sidealter, „betød intet", sa han.

Som man ser: likesom selve *lysplaseringen* er høist forskjellig, saa er *tydningen av symbolikken* det samme, — en rekke opfatninger.

V.

Vi skal i det efterfølgende forsøke aa gi en anvisning paa hvorledes *lysarrangementet* paa et alter i en *luthersk* kirke bør være.[1] Ogsaa i *vaare* dager kan dette ha symbolsk mening og opbyggelig verdi. Det er utvilsomt rett hvad *Palladius* sier i sin visitasbok: „Disse tvende lys haver noget at mærke, ellers maatte de ikke brænde, fordi her gaar saa daglig et lys over vort hoved, den klare sol, at vi kunne endogsaa se at træde naale her inde, om behov gjøres, at vi tør ikke bespotte Gud med lysetænden, uden de haver noget at mærke."

Visstnok har sansen for „den tause tale" ikke været fremtredende i vaar kirkes siste aarhundre. Det bærer da ogsaa vaare kirker ofte nok et sørgelig præg av (selv om man i de siste aar har søkt aa rette herpaa). Øiet skulde intet ha, for ikke aa forstyrre øret i aa gripe hvad munnen talte. Man glemte saa altfor ofte at ogsaa øiet kan være organ for religion. Ordene „*Se* til liljene paa marken!" „*Se* paa himlens fugler!" har sin berettigede plass ved siden av: „Den som har øren aa høre med, han høre!"

Som ogsaa *Funcke* sier i sine „Reisebilleder" (III, s. 12): „Foragt ikke de ytre tegn, da den hellige og allvise Gud likefra den første regnbue til den israelitiske passahfest, fra kobberslangen til den hellige nattverds innstiftelse, fra himmelstigen til Sønnens kors, paa tusen maater har fortolket og forklaret oss i tegn og billeder all sin naade, tilgivelse og troskap, og det har Han gjort altsammen for vaar skrøpelighets skyld, og til Jesu Kristi forherligelse."

Det er ikke alene godt, men ogsaa *paakrevet* at prestene i vaare dager forklarer sine menigheter den kirkelige symbolikk. Dermed faar kirkebygningen og de kirkelige bruksgjenstander, foruten sin nytte- og skjønnhetsverdi, ogsaa en direkte *opbyggelig* betydning, og dette siste skulde ikke være det minst viktige.

---

[1] Jfr. Johnny Ursin, Altertjenestens æstetiske krav. Luthersk Kirketidende 1927, s. 424-8, 443-8, 471-8, 515-24, 542-8.

Vel er det saa, at ingen kirkelig konstruktiv bygningsform har sin oprinnelse i symboler, men derimot i tekniske, liturgiske eller estetiske hensyn. Symbolikken opstaar senere. Og selv om man finner at f. eks. den middelalderlige symbolikk til sine tider nok kunde bli overdrevet, saa har den dog hatt sin store betydning op gjennem aarhundredene. Ti i denne var der meget fromt og vakkert.

Troen saa her det usynlige og evige i de utvortes ting, hvor vantroen intet kunde øine.

De 3 lysarrangementer som bør gjelde i vaart lands kirker.

I den *katolske* kirke er regelen idag denne, at kjertene skal være av rent bivoks. De skal ennvidere alltid være *hvite.*[1] Kun i sørgeliturgier og ved sjelemesser kan man bruke mørkere kjerter, mens sløifer av flor er utillatelig. Paa langfredag er alle lys slukket, hverken lysene paa alteret eller paa andre staker og kandelabre tendes paa denne sorgens dag.

Den *katolske* kirke foreskriver fremdeles at stakene skal være av metall. I antall skal de være seks, hvorav to tendes ved stille messe, fire ved høimesse eller vesper, og alle seks ved festlig messe (levitt-messe). Naar biskopen holder pontifikalmesse, tender man gjerne en syvende kjerte ut fra ordene i Es. 11,2 og Aap. 1,12 (*Schindlers* liturgi, s. 42).

Naar nu spørsmaalet er, hvilke lysarrangementer der idag bør brukes i vaare *lutherske* kirker, vil ogsaa alterbordets størrelse naturligvis her spille en viss rolle.

1) *To enkelte lys,* — denne oprinnelige, og hos oss mest almindelige skikk, er tiltalende, og bør fremdeles fastholdes. *I midten skulde da alltid finnes et krusifiks.* Det er betegnende at der som oftest ikke brukes annet enn dette endog i de engelske katedraler.

2) Er alterflaten stor nok, kan der innenfor de *to store enkeltlys* ogsaa være *to mindre syvarmede* og *krusifiks i midten.* Det har man nu i en rekke norske kirker (Moss, Frogner i Oslo o. fl.), og dette maa sies aa være et vakkert arrangement. De smaa syvarmede tendes da ved siden av de to andre kun ved *spesielle anledninger,* som de

---

[1] I belgiske kirker er der dog ofte undtagelser. Her følger lysene gjerne regelen om de liturgiske farver, saaledes at man i trefoldighetstiden har grønne lys, i advents- og fastetid fiolette o. s. v.

store høitider etc., mens de to store enkeltlys brukes ved alterganger paa de almindelige søndager.

Høiden paa de syvarmede varierer gjerne fra 30 til 60 cm. Man har ogsaa forskjellige typer. De almindeligste er Titus-stakene (fra relieffet paa triumfbuen i Rom); men ogsaa en annen form, de saakalte *Grundtvig-staker,* brukes meget. Disse siste har form og navn efter den gullstake som Grundtvig engang fikk som gave, og som blev benyttet i Vartov kirke. Den er nu i Marmorkirken i Kjøbenhavn. Grundtvig-staken ligner Titus-staken, men fotstykket er noget forskjellig. T. har en utsmykket trappefot, G. har derimot et rundt, glatt fotstykke. Senere har man dog faatt ennu en form for „Grundtvig-staker“, nemlig ogsaa her et fotstykke i trappearrangement, men med glatte flater.

3) *Tre store enkeltlys paa hver side av krusifikset.*[1] Som tidligere fremholdt, brukte gjerne de gamle ved større høitideligheter og spesielle anledninger aa ha flere lys.

Ogsaa hos oss kunde der i denne henseende bli forskjell paa en almindelig søndagsgudstjeneste med nattverd (hvor festlig og vakker denne enn bør være), og f. eks. en av de store høitider, en presteordinasjon ell. lign.[2] De seks lys maa da alle enten være like høie (helst ikke høiere enn krusifikset, hvorfor dette siste, hvis det ikke er stort nok, maa faa et understell), eller de maa være stigende, parvis mot dette, slik at de høieste staar nærmest krusifikset.

Andre arrangementer enn de her nevnte kan neppe anbefales.

Den lys-symbolikk som nu bør gjelde.

Vi har sett at symbolikken op gjennem tidene har været mangfoldig; det er jo heller ikke alt av dette som passer for en evangelisk kirke i nutiden.[3] Opgaven blir da aa bruke det av gammelt som *kan* brukes, og som fremdeles kan være til opbyggelse, eller aa finne *nye* sider som kunde tjene til samme formaal. Det efterfølgende er her nærmest tenkt som en liten veiledning og hjelp for vaare prester.

---

[1] *Rudolf Otto* foretrekker dette siste arrangement. I sine nye liturgiske synspunkter (se „Kirke og Kultur“ septbr. 1925), under den første del av gudstjenesten som han kaller „Ordets forkynnelse“, vil han bare ha de to ytterste lys brennende. Siden, under den 3dje del, „Tilbedelsen“, tendes ogsaa de øvrige lys. — [2] *Gustaf Lizell* sier (i Kyrkans sinnebilder, 1930, s. 39): „Ljusen voro på samma gång ett medel att ge intryck av högtid och majestät. Därför skulle ljusen rikt vara tända vid varje gudstjänst — i något olika antal efter gudstjänstens högtidsgrad — och särskilt på vissa punkter av densamma, såsom vid evangeliets läsande eller vid instiftelsesorden skulle en än rikare ljusglans än för övrigt utvecklas.“ — [3] I den senere tid har man i enkelte *evangeliske* kirker begyndt med lys de liturgiske farver. Dette er neppe tilraadelig.

Vi vil holde oss til den tre-deling av lysarrangementer som ovenfor blev nevnt.

A) *De to enkelt-lys med krusifiks.* I vaare kirker brukes lysene nu, som før nevnt, gjerne ved: *nattverd, de store høitider* og *brudevielser.* Symbolikken ved disse anledninger blir da denne:

1) *Nattverd.* De tendte lys setter oss nu tilbake til hin aftenstund hvor Frelseren innstiftet dette hellige sakrament.

Lyset er efter gammel opfatning et billede paa Guds ord, som skal være „lykten for vaar fot og lyset paa vaar sti" (Salme 119,105) ogsaa naar vi gaar til Herrens bord. Det *blafrende* lys svarer til hint skriftsted: „ti Guds ord er *levende*" (Hebr. 4,12). Og med sin varme minner det om dette samme ords *lutrende* egenskap.

Alterets venstre side, hvor bedeskamlen staar, kalles „evangeliesiden", og høire side „epistelsiden". Disse to betegnelser stammer fra de forskjellige plasser hvorfra evangelium og epistel før blev lest.

Lyset til venstre, paa evangeliesiden, peker da hen paa det glade budskap — Gaven og Ordet — som blev kjød og bodde iblandt oss, Han som var det sanne liv og lys. Om et brennende alterlys kan man si, at det tæres hen i det helliges tjeneste, det blir mindre og mindre. Dette minner atter om Ham, hvis hele liv var en fornedrelse og et offer, — Han som gav sig selv hen for oss. „Ingen har større kjærlighet enn denne, at han setter sitt liv til for sine venner."

Vi minnes her ogsaa hvad Brorson sier (nr. 137 i Landstads Reviderte salmebok, v. 4 og 6):

Lyset ser du mot dig skinne,
vet du ogsaa om du tror?
Har du merket nogensinne
at din Jesus i dig bor?
Har Hans naadestraalers kraft
i din sjel sin virkning havt?
Kan du i ditt hjerte finne
at der er et lys der inne?

Gud som lyset lot opklare
i sin naades blide aar,
vil og ingenlunde spare
den som dette lys forsmaar.
Vil du vende ryggen til,
Gud dig fra sig støte vil;
den som ei vil lyset kjenne,
han skal sig paa lyset brenne.

Den *høire* side, — *epistelsiden* — er stedet hvor menighetens kjærlighetsgaver — ofrene — bringes. Symboliserer *evangeliesidens* lys gaven, *Jesus,* saa peker lyset til *høire* paa *menigheten* og *opgaven.* „La saa eders lys skinne for menneskene at de kan se eders gode gjerninger og prise eders Far som er i himlene." Her minnes man ogsaa om dette, at det rette offer for Gud ikke bare maa være, at man gir av sitt jordiske gods, men skjenker Ham sitt hjerte og liv. *Vi* skal tæres hen i det helliges tjeneste, jfr. Rom. 12,1: „Jeg formaner eder altsaa, brødre, ved Guds miskunn, at I fremstiller eders legemer som et levende, hellig, Gud velbehagelig offer, — dette er eders aandelige gudstjeneste." I forbindelse med en altergang vil det igjen si, at der — i nattverden — faar man *kraften* til et saadant liv.

At Kristus-symbolet, lyset paa evangeliesiden, nu brenner samtidig med menighets-symbolet, forteller, at der er en som fremdeles og alle dager er med sine. Han har gaatt forut, de troende skal ta korset op og følge i Hans spor. Kristus er ildsøilen for den nye pakts folk, som leder ved sitt ord's lys og sakrament („ild og manna"). Derfor bør ogsaa evangeliesidens lys alltid tendes først, og slukkes sist. Han er Α og Ω.

Krusifikset mellem de to lys siger at det er i kraft av korsfestelsen — i kraft av blodet — at en forbindelse mellem Kristus og menigheten er mulig.

Evangeliesidens blafrende lys, hvis flamme og røk stiger opad, er ennvidere et symbol paa tilbedelsens og takksigelsens offerild, — altsaa paa den herre Jesus, som under hele sitt jordeliv var i stadig bønn, og som nu i sin himmel gaar i forbønn for sine venner. Likesom Han „takket" ved den *første* nattverd, saaledes takker og gleder Han sig idag over enhver der søker Hans bord, (jfr. hvad tidligere er nevnt om lys som tegn paa glede). *Epistelsidens* lys symboliserer paa samme maate *menighetens* takk, glede og bønn, — at den nu med én munn siger: „Vi takker dig, fordi du av din store naade har innsatt den hellige nattverd, og i den gir oss ditt legeme og blod. Vi ber dig, hjelp oss ved din hellige Aand, saa vi ikke bruker denne gave uverdig, men at vi bekjenner vaare synder, kommer ihu din lidelse og død til vaare synders forladelse, og dag for dag gaar frem i tro og kjærlighet." (Kollekten for skjærtorsdag.)

Den katolske kirke hevder at alteret i en luthersk kirke er meningsløst, — man har intet offer. Vel har den evangeliske kirke intet sonende offer i likhet med det romerske messeoffer, men den har dog offere. Som det staar i salme 51: „Guds offere er en sønderbrutt aand, — et sønderbrutt og sønderknust hjerte vil du, o Gud, ikke forakte." Offere i en evangelisk kirke blir derfor nettop den syndsbekjennelse, takksigelse og tilbedelse som menigheten bærer frem for Herren, og dette kommer i vaar liturgi tydelig frem, ikke minst under nattverd, derfor passer de tendte lys saa godt da. Ti hvor der gives mest, skal der ogsaa takkes mest.

Av dette som hittil er sagt, vil det fremgaa, at en passende inskripsjon paa *evangeliesidens* alterstake vil være ordet fra Johs. 8,12: „*Jeg er verdens lys*", og paa *epistelsidens* stake Mt. 5,14: „*I er ver-*

dens lys." (Det har været meget almindelig aa sette givernes navn paa de hellige alterkar, samt paa lysestakene, — en høist uheldig og upassende skikk.)[1]

2) *De store høitider.* Det er riktig aa ha lysene tendt da, under hele gudstjenesten, baade for aa betegne den fest og glede som nu er tilstede, likeledes den spesielle takkens og tilbedelsens offerild der nu skal stige op mot himlen. Til alle høitider vil man ogsaa her lett kunne finne en passende symbolikk, f. eks. 2nen juledag (Stefanus-dagen med martyrenes offer), eller pinsedagen med sin ild. Jfr. forøvrig hertil ogsaa hvad ovenfor er sagt under „nattverd".

3) *Brudevielser. Evangeliesidens lys* minner om Jesu — den *himmelske* brudgoms — kjærlighet til *sin* brud ɔ: menigheten, Hans selvhengivelse og offer for denne, og Hans forbønn. *Epistelsidens lys* siger nu hvorledes forholdet mellem den *jordiske* brudgom og brud bør være: Samhold og enhet i troens lys, „tæres hen i det helliges tjeneste", at de skal være bønnens og takksigelsens, renhetens og gledens mennesker, det lysende eksempel for andre.

B) *Tre store enkelt-lys paa hver side av krusifikset.* Naar der brukes *syv* lys paa alteret (eft. Aab. 1,20) er dette alltid symbol paa den *levende menighet,* hvor Guds Aand er virksom. I tallenes symbolikk er ogsaa syvtallet tegnet for Guds forbindelse med verden, og verdens innvielse til Gud.[2] (Flytningen av staken (Aab. 2,5) vil si at Herren borttar sin Aand.) For aa faa samhørigheten med Kristus tydelig frem, sløifer man lyset i midten — det fjerde — og lar her krusifikset bli staaende, slik at Kristus blir menighetens midtpunkt. „I kraft av blodet har man Aanden." Vokser de seks lys parvis mot krusifikset, betyr dette, at jo nærmere menigheten kommer Kristus og Hans kors, desto større kraft og styrke. — Som tidligere nevnt, passer dette lysarrangement best for de store høitider.

C) *To store enkelt-lys, to mindre syvarmede* og *et krusifiks i midten.* Det store enkelt-lys paa *evangeliesiden* symboliserer fremdeles *Kristus,* og denne sides *syvarmede* lys *menigheten* ɔ: den *triumferende* menighet, der nu er med Ham som evige lys i himlens herlighet.

Paa *epistelsiden* betegner den store enkelt-stake fremdeles den *jordiske* menighet som en *enhet* betraktet, og den lille *syvarmede* paa denne side er denne samme menighet i sine forskjellige typer og utformninger. De syv menigheter, som *Johannes* fikk befaling aa skrive til, representerer jo de syv forskjellige tilstander som en menighet kan innta i sitt forhold til Herren. Denne stakes lys skulde derfor tjene til aa paaminne de troende om aa prøve sig selv efter de syv brever, for Ham som har øine som ildsluer. Om denne, epistelsidens syvarmede stake, passer ogsaa hvad misjonær *Karl Flatland* skrev i „Dagen" for 24. januar 1930, hvor han bl. a. siger:

---

[1] Menneskene pynter i almindelighet det bord hvortil en gjest ventes, og man skammer sig for — ved en høitidelig anledning — aa legge en skidden og plettet duk paa bordet og pryde det med et par upussede lysestaker, med lysestumper i en fingers størrelse, eller med lys brent ned i forskjellige lengder. Dette burde da ikke mindre være tilfelle med bordet i Herrens hus, som mere enn noe annet er et festens og høitidens sted. — [2] Syvtallet er da 3 + 4 ɔ: Tretallet er *Guds* tall, likesom trianglet er Guds tegn. Firetallet er derimot *verdens* tall. Paa denne maate blir igjen syvtallet Guds forbindelse med verden.

„Lyset symboliserer i alle sprog *sannhet* og *kunnskap,* og dets motsetning mørket, villfarelse og uvidenhet. Kirkens funksjon er aa lyse.

Dette symbol taler ogsaa om *avhengighet.* Uten stearinet intet lys, saaledes heller intet aandelig lys fra kirkens lemmer uten den Hellige Aand bor i dem (jfr. vintreet, grenene).

Og det taler om *forhold.* Verden er mørk, den ligger i det onde. Ut fra dette mørke er de kristne kalt for aa lyse.

Det symboliserer tillike *forskjelligheten,* idet der var syv armer paa staken, hver med sitt eget lys. Dette peker kanskje ikke saa meget paa de forskjellige kirkesamfund, som paa at den kristne menighet overalt og til alle tider er forpliktet til aa være vidnesbyrd om sannheten ved sin karakter, vandel og bekjennelse, og hver for sig danne et lys, — centrum i det omgivende mørke.

Denne syv-armede lysestake vidner ogsaa om *enhet.* De forskjellige kirkesamfund ideelt sett er ett, tross deres mangfoldighet, fordi *Han* vandrer mellem dem.

Og endelig er den symbol paa *renhet* og *fullkommenhet.* Syv-tallet er fullkommenhetens tall. Kirken kan ha lyst mere og mindre klart ned gjennem tidene, men den samme kirke i alle kirker har staatt fast og hatt Jesus Kristus i sin midte."

Dette siste alterarrangement, med de to enkelt-lys, de to smaa syvarmede staker og krusifikset i midten, gir en tydelig illustrasjon og paaminnelse om, at den triumferende kirke i himlen og den stridende kirke paa jorden er ett, — ett i sin felles glede, og ett i sin felles tilbedelse. Ennvidere at hvad de idag er, — det er de i kraft av Jesu Kristi lidelse og død.

Det blir altsaa *præfasjonens* gamle ord som paa denne maate kommer frem, — disse:

„I sannhet verdig og rett er det, at vi alltid og allevegne priser dig, hellige Herre, allmektige Fader, evige Gud, ved Jesus Kristus, vaar Herre, Han som elsket oss og gav sig selv for oss, Han ved hvem englene lovsynger din herlighet, og *din menighet i himlen og paa jorden med samstemmig jubel priser ditt navn."*

EN NORSK GRØNLANDS-MISSIONÆR.

JØRGEN SVERDRUP. 1732–1810.

Af *H. Ostermann.*

Det missionsarbejde, der i løbet af to hundredaar er udført i Grønland, har altid været præget af stilfærdighed. Bortset fra det forbigaaende røre, som Hans Egedes udfærd vakte i visse kredse i fællesmonarkiet og som i de første aar af hans Grønlandsophold dog fik *nogen* næring ved enkelte artikler og beretninger i datidens eneste Københavnsavis, hvad de nyeste undersøgelser har godtgjort, har der aldrig været gjort reklame for det. Der var hellerikke nogen trofast kreds af vaagne missionsinteresserede i hjemlandet, som bar det oppe. Ingen baggrund af varm missionskærlighed, saadan som det altid er tilfældet nu om stunder. Naar de gamle Grønlandsmissionærer kom ud i deres virkefelt i det dengang saa ubeskriveligt fjerne land, var de med det samme overladt til sig selv — trods alle „instrukser“ fra Missionskollegiet — til deres eget initiativ, deres eget ansvar, deres egen konduite. At enkelte maatte svigte her, er indlysende. Men der har ogsaa været *mange,* der under trange kaar gjorde et godt og trofast — og ubegribeligt udholdende — men lidet paaskønnet arbejde, som det har været overladt en sen eftertid at komme paa det rene med, at udrede og at paaskønne. Selv høstede de ingen laurbær derved — tværtimod.

En mand som han, der her skal skildres, hvis indsats var en af de allerstørste og hvis betydning for missionen i Grønland overhovedet ikke lader sig udmaale, har bogstavelig talt maattet drages frem af den mest totale glemsel. Da jeg for over en menneskealder siden kom til Grønland som ung præst — efter en fleraarig forberedelsestid hos lektoren i grønlandsk — havde jeg end ikke nogensinde hørt hans navn. Jeg tvivler paa, at lektor selv — der havde været præst og seminarieforstander i Godthaab i femti- og sekstiaarene i forrige aarhundrede — kendte noget til ham — udover maaske hans navn.

Jørgen Jørgensen Sverdrup var født 16. december 1732 paa den berømte Nordlandsdigter Petter Dass' fødegaard, den tidligere fogedresidens Nord-Herø i Haalogaland som yngste barn af den nuværende Sverdrup-slægts stamfader, godsforvalter Jørgen Andersen Sverdrup og Margrethe Pedersdatter Angell. Faderen var død et par maaneder før sønnens fødsel, og moderen, der blev boende en del aar paa Nord-Herø og derefter flyttede til sin ejendomsgaard Tilrem i Brønnø, hvor hun boede til 1763, da sønnen Petter Jacob hentede hende til sig paa gaarden Laugen i Nærø, hvor hun tilbragte sin alderdom († $^{30}/_{5}$ 1779), kom derved til at sidde i forholdsvis trange kaar. Hun gennemførte dog med dygtighed og streng økonomi at give sine mange børn en god opdragelse, faa de fleste af døtrene godt bortgiftet og lade de ældre sønner „holde frem til bogen", en blev præst og to tog juridisk eksamen i modersmaalet. Men dermed var ogsaa hendes midler udtømt og hun kunde ikke føje den yngste søn i hans ønske om at gaa den studerende vej. Han siger selv i sit „vita" i Sjællands stifts vitaprotokol, at han „bestemtes til skriver, hvilken stilling jeg ogsaa i nogen tid beklædte hjemme hos min moder". Det var vel hensigten, at han ad denne vej skulde forberedes til et lensmandsombud eller maaske til, som brødrene, at absolvere dansk juridisk eksamen.

Men da han var henimod 18 aar gammel, kom han ind i en religiøs brydning, som forandrede hele hans livsretning. Hans hjem var meget religiøst. Faderen havde været personlig ven af Thomas v. Westen og delte dennes kærlighed til missionsarbejdet. Moderen havde opdraget børnene „paa en vis maade grundig i vor hellige religions grundsætninger". Og børnene fik derved et trosgrundlag, som — vistnok for alles vedkommende — holdt livet igennem. Men nu kom den unge Jørgen som sagt ind i en aandelig „sturm- und drang-periode", idet han gennem længere tid, som han selv siger, „blev plaget med mange tvivl om sandheden af vor hellige religion". De pietistiske og herrnhutiske strømninger, som netop i disse aar ogsaa naaede op til Nordland, var sikkert ikke uden skyld heri. Ialtfald er det vist, at Sverdrup senere viste stor forstaaelse af og sympati for Herrnhuterne, ligesom hans kirkelige livssyn var stærkt pietistisk farvet.

Medens han nu var inde i disse brydninger, bestemte han sig til at studere („uberiorem institutionem anxie desiderabam animumque studiis applicare conabar“), for gennem theologien at faa klarhed over de problemer, som pinte hans sind. Det kan vel siges at være noget af et voveligt eksperiment, ikke alle, der har indladt sig paa det, er sluppet fra det uden yderligere trosforlis. Men her gik det godt. Allerede inden han kom saa langt, at det theologiske studium skulde begyndes, var Sverdrup naaet igennem krisen og havde vundet frem til et kristent trosstandpunkt af en sjælden klarhed og fasthed og som aldrig mere rokkedes.

Jørgen Sverdrup var alle dage en handlingens mand. Beslutninger blev aldrig gamle hos ham, inden de sattes iværk. Saa snart han havde bestemt sig til at bryde sin hidtidige livsbane af, skaffede han sig udvei til at begynde studierne. Det var især broderen Petter Jacob, som sammen med en kreds af venner forstrakte ham med de fornødne pengemidler, der senere samvittighedsfuldt blev tilbagebetalt.

Efter at være forberedt to aar af sin svoger, residerende kapellan i Brønnø Jacob Hersleb, blev Sverdrup 1752 optaget i Trondhjem katedralskoles næstøverste klasse. Aaret efter kom han ind i mesterlektien og dimitteredes efter halvandet aars forløb med et udmærket vidnesbyrd af rektor Gerhard Schøning. Derefter rejste han til København, hvor han i juli 1755 absolverede examen artium med laudabilis og optoges blandt universitetets akademiske borgere. Til privatpræceptor valgte han Trønderen, professor C. F. Munthe, tog 1756 examen philosophicum og $^{28}/_{7}$ bakkalaurgraden, medens han samtidig studerede theologi under professorerne Peder Holm og Joh. Otto Bang. Hans studier udmærkede sig ved gennemført grundighed. Han vilde ikke — som mange gjorde — lade sig nøje med det mindst mulige for derved hurtigere at blive færdig, skønt han vel nok som ubemidlet kunde have haft fuldgod aarsag dertil. Han tog sig tværtimod tid til at anlægge sit studium bredt og gaa nøje ind paa alle dets enkelte dele. Han blev snart bekendt baade blandt universitetslærerne og kammeraterne som „en brav, flittig, duelig og gudfrygtig student“, der „var et lyst hoved og besad mange og grundige kundskaber“ og som „anvendte megen flid paa sine studeringer“.

Det varede ikke længe, før Jørgen Sverdrups fremtidsplaner drejedes ind i en bestemt retning. Der foreligger intet sikkert om, hvornaar han først begyndte at tænke paa at gaa til Grønland som missionær, men en ytring af ham selv lader formode, at det ikke kan være sket meget senere end kort efter anden eksamen. Det kan ikke

have været „det grønlandske stipendium", ɔ: bolig paa regensen og en ugentlig pengehjælp, som lokkede ham, da hans kvalifikationer var mere end tilstrækkelige til at han kunde have opnaaet det samme uden at binde sig. Det maa derfor anses for utvivlsomt, at han har følt *et særligt kald* dertil. Fra sin hjemegn, hvor Hans Egede var født og havde virket som præst, før han drog til Grønland, og hvor mange af Egedernes slægt levede, maa han sikkert have kendt endel til den grønlandske mission. Ihvertfald er det en kendsgerning, at han i København ret hurtigt kom i forbindelse med Paul Egede, som allerede da var Missionskollegiets raadgiver og lærer for de vordende Grønlandsmissionærer, og af ham har han vel modtaget yderligere tilskyndelser, thi 1758 havde han allerede nogen tid staaet paa ekspektancelisten over dem, der kunde blive tale om at antage til Grønland. Et par aar senere kom han ind paa „det grønlandske seminarium", tog theologisk attestats $^{17}/_{2}$ 1762 med laudabilis, holdt kort efter dimissprædiken med samme resultat og var nu forsaavidt færdig til at drage ud.

Selv mente han dog ikke dette. Efter et kort besøg i Norge for at tage afsked med sin moder og sine søskende, som han aldrig mere gensaa og som ikke var glade ved hans beslutning, men formodentlig har kendt ham godt nok til at vide, at han ikke lod sig rokke fra den, kastede han sig med dobbelt iver over studiet af det grønlandske sprog og gav sig ogsaa i lag med fysik, zoologi og botanik for derved at kunne blive istand til at yde bidrag til kendskabet af Grønlands naturforhold. 1763, da han egentlig skulde have været udsendt, ansøgte han om tilladelse til endnu et aar at „perfectionere" sig, omend han maatte stifte gæld for at subsistere i København. Da først følte han sig tilstrækkelig rustet til at gaa ud i den ansvarsfulde gerning. 16. marts 1764 fik han kongelig vocation som „missionarius ordinatus at gaae til Jacobs-Hafn udi Grønland", ordineredes i Københavns Frue kirke af biskop Ludvig Harboe 6. april og gik i begyndelsen af maj ombord i det skib, der skulde føre ham op til Grønland.

Ikke mange har været bedre forberedt til at gaa ind i en Grønlandsmissionærs gerning end Jørgen Sverdrup. Ikke blot havde han gennem sine studier i usædvanlig grad dygtiggjort sig dertil, men ogsaa fra naturens og opdragelsens side var han udrustet som faa netop til denne gerning, ligesom han — hvad langtfra kunde siges om de fleste dengang — havde faaet et bestemt kald dertil.

Hans fødestavns mægtige og storslaaede, men haarde og barske natur havde præget ham og gjort ham til en retlinet og helstøbt,

undertiden endog noget stejl karakter, hvis hovedtræk var grundighed og pligttroskab, og som tog konsekvenserne af enhver overvejelse og overbevisning uden at slaa af. Hans alvorlige, noget tunge gemyt forbød ham at tage livet let; han fik endog ved en bestemt lejlighed ord for at være „en melancholicus". At han *ikke* var det, viste sig først efterhaanden som livet med Gud fik mildnet det tunge og glattet de haarde kanter ud og lod det kærlige og trofaste i hans sind komme til sin ret — omend han altid til en vis grad vedblev at være en enspænder-natur. Det haarde nordlandske klima, den strænge opdragelse i hjemmet og de enkle og spartanske livsforhold, han var bleven vænnet til fra barndommen, kom ham i høj grad tilgode i en virksomhed, hvor haardførhed og nøjsomhed var uomgængelige betingelser for rigtig at kunne gøre fyldest. Han siger selv, at han som „den, der er født under en haardere Clima end nogen nu værende Missionaire", egner sig godt til at holde ud i Nordgrønland. Og fra første færd stod det ham klart, at for ham var der ikke — som for de fleste andre, der gik til Grønland — spørgsmaal om saa og saa mange aar, men om livet eller saa stor en del deraf, som Gud vilde tage dertil. Han siger selv langt senere, at det altid har været hans faste beslutning at blive i Grønland „indtil den, hvis befaldning ingen kan imodstaa, selv behager at lade mig repatriere".

Det var ikke lette forhold, den unge missionær gik ind til. Missionen i Disko-bugten, som var grundlagt af Paul Egede og havde oplevet en kort blomstringstid under hans fætre Niels Brønlund Blochs († 1792 som fhv. sogneprest i Lier) og Peder Egedes († 1789 som provst i Fet) nidkære virksomhed, var kommen i forfald, dels paa grund af hyppigt missionærskifte, dels paa grund af modstand og modarbejde fra forskellig side indenfor koloniernes verdslige administration, og maaske navnlig fordi dette havde bevirket, at den af missionærerne, paa hvem hele arbejdet en tid alene hvilede, i fortvivlet selvopgivelse havde berøvet sig livet.

Sverdrups nærmeste formand, en ældre bror af den i Grønlands historie bekendte præst og videnskabsmand Otto Fabricius, havde paa grund af øjensygdom maattet forlade sin post og hjemgaa uden varsel 1763, og den Jakobshavnske mission havde saaledes været præsteløs et aar. Dette havde blandt andet haft til følge, at der om vinteren var forefaldet en af de ugerninger, som nu var bleven sjeldnere, men som i den helt hedenske tid havde været almindelige, idet 3 gamle kvinder var bleven beskyldt for at være hekse og i den

anledning myrdet af deres landsmænd. De dræbte var ganske vist hedninger, men i mordet havde nogle af de døbte taget del, dels frivilligt, dels tvungne dertil af hedningerne. Sverdrup fik straks ved sin ankomst med denne uhyggelige sag at bestille og maatte herunder gøre den dobbelte, nedslaaende erfaring, baade at han selv foreløbig intet synderligt kunde udrette paa grund af manglende sprogkyndighed, og at han ikke engang kunde stole paa den medhjælp, Missionskollegiet havde bestemt for ham.

Dette var modtagelsen, han fik i Jakobshavn. Den varslede ikke godt. Han skulde snart erfare, at varslet ikke havde løjet.

Da missionær Christen Fabricius maatte rejse hjem, havde han efterladt den Jakobshavnske mission i den danske kateket Jacob Møllers varetægt. Denne mand, der var opdraget paa Vaisenhuset, var bleven udsendt til Grønland i 14-15 aars alderen for lettere at kunne lære sproget og under Blochs og Peder Egedes vejledning at uddannes til missionsmedhjælper. Han var velbegavet og forstod at omgaas de indfødte, havde ogsaa udvist betydelig dygtighed i sin gerning og derfor flere gange haft ret ansvarsfulde hverv betroet. Fabricius havde derfor ingen betænkeligheder haft ved midlertidig at overlade ham missionens ledelse — ligesom Missionskollegiet betragtede Sverdrup som særdeles velhjulpen med ham ved sin side.

Imidlertid viste det sig snart, at kateketen, som ogsaa efter Sverdrups egen mening „ved enhver nye missionaires ankomst skulde være hans lys og lygte saavel i henseende til sproget som menighedens tilstand", i høj grad skuffede hans forventning og tillid. I det aar, Jacob Møller forestod missionsmenigheden ved Jakobshavn, var der hos ham begyndt et religiøst sværmeri, som nu snart brød ud i lys lue. Han mente at være „besadt af Guds aand, naar den kom over ham", og gav sig nu til ved aftenbønnen, der om vinteren holdtes skiftevis i de indfødte kristnes huse, at docere forskellige sværmeriske lærdomme, som Grønlænderne, der af naturen ikke er utilbøjelige til mystik og sværmeri, kun altfor let „tog ved". Blandt andet erklærede han sig istand til at genopvække døde og at have faaet den mission at rense menigheden for *qavdlunâq*'ernes (Europæernes) urenhed. I den anledning „brugte han istedet for at holde bøn at tale ondt om de danske til de forsamlede Grønlændere, og at tillægge dem alle forskellige forseelser, laster etc.". Det var saa meget lettere for ham at gøre dette, som det ikke manglede paa forhaandenværende eller almindelig kendte eksempler. Men det værste var, at han „ledet af Guds aand" opstillede en ny lære om „polygamia simultanea", som skulde være tilladt for de udvalgte og troende, og samtidig erklærte selv at ville gaa i spidsen ved at tage sig en medhustru. Hvad følger dette let kunde faa blandt nykristnede midt i et hedensk samfund, hvor polygami var almindeligt, er indlysende.

Saasnart Sverdrup kom under vejr med dette, tog han hele ledelsen af menigheden i sin haand og forrettede ogsaa selv bønholdelsen om aftenen. Men nu indfandt kateketen sig i det hus, hvor andagten holdtes, og forstyrrede denne ved at raabe op, haane præsten for hans mangelfulde sprog og i det hele taget gøre saa mange optøjer, at de tilstedeværende „blev forarget og ikke kunde bare sig for latter". Der var derfor tilsidst ikke andet at gøre — uagtet Sverdrup i det længste prøvede paa at tage manden med det gode og vedblev at „omgaaes ham som en medbroder" — end at suspendere ham og faa ham hjemsendt til Danmark snarest muligt. Men han havde da opnaaet at gøre stillingen saa vanskelig for Sverdrup og forholdene saa forvirrede, at det tog meget lang tid at faa genoprettet det tabte. Endnu i den sammenfattende oversigt over missionens tilstand, som Sverdrup i foraaret 1789 — efter sin endelige hjemkomst fra Grønland — afgav til Missionskollegiet, siger han, at „den uorden, som ved anno 64 havde indsneget sig, spores endnu". Og blandt Grønlænderne fik han som følge af denne sag ord for at være „en *isumaluktok,* eller af et ondt gemytte, blot fordi jeg med ord og miner har givet tilkiende mit mishag over deres uordentligheder" — ja, han var endog i den første tid gentagne gange udsat for korporlig overlast, saa han ikke engang var sikker paa sit liv, men i sin indberetning 1765 ansaa det for ikke udelukket, at dette blev „det sidste brev til Collegiet" fra ham.

Hos sine overordnede i hjemmet fik han ikke megen støtte. Missionskollegiet billigede vel hans fremgangsmaade med kateketen — men udsendte paany denne aaret efter, dog ikke til Jakobshavn, og var i det hele taget mest tilbøjeligt til at betragte sagen som nervøs overdrivelse fra Sverdrups side.

1765 udsendte man en afløser til Jakobshavn og beordrede Sverdrup til at overtage missionen i Disko-bugtens sydlige del. Herom vilde han imidlertid ikke høre tale. Han vilde blive paa sin post og selv tage stødet af og forsøge at bringe orden i forholdene fremfor at overlade vanskelighederne til en nybegynder. Det vilde være uforsvarligt baade overfor denne og overfor menigheden. Han bad da kollegiet undskylde, at han overtraadte dets høje ordre, men han kunde ikke handle anderledes efter sin samvittighed.

Fra een side set kan det betragtes som en stor lykke, at Sverdrup saa tidligt mistede sin medhjælper og maatte klare sig selv. Han var maaske aldrig blevet til det, han blev, dersom dette ikke havde været tilfældet. Han blev derved tvunget til at lære sig sproget næsten udelukkende ved stadig omgang med befolkningen, idet de paa den tid eksisterende trykte hjælpemidler dertil var faa og mangelfulde, og fik saaledes ganske anderledes lejlighed til at komme Grønlænderne nær ind paa livet end de fleste andre missionærer, der tog deres sprogundervisning hos kateketen. Han blev ligeledes nødt til selv at danne sig sin arbejdsmetode, hvorved han undgik den fristelse, som laa saa nær og som adskillige faldt for, at falde tilbage paa kateketen, overlade alt for meget til ham og i altfor høj grad gaa efter hans raad og anvisninger. Naar hans ven og kollega Egede Saabye (Hans Egedes dattersøn) mange aar senere vidner, at han lærte af Sverdrup og „ved at agte paa hans embedsførelse, hvad det betydede, at være præst i Grønland", saa er dette utvivlsomt en frugt af, at Sverdrup saa tidligt og saa helt maatte staa paa egne ben i sin missionærvirksomhed.

Denne var ifølge sagens natur en dobbeltsidig, nemlig dels blandt de døbte og dels blandt hedningerne — *„in ecclesia plantata og in ecclesia plantanda"*, som han selv udtrykker det. I den første skulde han være præst og sjælesørger, tilsynsmand og vejleder, lærer og opdrager. I den sidste skulde han være egentlig missionær, opsøge og tale med hedningerne, vise dem deres aandelige tilstands haabløshed og Guds riges herlighed, forkynde dem evangeliet, paavirke, opmuntre, drage og føre dem til Frelseren.

Med utrolig energi tog han fat paa begge dele. Han lod ingen lejlighed gaa forbi til at „opvække" hedningerne. Han sad ikke hjemme og ventede paa, at de skulde komme og melde sig til daabsundervisning. Han opsøgte dem ikke blot i selve Jakobshavn og omegn, men rejste ud til de pladser, hvor de opholdt sig, baade vinter og sommer. Han gik til dem paa deres fangst- og fiskepladser, slog følge med dem, naar han mødte dem paa sine daglige motionsture, tog dem ind i sin stue, naar de kom til ham i hvilkensomhelst anledning, og førte lange, ofte timelange, samtaler med dem for at vende deres sind mod Gud.

Naar de da var „bleven opvakt", tog han fat paa deres „oplæring", idet de optoges i menigheden som katekumener og deltog i hans daglige daabsundervisning, som imidlertid kun kunde foregaa regelmæssigt om vinteren, naar de ikke flakkede om paa fangstrejser, og som derfor maatte drives med dobbelt kraft, fordetmeste baade tidligt om morgenen, inden dagslyset drog dem ud til deres erhverv, og om aftenen, naar de var kommen hjem derfra, oftest flere timer hver gang.

Samtidig øvede han præstegærning i menigheden, som paa dette tidspunkt talte ca. 80 sjæle, holdt gudstjeneste for dem om søndagen og en tidlang ikke blot aften- men ogsaa morgenbøn i deres huse paa hverdagene, ved hvilke lejligheder han indførte katekisation for at bøde paa de døbtes tilbagegang i kristendomskundskab, og gennemgik her de kristne troslærdomme og søndagsevangelierne. Endelig holdt han hele vinteren igennem 5 à 6 timer daglig skole for menighedens børn.

Hertil kom, at han ogsaa var præst for „kolonisterne“ ɔ: Europæerne ved stedet, for hvem han foruden en kort andagt hver morgen forrettede gudstjeneste for det meste hver søndag. Den danske gudstjeneste afholdtes i en stue i „kolonihuset“, den grønlandske samt katekumenundervisning og børneskole derimod i hans eget hus, en lille plankebygning, der laa meget ubekvemt, afsides og langt borte fra Grønlænderbyen, og hvortil adgangen var ad en smal fodsti i fjeldkanten langs havnen, hvorfor det gentagne gange „arriverede“ Sverdrup i den mørke efteraarstid, naar føret var glat, at snuble og falde i vandet. Hans eneste opholdsstue var meget lavloftet, idet det oprindelige gulv var opraadnet og et nyt, for at undgaa fugtighed, lagt højere op, saa at han, der var en temmelig høj mand, næppe kunde staa oprejst under loftet. Midt i stuen var anbragt et par tømmerstokke for at afstive det brøstfældige loft. Denne stue maatte altsaa foruden til studereværelse, spise- og soverum for Sverdrup tillige tjene baade til kirke og skole, hvor der daglig i flere timer opholdt sig et stort antal „skindklædte, skidne og stinkende børn“ — indtil han ikke kunde udholde dette længere og paa egen bekostning lod opføre et skolehus nærmere ved Grønlænderbyen. Derimod maatte stuen i mange aar vedblive at fungere som kirkelokale for den indfødte menighed.

Alt øvrigt maatte foregaa i de grønlandske huse. Hvad dette vilde sige dengang, faar man et begreb om ved følgende beskrivelse af en samtidig: „huset er ikke mere end halvt saa høit og bredt som bøndernes svinestier i Danmark, og i indgangen ligger dagligen mere end 30 bidske hunde, Grønlænderne tilhørende, giennem hvilke missionairen skal hazardere sit ansigt, naar han næsegrus paa hænder og fødder maa krybe igiennem den lange og urene grav for at komme ind i hytten.“

Om sommeren fulgte Sverdrup de døbte paa deres lange fangstrejser helt ned til Sydgrønlands grænse ved Holsteinsborg, og naar han kom tilbage derfra, benyttede han tiden til høsten til at berejse sit store distrikt — hele norddelen af Disko-bugten — og tilse kolonien Ritenbenk — ca. 120 km. mod nord, som ogsaa hørte til hans „sogn" og hvortil han tillige foretog ofte meget besværlige og farefulde vinterrejser paa hundeslæde. Et af de første aar, han var i landet, kom han ud i en forrygende snestorm med over 30 grader kulde. Han fik heraf mærke for livet, idet han under overnatning i det frie forfrøs sin højre haand aldeles til opover haandleddet og nær havde mistet armen. Dette undgikkes dog efter mange ugers svære lidelser, men armen fik aldrig sin fulde førlighed igen. En anden gang havde han en meget strabadserende hjemrejse fra Ritenbenk om høsten, hvor han bl. a. med sit mandskab maatte tilbringe 8 dage under aaben himmel og uden at kunne faa stort andet at spise end muslinger, som de fandt i strandkanten.

Sverdrups levemaade var yderst spartansk. Hans stue var kun udstyret med nogle faa haarde træstole, et fyrretræsbord og et sengested „med cattuns omhæng" foruden et par reoler med bøger. Hans gage var kun lille, og hans daglige kost bestod for en meget stor del af grød og ærter med salt kød, dog vænnede han sig hurtig til grønlandsk mad, sælhundekød og tørret fisk — uden tvivl er det ham, der har lært Jakobshavnerne at rækle hellefisk — hvilket vistnok tilligemed stadig virksomhed var det, der frelste ham fra skørbugen, datidens svøbe for flertallet af Europæerne i Grønland. Han udtalte selv i 1767, at han „nu i en 3de aars tid er bleven afvænnet fra alle beqvemmeligheder; kan finde mig i om sommeren at flakke om blandt Grønlænderne i deres tælte; og om vinteren at opholde mig i deres meget soedede huse".

I sin knapt tilmaalte fritid drev Sverdrup ivrigt botaniske studier. Han samlede og hjemsendte i det mindste tre herbarier med en mængde af de i Grønland sjældnest forekommende planter, som her fremtraadte for første gang. Hele sin Grønlandstid igennem foretog han tillige regelmæssige meteorologiske observationer. Om noget af dette eksisterer endnu, er mig ubekendt. Selv bekymrede han sig i sin store beskedenhed ikke om at faa det offentliggjort. At det derimod er draget til nytte ved *andres* undersøgelser og offentliggørelser, nærer jeg ingen tvivl om. Det har sikkert delt skæbne med hans forskellige sproglige udarbejdelser; de blev alle mer eller mindre benyttet — men altid uden *hans* navns nævnelse.

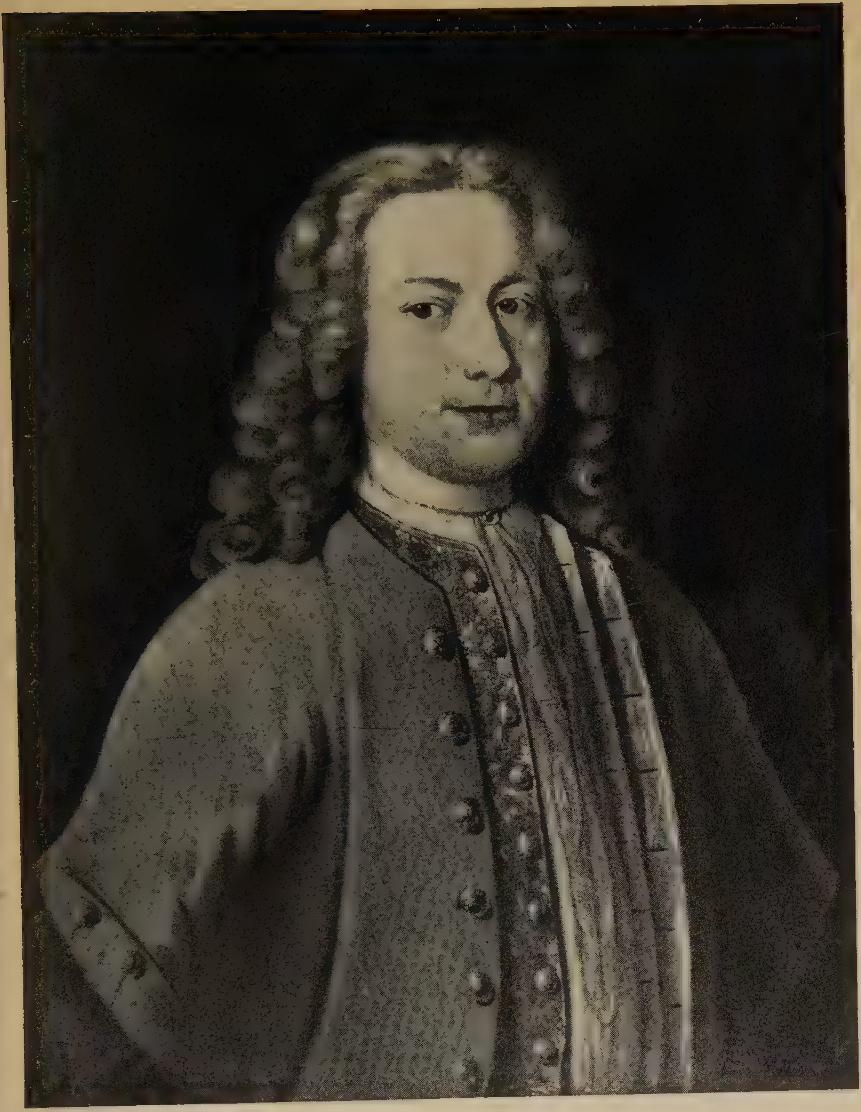

JØRGEN SVERDRUP
1732—1810

Det varede ikke længe, før Sverdrup opnaaede en i datiden enestaaende færdighed i det grønlandske sprog. Allerede efter et par aars forløb vilde næppe nogen have kunnet falde paa at haane ham for daarligt sprog eller slet udtale. Selv om det naturligvis længe vedblev at volde ham besvær og anstrengelse at udarbejde en saadan afhandling, som en datidsprædiken var, paa grønlandsk, klarede han snart at kunne bevæge sig med færdighed i daglig tale og forstaa alt, hvad de indfødte talte med ham om.

Derimod varede det længe, inden han kunde komme rigtigt ind paa livet af befolkningen og vinde dens tillid og fortrolighed.

Det første par aar stod arbejdet i „*ecclesia plantanda*", nærmest stille. Sverdrup kunde ikke finde gehør hos hedningerne. Missionen var „kommen i despect og miscredit" paa grund af affæren med kateket Jacob Møller. De udøbte mødte præsten med venlighed, men indtog en afvisende holdning overfor hans kristendomsforkyndelse, og katekumenernes antal var stadig ringe.

I „*ecclesia plantata*" holdtes arbejdet vel som omtalt i gang ved Sverdrups personlige energi, men menigheden var gaaet stærkt tilbage i kristelig erkendelse. De døbte var bleven sløve og ligegyldige, varmen og iveren var borte, de havde „forladt den første kærlighed". *Livet* hos de kristne var ligeledes gaaet tilbage. Der var splid og uvenskaber imellem dem og usædelighed havde grebet om sig i foruroligende grad. Det var selvfølgelig det nye dogme om polygami, doceret af menighedens egen lærer, der havde bragt forvirring og uorden ind blandt de „over 200 Grønlændere ved Jakobshavn, hvoraf endda de fleste er udøbte". Disse sidste nærede nu absolut ingen betænkeligheder mere ved at leve i flerkoneri eller ligefrem usædelighed — og nogle af de døbte begyndte at smittes af eksemplet og talte om at tage sig medhustruer, en enkelt *havde* allerede gjort det. Sverdrup udtaler efter et par aars forløb, at det ikke kan ventes, at „saa hastig af Grønlændernes sind (vil) kunne udryddes den miscredit, som religionen var kommen i, da de saa deres gamle lærer selv under gudfrygtighedens skin at foretage de lastværdigste ting".

Det syntes foreløbig ikke at nytte stort med formaninger. De fleste var bleven døve paa det øre. Hertil bidrog især, at Jacob Møller ikke blot havde haanet og talt nedsættende om Sverdrups person, men ogsaa ligefrem modarbejdet hans forkyndelse. Under hele sin virksomhed i disse første aar har han „dag og nat lidt fortræd og forfølgelse, deels af een, deels af en anden" — og han siger udtrykkelig, at det altsammen er „stammende fra Jacob Povelsen (Møller)". Hertil kom, at Europæerne i landet — der langt fra bestod af lutter helgener — ikke sympatiserede med Sverdrups pietistiske livssyn og kristendomsforkyndelse og desuden ikke holdt af, at han ved sin sprogfærdighed skulde komme altfor meget ind i Grønlændernes liv og tankegang, hvorved han let kunde blive en modvægt mod deres egen indflydelse. Denne holdning hos „de hvide“ bidrog naturligvis hellerikke til at styrke hans stilling i den grønlandske menighed — foreløbig i alt fald. Senere blev det anderledes. Men endnu i 1769 finder han anledning til den udtalelse, at hvis det ikke var for hans samvittigheds skyld — idet han jo ogsaa er præst for kolonisterne — saa skulde han helst bo „saa langt fra de danske som mueligt“, thi for sit personlige vedkommende foretrækker han langt „Grønlændernes eenfoldige omgang“ for hines selskab og naboskab.

Imidlertid fortsatte Sverdrup uanfægtet af al modstand og træghed sin virksomhed i det begyndte spor. Og da han indsaa, at han maatte arbejde paa langt sigt, tog han allerede aaret efter sin ankomst, (medens han ventede paa, at befolkningens sind skulde undergaa en ændring), fat paa at realisere en af de fremtidsplaner, som efter hans tanker bedst vilde kunne bære arbejdet i mission og menighed i Grønland oppe, nemlig uddannelsen af indfødte medhjælpere i kirke og skole. Det var det første rigtige forsøg i Grønland paa rationelt at uddanne landets egne børn til „nationalkateketer“ som afløsning for de europæiske, og han fortsatte denne virksomhed mere og mere systematisk gennem hele sin tid i Grønland og med afgjort held.

De første aars modgang og trængsler kunde dog ikke trods noksaa forceret virksomhed undlade at gøre deres paavirkning gældende paa Sverdrup, og han overfaldtes ofte af stærk ensomhedsfølelse, som kun hans urokkelige kristentro og inderlige liv med Gud hindrede i at blive altovervældende. Men det var slemt nok endda, og han begyndte derfor at tænke paa at „forandre sin stand“. Det var først hans hensigt at rejse til Danmark „for at udsøge sig en hustru“, men forholdene gjorde, at han opgav denne tanke, idet han bl. a. for sin samvittigheds skyld ikke mente at kunne forlade arbejdet saa længe. Men 1768 forfærdede han baade Missionskollegiet og slægt og venner med den meddelelse, at han aaret før d. 26de oktober „efter foregaaende tillysning og Guds paakaldelse i Jesu navn blev viet til enken *Marianna Grætzie*“. Hun var af ublandet eskimoisk herkomst og døbt som halv-eller helvoksen, havde været gift med en dansk bødker og havde 3 børn, en søn og to døtre, i alderen fra 1 til 6 aar.

Som motiver til sin handlemaade angav han, at han ved at gifte sig med en indfødt vilde faa en anledning til at komme ind i sproget som ingen anden, vinde Grønlændernes tillid og fortrolighed, bedre kunne rejse om iblandt dem om sommeren og holde længere ud i landet. Han indsaa, at han havde udsat sig for kollegiets mishag og for slægts og venners misbilligelse. Men han fandt alle indvendinger gendrevet i Lucas 14, 26 flg., og han fortrød ikke det skridt, han havde gjort. Han fik heller aldrig grund dertil, omend han to aar senere klager over, at „alle mine venner og velyndere have ophævet al correspondance med mig". Hustruen blev ham — som han havde ventet — en udmærket medhjælp og en vej til befolkningens hjærter.

Paa dette tidspunkt var arbejdet omsider begyndt at krones med held. Sverdrups nidkære og utrættelige virksomhed og sagtmodige udholdenhed kunde ikke i længden vedblive at lade sindene upaavirkede. Hans kristusbaarne personlighed og rene vandel drog mange, hans varme og indtrængende vidnesbyrd endnu flere — og da han nu ved sit giftermaal var bleven „som en af deres egne", var ageren moden til høst. En „haard grasserende sygdom" i 1768, hvoraf han selv angrebes, men under hvilken hans og hans hustrus opofrende deltagelse i høj grad havde gjort sig gældende, havde yderligere gødet jordbunden — og nu begyndte der en stærk vækkelse blandt befolkningen. Hedningerne strømmede til i større og større tal for at faa daabsundervisning. I vinteren 1768 døbtes 13, 1770 var menighedens antal steget til 125, uagtet epidemien havde bortrevet mange og endel var bortflyttet paa grund af misfangst. I vinteren 1772 var nogle og tredive bleven døbt og antallet af døbte steget til 204 ved Jakobshavn og 30 i Ritenbenk. De allerede døbte grebes i lige grad. Kirkegangen steg, saa alle „præstegaardens" rum fyldtes og mange stod paa marken udenfor de aabne vinduer, og Sverdrup fik saa meget at staa i, at han ofte maatte „gaae uforberedt til de vigtigste forretninger". Han og hans kone gik stadig rundt i husene og opholdt sig ofte hos Grønlænderne til ud paa natten. Traditionen vidste endnu i min Grønlandstid at berette om dette og om, hvorledes begærligheden efter Guds ord voksede, saa alle bøger blev revet bort, saasnart de kom. Den fortalte ogsaa et rørende træk om en fattig enke, som havde lært at læse og hvis højeste ønske det var at faa et nyt testamente; da saa bøgerne om sommeren kom, lagde Sverdrup i hemmelighed et under hendes brikseskind og bortfjernede sig hurtigt for gennem kighullet i tarmskindsruden at være vidne til hendes glæde, naar hun fandt det.

Der havde været tale om, at Sverdrup skulde til Danmark 1770 til forhandling med Missionskollegiet. Men da tiden kom, kunde han ikke rejse, arbejdet bandt ham for stærkt. Endnu 1771 var han ikke istand til at forlade stedet; der maatte „smedes, mens jernet var varmt". Der havde ligeledes i 1769 været tale om, at han skulde overtage den da nyoprettede mission ved Egedesminde, men han erklærede ikke at kunne for vækkelsens skyld. Endelig i 1772 kunde hjemrejsen ikke opsættes længere. Men da kunde han ogsaa med rette sige: „min gierning har ved Guds naade ikke været forgieves". Missionæren i Egedesminde, som efter Sverdrups opfordring flyttede til Jakobshavn for under hans fraværelse at forestaa missionen sammen med de indfødte kateketer, forefandt der en menighed, „som med rette kan fortiene navn af en velindrettet mission, der noksom vidner om dens retsindige og brave lærers utrættelige flid, saavel med de voxnes som med de unges undervisning".

Sverdrups forhandlinger med Missionskollegiet i København resulterede i, at han 26/4 1773 udnævntes til *viceprovst*[1] og *visitator* for Nordgrønland med 100 rd. tillæg i løn. Hans provsti kom til at omfatte kolonierne Egedesminde, Christianshaab, Claushavn, Jakobshavn, Ritenbenk, Ũmánaq og Upernavik, hvortil senere kom Godhavn paa Disko, alle med tilhørende vidstrakte og spredtbebyggede distrikter. Visitatsrejserne skulde endes i løbet af 3 aar, hvorefter omgangen skulde begynde paany efter et aars forløb, som provsten skulde tilbringe ved sin egen mission. I omgangens andet aar skulde visitator tillige rejse til Holsteinsborg for der at mødes til konference med Sydgrønlands viceprovst. Det væsentligste ved hans provstegerning var 1) at undersøge de døbtes og katekumenernes kundskab, levnet og næringsmidler, 2) at efterse missionens indretning og økonomi de forskjellige steder og udtænke forbedringer deri, 3) at undersøge og indberette om missionærernes opførsel, fremgang i sproget og deres gerning i det hele taget, 4) at varetage danske og grønlandske missionsbetjentes og efterladtes interesser juridisk, 5) at indsætte missionærer og kateketer, 6) at katekisere med unge og gamle i menigheden, 7) i særdeleshed at arbejde paa det nye testamentes og andre bøgers sproglige forbedring, 8) at ordne missionær-omflytninger samt 9) at være forligsmand i stridigheder handel og mission imellem. Endelig skulde provsten forfatte og indsende en geografisk og økonomisk beskrivelse af provstiets distrikter og, saavidt lejlighed gaves,

---

[1] *Vice*provst, fordi Paul Egede bar titel af „provst for Grønland".

„giøre iagttagelser i naturhistorien fornemmelig i de poster, som kunde have nogen indflydelse i landets oeconomie og handelens fremtarv“.

Da Sydgrønlands viceprovst, Islænderen *Egil Thorhallesen*, der var udnævnt samtidig med Sverdrup, allerede 1775 repatrierede, blev der ingen ny udnævnt, men Sverdrup beskikkedes til provst for *hele* landet, dog uden forpligtelse til at foretage visitatsrejser i „Syden“. Dette vilde ogsaa have været umuligt. Det kunde være galt nok at skulle visitere et provsti, der strakte sig fra ca. 67 gr. til godt 73 gr. nordlig bredde og som tillæg at skulle rejse til konference i Holsteinsborg. Alle rejserne maatte jo foretages i baad, tildels i grønlandsk skindbaad, og strakte sig over mange uger ad gangen. Der maatte medføres alt til livets ophold undervejs dag og nat for ham selv og besætning — telte, sengetøj, forskelligt overtøj, klæder til skiftning, mange par kamikker (skindstøvler), proviant af alle slags, kedler og kogegrejer, paa visse strækninger endog brændsel — alt foruden Sverdrups præstelige insignier, kirkebrød og altervin, bøger etc.

Det mærkedes snart, at missionen havde faaet en overledelse i selve landet. Der kom større ensartethed i arbejdet, sørgedes for oplæring og ansættelse af kateketer, hvis arbejde reguleredes ved en instruks efter Sverdrups forslag. Skoleundervisningen sattes bedre i system og forsyningen med skolemateriel, bøger etc. blev mere ensartet og større. Der indførtes en ordentlig administration med ensartede regnskabs- og indberetningsskemaer og autoriserede protokoller, kirkebøger og kopibøger, og der indrettedes missionsarkiver. Respekten og interessen for missionen højnedes ikke blot blandt Grønlænderne, men ogsaa blandt Europæerne i landet ved at en personlighed som Sverdrup stod i spidsen for den, og snart bad købmændene i Ritenbenk og Godhavn provsten skaffe dem missionærer til deres kolonier; købmanden i Godhavn tilbød endog personlig at yde et ikke ringe bidrag til en missionærløn.

Det var dog langtfra, at Sverdrup følte sig tilfreds ved sin nye stilling. Provstegerningen og de lange visitatsrejser blev ham efterhaanden mere og mere utilfredsstillende, og manglende forstaaelse fra Missionskollegiets side overfor hans forslag og betænkninger trættede ham ud, medens hans liv og lyst var og blev at være præst for menigheden og missionær for hedningerne. Det varede derfor ikke længe, før han slog paa at ville nedlægge „det saa kaldede viceprovst- og visitator-embede“, men uagtet hans ønsker derom stadig blev stærkere, vedblev kollegiet bestandig at vende det døve øre til, og han slap aldrig ud af stillingen, saa længe han var i landet. Tværtimod lagde forholdene i de nærmeste aar større og større byrder paa hans skuldre, idet næsten bestandig et eller flere missionariater stod ledige og han maatte paatage sig deres ledelse foruden alt sit eget. Hertil kom, at vækkelsen vedblev og bredte sig over hele Disko-bugten, saa han kom til at staa i en virksomhed saa stor som aldrig før. Men her udfoldede hans mægtige arbejdskraft sig rigtig i sit fulde flor. Hans arbejdsevne voksede med arbejdets forøgelse, og Herren var ham god og gav ham helsen og kræfter. Som eksempel skal nævnes, at i de to aar — fra 1778 til 1780 — da han vikarierede i Claushavns og Christianshaabs distrikter, besøgte han disse ikke mindre end 10 gange, opholdt sig altid flere dage ad gangen paa hvert beboet sted, foretog Gudstjenester, kirkelige forretninger, katekumendaab, skoleeksaminer samt besøg hos og samtale med hedningerne, af hvilke han vandt adskillige, saa at der var et anseligt antal katekumener, da stederne atter fik egen missionær. Desuden holdt han netop i disse aar kateketoplæring i større stil end hidtil og fik endog tid til en ikke ringe literær virksomhed, omplantede bl. a. en række salmer til grønlandsk og foretog en helt ny oversættelse af Luthers katekismus og Pontoppidans forklaring.

Allerede kort efter sin ankomst til Grønland var Sverdrup begyndt at arbejde paa at skaffe den Jakobshavnske menighed bedre forsamlingslokaler, men uden held. Under sit Københavnsophold førte han paany langvarige forhandlinger derom baade med Missionskollegiet og med handelsdirektionen og tilbød endog personlig at deltage i bekostningen med et beløb af indtil 200 rdl., men atter uden held. Det eneste, han opnaaede, var, at præstehuset flyttedes ned til Grønlænderbyen og fik en lille udvidelse.

I foraaret 1777 gav imidlertid en særlig vellykket hvalfangst Sverdrup anledning til at iværksætte en plan han længe havde næret, idet han under gudstjenesten opfordrede menigheden til at samle bidrag til et kirke- og skolehus. Tanken fængede saa stærkt, at der allerede samme sommer kunde hjemsendes 54 td. spæk og endel hvalbarder, som i Danmark udbragtes til omtr. 500 rdl. Indsamlingen fortsattes stadig, materialer opsendtes 1779 og aaret efter opførtes Zionskirken i Jakobshavn med Sverdrup selv som bygherre og tildels endog som arbejder. Omkostningerne var ialt 2 000 rdl., af hvilke menigheden bidrog omtr. 1 500 rdl., som de af Sverdrup efterhaanden hjemsendte produkter ialt udbragtes til. Et par gange endnu i hans tid hjemsendtes nemlig anselige bidrag til hjælp til dækning af restbeløbet. Kirken, der var en 36 al. lang og 16 al. bred tømmerbygning med taarn og klokke, kirkerum, skolestue og kateketkammer, staar endnu og benyttes stadig. I den nyeste tid har den dog som følge af grundens forskydning maattet flyttes og delvis ombygges. Den gamle provst vidste nok, hvad han gjorde. Han vilde sikre sit kære Jakobshavn et kirkehus, hvori ogsaa fremtidens menighed kunde rummes, naar „hedningernes fylde" var gaaet ind deri. Hvad kirken har betydet for Sverdrup selv, og hvor stort et fremstød i aandelig vækst, hans menighed har faaet ved, at den selv var med til at rejse den, er let at se. Dens betydning for Diskobugten — ja for hele Nordgrønland — som pioner for kristendommen i en tid, da mere end halvdelen af befolkningen var hedninger, kan ikke overvurderes. Den staar som et mægtigt vidnesbyrd om Sverdrups position hos Grønlænderne og om den anseelse, hans personlige færd havde tiltvunget sig ogsaa hos hans landsmænd i Diskobugten, idet disse saa godt som alle gav pengebidrag eller andre gaver til kirken og dens prydelse.

Sverdrups anseelse stod nu paa højdepunktet. Grønlænderne, baade kristne og hedninger, modtog ham, hvor han kom, med kærlighed og ærefrygt, og hans ord havde vægt i videste kredse. Europæerne omfattede ham med respekt og højagtelse, og det synes som han var blevet et slags forsyn for dem alle, tilkaldt som mægler og raadgiver i alle mulige anledninger. Da landets højeste myndighed, inspektørembederne, oprettedes i 1782, og den nye ordning gik igennem saagodtsom uden konflikter eller gnidninger i Nordgrønland i grel modsætning til i Sydgrønland, og det gik betydelig lettere med afskaffelse af misbrug hist end her, var skylden i første række hans. Han jævnede og mæglede mellem handelsbetjentene og inspektøren, til hvem han straks kom i det bedste forhold, og lettede for alle parter overgangen fra det gamle system til det nye.

Nu begyndte imidlertid hans helbred at svigte, og han forsøgte atter at blive fri for provsteembedet, men uden resultat, idet Missionskollegiet blot bad ham blive ved og for hver gang gav ham et løntillæg. Men nu stødte sygdom og familiesorger til. $^9/_5$ 1785 døde hans hustru og aaret efter hans kæreste steddatter, og han begyndte nu for alvor at tænke paa hjemrejse. Det trak dog ud i flere aar, fordi arbejdet og landet holdt ham fast. Endelig 1787 meddelte han Missionskollegiet sin beslutning at ville hjemgaa næste aar — men da tiden kom, var han nær blevet alligevel. Han rev sig dog omsider løs og holdt afskedsprædiken $^{27}/_8$ 1788, hvorefter han gik ombord paa skibet „Friheden", der $^{30}/_{8}$ lettede anker, mens koloniens salutkanoner tordnede og skibet stod ud af havnen, forbi de mange skindklædte mennesker, der besatte fjældtoppene for at tilvinke ham den sidste afskedshilsen, og forbi „præstegaarden" og Zionskirken, hvis spir var det sidste, han øjnede af sit mangeaarige hjem.

Sverdrup havde saavist ikke høstet guld af sit lange ophold i Grønland. Hans hele rejsegods bestod af — 5 kasser med bøger og sengetøj og 2 bogreoler. Men han medtog Grønlændernes taknemlige velsignelser og et levende bevis paa det nære forhold, han stod i til dem, en lille forældreløs Eskimopige af sin kones familie, som han havde taget til sig og som blev hos ham som datter, saalænge han levede, og senere blev gift i Norge. Og Nordgrønlands inspektør tolkede i sit afskedsbrev de følelser, som besjælede alle, Grønlændere som Europæere, ved hans bortgang fra dem: „Da nu velærværdighed staaer paa pynten af Grønland for at forlade det, saa tillad mig først at tacke Dem paa det forbindtligste for hver en suur time, De har haft i dette haarde land, og for alt det gode, De ved Deres nidkiærhed for Guds ære og ved Deres retsindige hierte har stiftet. Dernæst at tilynske Dem en lyckelig og hastig reise til fædrenelandet, og der alle de glæder og fornøyelser, som Deres ædle hierte kan og vil tage deel i; samt at De der maae blive belønnet efter fortieneste. Deres belønning herovenfra kan icke blive ude."

Ved sin ankomst til København fandt Sverdrup, at Missionskollegiet ikke, som han havde anmodet om, havde gjort noget skridt til at skaffe ham præsteembede i Norge — det lod sig vel forøvrigt ogsaa vanskelig gøre, da man ikke engang med bestemthed kunde vide, om han kom hjem det aar. Men kollegiet modtog ham meget forekommende, skaffede ham — ligesom i sin tid Hans Egede — bopæl paa Vaisenhuset og bevilgede ham foreløbig for et aar hans fulde indtægt i Grønland, 400 rdl., i vartpenge. Han genvandt nu i løbet af vinteren sit helbred „ved den mildere clima og passende medicamenters brug", og begyndte derfor i foraaret 1789 at se sig om efter et embede i Norge. Da Avaldsnes præstegæld paa Karmøen blev ledigt ved præsten Schanches død i marts maaned, søgte han dette, fordi der kun var een kirke og intet anneks, og udnævntes dertil 29de maj. Denne hurtige befordring skyldtes dog ikke hans fortjeneste af Grønland, som Missionskollegiet ingenlunde havde den fulde forstaaelse af, men især den omstændighed, at hans store vartpenge tyngede haardt paa den altid slunkne missionskasse. Kollegiet beviste ham dog den velvilje at lade ham beholde vartpengene til naadensaarets udløb.

I september 1789 forlod Sverdrup da København for sidste gang og blev indsat i sit nye embede 5. oktober af provst Krogh i Skudesnes. Det blev kun magert levebrød, han fik i sit gamle fædreland; husstel og levemaade var til det yderste spartansk, og til at holde kapellan, da helbredet senere igen begyndte at vakle, fik han ikke raad.

Om hans virksomhed i Norge er ikke meget bekendt, men dog nok til deraf at slutte, at den ikke har været mindre nidkær end i Grønland. Da den gamle provst Krogh trak sig tilbage i 1792, beskikkede biskop Tybring Sverdrup til hans efterfølger. Han frabad sig æren, „saasom min alder og jevnlige gigtsvaghed ei giver mig haab om at kunne forrette embedet med nytte". Biskoppen fastholdt imidlertid sin beskikkelse, fordi Sverdrup var „den bedst qualificerede til dette embede", og han fungerede da som provst for Karmsunds provsti til 1796, da han trods biskoppens indtrængende opfordring til at fortsætte fastholdt at maatte trække sig tilbage, fordi hans svigtende syn gjorde ham det umuligt „at efterkomme alle mine partes som proust".

Som i Grønland laa ogsaa i Norge den kommende slægts opdragelse ham stærkt paa sinde. Han „anseer det for høist vigtigt og fornødent" saa ofte som muligt „at reise om i sognet for at have øie med skoleholderne og undersøge deres forhold med ungdommens undervisning", især „fordie man herude paa landet ei har de beqvemmeste skoleholdere, men maae lade sig nøie med dem saadan som de kan faas".

Hans forhold til menigheden var godt. Han tog ligesom i Grønland inderlig del i sine sognebørns baade aandelige og timelige vel, og der foreligger adskillige vidnesbyrd om, at disse nærede baade ærbødighed og kærlighed til ham. Hans ven Egede Saabye skriver om ham i den tids ejendommelige udtryksmaade, at ogsaa „i Norge stiftede han gavn og udbredte held som i Grønland" — og traditionen paa stedet bevarede endnu for en snes aar siden mindet om ham som en ualmindelig from og samvittighedsfuld præst og sjælesørger.

I foraaret 1805 søgte han afsked fra præsteembedet, da han var „berøvet hørelsen og for det meste synet, og tillige i de sidste dage anfaldet af et apoplectisk tilfælde, der haver efterladt sig en lamhed i heele høire side", men først $^7/_2$ 1806 blev den ham bevilget med 200 rdl. i pension, „nemlig 100 af det nordlandske kirke- og skolefond og 100 af hans nuhavende embede, samt at en ham tilhørende bygning paa præstegaardens grund maa til hans beboelse blive staaende, saalænge han lever". Ifl. kgl. resolution fik han yderligere bevilget 200 rdl. af postkassen. Da hans eftermand imidlertid først kom til Avaldsnes aaret efter, maatte han vedblive at bestride embedet til april 1807.

Han blev boende i Avaldsnes og afgik her ved døden 1ste paaskedag, d. 22de april 1810. Provsten Kroghs søn og efterfølger i Skudesnes, der var Sverdrups trofaste beundrer, lod hans lig føre til Bokn kirke, som han var ejer af, og lod sin gamle vens kiste nedsætte i sit eget familiegravsted. Hans grav kan ikke mere paavises, men hans ven Egede Saabye har i sin dagbog, trykt 1817 og oversat paa flere sprog, sat ham en uforgængelig gravskrift: „Hiemkaldet nyder han nu troskabs salige løn."

Sverdrup er en af de skikkelser i den grønlandske kolonisations historie, hvis betydning rækker videst. Æren for Diskobugtens kristianisering tilkommer i første række ham, ikke blot fordi han som *provst* visiterede alle dens missionsdistrikter, men ogsaa fordi han periodevis tillige med sit eget bestred flere af dem, undertiden dem alle samtidig, som *missionær*.

Det er ikke for meget sagt, at medens bugtens befolkning ved hans ankomst dertil var væsentligst hedensk, var den ved hans bortrejse derfra væsentligst kristen. Da han kom dertil 1764, var der smaa kristne menigheder i Jakobshavn, Claushavn og Christianshaab samt enkelte kristne i Ritenbenk. Da han forlod Grønland 1788, havde menighederne ved disse steder vokset sig store, og der var kommen nye til, ikke blot i Egedesminde og i Godhavn paa Disko, men ogsaa paa en stor række udpladser, saaledes i Jakobshavns missionsdistrikt alene 11. Paa de fleste af disse steder arbejdede lærere, der var Sverdrups elever, og der var et menighedsliv som aldrig før, stærkest koncentreret om den store nye Zionskirke.

Men Sverdrups betydning indskrænkedes ikke hertil. Hans enestaaende trofaste og langvarige virksomhed kom til at præge missionen i Nordgrønland i en grad som ingen andens og for lange tider.

Det var ham, der gennemførte spørgsmaalet om nationalkateketer. Han ansaa det for et livsspørgsmaal for den grønlandske missions og kirkes trivsel og vækst. Og ved hans hjemgang var det slaaet fast for alle tider, at indfødte kateketer var at foretrække for europæiske. Hertil bidrog især hans utrættelige arbejde med og iver for at uddanne disse kateketer og de udmærkede resultater, han naaede. Hans elever var efterspurgt af alle missionærer. Hans eftermænd roser dem i høje toner for kundskaber, dygtighed i at lære fra sig og pligtopfyldelse. I et forslag fra 1843 til oprettelse av seminarier i Grønland anbefales Jakobshavn som sæde for et saadant med den motivering, at der „ved enden af den rummelige kirke er et værelse, som endnu bærer navn af *skolestuen*. Her var det, at provst Sverdrup, i aarene 1770—80, dannede nogle af de dueligste catecheter, som nogensinde have været i Grønland". Desværre gik en del af dem efterhaanden over i handelens tjeneste, fordi der bødes dem bedre vilkaar der.

Alle de mange missionærer, som var Sverdrups samtidige i Nordgrønland, paavirkedes af ham, smittedes af hans nidkærhed og optog hans arbejdsmetoder. Der kom derved en enhed og ensartethed ind i missionsarbejdet som aldrig før eller senere, som Sydgrønland helt har savnet, og som gjorde kristendommen til Grønlændernes aandelige eje i langt højere grad, end man dengang kunde vente. Og det kristenliv, som var vokset op under hans ledelse, viste sig stærkt nok til at staa rationalismens kolde og golde tid igennem uden at dø helt bort. Mindet om Sverdrup, hans inderlige tro, gudfrygtige liv, nidkærhed og varme, levende forkyndelse — og det indtryk af kristendommen som en livsmagt, befolkningen derigennem havde faaet, holdt sig overordentlig længe. Endnu 40 aar efter hans bortrejse var det den højeste ros, Grønlænderne ikke blot i Jakobshavn, men i hele Nordgrønland, kunde give en præst, at hans forkyndelse i fynd, varme og indtrængenhed nærmede sig *„palasiuninguaq*"s (den kære provsts), og hans sprogdygtighed var gennem generationer befolkningens maalestok for missionærernes færdighed i grønlandsk.

Sverdrups noble, retlinede karakter, respektindgydende personlighed og uangribelige færd skaffede missionen i Nordgrønland en agtelse og anseelse hos Europæerne og de verdslige myndigheder, som gjorde det af med det slette forhold, der ellers sædvanlig bestod mellem den og handelen. Medens f. eks. inspektoratet i Sydgrønland en tidlang stod nærmest fjendtligt overfor missionen, var det modsatte tilfældet i Nordgrønland. Medens missionær Wolf i Sydgrønland 1809 kunde udtale, at „blandt colonisterne (og disse have igien deres forgiængere, som fra en mere ophøiet plads lyse for dem med deres exempel) hører det til dagens tone at lee præsten ud og parodiere hans foredrag", mærkedes det paa samme tid i Nordgrønland i alle forhold ærbødighed for missionæren og hans gerning, og det var regelen, at der herskede det bedste forhold, harmoni og samarbejde mellem ham og handelsfunktionærerne. De to faktorer, handel og mission, trak her ikke længer hver til sin side. Og hvor meget dette har betydet ikke blot for missionen, men for hele kolonisationen, kan forstaaes af, at det er en almindelig erfaring, at et godt eller daarligt forhold mellem de europæiske kolonifæller og autoriteter i Grønland øjeblikkelig afspejler sig i Grønlændernes forhold og opførsel.

Otto Fabricius har engang udtalt, at til at gøre en Grønlandsmissionærs gerning i de tider krævedes der „en entusiasme, som hverken kan ventes eller fordres".

I hvor høj grad provst Jørgen Sverdrup har været i besiddelse af denne „entusiasme", fremgaar forhaabentlig klart af, hvad her er fortalt. Heri naas han ikke paa langt nær af nogen anden grønlandsk missionær.

I en tid, da de fleste af disse hastede hjem til kødgryderne fra udlændigheden deroppe, var Sverdrup den første, som gav Grønland hele sin manddomstid. Og han blev i halvandet hundredaar den eneste.

Fra samme forfatters haand foreligger en utførlig biografi av den her skildrede personlighet: *Den norske Grønlandsprest provst Jørgen Sverdrup. Et arktisk livs- og tidsbillede fra det 18de aarhundrede.* Af HOTHER OSTERMANN, fhv. prest i Nordgrønland. Alb. Cammermeyers Forlag - Lars Swanstrøm, Kristiania [1922]. 232 sider.

AMERIKA OG NORGE.

TRE DOKUMENTER.

(Meddelt av *Oluf Kolsrud.*)

1. *Hilsen fra den Norsk Lutherske Kirke i Amerika til den Norske Kirke, overbragt av fellesformannen dr. J. A. Aasgaard ved hans besøk i Norge 1927.*

Adresse, i Oslo Bispearkiv, pergament, 415 mm. br., 277 mm. h. Omkring den kalligraferte fraktur-tekst en ornamental ramme i farver og gull. I rammen: øverst 1) Muskegokirken, 2) U. S. A.s vaaben, 3) hvitt kors i gyllne straaler, 4) Norges vaaben, 5) Nidaros domkirke; nederst: 6) paa blaa bund en hvit fembladet blomst, hvori et rødt hjerte og deri et gyllent kors, 7) gjentagelse av 6.

Hilsen til kirken i Norge.

Kirkeraadet for Den Norsk Lutherske Kirke i Amerika, samlet til møte i Minneapolis i februar har med megen glæde og tak erfart at der fra velkjendte repræsentanter for kirken i Norge, likesom fra Nordmandsforbundet, er kommet indbydelse til vor kirkes formann, dr. J. A. Aasgaard, til at besøke det gamle fædreland, delta i en række kirkelige møter, præke i flere menigheter, og i det hele tat som Den Norsk Lutherske Kirkes talsmand søke at styrke forbindelsen mellem kirken i Amerika som har sin rot i kirken i Norge, og kristenfolket i det gamle fædreland, som med troskap søker at bevare den tro som engang er overantvordet de hellige.

Gjennem formand Aasgaard vil derfor kirkeraadet, som mellem kirkemøterne repræsenterer kirken, sende en hjertelig hilsen til kirken i Norge, med dypfølt tak for alt hvad kirken herover har mottat fra kirken i Norge, som utgjør vor dyreste fædrearv.

Ikke mindst vil Den Norske Lutherske Kirke herover takke for de betydningsfulde besøk den i de senere aar har mottatt av nogen av den norske kirkes bedste mænd. Det har bidrat meget til at knytte baandene fastere mellem dem paa begge sider av verdenshavet som er ett i tro, i haab og i kjærlighet.

Gjennem vor sendemand bringer vi vor hilsen og vore bedste ønsker for Norges land, Konge, folk og kirke, med bøn om at Guds rike velsignelse maa hvile over alt arbeide for at bevare og styrke reformationskirken, den kirke for hvem den hellige skrift er eneste kilde og regel for tro, lære og liv, og hvis vigtigste lære er at en synder alene ved troen paa Jesus Kristus, Guds enbaarne søn, og hans stedfortrædende gjerning, blir retfærdiggjort for Gud og kommer til at leve et i sandhet godt og rikt liv i kjærlighetens tjeneste og bli evig salig.

Paa kirkeraadets vegne:

Minneapolis, Minnesota,
17de februar 1927.

J. A. Aasgaard.
Præsident.

H. C. Holm.
Sekretær.

(Segl:) The Norwegian Lutheran Church of America.
It is written: Justified by Faith.

2.-3. *Biskop Johan Lundes utnevnelse til æresdoktor i teologi ved St. Olaf College, 1930.*

(2) Doktor-diplom.

Pergament, 205 mm. br., 150 mm. h., innlagt i skinnmappe med titel: St. Olaf College, Northfield, Minnesota. Biskop Johan P. Lunde.

This Diploma makes known that *St. Olaf College* on the nomination of the Faculty has admitted *Johan P. Lunde* to the degree of Doctor of Divinity and to all the honors, rights and privileges to that degree appertaining.

In Witness Whereof the Seal of the College and the signatures of its duly authorized officers are hereunto affixed.

Given in the City of Northfield, in the State of Minnesota this third day of June in the year of our Lord nineteen hundred thirty.

O. O. Erling.
President of its Board of Trustees.

L. W. Boe.
President of St. Olaf College.

(Segl:) Fram Fram Cristmenn Crossmenn.
St. Olaf College.

(3.) Fellesformann dr. J. A. Aasgaards tale ved promosjonen i Oslo Bispegaard 2. august 1930.

Manuskriptet til talen signert: Fram Fram Cristmenn Crossmenn. St. Olaf College.

On nomination of the Faculty of St. Olaf College; by authority of its Board of Trustees and on behalf of the President of the Col-

lege, I have the honor of announcing to you that the degree of Doctor of Divinity was conferred upon you in Absentia at the commencement exercises of St. Olaf College on the 3d of June of this year. In token of this distinction I am today[1] presenting to you the insignia appropriate to this degree.

In awarding this academic recognition the faculty has had in mind the eminent services you have rendered to the Church in Norway as a distinguished administrator, an inspiring preacher and a popular leader in whose person the elements of sound judgment and broad vision have been most happily united.

We particularly prize the fact that in the position of high dignity and power which you occupy, you have been able to retain undiminished your understanding of and sympathy for the common people and its social and religious desires and needs; that you have been, in a period of religious uncertainty, a staunch defender of the revealed truth of God and the historic confessions of our Church built upon it, and that you have been a power, in an age of relaxing moral standards and material selfseeking, in advocating the higher and nobler ideals of life which have their origin in and draw their strength from the Christian religion.

We remember, with deep appreciation, your auspicious visit some years ago to our people and our Church in America[2]. Through your sympathetic and appreciative presentation of our religious and social characteristics to the people of Norway, you have given a new impulse to the movement for the union of these kindred elements of the same blood and faith into a closer unity of aims and aspirations and have helped to realize the vision of the Lutheran Church as a united and co-operating world movement.

We are happy, therefore, in extending to you this our recognition of your personal high merits and of your influence in creating a stronger and deeper inter-racial and inter-church friendship and fellowship.

Quod felix faustumque sit!

J. A. Aasgaard.

Oslo 12th July 1930[1].

[[1] Paa grunn av biskopens ferie-fravær og senere sykdom foregikk promosjonen ikke paa dokumentets datum 12. juli, men 2. august.] — [[2] Se Norvegia Sacra 1926, s. 152-136.]

JAMES MARONI.

ORDINERT TIL BISKOP I AGDER 28. MARS 1931.

Jeg er født i Kristianssand 15. juni 1873 av foreldre skipsreder Nikolai Ambrosius Maroni og hustru Marie Catharina, f. Weisser, og hadde hos dem det beste hjem. Under min skolegang var jeg gjentagne gange paa lange reiser, tilsammen i ca. 5 aar, og er meget takknemlig for det utbytte, jeg fikk derav. Jeg tok examen artium ved Kristianssands katedralskole 1894, aaret efter anneneksamen, og teologisk embedseksamen 1898, practicum sommeren 1899, hvorefter jeg gikk like inn i prestetjenesten som personelkapellan hos prost Eckhoff i Bragernes menighet i Drammen. Efter 5 lykkelige og rike arbeidsaar der, kaltes jeg til prest ved Vaterlandskirken i Oslo og fik der de frieste arbeidsvilkaar til paa den av pastor Erling Grønland solid lagte grunn aa bygge denne første smaakirkemenighet i vaart land. Efter 7 aars tjeneste der var arbeidet vokset saa meget, at jeg ikke lenger kunde overkomme det sammen med sekretærstillingen i Oslo Smaakirkeforening, hvortil jeg ved dennes stiftelse i 1908 var kalt. Jeg blev derfor løst fra prestestillingen ved Vaterlandskirken, og efter en kortere tids konstitusjon som garnisonsprest i Oslo og tjeneste som hjelpeprest ved Diakonissehuset, mottok jeg 1913 kgl. konstitusjon som residerende kapellan ved Vaar Frelsers menighet. Her har jeg senere hatt mitt arbeide i 18 aar, fra 1926 som sogneprest og domprost i Oslo. 29. november 1930 blev jeg utnevnt til biskop i Agder bispedømme.

Det var en stor lykke aa faa leve sitt ungdomsliv under de sterke inntrykk fra det rike og avgjorte kristenliv i Kristianssand og under vennlig veiledning av en rekke dyktige prester og biskoper, saavelsom modne og varmhjertede legmenn. Jeg er ogsaa takknemlig for de kunnskaper og personlig sterke inntrykk mine teologiske lærere gav mig del i. Særlig var practicum-tiden en rik tid for mig under

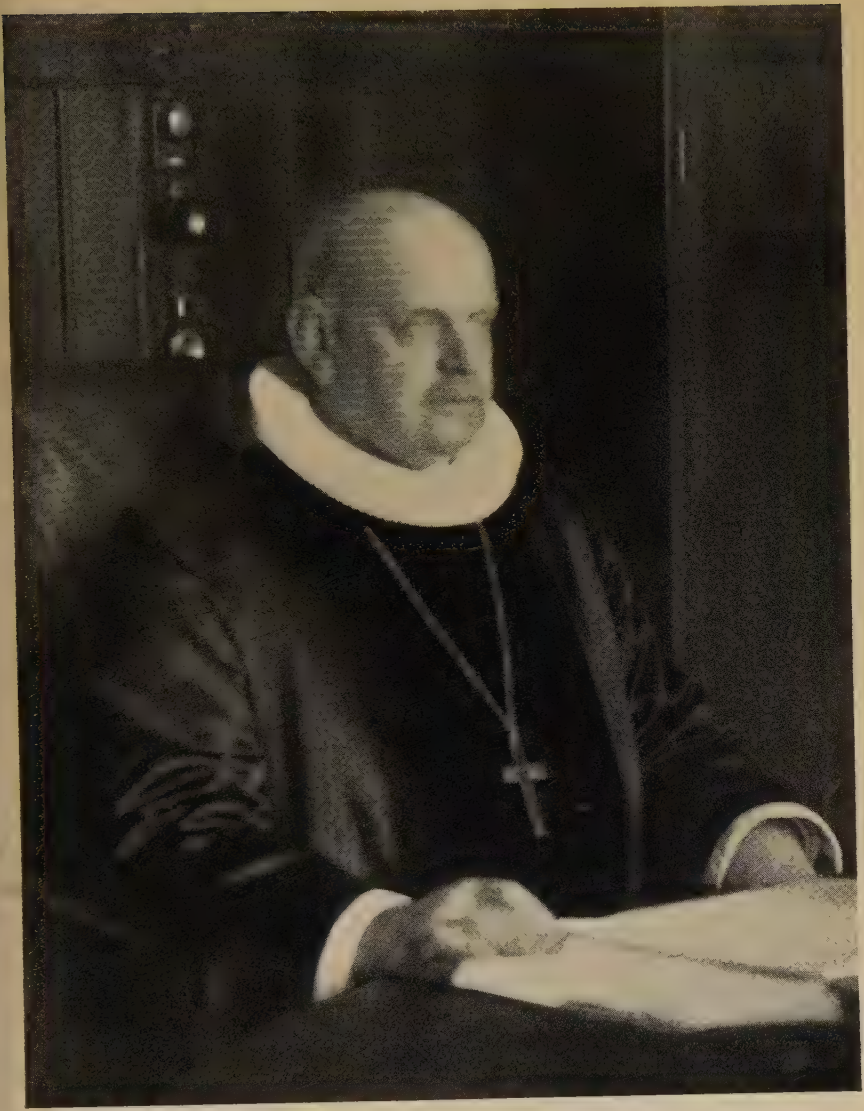

JAMES MARONI
Biskop i Agder 1931

iftsprost Gustav Jensens aandfulle undervisning. Han blev mig om en aandelig fader ikke alene i practicum-tiden, men helt til sin død, og mitt lange samarbeide med ham blev mig til uvurderlig nytte. Jeg akter og ærer ham fremfor nogen prest jeg har kjent.

En ung prest kunde neppe komme til en bedre menighet enn Bragernes med dens rike kristenliv, sterke kristenpersonligheter og nige kirkelige aand. Der kunde ikke legges en rikere opgave i en prests hender enn prestetjenesten i Vaterland, med dens store vanskeligheter, men ogsaa med dens rike menighetsliv, dens kamp og fremgang, sammen med dens trofaste og offervillige menighet for all god gjerning. Og det har været en stor lykke i de mange aar aa tjene i Vaar Frelsers menighet i dens vakre kirke, med de omfattende administrasjonsopgaver for kirkelivet i hele Oslo by, med det gode og tillitsfulle samarbeide med mine kolleger, og i nært, fortrolig og enig samvirke med vaar gode biskop.

Ogsaa i skandinavisk og internasjonalt arbeide paa kirkelivets og filantropiens omraade har jeg hatt den lykke aa faa delta og har hatt meget aa lære derav, til hjelp under løsningen av de mange praktiske opgaver her hjemme, som jeg i aarenes løp er overdratt, og takker Gud derfor.

Jeg har ogsaa i min trofaste hustru hatt en utmerket hjelp og sammen med henne faatt se en stor barneskare vokse op i hjemmet. Jeg er ringere enn all den miskunnhet Gud har gjort imot sin tjener! I tillit til hans løfte, at han vil være med sine alle dage, gaar jeg til det nye arbeide han kaller mig til som biskop i Agder bispedømme; han selv give mig visdom og naade dertil.

BERETNINGER OM DEN NORSKE KIRKE I 1929.

AVGITT TIL DET KGL. KIRKE- OG UNDERVISNINGSDEPARTEMENT AV DEN NORSKE KIRKES BISKOPER.

I. OSLO BISPEDØMME 1929.

Kirkeinnvielse. Den 22. mars innviedes *Strømmen kapell i Skedsmo.* Gjennem en lang aarrekke hadde man savnet kirke i Strømmen, hvor befolkningen i de senere aar har øket saa betydelig, at den nu teller flere tusen. Efter et fleraarig arbeide med private innsamlinger, lykkedes det aa faa herredsstyret til aa gaa med paa aa bevilge det nødvendige restbeløp, saa arbeidet kunde settes igang. Kirken som er bygget av huggen graasten, har en vakker, dominerende beliggenhet. Tegningene er utferdiget av arkitekt Olav Olsson og approbert ved kgl. resolusjon av 26. september 1927. Arkitekt Olsson fortjener stor takk for sitt uegennyttige, selvopofrende arbeide baade ved innsamlingen til og opførelsen av dette vakre kirkehus. Innvielsen, som blev foretatt av Oslo biskop, fant sted under stor og hjertelig tilslutning fra menighetens side. Søkningen til den nye kirke har siden været utmerket.

Søndag 2. juni innviet jeg *Kjelsaas* bedehus i Østre Aker.

Kirkefester. Det er i de senere aar blitt mer og mer almindelig, at de større merkedager i en menighets historie feires ved minnefester i menighetens kirke. Særlig gjelder dette kirkejubileer. Den varme interesse og store tilslutning disse kirkefester omfattes med, viser at de imøtekommer en stor trang i menighetene, og det er utvilsomt at det er et virksomt middel til aa styrke menighetsbevisstheten og til i det hele aa fremme kirkens selvhevdelse i den aandernes kamp som følger vaar tid. Gledelig er det ogsaa, at festgudstjenesten i kirken jevnlig efterfølges av en menighetsfest, arrangert dels av vedkommende herredsstyre, eller av menighetsraadet. Disse fester gir et bestemt inntrykk av, at kirken fremdeles staar paa et høit sted i folkets bevissthet.

Jeg har hat den glede i aarets løp aa delta i følgende kirkejubileer: *Tangen* kirke i Drammen 75-aars-jubileum søndag 27. januar, *Herland* kirke i Eidsberg 50-aars-jubileum 23. juni, *Asker* kirke 50-aars-jubileum torsdag 17. oktober, *Furuset* kirke i Ullensaker 50-aars-jubileum torsdag 14. november, *Trømborg* kirke i Eidsberg 50-aars-jubileum onsdag 4. deember. I *Halden* feiredes et tredobbelt jubileum onsdag 27. november, let det da var 300 aar siden den første kirke i Halden blev bygget. Da en var nedbrent, reistes en ny kirke, der stod 100 aar, hvorefter den uværende Immanuelskirke paabegyntes.

Ved 50-aars-jubileet for *Øymark* kirke i Aremark tirsdag 12. februar ar jeg dessverre ved sykdom forhindret fra aa være tilstede.

Oslo Ynglingeforening feiret sitt 60-aars-jubileum Kristi Himmelfarts- lag, 9. mai, hvor jeg om formiddagen hadde den glede aa forrette estgudstjenesten i Vaar Frelsers kirke og om kvelden aa ta del i festen foreningens egne lokaler.

En enestaaende kirkefest fant sted i Vaar Frelsers kirke i Oslo tirs- lag 21. mars, da jeg hadde den ære aa ektevie Norges kronprins Olav g Sveriges prinsesse Märtha, den skjønne avslutning paa den mer enn undreaarige unionstvist mellem Norge og Sverige.

Ordinasjoner. I det forløpne aar har 4 ordinasjoner ved Oslo biskop unnet sted i Vaar Frelsers kirke i Oslo: Søndag 6. januar: dr. Eivind Berggrav, utnevnt til biskop i Haalogaland bispedømme. — Fredag 18. januar: cand. theol. Karl Antonius Linder, beskikket som midler- idig hjelpeprest i Skedsmo; cand. theol. Karl Leander Larsen, hjelpeprest i Vang, Hamar bispedømme; cand. theol. Olav Valen Sendstad, sekretær i Oslo avdeling av det Blaa Kors; cand. theol. Finn Petro Sommer, hjelpesekretær i Oslo Indremisjonsforening; cand. theol. Nils Fredrik Wisløff, cand. theol. Olaf Samsonsen, cand. theol. Øivind Juel Gullichsen, samtlige for aa betjene ledige embeder i Oslo bispedømme. — Søndag 7. juli: cand. theol. Søren Andreas Schreuder, hjelpeprest i Nes paa Romerike; cand. theol. Reidar Thorvald Haugen, hjelpeprest i Skedsmo; cand. theol. Bernhard August Rudjord, hjelpeprest i Modum; cand. theol. Johannes Knutzen, cand. theol. Haakon Ulltveit-Moe, cand. theol. Leif Toftner Guldbrandsen, cand. theol. Leif Hermod Nyborg, cand. theol. Knut Tobias Tjomsland, samtlige for aa betjene ledige embeder i Oslo bispedømme; cand. theol. Alf Søvik, for aa betjene ledige embeder i Haalogaland bispedømme; cand. theol. Bjarne Eriksen, hjelpesekretær i Omstreifermisjonen; cand. theol. Sverre Holtskog, sekretær i Skiens kreds av D. N. M. S.; cand. theol. Brynjulf Olander Olsen, sjømannsprest; cand. theol Rasmus Håskoll, stiftskapellan i Haalogaland bispedømme.

Presteskapet. To av bispedømmets prester er i dette aar avgaatt ved døden. Ingolf Riddervold, res. kapellan i Lier, døde av hjerteslag 30. januar, 58 aar gammel. Hans plutselige død voldte sorg og savn i menigheten, hvor han i 16 aar hadde virket til megen velsignelse. Matias Amlund, sogneprest i Modum, døde likeledes av hjerteslag 20. februar, nær 73 aar gammel. I 32 aar var han sogneprest i Modum og nedla særlig fortjeneste ved aa faa bygget flere kapeller i det vidtstrakte prestegjeld.

Paa grunn av sin høie alder har følgende søkt og faatt avskjed i naade: sogneprest i Raade Joh. Lavik, f. 1858; sogneprest i Nøtterøy, prost H. Backer, f. 1858; sogneprest i Hurum J. A. Aasheim, f. 1859. Dessuten har sogneprest i Nittedal K. A. Larsen, f. 1864, av helbredshensyn søkt og faatt avskjed i naade. Hver av disse har en lang prestetjeneste aa se tilbake paa og kirken skylder dem takk for samvittighetsfullt og trofast arbeide.

Følgende forflyttelser har funnet sted innen bispedømmet: res. kap. i Tune F. A. Haugen, utnevnt til sogneprest i Vaaler; sogneprest i Hvaler A. B. Bastiansen, utnevnt til res. kap. i Strømsø og Tangen, Drammen; res. kap. i Eiker L. B. Høivik, utnevnt til sogneprest i Hønefoss; res. kap. i Tønsberg H. O. Evje, utnevnt til sogneprest sammesteds; kallskap. i Stokke G. Fystro, utnevnt til sogneprest i Flesberg; sogneprest i Vaaler T. M. Skallerud, utnevnt til fengselsprest ved Botsfengslet i Oslo; kst. sogneprest i Horten A. Arnborg, ansatt som smaakirkeprest i Pipervikens menighet i Oslo; stiftskapellan E. Follum, beskikket til aa være kst. sogneprest i Stavern av biskopen med Departementets approbasjon.

Fra andre bispedømmer har følgende faatt ansettelse i dette bispedømme: sogneprest i Laardal L. R. Nossen, utnevnt til res. kap. i Glemmen; sogneprest i Fjelber N. A. Thrap, utnevnt til sogneprest i Skiptvedt; sogneprest i Skjaak H. Bakke, utnevnt til sogneprest i Enebakk; sogneprest i Kviteseid H. O. Hagen, utnevnt til res. kap. i Lier; sogneprest i Strand M. Stensaker, utnevnt til res. kap. i Eiker; res. kap. i Biri P. Bjerkeseth, utnevnt til sogneprest i Modum; sogneprest i Fyresdal A. Hauge, utnevnt til sogneprest i Botne; kallskap. i Porsgrunn O. Eeg-Svendsen, utnevnt til res. kap. i Tønsberg.

Nyansatte prester: sekretær i Oslo K. F. U. M. G. B. Scheie, utnevnt til sogneprest i Nittedal; ordinert prest Ø. J. Gullichsen, utnevnt til res. kap. i Skjeberg; ordinert prest O. Samsonsen, utnevnt til tredjeprest i Ullensaker.

Dessuten er følgende ordinerte prester av biskopen med Kirkedepartementets approbasjon beskikket som midlertidige hjelpeprester: J. Knutzen i Skjeberg, K. A. Linder i Skedsmo, R. T. Haugen i Skedsmo (efter Linders forflyttelse), S. A. Schreuder i Nes paa Romerike, H. A. I. Nistad i Eidsvoll, B. A. Rudjord i Modum.

To prester har fraflyttet bispedømmet: sogneprest i Enebakk J. Tande, utnevnt til sogneprest i Haa, Stavanger bispedømme; og hjelpeprest K. A. Linder, utnevnt til res. kap. i Øvre Stjørdal, Nidaros bispedømme.

Bevegelsen innen presteskapet stiller sig altsaa saaledes: 2 er avgaatt ved døden, 4 har faatt avskjed, 8 er forflyttet innen bispedømmet, 8 er tilflyttet fra de øvrige bispedømmer, 9 er nyansatte, derav 8 kandidater, og to er flyttet over til andre bispedømmer.

Salmebokskiftet. Efter hvad der hertil er innberettet, har avstemning funnet sted i følgende sogn: Vestre Fredrikstad har innført den reviderte salmebok, Østre Fredrikstad har beholdt Landstads gamle, likesaa Aas, Borre, Nykirke (Vestfold), og Aurskog. Ved aarsskiftet var saaledes Landstads gamle salmebok bibeholdt i 36 sogn, mens den reviderte er innført i 114 sogn. Der gjenstaar avstemning i 61 sogn. Nynorsk salmebok er heller ikke i dette aar innført i nogen menighet.

Kirkestatistikk. Til sammenligning opføres opgavene for 1928 og 1929:

	1928.	1929.
Døpte	12 719	12 100
Konfirmerte	15 994	16 001
Underviste, men ikke konfirmerte	105	128
Kirkelig viede ekteskaper	5 647	5 967
Borgerlig stiftede ekteskaper	858	889
Nadverdgjester	79 267	81 730
Jordfestede	8 768	9 477
Innmeldte i Statskirken	182	268
Utmeldte av Statskirken	872	780

Sammenligningen mellem statistikken for 1928 og 1929 frembyr adskillig av interesse. Det viser sig at antallet av døpte fremdeles er synkende. Synkningsprocenten er for dette aar 4,8 %. Antallet av konfirmerte viser en ubetydelig stigning, mens antallet av underviste, som ikke har ladt sig konfirmere, har øket noget. Antallet av disse siste utgjør kun 8 pro mille. Kirkelig viede ekteskaper er øket med 5,7 % og borgerlig stiftede med 3,6 %.

Nadverdgjestenes antall har fremdeles vist en gledelig stigning paa 2 463 d.v.s. 3,2 %. I følgende prostier har økning funnet sted: Oslo domprosti med 1 112, Nedre Borgesyssel prosti med 1 809, Nedre Romerike med 188, Øvre Romerike med 5, Drammen prosti med 170, Kongsberg prosti med 323, Ringerike prosti med 300, Sør-Jarlsberg prosti med 575, Larvik prosti med 883. Den samlede økning i disse 9 prostier utgjør saaledes 5 365. Nedgang i antallet av nadverdgjester har funnet sted i følgende prostier: Mellem Borgesyssel prosti med 166, Vestre Borgesyssel prosti med 57, Øvre Borgesyssel prosti med 314, Asker prosti med 1 554, Hallingdal prosti med 274, Nord-Jarlsberg prosti med 537. Tilsammen utgjør nedgangen i disse 6 prostier 2 902.

Innmeldelser i Kirken har steget fra 182 til 268, mens utmeldelsene har sunket fra 872 til 780. I de forskjellige prostier stiller forholdet mellem innmeldte og utmeldte sig saaledes: Oslo domprosti 57—235, Nedre Borgesyssel 18—80, Mellem Borgesyssel 15—31, Vestre Borgesyssel 40—54, Øvre Borgesyssel 6—27, Nedre Romerike 5—40, Øvre Romerike 3—57, Asker 38—92, Drammen 15—32, Kongsberg 3—9, Ringerike 1—37, Hallingdal 1—2, Nord-Jarlsberg 44—57, Sør-Jarlsberg 11—17, Larvik 11—10.

Der er i aaret 1929 avholdt 11 499 gudstjenester, 198 ferre enn i fjoraaret. Messefallenes antall har været 265, 36 ferre enn i 1928. Naar messefall inntreffer, holdes gjerne møter med legmenn. Der er av prestene avholdt 18 927 opbyggelige møter, 2 801 flere enn i forrige aar. Dessuten har de deltatt i 1 886 møter i skolestyre, vergeraad og fattigstyre, omtrent som i forrige aar. Sykebesøkenes antall utgjorde 39 329, en stigning fra fjoraarets med 3 957, dessuten 3 894 besøk i gamlehjem, sykehuser, fengsler o. l., samt 854 besøk i skoler. Ved de ordinære gudstjenester i kirkene har legmenn talt 253 ganger, noget mindre enn i forrige aar, derimot viser nadverd ved dertil beskikkede legmenn en økning fra 146 til 368. Nadverd ved legmenn forekommer kun i 4 sogn.

Efter de innsendte opgaver, der dog ikke er helt nøiaktige, er der ved ofringer paa alteret og ved kollekter i kirkebøssene i 1929 innkommet kr. 264 467,07. Dette beløp svarer omtrent til hvad der innkom i aaret 1927, mens aaret 1928 betegnet et rekordaar med en inntekt kr. 311 516,14. Det innkomne beløp, avrundet til hele tall, fordeler sig saaledes paa de forskjellige prostier: Oslo domprosti kr. 102 937, Nedre Borgesyssel kr. 24 513, Mellem Borgesyssel kr. 6 678, Vestre Borgesyssel kr. 16 223, Øvre Borgesyssel kr. 7 959, Nedre Romerike kr. 6 490, Øvre Romerike kr. 5 846, Asker kr. 29 037, Drammen 13 014, Kongsberg kr. 3 959, Ringerike kr. 3 744, Hallingdal 4 539, Nord-Jarlsberg kr. 10 220, Sør-Jarlsberg kr. 13 260, Larvik kr. 15 942.

Prestenes aarsmeldinger, hvorav foregaaende statistikk er hentet, viser at det frivillige menighetsarbeide har været drevet som før med tallrike foreninger for de forskjellige virksomhetsgrener i indre og ytre misjon. Foreningsarbeidet har som regel funnet sted i god forstaaelse med prestene og med deres støtte. Ogsaa forholdet til dissenterne har gjennemgaaende været broderlig og godt, nogen egentlig spenning mellem disse og Kirken merkes der lite eller intet til, hvad visstnok det saakaldte alliansearbeide har bidratt sitt til. Det dissentersamfund, der for tiden driver en mer merkbar og mot Kirken uvillig propaganda er «Pinsevennene». Den største procent av utmeldelsene gaar til disse.

Arbeidet blandt ungdom og barn har været drevet som tidligere. Søndagsskolenes antall er steget til 504. Jevnlig holdes ogsaa barnegudstjenester i kirkene.

Den geistlige betjening på *de militære øvelsesplasser* har iaar som foregaaende aar været utført av de nærmest boende prester: paa Gardermoen 1. juni til 29. august ved res. kapellan H. Christie, Heistadmoen 23. mai til 9. juli ved res. kapellan V. Fliflet, Helgelandsmoen 19. juni til 29. august ved sogneprest Høivik, Oscarsborg 30. mai til 16. juli ved sogneprest W. Schübeler.

Den geistlige betjening ved *fengslene* har funnet sted som i tidligere aar, uten at noget særlig er aa bemerke. Det samme gjelder tilsynet med *sykehuser* og *asyler.*

Kirkesøkningen har stort sett for hele bispedømmets vedkommende holdt sig paa samme trin som forrige aar. Jeg tror neppe radiogudstjenestene har gjort noget avbrekk i kirkesøkningen, snarere tør det være, at de har fremmet trangen til aa søke kirken. I hvert fall maa man glede sig over at Guds ord nu ved radioen naar inn i tusener av hjem, hvor det sjelden eller aldri hørtes. Paa gamlehjem og sykehuser har radiogudstjenestene en gjerning aa gjøre som vanskelig kan vurderes for høit.

Daap og konfirmasjon har fremdeles været i almindelig bruk. Av Kirkens lemmer blir praktisk talt hvert barn døpt og konfirmert.

Visitaser. I aaret 1929 har jeg foretatt 19 visitaser, som fordeler sig saaledes paa de forskjellige prostier: Oslo domprosti: Markus menighet, Majorstuen, Vaalerengen, Vaar Frelser, Vaterland. Nedre Borgesyssel: Hvaler og Østre Fredriksstad. Vestre Borgesyssel: Rygge og Vaaler. Øvre Borgesyssel: Skiptvet. Nedre Romerike: Høland. Øvre Romerike: Nannestad. Asker: Østre Bærum og Vestre Bærum. Drammen: Fiskum og Nedre Eiker. Nord-Jarlsberg: Sande. Sør-Jarlsberg: Andebu og Tjøme.

Som foregaaende aar har prostene paa en enkelt undtagelse nær tatt del i visitasene, uten utgift for det offentlige. Visitasene er avholdt efter reglementet. Gudstjeneste er forrettet i alle kirker og kapeller, fordelt mellem biskop, prost og menighetsprestene. Tilslutningen fra menighetenes side har været, som i tidligere aar, meget god. Barnegudstjenestene omfattes fremdeles med megen velvilje fra skolens side, og lærerpersonalet møter gjerne fulltallig op paa de berammede lærermøter. For lærerpersonalet har jeg sett det som min opgave aa fremholde kristendomsundervisningens centrale plass i skolens fagkrets, og særlig har jeg fremhevet som maal for undervisningen ikke blot aa meddele kunnskap om kristendommens sandheter, men ogsaa aa innøve disse i barnas liv. Paa menighetsmøtene har jeg søkt aa vekke forstaaelse for betydningen av aa samle foreningsvirksomhetene om Kirken og dens naademidler.

Ved utgangen av 1929 hadde jeg visitert alle prestegjeld i bispedømmet, paa noen faa menigheter i Oslo nær. Jeg er saaledes i dette aar begynt paa annen omgang. Idet jeg henviser til vedlagte utskrift av prostenes visitasprotokoller, skal jeg innskrenke mig til noen korte bemerkninger om de forskjellige menigheter, som jeg har visitert.

Markus menighet i Oslo. En vel organisert menighet. Ved iherdig arbeide fra sogneprestens og menighetsraadets side fikk menigheten i 1927 sin egen kirke og aaret efter eget menighetshus. Kirkesøkningen er jevnt tiltagende, det samme gjelder søkningen til Herrens nadverd. Eget menighetsblad, der spredes i 2 000 eksemplarer. Tallrike foreninger for kristelige og humanitære formaal. Stor offervillighet og sjelden godt samarbeide innen menigheten.

Majorstuen menighet i Oslo. Den sist oprettede av byens 4 smaakirkemenigheter. Mens de øvrige smaakirker er lagt i mer eller mindre beryktede strøk av byen, er Majorstuen menighet en utpreget vestkantmenighet, vesentlig utskilt av den store Fagerborg menighet. Under pastor Hertzbergs dyktige ledelse lyktes det i løpet av kort tid aa faa menigheten konsolidert og forskjellig arbeide satt i gang. Efter hans død fortsettes arbeidet i samme spor av pastor J. Prytz. Utmerket søkning til kirke og nadverd og stor offervillighet. Kirken mangler ennu taarn og kirkeklokker, likesom heller ikke utsmykningen av det vakre lille Capella Johannea ennu er fullført. Forhaapentlig vil disse mangler i en nogenlunde nær fremtid bli avhjulpet.

Vaar Frelsers menighet i Oslo. Paa grunn av city-bebyggelsen har menighetens folketall tatt betydelig av. Ved den paagaaende regulering vil derfor menighetens grenser maatte utvides. Vaar Frelsers kirke, der paa mange maater betraktes som «byens kirke», kan glede sig ved utmerket søkning baade til høimessegudstjenestene og aftensang, og søkningen til Herrens nadverd er stadig stigende. Ved offer og kollekter i kirken innkommer gjennemsnitlig kr. 13 000,00 pr. aar. Menigheten savner ennu eget menighetshus, men der drives ikke desto mindre megen frivillig virksomhet. Menighetsforholdene maa i det hele betegnes som meget gode. Menigheten er gjennemgaaende sterkt kirkelig orientert.

Vaalerengens menighet i Oslo. Virksomheten i denne menighet samler sig lite om kirken. Søkningen til gudstjenesten og til Herrens nadverd er ringe. Søndagsskolen, der holdes i kirken, samler dog godt, idet den teller 700 barn og har et lærerpersonale paa 22 medlemmer. Der finnes dog ogsaa adskillig frivillig foreningsvirksomhet for hedningemisjonen o. s. v. Edruelighetsforholdene har i de senere aar bedret sig, der er mindre drikk i portrum og parker, men der drives ennu ikke liten smughandel. Drikken har forvoldt hyppige separasjoner og skilsmisser, men antallet av disse har de siste aar vist nedgang.

Vaterlands menighet i Oslo. Menigheten feiret samtidig med visitasen sitt 30-aarsjubileum. Hvad der i disse 30 aar er utrettet i Vaterland, er imponerende. Strøket har helt skiftet karakter. Der utfoldes et rikt og energisk menighetsarbeide med foreninger for barn, ungdom og eldre og et socialt arbeide av stor betydning. Kirkens budgett har utgjort ca. kr. 90 000,00 pr. aar. Kirkesøkningen er utmerket, og antallet av nadverdgjester er visstnok det største i Oslo.

Østre Fredrikstad, Nedre Borgesyssel prosti. Kirkesøkningen har i den siste menneskealder været liten, likesom nadverdsøkningen. Der er gjort forsøk med aa henlegge endel gudstjenester til menighetens utkanter med godt resultat. Siden siste visitas er stiftet en kristelig ungdomsforening med sognepresten som formann og to indremisjonsungdomsforeninger. Forøvrig finnes foreninger for misjon og menighetsarbeide med god tilslutning.

Hvaler, Nedre Borgesyssel prosti. De kirkelige forhold i denne menighet er i det hele sunde og gode. Kirkesøkningen er god med jevn søkning til nadverden. Rik frivillig foreningsvirksomhet i beste forstaaelse med embedet. Sjelden stor offervillighet; menigheten som teller 3 800 medlemmer, ydet saaledes i aaret 1927 ikke mindre enn kr. 20 000,00 til kristelig virksomhet. Søndagsskolenes antall er siden siste visitas øket fra 3 til 8. Vekkelser har funnet sted paa en del av de større øer.

Rygge, Vestre Borgesyssel prosti. Siden siste visitas er hovedkirkens interiør restaurert og nytt orgel anskaffet. Der er i Rygge ikke lite av kristelig liv og virksomhet; men søkningen til kirke og nadverd er ikke tilfredsstillende. Det frivillige foreningsarbeide foregaar dog i beste forstaaelse med presten.

Vaaler, Vestre Borgesyssel prosti. Begge sogn er i utpreget grad jord- og skogbygder; der finnes ingen industrianlegg, ingen jernbane. Folket er glad i sine kirker og søkningen er særlig i Vaaler hovedkirke meget god. Nadverdsøkningen er derimot ringe. Der drives et betydelig frivillig menighetsarbeide i beste forstaaelse med sognepresten. Søndagsskole finnes i 7 av de 10 skolekretser. Kristelig ungdomsforening i begge sogn med god tilslutning. Ingen dissentervirksomhet.

Skiptvet, Øvre Borgesyssel prosti. Kirkens indre trenger oppussning, kirkegaarden er utvidet og vil bli kartlagt. Skiptvet er en god menighet, med meget aandelig liv og virksomhet. Kirkesøkningen er jevnt god, og nadverden benyttes regelmessig av mange. Der finnes 4 søndagsskoler. Dessuten har «Pinsevennene», som er de eneste dissentere der finnes i prestegjeldet, 3 smaa søndagsskoler. Edruelighetsforholdene er jevnt gode.

Høland, Nedre Romerike prosti. Siden siste visitas har prestegjeldet faatt en ny kirke paa Bjørkelangen. Der er nu saaledes 4 kirker aa betjene for den ene prest. Paa Hemnes kirkegaard er ved frivillige gaver bygget gravkapell. Forøvrig er forholdene i prestegjeldet omtrent som ved forrige visitas. Kirkesøkningen har holdt sig jevnt god, søkningen til nadverden viser dog nogen nedgang. Der er megen kristelig virksomhet i alle sogn og ikke liten trang til aa høre Guds ord. Edruelighet og god sed og skikk raader i de fleste hjem.

Nannestad, Øvre Romerike prosti. Kirkene i Bjerke og Holter trenger en større oppussning. Kirkesøkningen er fremdeles mindre tilfredsstillende. Nadverdsøkningen viser nogen fremgang. Der finnes et par private nadverdforeninger. Enkelte mindre lokale vekkelser har funnet sted. Kristelige ungdomsforeninger drives i begge sogn, i Holter er tilslutningen god. Prestegjeldet har ennu kun 4 søndagsskoler. I bedehuset Saron har Kinaforbundet drevet en intens virksomhet, som dog stiller sig lite venlig overfor Kirkens arbeide. I Morud krets har Frelsesarméen eget lokale. Deres forhold til Kirken er meget vennlig.

Østre Bærum i Asker prosti. I Høvik kirke var anskaffet nytt orgel og glassmalerier i to av kirkens vinduer ved kommunal bevilgning. Haslum kirke hadde undergaatt en gjennemgripende restaurering, bekostet .av gaardbruker Peter Øverland. Utgiftene beløp sig til kr. 132 000,00. Kirkesøkningen betegnedes som noksaa bra og søkningen til nadverden holder sig noksaa jevn. Megen frivillig virksomhet. Men der hersker ogsaa megen ukirkelighet i prestegjeldet, privat nadverdnydelse finner sted i ikke liten utstrekning. Særlig har Pinsevennene ikke liten innflydelse. Der arbeides for aa faa en ny kirke i menighetens østkant. Der trenges en tredjeprest i dette store og tett befolkede prestegjeld, hvis folketall nu utgjør ca. 18 000.

Vestre Bærum i Asker prosti. Foruten gudstjenester i prestegjeldets to kirker holdes der gudstjeneste ogsaa i Sandviken bedehus, som er innviet til kirkelig bruk. Til hjelp for sognepresten er ansatt en midlertidig hjelpeprest, der holder gudstjeneste annen hver søndag. Kirkesøkningen var, naar undtas de større høitider og konfirmasjonen, mindre god i hovedkirken, dog sporedes nogen fremgang. Det samme gjelder nadverdsøkningen. I Tanum og Sandviken var kirkene som regel godt besøkt. Frivillig foreningsarbeide drives i stor utstrekning, alltid i god forstaaelse med embedet.

Nedre Eiker i Drammen prosti. Elektrisk lys er innlagt i kirken, delvis ved private midler, og 4 nye lysekroner anskaffet, en gave fra et par damer. Kirkesøkningen har været lite tilfredsstillende. Der er gjort forsøk med aa henlegge enkelte gudstjenester til bedehusene i utkanten av menigheten og med godt resultat. Nadverdgjestenes antall viser nogen stigning. Adskillig frivillig foreningsvirksomhet. En større kristelig ungdomsforening arbeider med fremgang. Av søndagsskoler finnes kun 3. I Mjøndalen og Solbergelven har dissenterne faatt adskillig inngang.

Fiskum i Drammen prosti. Elektrisk lys er innlagt i kirken, bekostet av et menighetslem. Kirkens indre blev i 1928 helt oppusset. Kirkesøkningen er nogenlunde bra, særlig har aftengudstjenestene vundet stor tilslutning. Nadverdsøkningen har holdt sig jevn gjennem 6-aarsperioden. Det frivillige foreningsarbeide drives som før. Der finnes en stor blomstrende kristelig ungdomsforening, men ingen søndagsskole. Den sedelige tilstand i bygden er god. Befolkningen, som vesentlig er bønder, er dyktige og flinke i sitt arbeide, men det aandelige liv pulserer svakt. Der trenges en sund kristelig vekkelse.

Sande i Nord-Jarlsberg prosti. Forholdene omtrent som forrige visitas. Kirkesøkningen er ikke god undtagen ved de store høitider og konfirmasjon. Nadverdsøkningen er ringe og viser nogen nedgang. Befolkningen er i det hele kirkeligsinnet og er glad i sin kirke, uten at dette dog kan merkes paa kirkesøkningen. Der trenges en aandelig vekkelse. Pinsevennene har faatt endel inngang. I Galleberg drives en kristelig ungdomsforening med god tilslutning. 3 søndagsskoler er i virksomhet.

Tjøme i Sør-Jarlsberg prosti. Paa Tjøme kirkegaard var gravkapell opført, bekostet av et par menighetslemmer. Kirkesøkningen er ikke tilfredsstillende, best er den i Hvasser kapell. Nadverdgjestenes antall viser ikke saa ganske liten stigning.. Der er meget av gammel tradisjonell respekt for kirken, og der utfoldes ogsaa ikke liten frivillig virksomhet, men det religiøse liv pulserer ikke videre sterkt. Dissentere har ingen inngang. Søndagsskoler finnes i alle skolekretser, og en kristelig ungdomsforening, som hadde ligget nede, er atter traadt i virksomhet med god tilslutning. Den sedelige tilstand i menigheten er meget god. Den sterke tilstrømning av badegjester om sommeren volder dog adskillig vanskelighet, særlig med hensyn til søndagens helligholdelse.

Andebu i Sør-Jarlsberg prosti. Der arbeides paa aa faa Andebu kirkes interiør restaurert. Der hersker gode forhold i denne menighet, som er utpreget kirkelig orientert. Der er meget aandelig liv, og kirkesøkningen er gjennemgaaende god. Nadverdgjestenes antall viser betydelig stigning. Menighetsarbeidet samler sig særlig om misjonen og opbyggelser i hjemmene, hvortil der er stor søkning. 5 søndagsskoler er i virksomhet, og i hovedsognet arbeider en kristelig ungdomsforening.

Om min virksomhet forøvrig skal jeg meddele: I juni maaned hadde jeg den glede efter innbydelse aa overvære Dalarnes presteforenings møte i Falun, der lededes av biskopen i Västerås, dr. E. Billing. Foruten aa ta del i møtets forhandlinger preket jeg i byens kirke. Ved det Lutherske Verdenskonvent i Kjøbenhavn i dagene 26. juni til 4. juli møtte jeg som en av de valgte representanter for den Norske Kirke.

Til den store kirkefest i Edinburgh, da den Skotske Statskirke og den Skotske Frikirke gjenforenedes efter bruddet i 1843, møtte jeg som den Norske Kirkes av Kongen opnevnte representant og blev som saadan av møtets ledelse anmodet om aa bringe ogsaa en hilsen fra de lutherske kirker over havet. Festen var baaret av sterk nasjonal stemning og gjensidig glede over at det skilte atter hadde bøiet sig sammen og da paa vilkaar som gjør, at den Skotske Kirke som folkekirke nu har den mest ideelle forfatning av alle folkekirker, idet den har faatt full frihet til selv aa ordne med sine anliggender, baade materielt og aandelig, uten at tillidsforholdet fra statens side er brutt. Det blev av en av møtets ledere karakterisert saaledes: den Skotske Kirke er helt fri og staten er dens venn.

I oktober maaned var alle rikets biskoper samlet til møte paa Oslo bispegaard, det syvende i rekken av offisielle bispemøter, som første gang traadte sammen aar 1917 paa foranledning av statsraad J. Løvland. Møtet ledes av Oslo biskop.

Som formann i Norsk Søndagsskoleforbund ledet jeg forbundets landsmøte i Bergen i august maaned.

Forøvrig har jeg tatt del i en flerhet av større og mindre stevner, misjonsfester o. l. og ved forskjellige anledninger holdt gudstjeneste i flere av Oslo menigheter og medvirket ved menighetsfester sammesteds.

Aaret har stort sett været et jevnt godt arbeidsaar. Det betydelige frivillige menighetsarbeide, der har været drevet de senere aar, har fortsatt uforandret og flere steder er nytt kommet til. Der er ikke liten trang til aa høre Guds ord, hvad der særlig kommer til uttrykk paa de mangfoldige frie møter, der avholdes rundt om i alle bispedømmets menigheter, dels ved prestene og de lokale krefter der finnes i menighetene og dels ved tilreisende predikanter. Og ordet har ogsaa dette aar baaret frukt.

April 1930. *Johan Lunde.*

II. HAMAR BISPEDØMME 1929.

I aaret 1929 er følgende kandidater blitt viet til prester av biskopen i Hamar: 19. juli: Gudtorm Kallhovd og Bjarne Svensen, begge tillatt ordinert for aa bestyre ledige kall i Hamar bispedømme. — 8. desember: Sverre Ingolf Barstad, utnevnt til stiftskapellan i Hamar bispedømme, og Nils Hov, tillatt ordinert for aa bestyre ledige kall i Nidaros bispedømme.

Ingen kirkevigsel har funnet sted. Østby kirkesal i Trysil blev innviet av prosten i Sør-Østerdal 17. oktober.

Det stiftskapellanembede som i lengere tid har staatt ledig av sparehensyn, er iaar blitt besatt. Faaberg kallskapellani staar fremdeles ubesatt. Biskopen har anbefalt at det blir kunngjort ledig. — Ved aarsskiftet staar dessuten følgende embeder ledig paa grunn av innehaverens befordring: Skjaak sognekall, samt de residerende kapellanier i Elverum, Vardal og Biri.

Residerende kapellan i Brandbu Carl J. Bjerkelund har søkt avskjed paa grunn av sykdom fra 1. april 1929.

Følgende forflytninger innen bispedømmet har funnet sted: sogneprest i Engerdal Sigvald Krohn er blitt utnevnt til sogneprest i Biri, og residerende kapellan i Vardal Gullik Stavnum til sogneprest i Gran, mens følgende prester er blitt befordret til kall i andre bispedømmer: sogneprest i Skjaak Harald Bakke er blitt utnevnt til sogneprest i Enebakk prestegjeld i Oslo bispedømme, og residerende kapellan i Biri Peder Bjerkeseth til sogneprest i Modum prestegjeld i samme bispedømme.

Følgende utnevnelser til embeder i Hamar bispedømme har funnet sted: sogneprest i Selbu prestegjeld i Nidaros bispedømme Peder Gamkinn er blitt utnevnt til sogneprest i Jevnaker, sogneprest i Herefoss prestegjeld i Agder bispedømme Søren Seland til sogneprest i Øystre Slidre, sogneprest i Hyllestad prestegjeld i Bjørgvin bispedømme Thor Andreas Aaberg til sogneprest i Brandval, og sogneprest i Jostedal prestegjeld i samme bispedømme Johannes Oscar Langmuir Michelsen til sogneprest i Vaaler. Ordinert prest Øystein Nøtsund er utnevnt til residerende kapellan i Brandbu, og ordinert prest Bjarne Svensen til sogneprest i Engerdal, sistnevnte fra 21. mai 1930 aa regne. Kandidat i teologien Sverre Barstad og ordinert prest Olav Johnsen er utnevnt til stiftskapellaner i Hamar bispedømme, og ordinert prest Karl Leander Larsen er tiltraatt som hjelpeprest hos sognepresten i Vang i Hamar domprosti.

I aarets løp er der i bispedømmet avholdt 4 167 gudstjenester, messefallenes antall er 319, der er lest med konfirmantene 2 547 ganger, taler ved begravelser 2 528, religiøse og kirkelige møter ved prestene 3 444, antall andakter for et større antall personer i gamlehjem, sykehus, fengsel o. l. 1 175, antall personer i saadanne anstalter besøkt enkeltvis 4 433, sykebesøk, sognebud, husbesøk i private hjem 8 116, skolebesøk 355, møter i skolestyre, fattigstyre, vergeraad o. s. v. 870, preken i gudstjenesten ved legmenn 102, antall døpte 5 430, født utenfor ekteskap 468, konfirmerte 5 832, undervist uten aa bli konfirmert 11, ekteskap ved kirkelig vigsel 1 548, ekteskap ved borgerlig stiftelse 30, nadverdgjester 19 869, jordfestelser 3 259, innmeldt i kirken 17, utmeldt 183, næsten alle til Pinsevenner, Baptister og lignende samfund. Antall søndagsskoler 153.

Visitas har været holdt i følgende prestegjeld: Romedal, Gran, Øyer, Trysil, Vaagaa, Ringebu, Dovre, Tynset og Kvikne. Visitasene har været holdt som tidligere aar. Fremmøtet har været godt. Og der er ikke noget særlig aa bemerke fra disse uten endel iakttagelser angaaende kirker og kirkegaarder.

I aarene 1927 og 28 har Gran kirke — Nikolaikirken — undergaatt omfattende reparasjoner, saa den nu er i utmerket stand. Det utvendige murverk er fuget, og taarnet forsterket. Taket m. m. er eftersett. De tidligere ovner er fjernet, sammen med de paa taket uheldig anbragte skorstener. Istedet er anlagt moderne og utmerket virkende centralopvarmning. Fyringen er anordnet i utsprengt kjeller under sakristigulvet med meget lite synlig skorsten op fra sakristiet. Nogen mangler ved Mariakirken, den annen av «Søsterkirkene i Gran», som benyttes som gravkapell, er ogsaa utbedret.

Kvikne kirke i Østerdalen, som ved forrige visitas var i daarlig stand, aapen og trekkfull, er i de siste aar underkastet en omhyggelig reparasjon av gulv, tak og vegger, og er utvendig tjærebredd, saa den nu er i god stand. Kirkens interiør trenger dog ennu delvis restaurering.

Innset kirke i samme prestegjeld er i en meget daarlig tilstand. Efter menighetsraadets erklæring som blev fremlagt ved visitasen, nevnes følgende: Den vakre kirkebygning, som er helt fra aar 1642, er dessverre langt paa vei til aa forfalle. Den er aapen og trekkfull overalt. I regnvær flyter vannet ned paa flere steder i kirken. Den ligger ogsaa paa et meget værhaardt sted. Og vinden trenger da inn i kirken, saa man fra de utette dører og vinduer merker trekk rundt i kirkerummet. I den kolde tid er det absolutt umulig aa faa kirken opvarmet. Selv med den sterkeste ophetning er det vanskelig aa opnaa varmegrader overalt i kirken. Innset kirke maa sies for tiden aa være helt uskikket til bruk om vinteren. Den er ogsaa for stor for den lille menighet paa 639 personer, saa det lett blir tomt og ødslig ved gudstjeneste i det skrøpelige kirkehus. Og, som nevnt av menighetsraadet, makter den faatallige menighet ikke aa faa satt den i forsvarlig stand. Der maa offentlig støtte til. Saken er tidligere innbragt for Departementet fra sognepresten i Kvikne.

Kirkegaardene viste sig paa de fleste steder aa være i ganske bra, tildels riktig pen stand. Enkelte steder var de dog forsømt. Men det var arbeide oppe for aa faa utbedret mangler som forefantes.

I aarets løp har jeg utenfor mitt ordinære embedsmessige arbeide adskillige ganger preket ved gudstjenester og talt ved forskjellige slags møter i Hamar og ute i bispedømmet. I oktober maaned var jeg med i bispemøte og to prestemøter i Oslo. Ved generalforsamlingen i den Norske Kirkes Presteforening holdt jeg foredrag om «Kristendom og krig», og fremhevet at det maa ansees rett og paakrevet at vaart fedrelands forsvar blir holdt iorden, en sak som ligger mig meget paa hjerte.

Mine erfaringer under min tjeneste i det svunne aar har i det hele tatt været opmuntrende. Prester og menighetsraad og de frivillige kristelige virksomheter arbeider jevnt godt. Menighetsraadenes arbeide innskrenker sig dog de fleste steder vesentlig til omsorg for kirker og kirkegaarder, og uttalelser naar ny prest skal ansettes i menigheten.

Raadene er gjennemgaaende meget virksomme, naar det gjelder istandsettelse av kirker og kirkegaarder og opførelse av nye kirkehuser. Flere steder arbeides der for restaurering av kirker, saaledes i Lunner og i Ytre Rendal. Og i Gran er der nettop innviet et meget interessant og tiltalende kapell, opført ved frivillige bidrag efter tegning av arkitekt Magnus Poulsson. Og der er arbeide optatt for aa reise kapeller paa en rekke steder: Paa Trøftskogen i Nord-Odal, paa Dombaas i Dovre, i Mesnalien i Brøttum, paa Lidar i Øystre Slidre, i Tisleidalen i Nord-Aurdal, og ved Raufoss i Vestre Toten. Fremdeles er der i Trysil optatt arbeide for opførelse av kapeller paa Tørberget, hvor den i 1924 innviede kirkesal viser sig altfor liten, og paa Østby, hvor der nettop er innviet en kirkesal til midlertidig bruk. Ogsaa i den lille grend

Sømaadal i Engerdal paa vestsiden av Femundsjøen har grendens femten opsittere samlet inn ca. kr. 3 000,00 til opførelse av et kapell.

Menighetsraadenes medvirken ved geistlige embeders besettelse omfattes av disse med levende interesse. Det hender jo at et menighetsraad har lite kjennskap til ansøkerne. Men det er forbausende hvor ofte raadene viser sig aa ha god rede paa disse, og uttaler sig om besettelsen av det ledige embede med skjønnsomhet.

Fra de frivillige virksomheter kan nevnes, at mens inntektene til disse under de nuværende vanskelige økonomiske forhold i de siste aar for det meste har vist tildels sterk nedgang, saa har enkelte av disse virksomheter i Hamar bispedømme hatt nogen fremgang i inntekter i 1929.

Vi er nu gaatt inn i et jubileumsaar for vaar kirke og for vaart folk. Meget har vi aa takke Gud for, meget aa gjøre bod for. Maatte det bli et aar i takk og bod og bønn til fornyelse i vaart folk, saa der kan være fremtid og haap for vaart dyrebare fedreland!

Hamar 27. mars 1930. *M. Bjønness-Jacobsen.*

III. AGDER BISPEDØME 1929.

Presteskifte. I Agder bispedøme hev vore fylgjande umskifte millom prestane i 1929.

2 prestar hev fenge avskil: sokneprest Anders Eikjarud i Bø i Telemark og sokneprest Peter Waage-Eriksen i Øyestad. 3 prestar hev flutt fraa bispedømet: kallskapellan Olaf Eeg Svendsen i Porsgrunn, sokneprest Lauritz Nossen i Laardal, og prost og sokneprest Andreas Hauge i Fyresdal. 5 prestar hev fenge nye kall innan bispedømet: sokneprest Ludvig Daae Zwilgmeyer i Skaatøy vart utnemnd til sokneprest paa Notodden, pastor Josef Augland som var ordinert for aa styra ledige kall i Agder bispedøme, vart utnemnd til sokneprest i Fyresdal, sokneprest Finn Bader i Mo vart utnemnd til sokneprest i Risør, sokneprest Kristian Hagene i Hægebostad vart utnemnd til sokneprest i Søgne, og kateket i Flekkefjord Ragnar Pedersen vart utnemnd til sokneprest i Østre Moland.

8 prestar hev fenge kall i bispedømet: sokneprest i Veøy Henrik Seip til sokneprest i Skien, ordinert prest Haakon Seim til residerande kapellan i Solum, sokneprest i Frøya Lars Bakke Asbjørnsen til sokneprest i Skaatøy, sokneprest i Tysnes Karl Johan Øye til sokneprest i Bø, sokneprest i Tana Christian Astrup til sokneprest i Mo, sokneprest i Kautokeino Thorfinn Solberg til sokneprest i Laardal, prost og sokneprest i Finnaas Johan Landmark til sokneprest i Øyestad, og cand. theol. C. F. S. Hansteen til sokneprest i Herefoss. — Av desse hev sokneprestane Solberg, Landmark og Hagene enno ikkje teke yver kallet.

I slutten av 1929 stod desse prestekall ledige: Porsgrunn kallskapellani, Kviteseid soknekall, Kviteseid kallskapellani, Mandals kallskapellani, Lista kallskapellani, Lyngdal kallskapellani, Hægebostad soknekall og Flekkefjord kateketembete.

2 kall hev vore styrde av eldre prestar som hev fenge avskil: Notodden og Søgne.

I fylgjande kall hev misjonsprestar hjelpt til: Østre Moland og Øyestad.

Prestevigslor. Det hev vore 2 prestevigslor i Agder bispedøme i 1929: cand. theol. Josef Augland for aa hjelpa til med aa styra ledige kall i bispedømet og cand. theol. Bjarne Johansen som var sett til sekretær i Sørlandets Kristelige Ungdomsforening.

Det hev vore ei kyrkjevigsla i Agder bispedøme, Gyland kyrkja i Bakke prestegjeld.

Kyrkjelege møte. Utanum visitasane hev biskopen halde gudstenestor og møte av serlege grunnar i desse soknene: Langesund, Bamble, Drangedal, Brevik, Skien, Porsgrunn, Lunde, Laardal, Kviteseid, Vestre Moland, Oddernes, Hylestad, Flekkefjord og Hidra. — Biskopen var paa prestemøte for Agder bispedøme, som i aar vart halde i Eidanger. — Dessutan var biskopen paa bispedømemøte i Skien, paa bispemøte i Oslo og paa generalforsamlingi for dei norske prestar i Oslo. — Elles hev biskopen som formann i den liturgiske nemnd for Olsokjubileet 1930 vore paa fleire møte i Oslo og Nidaros.

Bispevisitasar vart haldne i fylgjande prestegjeld: Bamble, Skaatøy, Sannidal og Drangedal prestegjeld i Bamble prosti; Solum og Notodden prestegjeld i Nedre Telemark prosti; Fyresdal og Nissedal prestegjeld i Vest-Telemark prosti; Risør prestegjeld i Aust-Nedenes prosti; Østre Moland og Barbu prestegjeld i Arendal prosti; Høvaag prestegjeld i Vest-Nedenes prosti; Nord-Audnedal og Sør-Audnedal prestegjeld i Mandal prosti; Sirdal prestegjeld i Flekkefjord prosti. — Nokre av desse prestegjeld er visitera fyrr seks-aars-terminen er ute, avdi det var serlege grunnar for aa taka dei med i aar.

I dei fraasegner som kom fram paa visitasane, var det millom anna sagt fylgjande um sedskapen, edruskapen, stellet for dei sjuke og fatige og ymse tilhøve elles i prestegjeldet.

Bamble. Um edruskapen vart det sagt at den er mykje god. Det er sjeldan aa sjaa fulle folk, daa det berre er einskilde ungdomar som imillom drikk seg drukne. — Um sedskapen er det sagt at her er eit trufast og uppofrande familieliv, og det er ikkje noko serleg aa segja paa ungdomens framferd, men ved einskilde ungdomsfestar var det ynskjeleg um det var ein betre orden. — I prestegjeldet er 12 bedehus som stend i samband med den Norske Kyrkja og tri som høyrer til andre samfund. Det er ordna med sjuke- og fatigrøkt og ei menigheitssyster arbeider her. For dei fatige er det elles syrgt godt. Her er ein barneheim og ein gamleheim.

Skaatøy. Edruskapen i prestegjeldet er i det heile sers god, mykje betre enn fyrr i tidi. Det hev vore stor framgong, men det kann vera faare for noko atterslag no naar det er lettare aa faa rusdrykk. — Sedskapen er mykje god, og her er eit godt familieliv. Her er ingi sjukesyster no for tidi avdi den økonomiske stoda er so vandsam. Det er elles syrgt godt for dei sjuke og hjelpelause. Søknaden til kyrkja

KYRKJELEG STATISTIKK FRAA

	Gudstenestor	Messefall	Religiøse og kyrkjelege møte ved presten	Preika i gudstenesta ved lekmenn	Set til sjuke, sokne-bod, husvitjing	Set til skular	Set til gamleheimar, sjukehus, fengsel o. l.	Fødde	Tal av fødde utanfor ekteskap	Døypte	Konfirmerte	Konfirmantuppl. som ikkje er konfirmerte
Domkirken . .	147	2	326	4	699		228	305	21	303	331	
Bamble. . . .	58	4	34	5	27	1	4	95	3	74	98	1
Langesund . .	67	6	29	1				31	2	21	56	
Skaatøy . . .	56	5	38	3	50	1	11	62	2	51	58	
Kragerø . . .	74	5	52	1	139		21	61	3	52	88	
Sannidal . . .	48	6	67	1	57	8	8	51	6	43	42	
Drangedal . .	57	6	29	2	87	2	3	96	2	91	93	
Eidanger . . .	61	3	30		54	5	6	89	1	76	62	
Brevik	58	6	79	3	307	10	35	27	2	29	43	
Porsgrunn . .	112	8	176		960		137	120	6	118	181	
Gjerpen . . .	120	1	255		260	15	18	164	6	147	142	28
Skien	170	16	330	10	830	2	104	142	9	161	283	
Siljan	57	4	51	1	105	7		25		22	24	
Solum	96	4	46	1	29		2	149	13	70	113	
Holla	70	1	88	2	115	6	9	61	2	70	74	
Lunde	56	1	64	4	72	6		54	2	50	58	
Bø	55	7	18	1	42			65	5	65	57	
Sauherad . . .	69		35	2	291	21	7	70	3	52	67	
Heddal. . . .	52	5	42	3	300	14	17	57	3	45	70	
Notodden. . .	63	1	63	2	278		21	82	6	72	135	
Tinn.	130		162	2	280	14	61	191	7	153	245	
Gransherad . .	60	2	46	1	111	9		31	2	30	25	1
Hjartdal . . .	56	11	35	1	60	5		35	3	32	48	
Seljord. . . .	73	3	71	6	45	1	11	49	4	49	53	1
Kviteseid . . .	63	1	53	4	150	9	28	49	1	47	59	
Laardal. . . .	59	1	37	2	63	6		18		13	23	
Rauland . . .	61	12	3	1	5	2		24	2	19	15	1
Vinje	55	5	27	3	70	7		28	1	31	25	1
Mo	57	3	14	1	37		4	30	2	27	29	1
Fyresdal . . .	61	1	27	1	55	3	7	20	3	23	32	
Nissedal . . .	62	2	30		39	4		29		33	37	
Aamli	63	2	89	4	97	19	7	52	2	46	62	
Gjerstad . . .	61	2	29	4	28	3	6	70		63	76	
Søndeled . . .	60	1	47	2	117	15	31	32	2	32	54	
Risør	76	3	149	4	388	4	89	38	1	30	35	
Dyvaag. . . .	59	3	32	3	52	6	21	56	4	54	71	
Tvedestrand . .	65		24	6	245	2	28	13	1	11	28	
Holt.	59	5	104	4	198	7	11	54	1	52	40	
Østre Moland .	65	2	57	1	101	1	2	47		38	62	
Tromøy . . .	54	6	64		56	12	10	31		27	47	1
Trefoldighet, Arendal . .	70		88	6	156		68	128	7	85	98	
Barbu	71		55	6	85	1	13	48	3	46	71	
His	59	3	53	2	125	3	7	21	1	23	42	
Øyestad . . .	68	4	3	3	8	1	7	72	7	51	94	
Froland . . .	60		27	7	93	18	8	34	1	30	57	
Herefoss . . .	59	3	13		8			47		41	60	

AGDER BISPEDØME FOR 1929

Ekteskap ved kyrkjeleg vigsla	Ekteskap ved borgarleg stifting	Nattverdgjester i kyrkja	Andre stader ved presten	Ved godkjende lekmenn	Ialt	Jordfesting	Innmelde i kyrkja	Utmelde or kyrkja	Innkome ved offer og kollektar
121	7	3126	199		3325	200	13	20	7948,66
42		40	149	22	211	48	3	1	415,52
8		283	12		285	25	4		1323,78
20		37	36		73	40		16	206,50
19	1	171	22		193	41	3	7	920,99
18		290	23		313	39		5	837,35
12		269	159		428	52		22	861,23
35		170	34		204	40	1	1	448,62
12	1	175	17		192	29	2	1	1860,50
53	3	823	116		939	120	7	7	3917,00
69	1	309	52		361	102		13	1776,42
100	4	1064	62		1126	166	8	17	5451,15
6	1	58	9		67	14		1	280,62
31	1	78	34		112	66		1	714,60
21	1	452	21		473	35		3	2148,15
10		336	9		345	23		2	838,63
21	2	294	19		313	38			1081,96
15	2	532	28		560	51			1890,27
19		213	66		279	38		1	488,04
32	1	267	11		278	43	1	5	1467,11
70	8	239	30		269	76	1	7	1301,78
11		60	25		85	33			392,30
8		137	10		147	29	1	5	
10		284	37		321	33	2	14	279,00
8	1	173	26		199	29		20	592,52
10		32	12		44	12		17	186,74
9		42	4		46	16	2	15	117,16
8	1	87	8		95	21		15	150,00
3		19	17		36	19		14	80,66
9		141	45		186	21			190,00
9		162	10		172	16	1		
8		148	22		170	24		5	1270,03
19	3	163	11		174	40	6	10	726,18
15		270	196		466	36		6	3234,00
10	1	381	30		411	38		1	1625,78
17	5	219	21		240	59	2		2308,00
6		248	6		254	22			912,72
18		362	143		505	41	1	1	1100,01
10	1	112	24		136	29		1	782,64
10	1	237			237	23			912,85
28	4	1064	28		1092	64	3	10	3565,56
17		350	9		359	44	4	3	2042,18
7		97	69		166	27	1	1	950,04
25	3	293	52		345	48	1	6	998,02
12		163	57		220	33	2		417,80
9	2	212	53	38	303	26		2	605,04

KYRKJELEG STATISTIKK FRAA

	Gudstenestor	Messefall	Religiøse og kyrkjelege møte ved presten	Preika i gudstenesta ved lekmenn	Set til sjuke, soknebod, husvitjing	Set til skular	Set til gamleheimar, sjukehus, fengsel o. l.	Fødde	Tal av fødde utanfor ekteskap	Døypte	Konfirmerte	Konfirmantuppl. som ikkje er konfirmerte
Fjære	57	4	221	3	127	8	8	51	3	52	99	
Grimstad . . .	67	5	63	4	223	5	15	30	2	33	43	
Hommedal . .	64	2	54	2	135	8	8	40	1	41	45	
Vestre Moland .	77	3	91	2	95	8		40		44	60	
Birkenes . . .	57	7	53	4	274	5	4	27	1	26	23	
Høvaag . . .	58	7	91	2	96	7		30		23	28	
Oddernes . . .	58	3	50	5	14	5	62	89	1	80	92	
Tveit	63	1	73	5	155	3	3	16	1	16	25	
Vennesla . . .	60	6	27		39	1	1	106	2	98	63	
Evje	59	2	23		31	7	5	62	3	57	74	
Bygland . . .	77	4	104	1	172	25	18	27		31	50	
Valle	55	6	70		71	12		43		42	41	
Aaseral	55	2	88	2	10			13		13	16	4
Bjelland . . .	48	3	13	3	69	1	1	41		34	34	
Holum	74	4	45	3	12	15		30	1	36	54	
Søgne	66	1	41		35	7		55		53	66	
Mandal	89		103	4	234	3	63	87	2	89	109	1
Nord-Audnedal	62	4	57	1	69	2		18	1	18	24	
Sør-Audnedal .	72	1	128	5	110	13	13	56	1	48	76	
Lista	99	3	115	5	155	5	23	101	3	92	128	14
Herad	63	1	26	2	18	5		20		16	39	
Lyngdal . . .	85	3	142	3	138	9	5	61		60	58	
Hægebostad . .	56	3	33	3	18	12		30		31	27	
Fjotland . . .	59	3	43	3	21	12		19		18	19	
Kvinesdal . . .	67	1	65	4	103	14		77	2	70	82	
Flekkefjord . .	91	1	82	5	85	2	25	111	2	95	115	
Bakke	62	1	78	5	55	6		26		33	38	1
Sirdal	62		35	6	50	14		11	1	14	24	1
	5095	247	5202	202	9888	464	1304	4407	179	3961	5105	56

er ikkje so god som i tidlegare tider, men hev i dei seinste aari halde seg nokolunde eins.

Sannidal. Um det sedelege tilstand i prestegjeldet var det sagt at det var umlag som fyrr. Edruskapen var mykje betre enn tidlegare, so det var sers sjeldan aa treffa ein drukken mann. — Her er ordna med sjukerøkt i prestegjeldet.

Drangedal. Edruskapen i prestegjeldet er sers god, og i allefall betre enn i tidlegare tider. Sedskapen er god, umlag som fyrr. — Dei kristelege verksemder held fram som tidlegare, endaa um inntekti i desse tronge tider hev minka noko. — For dei sjuke og fatige hev det vore ordna med sjukerøkt, men dei vandsame økonomiske høve hev gjort at dei no ikkje kann halda sjukesyster. — Endaa um der kom inn ymse rørslor i bygdi ved det store jarnvegsarbeid, so er daa menigheitstilstandet

AGDER BISPEDØME FOR 1929.

Ekteskap ved kyrkjeleg vigsla	Ekteskap ved borgarleg stifting	Nattverdgjester i kyrkja	Andre stader ved presten	Ved godkjende lekmenn	Ialt	Jordfesting	Innmelde i kyrkja	Utmelde or kyrkja	Innkome ved offer og kollektar
23	1	209	97		306	73		11	668,71
7		642	29		671	24		6	3907,68
16		432	47		479	45		1	1463,60
15	1	487	64		551	42		1	2540,41
5		552	156		708	30		1	1933,90
7		335	187		522	21	1	1	844,12
37	2	310	511		821	72		3	1634,90
11		142	37		179	21		3	816,46
19	1	206	10		216	71	2	10	1637,95
16		159	27		186	47		15	283,41
3		477	128	1	606	35		1	1353,00
2		538	39		577	31		45	229,94
4		155	28		183	22			411,94
8		396	60		456	32		3	
11		207	15		222	33			799,11
12		439	28		467	51		2	
26		1407	171		1578	82		1	4893,90
13		443	14		457	26			669,25
17		307	231		538	57	2	3	1434,08
29	1	691	313		1004	95			4884,06
4	1	218	36		254	23			590,45
20		714	103		817	53			1758,14
7		107	28		135	15		1	343,27
5		122	32	4	158	14			254,53
11	1	326	18		344	52		5	1804,94
26		222	16		238	76	2	5	2901,04
8		137	35		172	29		3	
5		81	9		90	28	1		217,35
1397	63	25152	4493	65	29710	3269	77	397	97994,25

i det heile godt. Søknaden til kyrkja er umlag som fyrr, altargonga er i framgong. Søknaden til møti er god naar presten er til stades, eller ein meir kjend talar.

Notodden. Det sedelege tilstand er godt. Edruskapen er ogso i det heile god, daa det ikkje er mange fulle aa sjaa. Søknaden til kyrkja er sers god.

Solum. Um edruskapen var det sagt at den i det heile er god, so det er sjeldan aa sjaa fulle folk. — Sedskapen er ogso etter høve god. Familielivet er godt, trufast og uppofrande. — For dei sjuke og fatige vert det stelt godt. Tvo menighetssystrar er i arbeid. Her er ein gamleheim, og barneheimen «Hans Cappelens Minde» ligg og i Solum. — Tilstandet i prestegjeldet maa segjast aa vera godt, um enn søknaden til gudstenesta og møte i lengere tid hev vore sers liten, men i den sei-

nare tid er søknaden til gudstenestone noko aukande i Solum og for ein deil og i Skotfoss. — Søknaden til nattverdgonga er liten, endaa det hev auka noko i det siste.

Fyresdal. Um edruskapen vart upplyst at den var god, men avhaldsarbeidet i bygdi var ikkje so godt som det burde. Det var like vel halde sterkt fram at samanlikna med eldre tider maa det segjast at edruskapen no er bra. — Sansen for praktisk kjærleiksarbeid, serleg sjuketenesta, er vaknande i bygdi, serleg millom dei unge.

Nissedal. Edruskapen er i det store og heile god, endaa um det kann vera eit og anna som ikkje er som det skulde vera. — Sedskapen og familielivet er det heller ikkje noko sers aa segja paa. — Det er ordna med sjukerøkt i Treungen, men ikkje i Nissedal. Samlingi um Guds ord maa segjast aa vera god, men tidene er vandsame.

Risør. Det sedelege tilstand i byen er i det heile godt, men det finst nokre myrke flekkar imillom. Livet kring um i heimane og millom ungdomen er rosverdigt. Edruskapen er sers god og heller i framgong. — For dei sjuke og dei fatige er det stelt godt. Her er eit godt sjukehus og ein god gamleheim. Sanitetsforeiningi hev ei sjukesyster til aa sjaa til dei sjuke. «Kvite band» hev ein god barneheim.

Østre Moland. Edruskapen og sedskapen var rett gode, familielivet er trufast og godt. — Dei kristelege verksemder held fram som fyrr, men dei tunge tider legg ei tyngsla paa offerviljen. Dei mange verksemder og den konkurranse som fylgjer med, gjer og sitt til det. — Søknaden til kyrkjone er skiftande, men god.

Barbu. Sedskapen er god, og her er eit trufast familieliv. Edruskapen er og god. — Formannen for sokneraadet las upp aarsmelding som viste at dei ymse kristelege verksemder held fram som fyrr.

Høvaag. Det sedelege tilstand og edruskapen er sers gode. Det er reint sjeldan aa sjaa ein drukken mann. — Dei kristelege verksemder i prestegjeldet er i framgong. Her er baade fatig- og sjukerøkt. — Søknaden til kyrkja i Høvaag er mykje god; men folket er nokso uppdeilt baade geografisk og elles. Det trengst arbeid for større samling av kyrkjefolket.

Nord-Audnedal. Her er eit godt og trufast familieliv kring um i heimane. Folket i dette prestegjeld er heilt igjenom edrueleg. — Dei kristelege verksemder arbeider med stor ihuge. Her vert nokolunde jamt halde møte kring i prestegjeldet av soknefolk, og presten vil dei gjerne ha med. — Kyrkjesøknaden er sers god, og altargonga er i framgong, ja i Vigmostad i stor framgong. Tilstandet i prestegjeldet er i det heile mykje god.

Sør-Audnedal. Edruskapen er sers god, og folket i bygdi er heilt igjenom edrueleg. Sedskapen er sers god, familielivet er godt og trufast, og ungdomen i det heile uppfører seg vakkert og tiltalande. — Det kristelege arbeid vert drive som fyrr med stor ihuge og i god orden. — Valle sokn er deilt i 7 krinsar, som kvar vel 3 krinslesarar, og dei ordnar med uppbyggjingsmøte kring i sokni. Her er fleire sundagsskular i prestegjeldet. For dei sjuke og fatige vert her gjort mykje. Det

er ordna med sjukerøkt og friviljug fatighjelp i baae sokner. Baade i hovudsokni og i annekset er det gamleheim.

Sirdal. Søknaden til kyrkja er god. Nattverdgonga var ikkje god. Der hev lenge vore nattverdforeiningar i prestegjeldet. Det vart nemnt at her var mange gravlagde som ikkje var jordfeste. Biskopen bad dei retta paa dette og halda uppe denne vakre gamle kristne ordning. Etter seinare melding gjenom prostiet hev dei no retta paa dette. Edruskapen er sers god, og ein ser svært lite til fylgjone av rusdrykk. Folk synest det er ei skam aa syna seg full. Sedskapen er ogso god. — Dei kristelege verksemder held fram med sitt arbeid; men tidene er tronge. Her er eit helselag som arbeider for sjuke og fatige.

Kyrkjor og kyrkjegardar. Det var framlagt fraasegner paa visitasane um at fylgjande kyrkjor laut vølast: Bamble, Herre kapell, Sannidal, Drangedal, Kroken kapell, Solum, Mælum, Kilebygden, Treungen, Østre Moland, Høvaag, Sør-Audnedal, Spangereid, Tonstad. — Fylgjande kyrkjegardar treng vøling eller utviding: Bamble, Veum, Treungen, Fellegrendi i Nissedal. — Um dette er det sendt melding til Stiftsdireksjonen.

Restaurasjon og pryding av kyrkjone. Arbeidet med aa stella i stand og pryda kyrkjone hev halde godt fram i dei seinste aari. — Eidsborg kyrkja er no ferdig restaurert, og det er eit vakkert og velgjort arbeid. — Kviteseid gamle kyrkja hev dei fenge restaurert, so den gamle fine maaling under taket og paa galeri og altartavla hev kome fram att. Kyrkja er no til prydnad og glede for bygdi. Maalaren Finn Krafft hev gjort arbeidet, og fru kammerherre Cappelen hev bore kostnaden med dette. — For Porsgrunn kyrkje hev Finn Krafft lagt fram forslag um aa faa maalingane under taket avdekte. I Gransherad og i Tovdal hev dei kosta seg vakre altartavlor. — I Tromøy held dei fram med arbeidet for aa faa restaurert den gamle, merkjelege kyrkja. — I Vestre Moland hev dei fenge 3 fine ljoskrunor. — I Høvaag hev dei teke upp arbeid for aa stella paa den gamle kyrkja. — I Kristianssand er det sett fram forslag um aa faa sett inn dobbelte vindaugo med katedralglas og nokre glasmaalingar, og um aa faa sett inn att millom koret og skipet dei gamle vakre massingsulor og statuer av Moses og Aron som vart berga daa den gamle kyrkja brann. — I Vanse hev dei no restaurert den vakre portalen fraa millomalderen. — I Hidra hev dei restaurert og prydd kyrkja si so ho er festleg aa sjaa. Maalaren Ulrik Hendriksen hev gjort arbeidet og hr. Meilænder hev bore kostnaden.

Dei fleste stader her i bispedømet hev dei no rudt og prydt kyrkjegardane, so det er ein hugnad aa sjaa. Dette hev stort verd for kristeleg kultur og god folkesed. Det er serleg ungdomslag og ungdomsforeiningar som hev gjort dette arbeid, og dei hev fleire stader fenge fylkesgartnarane til aa rettleida seg og gjeva utkast til ordningi.

Det kyrkjelege tilstand og arbeid. Ei yversyn yver det kyrkjelege tilstand og arbeid i Agder bispedøme kann ein faa av den kyrkjelege statistikk.

Prestane hev halde 5 095 gudstenestor mot 4 945 i 1928. 5 202 religiøse og kyrkjelege møte. Lekmenn hev preikt i kyrkjone 202 gonger mot 215 gonger i 1928. — Prestane hev set til sjuke 9 888 gonger, det er 661 meir enn i 1928. — Dei hev set til skulane 464 gonger og til sjukehus og gamleheimar 1304 gonger. — Dei hev døypt 3961, konfirmert 5105, ektevigt 1 397 par og jordfest 3 269.

Dette er eit stort og mangesidigt arbeid som grip djupt inn i heile det norske folkeliv, og danar vaart folks hjartelag etter kristeleg kjærleik og rettferd og sanning. Skal kristendomen vera den livskraft som held folket vaart friskt og sterkt gjenom dei skiftande tider, so maa dette grunnleggjande kyrkjearbeid for heile folket med Guds ord og sakrament som ber Guds frelsande naade til folket, faa halda fram som hittil og faa den studnad og skynsemd som det med livsens rett tilkjem.

Elles legg ein merke til at her i bispedømet hev ialt 1 460 par gift seg, det er 162 par fleire enn i 1928. Det er fødd 4 407 born, det er 291 færre enn i fjor. Utanfor ekteskap er fødd 179 mot 162 i fjor. Altargjestene er 29 710, det er 378 fleire enn i fjor. Innmelde i kyrkja er 77. Utmelde or kyrkja 397. Dei fleste av desse er revne med av Pinserørsla og Baptistrørsla. Sume stader er nokre melde inn i den Lutherske Frikyrkja.

I ofringar og kollektar hev det kome inn kr. 97 994. Det er kr. 18 395 mindre enn i fjor. Daa det er mange verksemder som skal haldast uppe, er det vandsamt for sume i desse tronge tider.

Det kyrkjelege arbeid er elles i det heile veksande. Det heng nok saman med veksande syn for at Kyrkja naar lengst til aa verka paa heile folkelivet, og gjev best vilkaar baade for kristeleg uppseding av heile folket og vokstergrunn for nyvinning og daning av sant kristeleg liv i landet.

19. februar 1930. *Bernt Støylen.*

IV. STAVANGER BISPEDØMME 1929.

Innen bispedømmets geistlighet er i aarets løp skjedd følgende forandringer:

Res. kap. Haaland overtok 29. januar sitt embede i St. Johannes menighet i Stavanger. — Den 18. januar blev sogneprest til Folla Brabrand utnevnt til sogneprest i Egersund, men ved kongelig resolusjon av 5. april fikk han tillatelse til aa forbli i sitt embede. Res. kap. til Egersund Simon Feyling blev samtidig utnevnt til sogneprest til Egersund, og tiltraadte 15. mai næstefter. — Den 9. mai blev stiftskapellan Heiervang utnevnt til sogneprest til Nedstrand, men søkte straks avskjed, da han i mellemtiden hadde mottatt ansettelse som generalsekretær i Finnemisjonen. Ogsaa han blev meddelt avskjed i statsraad 5. april, og sogneprest til Beiarn Johannes Andreas Astrup utnevntes til sogneprest til Nedstrand. Han overtok embedet 7. juli. — Prost i Jæren prosti og sogneprest til Sandnes Endre Pedersen Hove utnevntes 25. april til sogneprest ved Mariakirken i Bergen. Han fratraadte sine embeder innen bispedømmet 31. juli næstefter. — Ved kongelig resolusjon av 11. oktober forflyttedes sogneprest til Strand i Ryfylke Martin Stensaker til Nedre Eiker i Oslo bispedømme som residerende kapellan. Ved Kirkedepartementets samtykke fratraadte han sogneprestembedet 23. november næstefter.

Som nye til bispedømmet kom foruten ovennevnte sogneprest Astrup følgende: Ved kgl. resolusjon av 3. mai blev sogneprest til Enebakk Johan Didrik Tande utnevnt til sogneprest til Haa paa Jæren. Han tiltraadte 15. juli. Sognepresten har tidligere med flere aars mellemrum innehatt 2 presteembeder innen bispedømmet. — Pastor Asbjørn Tonstad der var ordinert til aa bestyre ledige embeder i Bjørgvin bispedømme, blev 23. august utnevnt til stiftskapellan i Stavanger bispedømme. Den 7. oktober overtok han bestyrelsen av Sandnes sognekall. — Cand. theol. Alfred Georg Oanes, som ved kongelig resolusjon av 23. august hadde faatt tilladelse til aa bli ordinert for aa bestyre ledige embeder i Stavanger bispedømme, blev den derpaa følgende 20. september utnevnt til residerende kapellan i Egersund. Efter aa være presteviet i Stavanger domkirke 9. oktober tiltraadte han sitt embede 15. oktober næstefter. — Ved kronprinsregentens resolusjon av 6. desember utnevntes ordinert prest, generalsekretær i Santalmisjonen Rikhard Ingvald Kvistad til sogneprest til Sandnes.

Ledige embeder ved aarets utgang var saaledes: Strand, foruten Haugesund og Hetland hjelpepreststillinger. Kfr. forrige aarsberetning. — Bestyrelsen av Strand sognekall blev overtatt av fhv. amerikaprest Strass.

Av ordinasjoner i aarets løp forefalt bare en, nemlig av forannevnte cand. theol. Georg Alfred Oanes. Den høitidelige handling foregikk i Stavanger domkirke onsdag 9. oktober om aftenen.

Nogen ny kirke blev ikke innviet i 1929 innen bispedømmet. Derimot blev den ærverdige Avaldsnes kirke tatt i bruk igjen efter den gjennemgripende restaurasjon ved en festgudstjeneste 16. oktober. Restaurasjonsarbeidet hadde paagaatt i flere aar. Men i det siste 1½ aar av restaurasjonstiden hadde menigheten helt maattet undvære bruken av sin kirke. Nu staar kirken der igjen i sin gamle glans og med sitt mektige taarn sees den vidt utover, der den ligger høit og fritt paa Avaldsneset like ved Karmsundet. Hvor kirken staar, skal det ha været kirkested allerede i vaar eldste historiske tid. Allerede Olav Tryggvason skal ha bygget en kirke der. Men det er den av Haakon Haakonsson den gamle i aarene omkring 1250 opførte fylkeskirke som nu er gjenreist. Det er den fjerde fylkeskirke i størrelse i Norge, og var et av landets kongelige kapeller og hadde rang av kollegiatkirke, hvorav der bare var 4 i landet. Kollegiatkirkens sogneprest hadde titel av prost, og til den var knyttet foruten prester ogsaa kanniker og korbrødre. Fordi Avaldsneskirken saaledes er bærer av gammel og rik tradisjon, vistes der baade offentlig og privat stor interesse for dens gjenreisning. Efter restaureringen er den da ogsaa blitt et sjelden vakkert og stemningsfullt gudshus. Den virker næsten som en katedral. Menigheten som hadde lagt for dagen stor interesse og offervilje for sin kirkes restaurering, imøtesaa med forventning den dag da dens dører igjen blev

KIRKELIG STATISTIKK FOR

	Gudstjenester	Messefall	Religiøse og kirkelige møter	Preken i gudstjenestene ved legmenn	Sykebesøk, husbesøk, sognebud	Skolebesøk	Besøk i gamlehjem, sykehus, fengsel o. l	Fødte	Fødte utenfor ekteskap	Døpte
Sokndal	67	0	114	6	161	12	40	63	2	66
Lund	62	3	140	3	176	20	0	57	1	55
Helleland	58	6	56	1	73	7	14	53	1	49
Egersund	105	0	153	7	307	3	37	130	5	116
Haa	62	2	85	1	69	10	3	96	1	109
Klepp	71	0	124	1	94	5	3	87	0	82
Time	61	2	90	3	40	5	12	79	0	89
Gjestal	68	5	126	0	135	1	2	39	1	39
Høyland	70	1	163	4	138	11	14	192	6	154
Sandnes	64	9	60	2	323	2	51	47	0	51
Haaland	66	0	128	1	84	16	8	105	3	100
Stavanger, Domkirken	113	5	326	1	766	14	73	274	11	231
— St. Petri . .	113	8	214	3	299	1	78	243	39	207
— St. Johannes	111	3	456	9	1235	2	185	277	15	241
Hetland	162	1	154	0	244	4	21	178	2	160
Høgsfjord	60	3	124	14	33	5	0	48	1	45
Strand	69	3	29	5	161	5	19	75	1	62
Finnøy	59	5	40	1	73	15	0	29	0	30
Rennesøy	65	2	50	17	118	8	0	58	0	54
Skudenes	71	6	76	0	117	9	2	78	1	73
Kopervik	62	2	48	17	68	0	2	173	5	151
Avaldsnes	77	15	68	3	68	11	6	68	3	56
Torvastad	63	4	66	6	131	5	12	44	0	40
Haugesund	137	4	403	6	631	5	145	348	12	340
Tysvær	61	4	150	6	538	10	16	76	1	69
Skjold	66	3	51	2	80	3	0	77	1	73
Vikedal	70	1	47	0	111	7	0	41	0	40
Nedstrand	59	5	49	3	134	4	20	34	1	35
Hjelmeland	62	3	52	1	83	4	6	80	2	74
Jelsa	63	1	31	7	51	9	6	40	0	39
Sand	58	3	29	0	44	6	9	125	4	114
Suldal	63	3	23	5	85	6	0	17	1	19
Ialt	2371	112	3689	134	6990	240	784	3356	120	3063

aapnet til gudstjeneste. Festgudstjenesten samlet da ogsaa saa mange mennesker som kirken kunde rumme. Ikke bare fra Avaldsnes, men fra Haugesund og omliggende bygder strømmet folk til. Ved gudstjenesten assisterte, foruten prosten i Karmsund, stedets sogneprest Hougsnæs og to naboprester, tillike de tidligere prester i Avaldsnes, fhv. sogneprest til Skudenes Rasmussen, og sogneprest til Mariakirken i Bergen, Hove, der begge i sin tid hadde deltatt i arbeidet for kirkens restaurering. Fortidsforeningen var representert ved antikvar Anders Bugge, og dens Stavangeravdeling ved direktør Petersen. Det var en fest aa kunne samles i den vakre kirke.

STAVANGER BISPEDØMME I 1929.

Konfirmerte	Underviste, men ikke konfirmert	Ekteskap ved kirkelig vielse	Ekteskap ved borgerlig stiftelse	Nadverdgjester i kirken	Nadverdgjester andre steder ved presten	Nadverdgjester ved godkjente legmenn	Ialt	Jordfestelser	Innmeldt i Kirken	Utmeldt av Kirken	Kollekt og offer
59	0	22	0	435	88	0	523	47	0	0	1 100,00
51	2	10	2	305	17	0	322	31	0	1	650,70
54	0	20	0	226	59	0	285	29	1	2	819,42
132	4	40	1	703	63	0	766	88	1	5	3 544,28
110	0	23	0	648	30	0	678	47	0	0	2 705,63
71	0	12	1	576	40	0	616	39	1	2	1 724,91
66	6	17	2	569	132	0	701	35	0	0	1 300,00
27	18	14	1	314	40	0	354	16	0	0	1 282,91
177	0	44	0	733	256	0	989	65	2	8	3 870,83
56	0	16	2	290	16	0	306	25	0	3	2 282,00
103	0	18	0	256	15	0	271	40	0	4	787,30
339	0	150	12	1347	111	0	1458	169	3	22	6 031,06
267	0	77	16	1248	78	0	1326	170	5	16	4 950,52
346	0	114	20	2618	83	0	2701	178	4	13	3 510,00
195	0	61	2	651	75	0	726	87	1	5	2 507,95
52	0	25	0	256	41	0	306	32	1	1	1 140,77
63	3	17	0	156	45	0	201	29	0	1	693,43
27	1	2	0	58	7	0	65	13	0	0	473.30
49	1	9	1	230	40	0	270	35	0	0	2 143,46
98	0	27	0	648	74	0	722	70	1	8	2 927,17
152	0	42	0	377	78	0	455	72	0	1	2 715,67
55	1	23	1	335	35	0	370	54	0	3	699,22
35	0	9	1	325	56	0	381	27	0	2	910,89
485	1	132	10	3633	182	5	3820	207	2	53	8 883,89
49	0	11	0	572	332	0	904	42	0	2	570,86
63	0	21	1	416	0	0	416	44	0	0	1 163,33
37	1	6	0	193	0	0	193	26	0	0	664,00
29	15	7	0	87	55	0	142	31	0	0	418,36
61	10	16	0	215	13	0	228	47	0	3	622,45
35	8	7	0	202	13	0	215	26	0	0	1 049,55
87	0	32	0	344	9	0	353	64	0	0	2 031,23
31	0	6	0	98	9	0	107	17	0	0	617,29
3461	71	1030	73	19073	2092	5	21170	1902	22	155	64 792,38

Utover høsten fant ogsaa en del andre kirkejubileer sted. Saaledes feiret Haugesund menighet sitt 50-aars-jubileum 13. og 14. oktober med festgudstjeneste, møter for ungdom og barn samt menighetsfest, hvor jeg deltok med preken og tale. Ennvidere deltok jeg søndag 10. november i Time kirkes 70-aars-jubileum, den 1. desember i Forsand kirkes 75-aars-jubileum og 8. desember i Tananger kirkes 50-aars-jubileum. Vi lever i jubileenes tid, og da blir det lett for meget av fest. Men jeg tror dog at det har sin betydning til aa styrke den kirkelige bevissthet aa feire slike minnedage i menighetene. Disse gudstjenester omfattes ogsaa med stor interesse, og kirkene fylles til siste plass.

Følgende visitaser er holdt i aarets løp: Tysvær 12.-15. mai, Høgsfjord 26.-30. mai, Time 9.-12. juni, Finnøy 23.-27. juni, Skjold 30. juni-3. juli, Avaldsnes 23.-26. november. Den siste var blitt utsatt paa grunn av sogneprestens sykdom. Ogsaa en i Gjestal tillyst visitas maatte av samme grunn utsettes inntil videre.

Hvad menighetsforholdene i det store og hele angaar, tillater jeg mig aa henvise til de mer utførlige beretninger for 1926 og 28.

Halvparten av visitasene falt innen Karmsund prosti. Det eiendommelige for menighetslivet innen dette er den gode og solide kirkekristendom. Bare i ett sogn i de tre prestegjeld jeg besøkte fantes nogen faa dissentere og litt fri nadverdnydelse, der dog ikke var i fremgang. Ellers het det overalt: Ingen privat nadverdnydelse og ingen dissentere.

Men dette betød ikke aandelig død. Ikke bare var søkningen til gudstjenesten og nadverdbordet meget god. Ogsaa utenfor kirken drives en utstrakt kristelig virksomhet ved menighetens egne lege krefter i bedehus og forsamlingslokaler. Især samles folket i bedehus rundt om i sognet de søndager da der ikke er gudstjeneste.

I Tysvær oplystes det som noget eiendommelig for sognet at der paa „prekenløse" søndager 3 à 4 ganger om aaret holdtes saakalte sognemøter. Møtene, som varer hele dagen, holdes paa en eller annen av bygdens gaarder, og alle som kommer, betraktes som gjester og bevertes med mat og drikke. Man opbygger sig da med Guds ord og salmesang, idet troende innen bygden avlegger vidnesbyrd.

I disse menigheter var der ogsaa megen virksomhet for hedningemisjonen. I en av dem fantes endog „eggforeninger" og „faareforeninger" hvis utbytte tilfalt misjonen.

Ogsaa i de øvrige tre prestegjeld jeg besøkte, kunde merkes en stigende kirkelig interesse. Selv i det prestegjeld man har ansett for aa være det minst kirkelige innen bispedømmet, blev visitasen omfattet med adskillig velvilje. Baade gudstjenestene og menighetsmøtet var godt besøkt. Ved barnegudstjenesten var hovedkirken fylt med barn fra alle kanter av prestegjeldet, enda mange av dem hadde ikke kort sjøvei. Men i almindelighet er der i dette prestegjeld liten søkning til kirkens gudstjenester, enda der er meget kristelig liv i prestegjeldet. Dette faar imidlertid sin næring gjennem den lege forkynnelse rundt om i de mange bedehus, skjønt søkningen ogsaa til disse har tatt adskillig av i den senere tid. Det er Kinaforbundet som har størst tilslutning, mens derimot Indremisjonen sykner hen. Forbundets tilhengere er dog mindre aggressive overfor kirken enn tidligere. Som betegnende for forholdet overfor kirkens forkynnelse kan nevnes at det paa menighetsmøtet blev uttalt som en tanke til overveielse, at legmenn burde faa adgang til aa delta med presten i gudstjenesten, hvortil selvfølgelig blev svart at der allerede var saadan adgang. Befolkningen er forøvrig hederlig og meget driftig. Sedelighetstilstanden var efter den fremlagte statistikk utmerket god, og edruelighetstilstanden erklærtes aa være meget god. I kapellsognet er dog kirkesøkningen ganske god, likesom der ogsaa i Finnøy prestegjeld overhodet er en flokk trofaste, der støttet presten og hans virke.

Om de øvrige 2 prestegjeld maa det sies at kirkens arbeide omfattes med adskillig velvilje. Det beror forøvrig meget paa presten. Slaar hans forkynnelse an, blir kirkesøkningen god og stigende. I motsatt fall søker befolkningen mere til den lege forkynnelse gjennem de frivillige organisasjoner, hvis der da ikke hersker religiøs likegyldighet. Stort sett kan det sies at det for tiden er prestenes forkynnelse som samler mest, mere kanskje til opbyggelser i forsamlingshuser enn til kirkens gudstjenester.

Der var i samtlige prestegjeld den vanlige interesse for misjonen, baade den ytre og den indre. I alle prestegjeld, undtagen ett, drives adskillig søndagsskolearbeide. Men det kristelige arbeide blandt ungdommen ligger noget nede. Bare i et par prestegjeld fantes kristelige ungdomsforeninger. Sedelighets- og edruelighetstilstanden erklærtes overalt aa være god, et sted dog med tilføielsen: „kunde være bedre". I de fleste menigheter er der organisert avholdsarbeide. Sanitetsforeninger til underhold av sykepleierske for bygden finnes ogsaa i de fleste bygder.

Forøvrig tillater jeg mig aa henvise til tidligere aarsberetninger, da jo det religiøse liv arter sig nogenlunde ens i de forskjellige strøk. Som et tidens tegn kan dog nevnes at selv i de mest kristelig grepne bygder faller husandakten mere og mere bort.

Kirker og kirkegaarder erklærtes gjennemgaaende aa være i god stand. Time kirke var kort før vakkert oppusset. Siden siste visitas var der ved private bidrag anskaffet store, vakre elektriske lysekroner og lampetter av drevet kobber. Og i 1929 blev kirken malt innvendig, saaledes at maleri og farver kom i harmoni med altertavlen og de lett oksyderte lysekroner. Det er en paa en maate original, vakker og verdifull altertavle, som pryder Time kirke. Den bestaar av en enkel ottekantet tretavle, der tjener som bærer og bakgrunn for en kunstnerisk utført billedgruppe. Midt paa tavlen staar det herlige krusifiks, som av sakkyndige ansees for aa være av nederlandsk arbeide fra middelalderen. Det er av Domenico Erdmann betegnet som et „merkelig og skjønt arbeide, især deleshet benene og de vidunderlig behandlede føtter, der hører til de mest plastiske man har av den slags." De øvrige figurer rundt om paa tavlen er skapt av den bekjente billedskjærer Anders Smith. Men billedgruppen er visstnok ikke sammensatt av ham. Figurene har rimeligvis tilhørt en større altertavle der er ødelagt, og enkelte av dem muligens et epitafium (jfr. Dorothea S. Platou: Anders Smith, s. 41). Billedgruppen virker dog baade symmetrisk og andaktsfull og vender tankene til den hellige historie og frelsens vei. De store figurer er: Moses med lovtavlene og Johannes døper med korset og Guds lam ytterst paa hver side og øverst oppe Frelseren over den aapne grav mellem evangelistene. Rundt om paa ottekanten sitter engler med symbolske fremstillinger av lidelsens historie og nederst en allegorisk fremstilling av døden. Hele altertavlen var i sin tid blitt hvitmalt som kirken forøvrig, men i 1921 blev den restaurert av Domenico Erdmann, idet overmalingen blev bortrenset, saa de oprinnelige vakre farver kom frem.

Ogsaa i Bokn kirke hadde man anskaffet forskjellige ting til kirkens utstyr og prydelse. Saaledes et vakkert antependium, hvortil sognepresten hadde gitt tegning. Til Tysvær kirke var tilbygget et stort og rummelig preste- og daapssakristi. Sansen for et vakkert og stemningsfullt gudshus er ogsaa i dette bispedømme i gledelig fremgang.

Forøvrig har jeg ogsaa i dette aar deltatt i en rekke stevner for religiøse og kirkelige formaal. Ved et større lærerkursus med deltagere fra forskjellige kanter av landet holdt jeg nogen foredrag.

Sammen med de øvrige landets biskoper deltok jeg i det i oktober avholdte bispemøte.

November 1930. *J. C. Petersen.*

V. BJØRGVIN BISPEDØME 1929.

Kyrkjevigsla hev det ikkje vore i aaret 1929.

Prestevigsla. I aaret 1929 hev eg vigt 6 prestar: Sigurd Bergene, sokneprest i Aardal; Peter Martinius Madland, stiftskapellan i Bjørgvin bispedøme; Oskar Sigurd Torsteinson, hjelpeprest hjaa soknepresten i Lindaas; Asbjørn Tonstad og Amund Helland Madsen, til aa styra ledige kall i Bjørgvin bispedøme; Anton Andreas Strøm-Nilsen, til hjelpepresttenesta i Bjørgvin bispedøme.

Presteskifte. Ingen av prestane i bispedømet døydde i tenesta. 2 prestar naadde aldersgrensa: Carl Theodor Dahl, res. kap. i Johannes i Bergen, som fekk avskil 15. februar. Olav Høstmark Løve, sokneprest i Hafslo, som 19. april fekk avskil fraa 1. oktober. Halvor Kristoffer Halvorsen, sokneprest i Alversund, fekk avskil 1. mars, sidan var han tilsett som prest i sjømannsmisjonen. Alf Salvesen, sokneprest i Solund, 15. nov. sett til sjømannsprest, avskil 20. desember fraa 1. februar 1930. — 10 prestar vart utnemnde til andre kall: Nils Andreas Thrap, sokneprest i Fjelber, 15. februar til sokneprest i Skiptvet. Nils Johan Hanssen, res. kap. i Sandviken, Bergen, 28. juni til res. kap. i Johannes, same byen. Johannes Oskar Langmuir Michelsen, sokneprest i Jostedal, 16. august til sokneprest i Vaaler i Solør. Thor Andreas Aaberg, sokneprest i Hyllestad, 16. august til sokneprest i Brandval. Johan Oskar Grasmo, res. kap. i Krosskyrkja i Bergen, 23. august til sokneprest i Kristianssund. Stiftskapellan Simon Nigar, 23. august til sokneprest i Vik i Sogn. Stiftskapellan Peter Martinius Madland, 6. september til sokneprest i Fjelber. Karl Johan Øye, sokneprest i Tysnes, 13. september til sokneprest i Bø i Telemark. Johan Weding Heiberg Landmark, sokneprest i Finnaas og prost i Søre Sunnhordland, 11. oktober til sokneprest i Øyestad. Sigurd Roe, res. kap. i Gloppen, 15. november til sokneprest i Hafslo.

Til sokneprest i Balestrand vart cand. theol. lektor i Narvik Ragnvald Adolv Reed utnemnd 8. mars, til sokneprest i Fana res. kap. i Elverum Alfred Brynjulf Anderssen Rysst 25. april, til sokneprest i Mariakyrkja i Bergen sokneprest i Sandnes og prost i Jæren Endre Pedersen Hove 25 april, til res. kap. i Johanneskyrkja i Bergen res. kap. i Sandviken Nils Johan Hanssen 28. juni, til sokneprest i Vik i

Sogn stiftskapellan Simon Nigar 23. august, til hjelpeprest i Sandviken, Bergen, universitetsstipendiat pastor Olaf Emil Olsen Askeland 31. august, til hjelpeprest i Aarstad i Bergen ordinera prest Amund Helland Madsen 31. august, til sokneprest i Norddal cand. theol. John Richard Ofstad 6. september, til sokneprest i Fjelber Peter Martinius Madland 6. september, til sokneprest i Alversund ordinera prest Olav Langhelle 6. september, til stiftskapellan i Bjørgvin bispedøme Anton Andreas Strøm-Nilsen 8. nov., til stiftskapellan i Bjørgvin bispedøme ordinera prest Gudtorm Kallhovd 8. nov., til sokneprest i Hafslo res. kap. i Gloppen Sigurd Roe 15. november.

Det vert i alt fraagang av 14 prestar og tilgang av 13. Av dei 13 var 6 nye i bispedømet.

Til prost i Midhordland vart sokneprest i Os Knut Britanus Saure utnemnd 15. november, til prost i Ytre Sogn sokneprest i Gulen Øystein Orre Hovden 15. november.

Postane for hjelpeprestar i Aarstad og Sandviken var nye og tilskipa fraa 1. juli 1929.

Nynorsk liturgi vart innførd i desse 3 kyrkjone: Kvamsøy, Skodje, Vatne.

Nynorsk salmebok vart innførd i desse 5 kyrkjone: Sæbø, Varaldsøy, Kaupanger, Kvamsøy, Geiranger.

Ved utgangen av aaret 1929 var nynorsk liturgi innførd i 117 kyrkjor i bispedømet, Nynorsk salmebok i 87 kyrkjor og Landstad revidera salmebok i 10 kyrkjor.

Kyrkjeleg statistikk for bispedømet. Talet paa kyrkjelemer etter folketeljingi i 1920 er i alt 404 650. Dessutan finst det etter same folketeljing 5 609 dissentarar, d. v. s. 1,37 %, medan heile riket hev 2,7 % av folketalet.

Fødde i 1929			7 733
Fødde utanfor ekteskap			275
Døypte			7 566
Konfirmera			8 103
Kyrkjeleg vigde ektepar	2 430	gifte i alt	2 517
Borgarleg gifte	87		
Nattverdgjester			68 208
Jordfeste			4 676
Utmelde or kyrkja			132
Innmelde i kyrkja			30

Innmeldingar i kyrkja og utmeldingar fell paa dei ymse prostedømi som lista nedanfor syner. *Etter dissentarsamfund* fell dei soleis (fyrste talet gjeld innmelding i kyrkja fraa, andre talet utmelding or kyrkja til vedkomande samfund): Romarkyrkja 4—4 (i og ved Bergen), Pinsevener 4—44, Metodistar 5—23, Adventistar 1—41, inkje samfund 11—14, Fritt Evangelisk Samfund 1—2, Baptistar 1—4, Apostolisk Trossamfund 1—0, Bibelstudieforening 0—4, Mormonar 0—1.

Yversyn yver dei ymse prostedøme.

	Fødde	Fødde utanfor ekteskap	Døypte	Konfirmera	Kyrkjeleg vigde	Borgarleg gifte	Nattverdgjester		Jordfeste	Innmelde i kyrkja	Utmelde or kyrkja
Domprostiet . .	1443	84	1395	1728	974	57	15962	16,00 %	882	12	75
S. Sunnhordland .	307	2	315	302	69	0	2715	16,52 »	174	0	1
N. Sunnhordland.	336	8	353	455	69	0	2714	14,00 »	232	0	1
Midhordland . .	1001	44	949	913	186	18	5697	14,74 »	497	3	21
Osterøy	379	12	363	349	91	1	2554	14,43 »	211	0	7
Nordhordland . .	448	9	453	547	61	2	4165	17,76 »	253	1	4
Hardanger og Voss	664	17	648	681	192	4	4871	15,11 »	442	3	4
Indre Sogn . . .	152	12	165	173	55	0	1071	12,90 »	127	0	0
Midtre Sogn . .	175	8	179	196	39	1	1281	12,00 »	157	0	0
Ytre Sogn . . .	311	16	305	374	54	1	2469	13,70 »	217	0	1
Sunnfjord . . .	529	18	488	542	115	0	6134	23,00 »	398	1	1
Nordfjord . . .	502	8	492	482	112	1	6537	25,00 »	325	1	3
Søre Sunnmøre .	584	12	560	527	134	2	6155	23,40 »	302	6	6
Austre Sunnmøre .	195	1	201	193	55	0	1850	17,09 »	136	1	0
Nordre Sunnmøre	707	24	700	641	224	0	4033	14,16 »	323	2	8
I heile bispedømet	7733	275	7566	8103	2430	87	68208	16,65 %	4676	30	132

Innkome ved offer og kollektar.

Domprostiet	kr.	51 511,75
Søre Sunnhordland	»	6 007,34
Nordre Sunnhordland	»	8 919,44
Midhordland	»	20 926,00
Osterøy	»	8 917,85
Nordhordland	»	9 679,81
Hardanger og Voss	»	15 010,29
Indre Sogn	»	
Midtre Sogn	»	3 426,76
Ytre Sogn	»	5 256,30
Sunnfjord	»	12 126,00
Nordfjord	»	9 509,13
Søre Sunnmøre	»	12 087,69
Austre Sunnmøre	»	5 367,49
Nordre Sunnmøre	»	8 477,49
I alt (÷ Indre Sogn)	kr.	177 223,34

Innkomne pengar i kyrkjone i Bergen.

	Til dei fatige i kyrkjelyden.	Til andre fyremaal i og utanfor kyrkjelyden.	Ialt.
Domkyrkja	5 430,72	4 815,82	10 246,54
Krosskyrkja . .	2 600,00	2 347,00	4 947,00
Mariakyrkja . .	2 155,18	1 722,16	3 877,34
Sandvikskyrkja .	2 328,55	2 235,95	4 564,50
St. Olavskyrkja .			
Nykyrkja . . .	2 667,30	3 527,71	6 195,01
Johanneskyrkja .	5 242,23	5 339,37	10 581,60
Aarstadkyrkja . .	1 633,64	2 644,56	4 278,20
St. Markuskyrkja .	1 050,13		1 050,13
St. Jakobskyrkja .	2 891,73	2 088,33	4 980,06
Hospitalssoknene		793,37	793,37
Sum	25 999,48	25 514,27	51 513,75

Medeltalet paa altarsgangar i bispedømet var 16,65 % av heile folketalet mot 17,31 i 1928, 16,74 i 1927, 16,86 i 1926, og 16,55 i 1925. Paa dei ymse prostedømi fell medeltalet soleis som ein ser av den summariske tabellen ovanfor.

Bispevisitas vart det halde i desse 16 prestegjeld: Etne, Fusa, Austevoll, Laksevaag, Hamre, Alversund, Vossestrand, Evanger, Aurland, Gulen, Selje, Davik, Askvoll, Vanylven, Norddal, Aalesund.

Av det som kom fram paa visitasmøti kann nemnast:

Gudstenesta: Klokkarbønene var i bruk dei fleste stader. Still bøn var det i Strandvik, Vossestrand og fyre gudstenesta i Norddal hovudkyrkja.

Den nye konfirmasjonsskipnad var innførd i Vossestrand, Gulen hovudkyrkja og Aalesund.

Skriftemaalet vart sagt aa minka mykje i Laksevaag, Hamre, Vossestrand, Aalesund. Elles var det nattverd med skriftemaal, eller stundom med og stundom utan. Privat nattverd vart bruka i Fusa, mindre enn fyrr, Hamre, Seim og Meland, Gulen, Vanylven, Syvde, ikkje lenger, Valldalen i Norddal, Aalesund.

Kyrkjor og *kyrkjegardar* var i det store og heile godt i stand, um enn det sume stader hev vore vandt aa faa skikk paa gamle kyrkjegardar, so det kunde gravleggjast etter kart med nummer. Stødle kyrkja i Etne skulde fjelgast, Grindheim skulde faa taarn og Gjerde kyrkja like eins. Alversund kyrkja hadde 50-aars-jubileum samstundes med visitasen 27. mai 1929. Ho var nymaala innvendes av kunstmaalar Skipenes for ca. kr. 2 500 og hadde fenge til gaavor ny ljoskruna, ny altarduk og ny messehakel. Ho er no eit sers prydeleg gudshus. Vangens kyrkja i Aurland, ei gamal murkyrkja utan taarn, vart restaurera i aari 1926 og 1927 etter plan av arkitekt Lindstrøm og raadleggjing med konsulent Erdmann. Restaureringi kosta kr. 80 000, deri irekna kr. 30 000 som lensmann Ohnstad gav til orga. Men so kom og den gamle murkyrkja no framifraa godt til sin rett. Gulens hovudkyrkja trong maaling og nye omnar. Berle kyrkjegard i Davik vanta stopel og klokka. Hovudkyrkja i Norddal var maala etter tilvising av konsulent Erdmann. Kyrkja i Aalesund var godt i stand, og prydnaden i koren med freskomaalingar av Enevold Thømt var no ferdig.

Kyrkjesøkning etter skynsuppgaava.

		Kyrkjor og hus nytta til gudstenestor.	Folketal 1920.	Kyrkjerom.	Kyrkjesøkning.
1.	Etne	3	2 108 + 10 diss.	870	500
2.	Fusa	4	3 994 + 5 —	1 550	900
3.	Austevoll	3	2 714 + 46 —	940	600
4.	Laksevaag	2	8 506 + 185 —	850	400
5.	Hamre	3	4 847 + 32 —	900	400
6.	Alversund	3	3 435 + 52 —	1 036	700
7.	Vossestrand	2	1 848 + 21 —	780	140
8	Evanger	3	1 771 + 1 —	610	325

	Kyrkjor og hus nytta til gudstenestor.	Folketal 1920.	Kyrkjerom.	Kyrkjesøkning.
9. Aurland	4	2 203 + 0 diss.	620	360
10. Gulen	2	3 119 + 11 —	1 060	400
11. Askvoll	4	2 976 + 2 —	1 090	800
12. Selje	4	6 877 + 18 —	2 229	1 400
13. Davik	4	3 395 + 2 —	1 570	900
14. Vanylven	2	3 041 + 67 —	900	600
15. Norddal	2	2 494 + 0 —	900	550
16. Aalesund	1	17 026 + 597 —	1 300	800
	46	70 354 + 1 049 diss.	17 205	9 775

Av born og ungdom møtte det til samtale og barnegudstenesta kring 4 700 skuleborn og 894 konfirmandar og annan ungdom.

Folkeskulane hadde 6 à 7 kristendomstimar um vika. Laksevaag og Aalesund med byskule 3 à 4 timar. Lærebøker baade bibelsoga, katekisma og forklaaring, mest Vogts bibelsoga og Jakob Sverdrups forklaaring.

Sundagsskular var det i dei fleste prestegjeld.

Ymist anna um biskopens arbeid i og utanfor bispedømet. 13. januar prestevigsla i Domkyrkja. 25. februar møte av alle sokneraad i Bergen um fredssaki. 10. mars gudstenesta i St. Jørgen for stemna av det Vestlandske Maallag. Matiné for Alle Verdens Gutters dag. Fest for Blaakross. 14. mars tale i Frelseheren. 20. mars tale i den Lutherske Frikyrkja. 29. mars, langfredag, pasjonskveld i ungdomslaget Ervingen. 31. mars, paaskedag, gudstenesta i Domkyrkja. 21. april prestevigsla i Domkyrkja. 25-26. april ungdoms- og misjonsmøte i Rosendal. 2.-7. mai visitas. 9.-12. mai visitas. 16.-20. mai, og 24.-28. mai visitas. 2.-14. juni munnleg eksaminasjon ved Menighetsfakultetet i dei gamaltestamentlege disciplinar paa grunn av professor Volds sjukdom. 16. juni gudstenesta i Domkyrkja for Indre Sjømannsmisjons 50-aars-jubileum. 20.-23. juni visitas. 25. juni—5. juli Luthersk Verdskonvent i Kjøpenhamn. 11. juli tale ved likferd etter prost Christie i Kvam, Hardanger. 12.-15. juli preika og fyredrag ved kristeleg student- og gymnasiastmøte paa Framnes i Kvam. 28. juli preika og tale ved Olsokstemna paa Voss for Noregs Kyrkjelege Landslag. 29. juli—4. august visitas. 9.-12. og 15.-28. august visitas. 29. august—3. sept. 4 fyredrag um Luthers katekisma for Vestlandske Lærarskeid. 4. september gudstenesta og tale ved den Vestlandske Lærarstemna. 5.-18. september visitas. 19. september tale um heimen ved fest for sjøgutane paa skuleskipet. 20.-23. og 28.-30. september visitas. 6. oktober preika og tale ved 30-aars-fest for Ytre Arna kapell. 18.-20. oktober landsmøte i Bergen for Noregs Kyrkjelege Landslag. 21.-24. og 30. oktober—6. november bispemøte i Oslo. 25.-29. oktober generalforsamling i Oslo for den Norske Kirkes Presteforening. Fraa 11. november censurering av skriftlege uppgaavor fraa Menighetsfakultetet og 23. november til 14. desember censor ved munnleg eksamen. 1. desember gudstenesta i Slottskapellet. Tale i Oslo Kristelege

Landsungdomslag. 3. desember tale ved Noregs Kristelege Studentlags generalforsamling. 13. desember fyredrag um Luthers litle katekisma i Bondeungdomslaget i Oslo.

19. mars 1931. *Peter Hognestad.*

VI. NIDAROS BISPEDØMME 1929.

Bispedømmets geistlighet. Der var i aaret 1929 *ingen dødsfall* blandt de i embede værende geistlige.

Avskjed i naade blev tilstaatt 5 prester: sogneprest i Namsos, prost i Indre Namdal prosti Søren Rambech, født 1859, prest i dette bispedømme siden 1884, de siste 26 aar i Namsos; sogneprest i Meldal, prost i Orkdal prosti Nils Brandt, f. 1856, prest siden 1888, fra 1908 i Meldal; sogneprest i Rindal, prost i Indre Nordmøre prosti Johan Johnsen, f. 1858, prest siden 1900, den hele tid i dette bispedømme og siden 1905 i Rindal; sogneprest i Stangvik Rasmus Mathias Mehl, f. 1857, prest fra 1894, siden 1903 i Stangvik. Disse 4 prester blev tilstaatt avskjed i henhold til aldersgrenseloven, dog saaledes at de alle i kortere eller lengere tid efter anmodning var blitt staaende utover aldersgrensen. Dessuten blev paa grunn av sykdom avskjed meddelt sogneprest Jacob Aall Ottesen i Ilen menighet, f. 1867, prest i dette bispedømme siden 1916.

Befordret til nytt embede utenfor bispedømmet blev 2 prester: sogneprest i Selbu Peder Gamkinn, utnevnt til sogneprest i Jevnaker, og sogneprest i Frøya Lars Bakke Asbjørnsen, utnevnt til sogneprest i Skaatøy.

Befordret til nytt embede innenfor bispedømmet blev følgende 4 prester: res. kap. ved Vaar Frue kirke, Nidaros, Peder Christensen, til sogneprest samme sted; stiftskapellan Nils Cornelius Bonnevie, utnevnt til res. kap. i Inderøy; tredieprest i Kristianssund Lauritz Bang-Hansen, utnevnt til sogneprest i Ilen menighet; sogneprest i Stod Ingvald Børseth, utnevnt til sogneprest i Selbu.

Utnevnt til embede i bispedømmet uten tidligere aa inneha saadant blev følgende 10: res. kap. i Ofoten Johannes Aanderaa utnevnt til sogneprest i Beistad; ord. prest Karl Antonius Linder til res. kap. i Øvre Stjørdal; fhv. stiftskapellan Ivar Nikolai Kold Andreassen Seljedal til sogneprest i Øksendal; cand. theol. Ole Martin Trømborg til sogneprest i Eid; ord. prest Anton Sigurd Sætevik til res. kap. i Verdal; lektor, fhv. sogneprest Mathias Angvik til sogneprest i Kvernes; ord. prest Aksel Mathias Kragset til sogneprest i Veøy; res. kap. ved Korskirken i Bergen Johan Oskar Grasmo til sogneprest i Kristianssund; sjømannsprest i Amsterdam August Mellbye Bolstad til sogneprest i Namsos; og cand. theol. Sverre Adelstein Aarseth til stiftskapellan.

Den samlede avgang i aarets løp var altsaa 7, tilgangen 10 prester. Antallet av *ledige embeder,* der ved aarets begynnelse var 18, er derfor gaatt ned til 14, idet ogsaa de to embeder som hospitalsprest og som fengselsprest her i byen fra 1/7-1929 er forenet til én stilling, ved kgl. res. av 14. juni s. aa. De ved aarets utgang ledige embeder var: Vaar Frue kirkes res. kapellani (ledig fra 1929), hospitals- og fengselsprestembedet i Nidaros (fra 1923 og 1919), Kristianssund res. kapellani (1921), tredjeprestembedet sammesteds (1929), Stangvik sognekall (1929), Rindal (1929), Orkdal res. kapellani (1924), Meldal sognekall (1929), Selbu res. kapellani (1923), Frøya sognekall (1929), Stod (1929), Grong og Lierne hjelpeprestembede (19**), Nærøy sognekall, Vikna sognekall, (begge fra 1918).

Alle de ledige embeder blir nu bestyrt enten av en stiftskapellan eller av en særskilt konstituert prest. Undtagelser danner kun hjelpeprestembedet for Grong og Lierne, som tenkes forbundet med en midlertidig prestestilling ved Nordlandsbane-anlegget, idet samtidig den nuværende emissærstilling opheves, og som hittil har været betjent av sogneprestene i Grong og Lierne, — samt det residerende kapellani ved Vaar Frue kirke, hvor der i henhold til Departementets bestemmelse ikke skal konstitueres nogen særskilt prest.

De prester som i aarets løp har ydet tjeneste i ledige embeder er foruten stiftskapellanene følgende: fhv. sogneprest Horneman, fhv. stiftskapellan Seljedal, de ordinerte prester Leergaard, Gregusson og Lange, der i flere aar har været konstituert henholdsvis i Vikna og Nærøy sognekall og Selbu res. kapellani, samt Seim, Haugann, Rein, Moe, Kragset og Hov.

Selv om ennu forholdsvis mange embeder ved aarsskiftet stod ubesatt, maa dog prestenøden nu sies aa være ophørt, og det vil herefter ogsaa være lett for eldre prester, som maatte ønske det, aa faa personellkapellan.

I selve byen Nidaros er dog stillingen vanskelig. Det er ikke for sterkt uttrykt naar jeg sier at den geistlige betjening i denne by med sine 55 tusen innvaanere og et usedvanlig stort antall av anstalter og institusjoner som stiller sine særlige krav til prestene, ikke er tilstrekkelig og forsvarlig. Den er nu betydelig svakere enn for f. eks. 30 aar siden. Dengang hadde byen visstnok ca. 40 tusen innvaanere og ikke alle de nuværende store sykehus og asyler, men der var 13 prester i embede, personellkapellaner medregnet; dessuten var der gjerne en prest ansatt i Indremisjonens tjeneste, ialt 14. Nu har den, døvepresten medregnet, 10 prester. Jeg mener derfor at der snarest mulig maa gjøres noget for aa øke den geistlige betjening, og fremfor alt at det residerende kapellani ved Vaar Frue kirke atter bør besettes. Selv om denne menighet er liten, vil der bli nokk arbeide for ham, f. eks. ved Trondhjems sykehus, inntil menighetsregulering har funnet sted. Bakklandets og Lademoens menigheter, hver med sine 2 prester, har nu en saa stor folkemengde at forholdene ikke lenger er tilfredsstillende, særlig naar de residerende kapellaner maa betjene hver sitt sindssykeasyl utenfor byen. Ogsaa Ilen menighet med sitt store omraade har nu et saa stort folketall at der trenges oprettelse av et residerende kapellani. Hvad domsognet angaar er visstnok folketallet ikke saa stort at det i og for sig skulde kreves mere enn 2 prester; men forholdene er her av en saa spesiell art og kravene utover de som stilles av de egentlige menighetslemmer, saa mange at der nok kunde trenges en hjelpeprest. Der foreligger derfor ogsaa fra menighetens prester og menighetsraad et andragende om ansettelse av en midlertidig hjelpeprest. Strinda prestegjeld, som omgir byen paa alle kanter, har ogsaa nu naadd en folkemengde der gjør ansettelse av en tredjeprest paakrevet, saafremt man ikke skal gaa til en prestegjeldsdeling.

I forrige aarsberetning meddeltes at der var nedsatt en kommunal komité til behandling av spørsmaalet om menighetsregulering i stiftsstaden og i forbindelse dermed spørsmaalet om Bakke kirke. Der foreligger dessverre ennu intet resultat av denne komités arbeide.

Geistlighetens arbeide. Biskopen. I aaret 1929 har været avholdt 4 *ordinasjonshandlinger:* 22. februar ordinertes kandidatene Edvin Rein, Aksel Mathias Kragset og Torvald Moe for aa bestyre ledige embeder i bispedømmet. 20. juni ordinertes kandidat Ole Martin Trømborg, utnevnt til sogneprest i Eid, og 9. oktober kandidatene Sverre Adelstein Aarseth, utnevnt til stiftskapellan her i bispedømmet, og John Richard Ofstad, utnevnt til sogneprest i Norddal prestegjeld i Bjørgvin bispedømme. Dessuten fikk Haalogalands biskop, dr. E. Berggrav, 8. januar tillatelse til i Domkirken aa ordinere kandidatene Stange og Sætevik, der skulde bestyre ledige embeder i hans bispedømme.

Ingen egentlig *kirkeinnvielse* fant sted; derimot foretok biskopen efter anmodning innvielse til kirkelig bruk av det av Orkla Grubeaktiebolag ved *Løkken verk i Meldal* opførte kapell, der ved kongelig resolusjon av 6. september var tillatt innviet for aa benyttes til avholdelse av gudstjenester og kirkelige forretninger. Innvielsen fant sted 13. september under medvirkning av prostiets samtlige prester. Bygningen er ombygget til sitt nuværende bruk efter planer av arkitekt Roar Tønseth, og gjør med sitt rike kunstneriske utstyr et overordentlig tiltalende inntrykk. Den trer istedenfor et tidligere midlertidig benyttet lokale av ganske enkel art. I denne forbindelse kan ogsaa anføres at *Tingvoll gamle fylkeskirke* efter en gjennemgripende restaurering efter arkitekt Ryjords planer og under arkitekt Glærums ledelse atter blev tatt i bruk ved en høitidelig aapningsgudstjeneste 28. september i forbindelse med visitasen og et „kirkestevne". Restaureringen er efter min opfatning utført paa en meget heldig maate. Kirkens gjenaapning fant sted under en veldig tilslutning, ikke blott fra prestegjeldet, men fra Nordmøre i det hele.

Saavidt jeg kan se er kirkenes antall, alt medregnet, 206, ikke som ifjor antatt 204, idet etpar bedehuskapell ikke var anført i den fortegnelse jeg da bygget paa.

Visitaser. I aaret 1929 har biskopen avholdt visitas i 23 av bispedømmets 73 prestegjeld og bymenigheter, nl. i Vaar Frue og Bakklandets menigheter her i byen, Grytten, Fræna, Bud, Edøy, Øre, Tingvoll, Surnadal, Bjugn, Børsa, Orkdal, Meldal, Rennebu, Støren, Strinda, Øvre Stjørdal, Skogn, Levanger, Verdal, Sparbu, Fosnes og Nærøy. Under visitasene blev gudstjenester holdt i samtlige kirker og kapeller undtagen i Skaun anneks til Børsa, hvor min formann holdt visitas i 1927, da visitasen imidlertid paa grunn av hans sykdom blev ufullført; dog blev ogsaa nu kirken og kirkegaarden besiktiget. Under disse 23 visitaser blev ialt avholdt 80 gudstjenester, 9 andre opbyggelige møter eller fester, 25 menighetsmøter og 19 lærermøter. Ved 68 av gudstjenestene samtaltes med skolebarn eller (og) konfirmanter; i disse siste deltok ialt ca. 5300. Deltagelsen fra menighetenes side var gjennemgaaende særdeles god, tiltross

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Sykebesøk	Besøk i sykehus og gamlehjem	Skolebesøk	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
							ialt	utenfor ekteskap		deltatt i forberedelsen	konfirmert
Domsognet	135	2	161	401		0	77	9	105	179	179
Vaar Frue kirke . . .	92	28	35	211	127	0	29	7	32	82	82
Ilen	71	0	51	146	88	0	57	6	63	156	156
Bakklandet	130	1	249	1681	45	2	124	5	117	334	334
Lademoen	131	3	348	886	23	3	154	17	167	332	332
Hospitalskirken m. v. .	64	2	171	314	135	—	—	—	—	—	—
Døvemenigheten . . .	54	7	13	19	2	stadig	—	—	6	15	15
E. C. Dahls stiftelse .							409	84	384		
Domprostiet	677	43	1028	3658	420	5	850	128	874	1098	1098
Vestnes.	81	1	78	41	15	3	48	2	62	57	57
Eid	60	5	30	63	0	0	26	1	29	25	25
Grytten	66	5	28	122	4	5	60	3	52	77	76
Nesset	59	6	32	24	2	18	46	2	44	60	60
Veøy.	78	5	59	115	0	10	28	1	23	48	48
Indre Romsdal prosti .	344	22	227	365	21	36	208	9	210	267	266
Bolsøy	78	2	103	104	22	4	90	7	74	97	97
Molde	107	2	98	240	107	9	58	4	51	54	54
Aukra	58	7	17	16	0	3	104	2	95	89	89
Fræna	75	3	24	42	6	3	50	4	59	64	64
Bud	66	0	10	18	0	3	83	3	73	101	100
Ytre Romsdal prosti .	384	14	252	420	135	22	385	20	352	405	404
Kvernes	123	1	95	64	4	9	183	21	159	165	165
Kristianssund	195	1	178	766	100	1	293	43	291	417	417
Halsa	61	3	74	232	0	10	56	4	52	66	66
Aure.	62	5	98	49	0	7	95	10	86	93	93
Edøy.	64	3	37	11	0	3	80	7	83	72	72
Ytre Nordmøre prosti.	505	13	482	1122	104	30	707	85	671	813	813
Øre	61	4	52	53	0	4	41	2	47	41	41
Tingvoll	63	5	61	30	24	3	67	1	66	74	74
Øksendal	38	24	13	8	0	0	18	1	20	21	21
Sunndal	42	22	25	25	0	3	20	0	21	48	48
Stangvik	63	0	5	19	0	0	55	3	58	63	63
Surnadal	66	4	96	15	7	0	62	5	63	39	39
Rindal	64	4	47	42	33	6	56	2	58	42	42
Indre Nordmøre prosti	397	63	299	192	64	16	319	14	333	328	328
Hemne	59	5	22	94	14	0	96	16	92	105	105
Hitra	118	5	45	97	0	21	110	7	109	97	97
Frøya	58	3	42	39	0	2	174	14	173	132	132
Ørland	67	2	32	94	0	2	103	7	95	89	89
Sør-Fosen prosti . . .	302	15	141	324	14	25	483	44	469	423	423
Stadsbygd	69	1	25	41	0	8	125	14	126	141	141
Bjugn	67	1	38	111	0	15	110	19	89	118	106
Aafjord.	67	2	39	57	30	8	85	9	92	85	85
Bjørnør	64	1	77	91	0	5	91	10	111	113	113
Nord-Fosen prosti . .	267	5	179	300	30	36	411	52	418	457	445

IDAROS BISPEDØMME I 1929.

Ekteskap		Nadverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet ved offer eller kollekt	Antall menighets-lemmer
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
282	1	1250	148	125	2	8	2921,55	9130
56	7	498	83	117	1	3	6110,59	5552
38	0	850	20	74	1	1	1766,81	6462
126	10	1638	50	189	6	5	4352,64	16038
108	10	1254	61	161	5	12	1731,02	16409
—	—	1321	49	14	0	0	?	
2	0	31	5	0	0	0	277,61	
612	29	6842	416	680	15	29	17160,22	53591
18	0	345	65	49	0	0		4007
5	0	180	77	22	0	0	777,77	1459
23	0	233	17	43	0	0	1646,63	3724
11	0	349	33	51	0	0	729,98	3247
9	0	478	39	56	0	0	1055,00	2401
66	0	1585	231	221	0	0	4209,38	14838
28	0	1243	65	44	0	0	1911,33	4750
61	0	259	27	44	0	0	275,98	2813
30	0	405	22	43	0	0	788,05	4309
12	0	177	32	25	0	1	197,16	2972
11	0	396	9	42	0	0	708,75	3454
142	0	2480	155	198	0	1	3881,27	18298
35	1	700	86	94	0	0	2786 81	8477
115	2	1894	61	205	5	1	5790,92	16462
8	0	380	45	38	0	0	524,00	2794
16	0	469	0	56	0	0	1917,98	4518
11	0	484	92	51	0	1	972,44	3636
185	3	3927	284	444	5	2	11992,15	35887
11	0	440	141	37	0	0	956,34	2474
15	0	342	38	52	0	0	1300,33	4003
4	0	96	6	16	0	0	180,65	924
8	1	171	7	21	0	0	338,73	1862
19	0	231	1	32	0	0	511,42	2993
13	0	365	18	51	0	1	412,11	2900
14	0	484	18	29	0	0	411,16	2363
84	1	2129	229	238	0	1	4110,74	17519
15	0	616	40	96	0	0	931,55	5116
15	1	332	34	64	0	0	932,92	5026
31	0	333	31	83	0	0	485 00	6431
18	0	433	56	69	1	3	1214,88	4616
79	1	1714	161	312	1	3	3564,35	21189
27	0	506	21	81	0	0	1457,60	6033
18	3	403	23	57	2	9	1292,51	4741
8	1	345	12	45	0	7	999,64	4450
11	0	546	34	59	1	4	1336,75	5138
64	4	1800	90	242	3	20	5086,50	20362

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Sykebesøk	Besøk i sykehus og gamlehjem	Skolebesøk	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
							ialt	utenfor ekteskap		deltatt i forberedelsen	konfirmert
Børsa	70	1	72	71	14	4	70	5	69	47	47
Orkdal	110	1	49	81	29	10	121	15	123	164	164
Meldal	62	2	41	41	31	2	87	14	80	104	104
Rennebu	58	3	39	10	23	7	47	5	45	60	60
Opdal	61	2	57	35	24	26	73	8	68	81	81
Orkdal prosti	361	9	258	238	121	49	398	47	385	456	456
Røros	62	6	115	169	25	12	82	7	77	120	120
Holtaalen	60	3	50	70	1	7	78	8	78	120	120
Støren	122	5	42	41	26	2	149	19	136	151	151
Melhus	131	2	54	131	25	2	127	8	126	148	148
Gauldal prosti	375	16	261	411	77	23	436	42	417	539	539
Byneset	60	3	31	84	13	2	51	8	48	39	39
Strinda	154	5	117	51	48	0	297	32	202	189	189
Malvik	66	0	94	100	15	15	63	8	62	70	70
Klæbu	61	0	53	54	0	10	51	11	43	42	42
Selbu	99	25	64	159	21	5	99	9	96	81	81
Strinda prosti	440	33	359	448	97	32	561	68	451	421	421
Øvre Stjørdal	120	14	98	64	34	9	92	15	96	112	112
Nedre Stjørdal	122	13	95	145	11	11	129	11	119	148	148
Frosta	64	6	109	189	11	10	73	10	73	100	100
Leksvik	76	0	195	210	0	6	49	9	45	54	54
Stjørdal prosti	382	33	497	608	56	36	343	45	333	414	414
Skogn	68	5	35	42	14	9	75	6	75	77	77
Levanger	75	3	60	45	80	12	89	8	59	79	79
Verdal	106	3	68	40	8	10	127	13	121	144	142
Ytterøy	63	2	21	31	7	6	65	1	69	69	69
Sør-Innherad prosti	312	13	184	158	109	37	356	28	324	369	367
Inderøy	91	33	50	127	18	4	72	4	69	96	96
Sparbu	62	5	23	79	17	11	81	6	72	85	85
Steinkjer	72	4	73	57	23	2	86	3	101	108	108
Beitstad	68	0	32	23	8	6	117	5	102	94	94
Stod	53	3	35	31	3	1	38	0	42	49	49
Nord-Innherad prosti	346	45	213	317	69	24	394	18	386	432	432
Snaasa	62	3	58	21	4	3	48	5	55	45	45
Lierne	62	5	72	76	26	10	27	3	34	34	34
Grong	72	2	20	33	11	4	120	7	107	90	90
Overhalla	61	3	14	14	9	2	62	4	68	49	49
Namsos	77	2	58	89	19	0	137	13	118	151	149
Indre Namdal prosti	334	15	222	233	69	19	394	32	382	369	367
Flatanger	56	10	44	42	0	6	43	2	43	41	41
Fosnes	56	6	50	40	0	2	56	4	55	44	44
Kolvereid	56	7	18	17	0	9	60	6	61	66	66
Nærøy	61	5	49	68	0	7	47	2	51	22	22
Vikna	59	5	25	23	0	3	85	5	69	60	60
Leka	50	10	48	82	0	1	44	3	38	34	34
Ytre Namdal prosti	338	43	234	272	0	28	345	22	317	267	267
Hele bispedømmet	5764	382	4836	9066	1386	418	6590	654	6322	7058	7040

NIDAROS BISPEDØMME I 1929.

Ekteskap		Nadverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet ved offer eller kollekt	Antall menighets-lemmer
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
8	0	276	14	46	0	1	1199,92	3269
24	0	675	67	97	0	0	3141,95	6898
19	0	461	54	54	0	0	1092,67	4866
11	0	396	8	28	0	0	700,00	2517
13	0	345	20	57	0	0	725,00	4126
75	0	2153	163	282	0	1	6859,54	21676
34	0	459	11	62	0	2	508,83	5126
20	0	689	51	51	0	0	1160,39	5112
43	0	589	35	83	0	0	1127,98	6866
41	0	469	28	74	0	10	1334,40	6371
138	0	2206	125	270	0	12	4131,60	23475
9	0	141	17	34	0	0	341,60	2483
59	7	402	29	129	0	5	1732,61	11506
21	0	250	0	35	0	0	1325,43	3267
10	0	128	10	37	0	1	312,06	2079
29	1	372	56	79	0	1	469,11	5023
128	8	1293	112	314	0	7	4180,81	24358
21	1	351	14	71	0	0	747,21	5100
40	0	718	100	88	0	0	1748,07	6761
24	0	450	75	62	0	4	1328,89	4661
9	1	622	117	50	0	0	616,07	2946
94	2	2141	306	271	0	4	4440,24	19468
21	1	226	32	41	0	0	707,89	3593
25	0	590	27	56	2	0	1673,98	4220
31	0	410	45	85	1	3	484,17	6617
10	0	187	13	39	2	0	?	3127
87	1	1413	117	221	5	3	2866,04	17557
24	0	404	87	60	0	0	772,40	4483
28	4	303	29	51	0	1	1214,42	4252
34	2	355	48	48	0	2	1104,95	4293
21	0	348	43	57	0	0	649,80	4317
14	0	198	35	36	0	0	315,62	2448
121	6	1608	242	252	0	3	4057,19	19793
14	0	69	4	31	0	1	89,86	2380
9	0	161	58	27	0	0	278,60	1678
23	0	232	11	64	0	1	772,97	3891
21	0	170	27	32	0	0	511,43	2469
52	1	421	19	81	0	1	2366,20	6162
119	1	1053	119	235	0	3	4019,06	16580
9	0	127	17	20	0	0	461,26	1807
11	1	135	8	35	1	1	939,68	2560
14	0	378	18	27	0	0	577,36	3103
3	0	119	6	29	0	0	435,36	2113
26	0	108	6	27	3	0	271,45	3315
11	0	126	11	28	0	0	237,16	1998
74	1	993	66	166	4	1	2922,27	14896
2068	57	33337	2816	4346	33	90	83481,36	339487

for at visitasene, naar antallet skulde være saa stort, ikke alltid kunde henlegges til nogen særlig heldig tid for menigheten. Under samtalene med barnene viste det sig aa være stor forskjell paa disse naar det gjaldt aa faa dem med; enkelte steder var de meget tilbakeholdne, mens de paa andre steder fulgte livlig med. I første tilfelle er det jo ikke saa lett aa faa noget inntrykk av barnenes og de unges kristendomskunnskap, men stort sett tror jeg dog man kan si at vaare folkeskoler gir en god og solid undervisning. I de 19 lærermøter deltok tilsammen 322 lærere og lærerinner. I de fleste lærermøter innledet en av lærerpersonalet en samtale om et emne vedrørende kristendomsundervisningen; enkelte ganger gjorde biskopen dette. Samtalene gav det beste inntrykk av lærerpersonalets interesse for undervisningen i kristendomskunnskap. Etpar steder kunde lærermøte ikke avholdes, fordi tiden ikke strakk til. Heller ikke blev saadant avholdt i de 2 menigheter her i byen, hvor der imidlertid av biskopen blev avlagt besøk saavel i folkeskolen som i den høiere skole, hvorunder kristendomsundervisningen blev paahørt i ca. 50 klasser. Det har i det hele tatt været mig en stor glede aa treffe sammen med lærere og lærerinner baade paa land og i by i bispedømmet.

Menighetsmøter har været avholdt som regel kun i hovedkirken i forbindelse med søndagsgudstjenesten; det viser sig at det her i bispedømmet med de kortere avstande og den lettere samferdsel i regelen ikke er nødvendig aa holde menighetsmøter i anneksene; kun i etpar spesielle tilfelle er dette gjort. Menighetsmøtene har været fulgt med megen interesse av menigheten. Forøvrig henvises angaaende forholdene i de enkelte menigheter til utskriftene av visitasprotokollen.

Forøvrig har biskopen deltatt i den Norske Sjømannsmisjons kretsmøte i Namsos og det Norske Totalavholdsselskaps fylkesmøte i Snaasa og begge steder prekt ved søndagens høimessegudstjeneste og forøvrig talt under møtet, samt ved fylkeslærermøte i Skogn. Dessuten deltok han i bispemøtet i Oslo 21. oktober — 6. november, avbrutt av den Norske Presteforenings generalforsamling 25.-29. oktober hvor alle biskoper var med. 24. november forrettet jeg ved festgudstjeneste i den restaurerte Tresfjord kirke, Vestnes i Romsdal. Endelig har jeg foruten ved visitasgudstjenestene prekt ved 12 gudstjenester i Nidaros og Strinda og deltatt i og talt ved en rekke av møter og fester i de forskjellige frivillige kristelige organisasjoner. Forøvrig beslaglagdes allerede i 1929 biskopen som medlem av Stiftsdireksjonen i ganske stor utstrekning med forberedelsene til kirkefestlighetene i 1930, noget som blir tilfellet i ennu høiere grad i dette aar.

Prostene: Der meddeltes i 1929 bestalling til 3 proster, idet sogneprestene Trædal i Aukra, Hole i Verdal og Myrstad i Steinkjer blev valgt som proster henholdsvis i Ytre Romsdal, Sør-Innherad og Nord-Innherad prostier. Prostene har deltatt i samtlige aarets visitaser. Dette var ogsaa en nødvendig betingelse for at de skulde kunne avholdes i saa stort antall, henved det dobbelte av hvad visitasreglementet ordinært krever. En saadan forsering var imidlertid paakrevet om man i rimelig tid igjen skal komme til alle de menigheter som har ventet paa visitasen langt utover den normale tid. De proster som har hatt større utgifter paa disse reiser, har paa min henvendelse til Departementet faatt sine utgifter refundert av det offentlige; de øvrige har med stor beredvillighet ledsaget biskopen uten nogen godtgjørelse. Forhaapentlig vil den innskrenkning som i efterkrigsaarene er gjort gjeldende med hensyn til prostenes reiser, nu snart kunne opheves.

Prestenes arbeide i sin almindelighet. Herom henvises til den medfølgende statistikk, der saavidt det tallmessig lar sig gjøre, gir en oversikt over det i hvert prestegjeld utførte arbeide. Statistikken gir dog kun for den som kjenner de nærmere forhold paa hvert enkelt sted, noget paalitelig grunnlag for bedømmelsen av prestens arbeidsydelse.

Det samlede antall *gudstjenester* er steget til 5764 fra 5562 i 1928 og 5380 i 1927. Messefallenes antall er gaatt ned til 382. Det opgitte tall for 1928 var visstnok lavere, nemlig 356; men der var, for et par prestegjelds vedkommende, ikke medtatt messefall paa grunn av ledighet i et av presteembedene, hvorfor tallet snarere skulde været 406.

Antallet av *religiøse og kirkelige møter ved presten* er steget til 4836, fra henholdsvis 4663 og 4182.

Antallet av *sykebesøk* er opgitt til 9066; i 1928, da opgave herover først blev levert, var tallet 6749; den store stigning maa visstnok for en vesentlig del skyldes at prestene nu fører nøiaktigere opgaver herover. Det samme gjelder formentlig, dog i mindre grad, *besøk paa sykehus, gamlehjem* og andre anstalter; tallet i 1929 var 1386, i 1928 var det 1069. *Skolebesøkenes* antall gikk derimot ned fra 443 til 418. Det vilde være meget ønskelig om prestene i større utstrekning kunde besøke skolene; jeg har god grunn til aa tro at de aller fleste lærere og ikke mindre hjemmene setter pris derpaa.

Om prestenes arbeide forøvrig kan jeg kun si at jeg har faatt inntrykk av at der temmelig jevnt over arbeides godt og alvorlig. Større vekkelser har der ikke været meldt om i det forløpne aar, men heller ikke om særlige vanskeligheter. Hvad *kirkesøkningen* angaar, synes efter visitasmeldingene ingen større forandring aa være inntraatt i det siste; sommesteds har det været fremgang, men enkelte steder ogsaa tilbakegang. Og her har visstnok sportslivet, som brer sig mere og mere utover landsbygdene, øvet innvirkning. Hvad kirken her kan og bør gjøre, er et av tidens store kirkespørsmaal.

Med hensyn til *menighetsraadene* har jeg det inntrykk at de gjennemgaaende utfører et arbeide av ikke liten verdi, ikke blott naar det gjelder omsorg for kirkehuset og kirkegaardene, men mange steds ogsaa naar det gjelder aa verne og fremme det kristelige liv og arbeide; men vi staar jo her dog ennu paa begynnelsesstadiet.

Salmeboken. Landstads reviderte salmebok er nu innført i 110 av bispedømmets 175 sogn og menigheter, idet Melhus, Flaa og Leinstrand har innført den i løpet av 1929. *Nynorsk salmebok* er innført i yderligere 3 sogn, nemlig Vuku, Egge og Namdalseid, hermed ialt i 14. *Landstads oprinnelige salmebok* var i 1928 besluttet bibeholdt i 40 sogn; et av disse, Melhus, har i aarets løp innført den reviderte, mens 3, Inderøy, Kvam og Følling, ved avstemning har besluttet aa bibeholde den; den er saaledes nu besluttet bibeholdt i 42 sogn, mens 9 bruker den uten ennu aa ha hatt avstemning.

Reisebidrag. Til hjelp ved reiser til forkynnelse av Guds ord og nadverdutdeling i menighetene var for budgettaaret 1928/29 stillet til raadighet kr. 800,00. Av dette beløp er utbetalt kr. 700,00. 2 prester fikk ikke opreist sitt bidrag, mens flere av de andre har reist tildels betydelig utover dette. Regnskap er innsendt 13. desember 1929.

Fiskeværbetjening. Hertil var for 1928/29 stillet til raadighet kr. 1200,00. Herav blev utbetalt kr. 1085,58. 3 av prestene fikk ikke helt opreist sitt bidrag. Regnskap er innsendt 13. desember 1929.

Geistlig betjening av militære øvelsesplasser. Hertil haddes til disposisjon for sommeren 1929 kr. 800,00. Herav blev brukt kr. 623,80. Regnskap innsendt 13. desember 1929.

Det frivillige kristelige arbeide. Ved ofringer og kollekter i kirkene er opgitt innkommet kr. 83 481,36; opgave mangler dog fra Hospitalskirken og fra Ytterøy. Tiltross for at opgaven nu er temmelig fullstendig, er den samlede sum sunket litt, nemlig fra kr. 86 720,17 til kr. 83 481,36. I betraktning av de vanskelige tider maa man vel være glad over at beløpet har holdt sig saa godt. *De frivillige kristelige organisasjoner* har arbeidet videre efter de gamle arbeidslinjer, og det har lykkes dem aa holde stillingen tiltross for at kravene stadig øker uten at den krets som skal bære det kristelige arbeide blir synderlig større. Ved undersøkelse hos styrene for de 6 største organisasjoner: det Norske Lutherske Indremisjonsselskap, den Norske Sjømannsmisjon, Norges Finnemisjonsselskap, det Norske Misjonsselskap, Kinamisjonsforbundet og Santalmisjonen, viser det sig at deres samlede aarsinntekt her i Trøndelag i sist avsluttede regnskapsaar er ca. 400 000,00 kr. For enkelte selskapers vedkommende er det en ubetydelig tilbakegang, for andres en liten stigning i beløpet. Forholdet mellem det offisielle og det frivillige arbeide er i det hele og store meget godt.

Kirkene. Antallet av kirker, kapeller og lokaler innviet til kirkelig bruk er som ovenfor anført 206, og har holdt sig uforandret i aaret da det nye bedehuskapell paa Løkken i Meldal har avløst et eldre saadant. Jeg har faatt det inntrykk at kirkene gjennemgaaende holdes i meget god stand, og der arbeides saa aa si over hele bispedømmet paa aa gi dem et vakrere og verdigere utstyr hvor de i saa henseende staar tilbake. Som før nevnt er Tingvoll kirkes restaurering avsluttet. I den forbindelse bør jeg kanskje ogsaa nevne at der samtidig med kirkerestaureringen ogsaa blev foretatt en „kroneinnsamling" paa Nordmøre for aa skaffe utstyr til „bispeloftet" i den likeledes restaurerte Tingvoll prestegaard. Det var da ogsaa i full orden, stilfullt og koselig, ved min ankomst til aapningsgudstjenesten i kirken. Restaureringen av Stiklestad kirke i Verdal paagaar ennu. Ennvidere maa nevnes at Tresfjord annekskirke i Vestnes har faatt sitt interiør restaurert efter planer av konsulent Domenico Erdmann.

Nidaros Domkirkes restaurering er skredet frem i overensstemmelse med planene, og interiøret vil ganske visst være fullført til sommerens estligheter. Idet dette skrives, holder man paa med opsetningen av det tore katedralorgel som er anskaffet for frivillige gaver.

Kirkefestlighetene i 1930. Forberedelsene hertil gjennem Stiftsdireksjonen er fortsatt. Der er opnevnt 4 komiteer til aa bistaa med arbeidet: den Liturgiske Komité, Kantatekomiteen, Konsertkomiteen og nnbydelses- og Arrangementskomiteen. Den Liturgiske Komite var ferdig med sitt arbeide før utgangen av 1929; de øvrige har fortsatt innover i det nye aar; den siste traatte først i kraft ved nyttaarstid.

Kirkenes bruk. Utenfor de ganger kirkene har været brukt av menighetenes egne prester til ordinære og ekstraordinære gudstjenester, har de i det forløpne aar med menighetsraadenes tillatelse været benyttet ialt 459 ganger; dette er en stigning fra 1928, da tallet var 392; men det er dog gjennemsnitlig kun vel 2 ganger pr. kirke. De høieste tall opviser Vaar Frue kirke i Nidaros, 23 ganger, det lille Øverdal kapell i Romsdal, 20 ganger, Molde og Namsos kirker, hver 15 ganger. Det var meget aa ønske at vaare kirker blev brukt oftere enn tilfellet er nu.

Kun 50 ganger har i aarets løp *legmenn utført prekenen* i prestens sted ved de forordnede gudstjenester. Aaret før var tallet 75. Det høieste tall i et prestegjeld er 6, et par har 4 ganger; de fleste steder har det ikke forekommet.

Fritt valgt tekst ved forordnet høimessegudstjeneste er opgitt benyttet 44 ganger; det er betydelig mere enn i 1928 da tallet var 21. Bortsett fra at flere prester har benyttet fritt valgt tekst ved *takkegudstjeneste* om høsten, bestaar dessverre det fri tekstvalg som oftest i at man har valgt et annet evangelium *innen* perikoperekken. Dette anser jeg lite stemmende med tanken som laa til grunn for alterbokens bestemmelse herom.

Offentlig nadverdutdeling ved presten utenfor kirken er innberettet aa ha funnet sted 42 ganger, omtrent som aaret forut, da det var 37.

Nadverdutdeling ved legmenn som hertil er beskikket av biskopen er ikke innberettet. Nogen saadan beskikkelse har ikke funnet sted i aarets løp.

Kirkelig statistikk for bispedømmet følger vedlagt. I anledning av denne skal jeg bemerke:

Antallet av *døpte* viser fortsatt nedgang, til 6322, mens det var 6548 i 1928 og 6615 i 1927. Antall *fødte* — efter fødselsregistret — medtas nu for første gang og utgjør 6590; dette tall omfatter imidlertid ogsaa barn av foreldre som ikke tilhører den Norske Kirke, men ikke har sluttet sig til noget annet ordnet religiøst samfund. Allikevel tyder det paa at der er barn av foreldre som tilhører vaar kirke, som ikke blir døpt. Ved visitasene er dette alltid gjenstand for undersøkelse. Av de i aaret fødte var 654 født utenfor ekteskap, temmelig nøiaktig 10 %.

De *konfirmertes* antall var 7040, mot 7064 i 1928 og 6985 i 1927. Tallet er altsaa nu betydelig høiere enn tallet av fødte, et klart bevis for at fødslenes antall gaar sterkt tilbake, men ogsaa et bevis for hvor sterkt konfirmasjonen staar i vaart folk.

Seminary
Library

Antallet av inngaatte *ekteskaper* var 2125, derav 57 borgerlig stiftet, i 1928 2145 og i 1927 1900, derav henholdsvis 47 og 80 borgerlige.

Tallet paa de *jordfestede* steg til 4346 fra 4020 i 1928; i 1927 var tallet 4210.

Nadverdgjestenes antall var 33 337, fremdeles en liten stigning, fra 33 191 i 1928 og 32 688 i 1927. Maatte den ogsaa fortsette!

Innmeldt i den Norske Kirke blev i aaret 33, *utmeldt* 90; i 1928 henholdsvis 40 og 140 og i 1927 henholdsvis 29 og 103. Inn- og utmeldelsene fordeler sig saaledes paa de forskjellige dissentersamfund:

Inn fra.	Ut til.	Hvilket samfund.
1	0	Svenske kirke
2	2	Lutherske Frikirke
7	6	Metodistkirken
2	30	Baptistsamfundet
6	27	Pinsevennene
2	2	Rom.-Katolske kirke
9	6	Intet bestemt samfund
4	17	Ikke opgitt

12. mars 1930. *J. Støren.*

VII. HAALOGALAND BISPEDØMME 1929.

Der har været stor bevegelse i embedsbetjeningen i dette aar.

Avskjed er i henhold til aldersgrenseloven meddelt sogneprest og prost til Trondenes H. W. Dop Smith, som dog først kommer til aa fratre næste aar. — Fhv. sogneprest L. Hjelm har i flere aar bestyrt ledige kall her oppe, som ingen ansøkere fikk, men han er efter eget ønske nu gaatt tilbake til otium. — For aa gaa inn som sekretær i Norges kristelige studenterbevegelse fikk sogneprest G. Gundersen i Vik avskjed.

Bort fra Haalogaland og til nye embeder flyttet de to brødre Chr. Astrup (Tana), som kom til Mo i Telemark, og J. A. Astrup (Beiarn), som kom til Nedstrand i Ryfylke. Res. kap. i Ofoten (Narvik) J. Aanderaa drog til Beitstad sognekall. (Sogneprest til Folda G. M. Brabrand blev utnevnt til sogneprest i Egersund, men fikk senere ved kgl. res. tillatelse til aa forbli i Folda.)

Fra ett til et annet embede her i bispedømmet flyttet sogneprest Lars Midbøe i Hamarøy som kom til Vefsn, stiftskapellan S. T. Storaker som kom til Hamarøy, sogneprest W. Krohn-Hansen som ved Ofotens deling valgte det nyoprettede Narvik sognekall, stiftskapellan Hans Aandstad, som fikk Sør-Varanger sognekall, kst. stiftskapellan K. V. Piene som fikk Beiarn, sogneprest til Tranøy Jørgen Sivertsen som overtok Hammerfest sognekall.

Som *nye prester,* tidligere kandidater eller ikke fast utnevnte, kom der herop ord. prest Olav Stange til Vardø, kandidatene Johan Svendsen til Kistrand, Anders Aschim til kateket i Hammerfest, Johan Tellefsen il Berg i Senja, G. M. Englund til Gimsøy i Lofoten, ord. prest Sigurdur Torsteinson til Bjarkøy, kandidatene R. Haaskoll, O. A. Hellebust, S. Myhra, L. Framhus til faste stiftskapellaner. — Dessuten blev cand. theol. R. Sagaas av biskopen konstituert som sogneprest i Maasøy i Finnmark.

Bare én prest kom fra fast embede sydpaa herop, nemlig stiftskapellan i Hamar H. Thun, som blev sogneprest i Buksnes i Lofoten.

Foruten disse er følgende kandidater tatt til aa bestyre ledige embeder i aarets løp: A. Sætevik til Vefsn (senere utnevnt til res. kap. i Verdal), Birger Sveum (til Ofoten), Monrad Nilsen til hjelpeprest i Skjervøy, senere (jan. 1930) sogneprest i Tana.

Blandt prostene er Skjeseth i Lofoten i aar blitt fast utnevnt, efter i en aarrekke aa ha været konstituert av biskopen.

Der har i det hele været en stor bevegelse i prestestillingene; ikke mindre enn 23 av de 84 geistlige stillinger i Haalogaland har skiftet innehavere i aarets løp, altsaa mer enn 25 %. Der er kommet i alt 15 nye menn opover.

Ordinært ledige stod ved aarets utgang, paa grunn av forflyttelse, i 1929 bare: Tana, Ofoten og Vik i Helgeland. Uten egen prest var (for første gang paa mange aar) intet prestegjeld i Haalogaland. Uten ordinær fast prest var (bortsett fra Maasøy) Flakstad sognekall i Lofoten (bestyrt av misjonsprest J. O. Bang) og Bodin residerende kapellani (bestyrt av misjonsprest Kvalheim), hvorav det første blir opslaatt ledig fra 1. mai 1930, og det siste ikke kan besettes fast da der ikke finnes prestegaard ennu. Ledige og ikke modne til opslag fordi der ikke finnes tilstrekkelig gasje, er hjelpepreststillingen i Trondenes (fra 1917) og i Tranøy (fra 1910) samt Vadsø kateketembede (fra 1917). Samtlige 6 stiftskapellanier er besatt.

Av de fhv. misjonsprester som i prestenødens tid fikk styre ledige kall, er ved aarets utgang tre i virksomhet, Bang i Flakstad, Hegdal i Tranøy (begge fratrer vaaren 1930) og Kvalheim (Bodin res. kap.).

I lengere tid bestyrt av nabopresten har igrunnen bare Maasøy været, for kortere tid ogsaa Kistrand og Gimsøy. Men sogneprestene i Trondenes, Tranøy og Vadsø har som før maattet bestyre annenpreststillingen i sitt sogn (se ovenfor).

Her er altsaa nu ingen nød paa prester, og alt er opslaatt som kan opslaas. Derimot er der et stort behov for *deling* av prestegjeld, og det er bare saa fortvilet at dette staar i stampe ogsaa hvor gasje er disponibel, fordi loven krever av staten at den isaafall skal skaffe prestegaard, og dette *kan* staten ikke nu, kommunene ennu mindre.

Et prestegjeld er delt i 1929, idet Narvik fra 1. juli er eget sognekall. I byene sørger kommunen for hus, og Narvik har været meget velvillig. I det gjenværende Ofoten blir der oprettet en *ny prestestilling*, hjelpeprest i Ankenes.

Biskopen overtok sitt embede ved høimessegudstjenesten i Tromsø domkirke den 13. januar efter aa være blitt ordinert i Oslo næstforegaaende søndag, 6. januar.

Geistlighetens arbeide. Biskopen har foretatt 13 ordinasjoner i aarets løp: 8. januar i Nidaros domkirke (paa vei nordover) O. Stange, A. Sætevik, som skulde bestyre henholdsvis Vardø og Vefsn; — Kristi Himmelfartsdag, 9. mai, i Vaagan kirke: G. M. Englund (til Gimsøy), J. Tellefsen (Berg i Senja), S. Myhra (stiftskapellan) og R. Reed, lektor i Narvik, utnevnt til sogneprest i Balestrand; — 27. juni i Tromsø Monrad Nilsen (hjelpeprest Skjervøy); — 28. august i Narvik kirke Birger Sveum (bestyrer Ofoten); — 22. september i Hammerfest Anders Aschim (kateket der); — 15. desember i Tromsø domkirke Johan Svendsen (Kistrand), R. Sagaas (Maasøy), O. A. Hellebust og L. Framhus (stiftskapellaner). Det er det største antall prester som paa ett aar er ordinert til Haalogaland i dette aarhundre.

Visitaser: Den første visitas holdtes i Bindalen, begynnende i Solstad ute ved havet den 1. mai. Derefter kom: Fauske (med Sulitjelma), Skjerstad, Værøy og Røst, Flakstad, Lenvik, Vardø, Lebesby, Hammerfest, Saltdal, Kvæfjord, i alt 11. — Da biskopen var ny i stiftet, foretok han, mest i februar og mars, en besøksreise til en rekke menigheter som ikke i nærmeste fremtid vilde faa visitas. Saaledes er besøkt: Trondenes, Lødingen, Narvik, Vaagan, Bodø, Hemnes, Alstahaug, Karlsøy, Tromsøysund, Balsfjord, Skibotn i Lyngen.

Under visitasene blev gudstjeneste ogsaa holdt i kapellsognene, i alt var det *38 gudstjenester*. I anneksene blev overalt holdt menighetsmøter, i alt 18. Ved 27 holdtes samtale med *konfirmanter* og *skolebarn*, med samlet fremmøte av 2 300 barn. Det største antall var i Sulitjelma, hvor der var 400 barn paa gulvet i to avdelinger. Ved siden av lærermøtene var disse samtaler med barna for biskopen det mest forfriskende ved visitasene. Paa faa undtagelser nær var barna greie og vaakne, men nogen prøve av de enkelte blir det jo ikke, og kunnskapsprøve ennu mindre. Adskillige steder spurte man hvorfor der ikke kunde være slike skolebarn-samtaler paa kirkegulvet i aarets løp, det vilde kvikke op baade barn og eldre.

Av lærermøter blev der holdt 8. For det meste møtte samtlige lærere og lærerinner. Jeg fulgte biskop Størens raad og innledet ikke selv med noget foredrag, men fikk en av lærerne til aa gjøre dette. Det var en utmerket praksis, der blev meget mer frihet over samtalen efterpaa, og jeg kunde til slutt samle hvad jeg ønsket aa gi i et litet foredrag. Den eneste mislykkede samtale hadde vi engang jeg selv begynte med mitt foredrag.

Angaaende menighetsforhold etc., viser jeg til visitasberetningene som jeg forresten synes blir svært monotone og i grunnen litet sigende, samt til de refleksjoner jeg kommer med paa slutten av denne beretning.

Av reiser utenfor de foran nevnte har jeg foretatt en til Bardu (100 aars jubileum for kirken) og til to ekserserplasser, Elvegaardsmoen og Sætermoen. Jeg hadde permisjon til Oslo i 5 uker, mars—april, for aa flytte og for aa arbeide med Liturgisk Nevnd, og i oktober—november for aa være med i bispemøtet. I alt har jeg i aarets løp holdt 69 gudstjenester og 46 taler og foredrag, derav adskillige i Tromsø by. Jeg har deltatt i prostimøter i Lødingen, Bodø og Tromsø, i lærerkursus paa

OVERSIKT OVER PRESTENES ARBEIDE I DE FORSKJELLIGE PRESTEGJELD I 1929.

Prestegjeld	Gudstjenester, ordinære og ekstraordinære	Messefall	Religiøse og kirkelige møter	Almindelige sykebesøk	Besøk i sykehus, gamlehjem m. v.	Skolebesøk
1. Bindal	56	7	28	44	0	8
2. Vik	61	2	74	51	0	3
3. Brønnøy	61	4	61	111	0	2
4. Velfjord	55	6	11	18	0	4
5. Vega	52	9	58	19	32	0
6. Tjøtta	62	7	15	10	0	6
7. Vefsn	69	2	159	29	17	0
8. Hattfjelldal	51	9	21	7	0	3
9. Hemnes	66	8	80	95	2	2
10. Mo	63	1	13	11	5	2
11. Herøy	53	13	37	4	1	2
12. Alstahaug	73	3	110	41	14	2
13. Nesna	67	3	61	22	0	3
14. Lurøy	57	8	71	23	10	4
15. Rødøy	61	2	35	10	0	11
16. Meløy	60	6	26	8	7	4
17. Gildeskaal	57	4	33	28	0	3
18. Beiarn	54	8	24	10	0	1
19. Skjerstad	66	2	95	65	3	6
20. Saltdal	63	4	100	140	39	2
21. Fauske	132	10	96	200	76	8
22. Bodø	78	2	76	217	36	2
23. Bodin	92	33	49	8	29	2
24. Kjerringøy	56	1	64	55	0	1
25. Folda	61	2	31	32	0	0
26. Steigen	60	5	20	21	0	2
27. Hamarøy	58	3	55	25	4	2
28. Tysfjord	60	9	8	72	10	2
29. Ofoten	92	5	15	16	2	5
30. Narvik	70	2	54	34	29	0
31. Lødingen	47	8	16	27	1	0
32. Vaagan	66	11	28	29	43	0
33. Gimsøy	19	7	16	2	0	6
34. Buksnes	60	4	30	12	9	2
35. Borge	62	4	44	42	0	3
36. Flakstad	62	5	13	0	7	0
37. Værøy	68	2	111	65	58	3
38. Hadsel	86	0	25	32	11	0
39. Bø	63	2	107	44	0	4
40. Øksnes	59	7	29	28	24	6
41. Sortland	66	1	37	23	13	4
42. Dverberg	66	4	39	15	4	2
43. Kvæfjord	60	4	81	45	8	2
44. Trondenes	79	0	21	30	8	2
45. Bjarkøy	67	6	26	14	0	5
46. Ibestad	61	4	34	12	20	0
47. Salangen	63	5	11	28	21	1
48. Tranøy	52	7	11	14	0	0
49. Berg	42	23	33	14	0	10
50. Lenvik	60	4	16	14	17	3

OVERSIKT OVER PRESTENES ARBEIDE I DE FORSKJELLIGE PRESTEGJELD I 1929.

Prestegjeld	Gudstjenester, ordinære og ekstraordinære	Messefall	Religiøse og kirkelige møter	Almindelige sykebesøk	Besøk i sykehus, gamlehjem m. v.	Skolebesøk
51. Maalselv	64	7	47	11	3	0
52. Balsfjord	65	2	81	10	0	5
53. Tromsøysund	66	2	59	122	94	6
54. Tromsø	124	2	103	330	202	0
55. Karlsøy	46	11	62	4	0	2
56. Lyngen	53	0	27	20	8	10
57. Skjervøy	82	2	166	71	73	48
58. Loppa	52	1	36	19	4	8
59. Talvik	63	2	39	51	24	2
60. Alta	57	9	49	22	6	5
61. Kautokeino	47	13	36	8	6	7
62. Karasjok	50	14	44	25	19	3
63. Hammerfest	77	2	60	41	55	3
64. Maasøy	29	0	24	6	9	2
65 Kjelvik	41	1	35	18	36	1
66. Kistrand	46	0	5	6	8	2
67. Lebesby	44	24	8	20	0	10
68. Tana	67	1	49	5	8	6
69. Vardø	67	4	86	33	35	2
70. Vadsø	65	10	45	77	74	10
71. Nesseby	58	6	5	17	4	1
72. Sør-Varanger	64	1	19	6	22	3
	3511	432	3383	2834	1250	281

Tromsø Lærerskole, og i misjonsuke i Hemnes og Tromsø, samt i prestenes generalforsamling.

Kirkeinnvielser har der — dessverre — ikke været nogen av. Nu er der ikke *prestenød* i Nord-Norge, men *kirkenød* er der i en grad som jeg ikke hadde tenkt mig.

Prestenes arbeide avbildes i grunnen bare ganske ufullstendig i den her vedlagte aarlige statistikk. Det relativt store antall messefall skyldes mest de kall som først i aarets løp fikk egen prest og imens blev betjent av nabomprester; i permisjonstilfeller kan man heroppe bare sjelden faa nogen vikar. Der er forresten ikke mange permisjoner; da sogneprest Jørgen Sivertsen i sommer forlot Tranøy, hadde han paa de 11 aar han var der, overhodet ikke en eneste gang hatt ferie. Prestene her nord faar gjøre meget mindre sykebesøk (og sognebud) enn de sydpaa og har samtidig saa meget mer reiser og besvær til dem som de utfører. Det *reisebidrag* som av det offentlige ved biskopen fordeles til de fleste kall heroppe, er en liten hjelp, men det forslaar ikke. Hvad der gis til samtlige landsdelens vidstrakte prestegjeld, er mindre enn hvad en eneste lensmann reiser paa statens bekostning i et halvaar. Motoren har i denne henseende nok lettet *adkomsten,* men har samtidig stengt reisemuligheten i økonomisk henseende. Der gaar snart 50 og 100 kroner til en motorbaat til annekset eller til en avsides grend.

Prestenes *lønnsforhold* er urimelige fordi de er saa unge de aller fleste, og derfor selv om de sitter i kall med maksimumsinntekter, ikke faar mere enn minimum. Saa maa de allikevel betale pensjonsskatt efter maksimum (eller mere). Herom har jeg forøvrig i særskilt skrivelse vendt mig til Departementet.

Restanser hos herredskassen er det fremdeles vanskelig med en del steder. Der er i aarets løp kommet diverse klager over dette. Justisdepartementet har nu erklært at lovbefalte lønninger er *prioritert* ogsaa i kommuner som ikke er under administrasjon, men det avhenger saa meget av herredskassererne om der blir orden i utbetalingene. De mest paagaaende kreditorer faar først, og for prestene er det ikke bare behagelig aa høre til disse.

Menighetsraadene fungerer svakt mange steder paa grunn av den spredte bebyggelse. De deler skjebne med skolestyrene, som heller ikke har lett for aa bli fulltallige. Men alt i alt er raadene en stor støtte for kirkens arbeide. — *Medhjelpere* er det snaut med mange steder. De gamle gaar bort og nye velges ikke. Der raader ogsaa heroppe den misforstaaelse at disse menn er blitt overflødige efter at menighetsraadene kom. — Mange steder virker lokale *kirkeforeninger* for utsmykninger av kirkene; der er en ren blomstring av slike, og de omfattes med sympati fra alle hold.

Nadverdsøkningen er ikke i nogen merkbar vekst ennu. Det er flere steder at *konfirmant*-altergangen er aarets eneste, og utover konfirmanttallet er der ikke mange med. Jeg var i sommer i et kapell, bygget i 1892, hvor der inntil nu aldri hadde vært forrettet nadverd. Konfirmasjonen foregaar nemlig der i hovedkirken. *Skrifte* holdes vel gjennemgaaende ennu, iallfall engang imellem. Læstadianerne holder ivrig fast paa det. Men her er sogn hvor det *helt er bortfalt.*

Forholdet til *dissenterne* er i dette bispedømme rolig. Det dukker op sporadiske Pinsevenn-samfund her og der, men det er akute rørsler; dominerende er de ikke blitt noget sted. Og de har en forbausende kort levetid.

Salmebokskiftet gaar det smaatt med. Hvor Læstadianerne finnes, møter de ved disse avstemninger mannjevnt op og fastholder gamle Landstad. Der finnes ogsaa en del steder hvor man er imot den Reviderte paa grunn av dogmatisk mistenksomhet. I aarets løp er R. L. innført i 6 sogn. I 3 blev G. L. beholdt. Der har nu vært avstemt i alt i 80 sogn, hvorav de 34 har beholdt G. L., 45 har tatt R. L., og 1 Nynorsk. I 44 sogn er ingen avgjørelse tatt og altsaa G. L. beholdt.

De frivillige virksomheter er mange og gjør et godt arbeide; kun mangler der ofte en fornuftig fordeling av kreftene. Paa de gode plasser traakker man oppaa hverandre, mens mer avsides og spredte grender faar liten eller ingen hjelp med forkynnelse og sjelesorg. — Der har ingen tilbakegang været i det frivillige arbeide, ogsaa økonomien har holdt sig oppe.

Med *fiskeværbetjening* og *feltprester* blev det ordnet som før. Likesaa fortsatte ordningen med *Svalbard* uforandret.

Kirkebygningene blir ikke overalt forsvarlig vedlikeholdt. Dette gjelder ogsaa enkelte kirker som det offentlige (Nordlandske Kirke- og Skolefond) plikter aa vedlikeholde. Det samler sig da op til store reparasjonsarbeider eller hele ombygg (som Dverberg kirke). Kvalsund kirke har helt maattet rives ned og lagres, da den ellers vilde være falt sammen. Utsiktene til aa faa den gjenopført synes mørke. —

Hos menighetene er der overalt stor iver for aa holde kirkene i god stand, men det er kommunestyret og økonomien som staar i veien. Under bygning er bare Masi kapell i Kautokeino.

Kirkegaardene er det de fleste steder smaatt bevendt med, men der finnes ogsaa nogen som er en pryd for sin bygd. Ille er det at *kart* over kirkegaarden saa mange steder mangler helt, og at der derfor ingen orden er paa gravprotokollene. Man savner midler til aa tvinge orden innført her, da loven er ufullstendig.

Bruken av kirkene utenfor prestens tjenester (til opbyggelser ved legmenn og kirkekonserter) har været normal, d. v. s. det dreier sig tilsammen om ca. 300 tilfeller.

Fra den Finske Kirke ved dens „Diasporakomité" i Helsingfors mottok jeg i sommer en stor sending finsk opbyggelseslitteratur til fordeling i bispedømmet. Det var i alt 300 bøker og dessuten 10 praktbibler i skinn til nærmere angitte personer. Bøkene var dels bibler eller testamenter (125), dels postiller (mest Luther). De blev i høst fordelt gjennem sogneprestene til folk som ikke, eller daarlig, kunde lese norsk, men derimot finsk. Bøkene var paaklebet en meddelelse om at de var en gave fra den Finske Kirke, og jeg har paa mottagernes vegne uttalt vaar takk for det tilskudd til opbyggelse av vaare menighetslemmer av finsk avstamning som ved komitéens hjertelag er blitt oss til del.

Om de kirkelige forhold i det hele vil jeg — efter et aars inntrykk ved besøk og ved administrativ forbindelse — uttale at de synes mig meget gode. Landsdelen er kirkelig stemt mer enn kanskje nogen annen, selv om det personlig kristelige liv ikke har en tilsvarende subjektiv styrke og klarhet. Søkningen til kirke er *meget* god — med enkelte skrikende undtagelser som bekrefter regelen. Men der er heroppe mer «sesong» over kirkebesøket, vi har kirkesesong om sommeren og høsten, mens vinteren er vaar fiskesesong, hvor mannfolkene og baatene er vekk og de hjemmeværende ikke har lett for aa komme til kirke. Med aa faa barn til daap gaar det smaatt mange steder, dels av geografiske grunner, dels av økonomiske. Likegyldighet er der mindre av. Konfirmasjonen er i tilbakegang flere steder, særlig for guttenes vedkommende. De blir med paa fisket med en gang de er ferdig med skolen. Her maa merkes at konfirmasjonen er en dyrere sak for flesteparten i Nord-Norge enn sydpaa, fordi de unge maa reise lange veier og innlosjeres hos fremmede i de 3 à 4 uker konfirmasjonsskolen holdes. Der er derfor stadig søknader om aa faa forkortet lesetiden fra 4 til 3 uker. Det forekommer mig at kirken baade ved daap og konfirmasjon bør vise elastisitet. For daap gjelder dette især at daapsstadfestelse burde kunne skje ogsaa i ikke innviet hus naar der holdes søndagsgudstjeneste ved presten. Daapsstadfestelse er nu den eneste kirkelige handling som krever innviet hus!

De kirkelige forhold følger i mangt de sosiale, og omvendt. I bygdelag hvor der er kirkelig svakhet, kan man se hvorledes ogsaa en samfundsløshet i det hele er merkbar. Vi har enkelte sogn som er dypt nede.

Prestens stilling i menighetene er i vekst, men der er meget aa oparbeide fra de presteløse tider. Prestene i bispedømmet sliter godt i det, men de har ogsaa adskillig opmuntring. Har de mindre av de smaa, tette samfund, saa har de desto mere av det brede folk samlet om kirken og dens gudstjeneste.

Forøvrig vil jeg vente til et senere aar med en utførlig oversikt.

18. januar 1930. *Eivind Berggrav.*

KIRKEBYGGENDE PLANER I HAALOGALAND 1. JANUAR 1930.

EN OVERSIKT VED BISKOPEN I HAALOGALAND.

Som appendiks til aarsberetningen 1929 er til Kirkedepartementet innsendt den her avtrykte tabellariske oversikt over kirkebyggende planer i Haalogaland. Det er skjedd for at man ved budgettenes opstilling kan ha en veiledning over behovet paa de forskjellige steder og en antydning av hvilke steder som fortrinsvis bør komme i betraktning. Til nærmere forstaaelse av tablaaet skal jeg her nevne:

Første gang det slo mig hvorledes det ogsaa i nutiden, da alle opgaver har saa lett for aa bli skjøvet over paa „staten", kan bli arbeidet med utrolig energi og offervilje for aa reise nye kirker, var i *Svolvær*. Denne stadig voksende Lofot-central har ingen kirke, men hadde i 12 aar strevet med aa skaffe midler. De hadde inntil bankkrisene — som gikk lik et gravsus over saa mange tiltak heroppe — faatt inn ikke mindre enn 80 000. Da røk med ett slag de 40 000 i et bank-sammenbrudd. Det vilde været rimelig om de hadde tapt modet og lysten. Men den kvelden i 1929 da jeg var med paa en av deres kirkefester, overskred de paany 80-tallet i tusenrekken, og der var alt annet enn haapløshet over dem. Paa lanternelerredet kom frem en kolorert skisse (arkitekt Sunds) med underskrift „Svolvær kirke". Det blev søkk-stilt i forsamlingen. Og frem stod stedets telegrafinspektør og fremsa prologen til Svolvær kirke, et dikt som baade i form og i hjertelag var betagende.

Men det er langt, alt for langt frem. Svolvær kan ikke ha nogen *liten* kirke. Baade vokser byen, og den har dessuten i 3 av aarets maaneder en flokk gjester paa 15-20 000 fiskere. Og fiskenæringen har ikke glansdager, der er heller ikke et malmbolag — som i Narvik — eller nogen bank eller stor fabrikk som kan støtte. De gir sig likevel ikke.

Dette med Svolvær er symbolsk for en rekke steder i Haalogaland. Aller mest gripende er kanskje en liten flokk paa 400 mennesker, alle jevne, det vil si ubemidlede og strevende fiskere inne i Altafjorden, hvor de har lang og hard sjøvei til Talvik kirke. De begynte aa samle til

Leirbotn kirke i 1895 og har holdt paa ufortrødent i alle disse 35 aar. Bare smaabeløp har de hatt aa regne med. Ikke noget bidrag av stat eller fond. De har nu naadd 15 tusen kroner, men saa har ogsaa de tapt adskillig i banker, saa det er 11 000 de har idag. Nu som tidene er blitt saa rent pinaktige, spør de: vil ingen hjelpe oss? — og jeg synes iallfall denne kirken skulde være nr. 1 paa ventelisten. De maa nok ha 8-9 000 til, skal de faa sin lengsel opfylt.

Det er i det hele alle *smaastedene* som staar i en særstilling heroppe. Haalogaland er jo noksaa grendevis bebygget, — en flokk her og en flokk der, og saa svære øde strekninger, fjell eller fjord imellem.

Det var for aa faa en oversikt over hvor mange slike steder de samlet og slet for aa skaffe sig kirke, at oversikten blev istandbragt.

Der er nogen større steder som staar i en annen stilling. Det er, foruten *Svolvær,* ogsaa *Harstad* og *Melbo.* Begge disse har samlet store beløp, men maa ogsaa ha forholdsvis store kirker. Og de kan ikke regne paa offentlig støtte, de maa samle selv. *Narviks* energi og offervilje staar her som et lysende eksempel, og naar man merker energien i Svolvær og Harstad, som ogsaa har trosset bankskuffelsene, kan man bare undre sig og faa ny tro paa den Norske Kirke.

Paa en annen vis staar *grense-kapellene* i en særstilling. Her er der spesielle hensyn aa ta, baade av kirkelig og av nasjonal natur, og her *kan* de lokale private ikke klare opgaven. Der er derfor paa budgettet 1930-31 tatt op to slike kapeller: *Svanvik* i Sørvaranger og *Valjokholm* i Karasjok.[1] Næste post paa dette program maa bli *Polmak* kirke. Den er nu et skur aa kalle, og Norge kan ikke være sig bekjent aa ha dette som nasjonens visittkort paa et fremtredende grensepunkt. Dertil kommer at befolkningen er like saa kirke-trofaste som karrig stelt, saa de i høi grad fortjener landets haandsrekning.

En gruppe for sig er ogsaa de kirker som maa *flyttes* av en eller annen grunn. Her er der en sørgelig ting aa merke: motoralderen har ganske forskjøvet vilkaarene for en god kirkeplasering. Før burde kirken ligge slik at der var en god fjære aa trekke baatene op i. Nu trenges der god havn for motorfartøiene. Og de to ting, fjære og havn, faller ikke alltid sammen. Karlsøy er et godt eksempel. Ved en konfirmasjon nylig blaaste det op under messen, kirken tømtes, folk maatte i fart i baatene og sette av. Hadde de hatt de gamle robaatene, saa hadde de ligget trygt paa land. Dette forhold gjelder ikke saa faa steder.

Siden vi snakker om *motoralderen,* saa kan det nevnes at den ogsaa paa annen vis har om-kalfatret kirkens vilkaar. Før hadde hvert hus sin baat og greidde sig selv. Nu er der en eller et par i hver grend som har motorbaat. Og uten dem — eller „lokalen" — gaar ingen nu løs paa større sjøveier. Men saa blir man avhengig av disse eierne. Ofte er de snilde, og det er en stor moro aa se dem komme med en hel folkelast til kirke. Men de har jo sitt yrke. Og i mange maaneder er de simpelthen vekk, paa Lofoten eller i Finnmark.

Følgen har været at der er ogsaa blitt behov for *flere kirkesteder* enn før. Man har da grepet til aa faa skole-kapeller eller bedehus-kapeller. Kombinasjonen av skole og kirkelokale er ikke ublandet heldig for nogen av partene, men nødhjelpen er god aa ta til. Et kortilbygg til en skole koster i regelen bare 2-3 000 kroner. Men ofte er denne utvei stengt, eller der er behov for et større lokale enn nogen skole byr. Folk er ogsaa — med de økede kommunikasjoner — mindre huga paa aa ta en lang og næsten alltid risikabel sjøvei f. eks. med daapsbarn. Motorene har stort sett øket anledningen til aa komme til kirke *visse tider,* særlig da i det som her oppe kalles „storhelgene“ eller „samlingene“, men det jevne kirkebesøk er blitt vanskeligere. Man har jo ogsaa sydpaa det fenomen at naar der blir bedre veier, krever grendene sine egne gudstjenester. Ikke bare bryet med lang kirkevei virker her nord, men ogsaa den økede verdi som *tiden* har. Og en kirkereise tar ofte dager.

---

[1] De fikk ogsaa bevilgning av Stortinget.

Motoren har i mange slike ting skapt helt nye forhold, og vi vil trenge lange aar før alt det gamle blir revidert og tiljamnet saa forholdene igjen kommer i lage.

Et spesielt utslag — i sammenheng med det som blev sagt om fjære og havn — faar dette med motorfartøiene derved at gamle centralsteder for handel og trafikk blir avleggs og istedet nye gror frem, — hvor der saa mangler kirke.

Her er det da ogsaa at flere *flytningskrav* for de gamle kirker er reist. I alt er der 7 slike krav som er aktuelle for tiden.

Et ord om Nordlandske Kirke- og Skolefond før vi gaar inn paa alle de lokale planer. Dette gamle „misjonsfond“ er paa omtrent halvannen million og dets aarsinntekt paa omkring 85 000. Men herav er saa store beløp bundet i faste utlegg, lønningsbidrag etc. og bidrag til skolekommuner, at der blir et ganske uforsvarlig litet beløp tilbake til aa klare fondets forpliktelser overfor sine mange kirkebygninger og prestegaarder (de siste særlig i Finnmark). Fondet har i den siste halve menneskealder slett ikke forsvarlig vedlikeholdt sine bygninger (i alt omtrent 85 hus, derav 23 kirker), og der er derfor en forferdende reparasjonskonto. Til *nybygg* blir der under disse omstendigheter intet. Nu er der gjort en inngaaende forestilling om dette, og det maa haapes at bidraget til skolevesenet — som faktisk bare er et tilskudd til kommunekassen og ikke kommer oplysningen som saadan til gode — maa bli overført til statens budgett. Derved kan *litt* bli tilovers for reisning av kirker og kapeller, — efterat først det store reparasjonsarbeide er avviklet.

Men folk har smaatt om senn vennet sig til at der intet er aa haape av fondet, og saa tar de ufortrødent fatt selv. Paa et kirkesamlingsmøte hvor jeg var tilstede, kom f. eks. en 70-aaring og gav en klokke han hadde. Der ligger et stille, men mektig ideelt drag i befolkningens kirketrang, og den viser sig her i *reelle ofre,* ikke bare i skjønne ord eller i høimælte krav.

Efter den oversikt jeg paa reiser og ellers hadde faatt, gjettet jeg paa at der i Haalogaland trengtes omkring 70 nye kirkesteder.

Det nøiaktige materiale jeg nu bygger paa, viser at dette var for litet. Det er 89 nye steder som trengs. Dertil 7-8 flytninger og ombygninger.

Der bør skilles mellem de planer som der nu arbeides med, ved innsamling og konkrete planer, og saa de steder hvor der *burde* være en ny kirke, men ennu ikke noget arbeide er i gang. De førstes tall er akkurat 50. Der er virkelig *50 steder hvor de nu arbeider paa aa faa nytt kirkested.* Derav er de 20 kor-tilbygg paa skoler eller bedehus, og de 30 er kirker eller kapeller.

Man kan spørre: men er der da nogen som helst utsikt til at alt dette kan bli virkelighet? Det maa jo ha uendelige utsikter, og er ikke nordlendingene braa og litet utholdende?

Tilfellet med Leirbotn eller Svolvær forteller noget annet. Jeg kan ogsaa — for at man ikke skal tro disse er undtagelser — nevne i fleng nogen steder og det antall aar de har samlet: Gaasvær (Kvaløyas ytterside mot Ishavet): 12 aar, — Øvre Saltdal: 13 aar, — Tjongsfjord (Rødøy): 14 aar, — Elvebakken (Alta): 19 aar, o. s. v.

Det er ikke klokt aa være blaaøiet i slike ting, men det forekommer mig at kjennsgjerningene taler et ganske monumentalt sprog om *kirkevilje,* og denne vilje er saa sandelig ikke svekket i de siste „moderne" aar — tvertimot.

Her er ogsaa *kirkeutstyr* aa nevne. Man treffer rett som det er paa orgel-planer her oppe, som synes næsten forvovne. Som da de nede i Leirfjord ved Ranas munning la i vei og skulde ha et nytt, godt orgel, og holdt paa i en lang aarrekke — og nu staar foran innvielsen av et orgel til 17 000 kroner. Vardø greidde det samme paa kortere tid, Salangen noget lignende. Hertil kommer alt annet til kirken, — like til rundvask og utvendig maling har de private interesserte besørget naar kommunekassen sviktet.

Flere steder er det enkeltmann (det vil ofte si en kvinne!) som arbeider og ordner med disse ting eller med kirkebyggende planer. Men det er ogsaa blitt noksaa almindelig at der er en lokal „kirkeforening", som jevnt og støtt holder paa med aa arbeide for kirken og dens utstyr. Efter opgave fra prestene er der i bispedømmet 48 slike kirkeforeninger, og dertil 17 foreninger som ved siden av andre formaal ogsaa arbeider for dette. (De siste i parentes paa tabellen.)

Og hvor meget er der saa samlet?

For aa ha en beregning, har jeg brukt de siste 10 aar som ramme. Hvad der er forut for dette, er ikke med. Og der er *intet* opført her som skriver sig fra offentlig eller kommunalt hold. Heller ikke er Malmbolagets store bidrag til Narvik kirke tatt med.

Der er da i Haalogaland 1920-30 *innsamlet privat*

til bygg av kirker	kr.	837 000
til kirkeutstyr (orgler, lysekroner, altersaker o.s.v.)	»	293 900
tilsammen til kirker	kr.	1130 900

Hvordan det fordeler sig paa de enkelte sogn og paa fylkene vil sees av det store tablaa.

En oversikt over hvad der er *disponibelt* til de kirkebyggende planer som i øieblikket er under arbeide viser for

Nordland fylke	kr.	319 800
Troms fylke	»	172 500
Finnmark fylke	»	45 750
Disponibelt til nybygning av kirker	**kr.**	**538 050**

Hertil maa da føies hvad der av fondet eller staten eller enkelte kommuner er avsatt eller bevilget. Disse summer er noget usikre, og de betyr ikke stort for helheten, jeg anslaar dem til i alt aa gaa op i en 60-70 000 kroner.

Den rubrikk i skjemaet som skal angi hvad *overslagene* gaar ut paa for de nye bygg, er usikker fordi der stundom ikke foreligger overslag, og fordi de som finnes kan være noksaa skjønsmessige. De *opgivne overslag* lyder paa kr. 1 245 500, men efter min beregning vil det være riktigere aa sette en og en halv million.

For *realiseringen* av disse planer gir de forløpne 10 aar ikke saa godt varsel, for der er paa denne tid bare kommet op 14 nye kirkesteder, derav ikke mindre enn 9 kortilbygg til skoler og bedehus. Men man skal huske at disse 10 aar var depresjonsaar i enhver henseende. Da pengene fløt (omkring 1920), var der depresjon for aanden, da pengene forsvant, blev byggemulighetene smaa; og hele tiden var der usikkerhet og utsettelsesgrunner. Nu derimot vil den vilje som er lutret, ha en bedre modningsmulighet.

Jeg savner sammenligningsmateriale, men det forekommer mig iallfall at det for vaar hele kirke maa ligge et overraskende opmuntringsmoment i en slik seig og sterk og i gjerning bevisst kirkereisende vilje som den der kommer til syne baade i tallene og enn mer i detaljene fra Haalogaland.

Det faar derfor vaage sig at vi ogsaa utvider perspektivet fra de 50 kirkehus som der nu arbeides med, og til ytterligere de 39 som der er behov for, men som ikke ennu har faatt sine første kroner. Kirkens arbeide i Haalogaland skal sandelig ikke sies aa lide av stagnasjonssymptomer.

Som et bilag til denne oversikt og som et poetisk motstykke til de tørre tall, ber jeg om aa faa vedlegge ogsaa *prologen for Svolvær kirke.* I den banker det hjerte som gir drivkraften til alt det som de mange tall antyder i virkelighetens verden idag her oppe.

Eivind Berggrav.

Prosti og prestegjeld	Innsamlet privat de siste 10 aar			Hvilket kirkehus bygget ferdig siste 10 aar	Kirke-
	Til *kirkebygg.* (i parentes: til nu ferdige kirker)	Til orgler og kirkeutstyr	Sum for begge formaal		a. Kirker og kapeller
Sør-Helgeland:					
Bindal	0	950	950		
Vik	0	150	150		
Brønnøy	0	1 400	1 400		Træhus kapell
Velfjord	1 000	0	1 000		
Vega.	0	800	800		
Tjøtta	0	1 600	1 600		
Sum . .	1 000	4 900	5 900		Ett nytt kapell
Indre Helgeland:					
Hemnes	0	11 400	11 400		Elsfjord kirke
Vefsn	0	5 200	5 200	1924: Majavatn bedehuskap.	
Hattfjelldal . .	(2 400)	0	2 400	1930: Varntræsk skolekap.	
Mo i Rana . . .		20 000	20 000		
Sum . .	(2 400)	36 600	39 000	To nye kap.	En ny kirke
Nord-Helgeland:					
Herøy	0	0	0		
Alstahaug. . . .	0	11 500	11 500		
Nesna	0	3 000	3 000		
Lurøy	0	0	0		
Rødøy	4 000	1 500	5 500		Tjongsfj. kap.
Meløy	2 700	0	2 700		Glomfj. kap.
Sum . .	6 700	16 000	22 700		To nye kap.
Søndre Salten:					
Gildeskaal . . .	0	600	600		
Beiarn	3 000	300	3 300		Høiforsslett kp.
Skjerstad	0	8 200	8 200		
Fauske	0	6 000			
Saltdal	20 000	3 400	23 400		a. Øvre Saltd. kp.
»					b. Junkerdal kp.
Sum . .	23 000	18 500	35 500		3 nye kap.
Bodø prosti:					
Bodø	0	16 000	16 000		
Bodin	0	2 500	2 500		
Kjerringøy . . .	0	0	0		
Folda	0	2 000	2 000		
Sum . .	0	20 500	20 500		

byggende planer, som der nu arbeides med				Der er dessuten *behov* for nye gudstjenstlige lokaler	Hvor mange foreninger arbeider for utsmykning av kirker
b. Skole- og bedehuskapeller	c. Flytninger og større restaureringer	Til vedk. arbeide disponeres nu	Men samlet overslag utgjør		
				Bindalseid kap.	0
				Grensen kap.	(1)
		?	?		1
Øverbygd kap.		1 000	5 000		0
				Hysvær	0
				Kvalnes	
Ett nytt kap.		1 000	5 000	Fire nye steder	1 + (1)
		18 000	30 000	Bleikvass-li	(1)
		(kommunen)			1 + (1)
					0
			30 000	Ett nytt sted	1 + (2)
	Nordvik k. fl.	0	?		0
				Hellesvik kap.	(1)
					0
				Aas	0
		4 000	15 000		0
		2 700	30 000	Halsaa	0
	En flytning	6 700	45 000	Tre nye steder	(1)
				Fleinvær	0
		3 000			(1)
					(2)
					3
		18 000	34 000		
		1 500	8 000		3
		22 500	42 000	Ett nytt sted	6 + (3)
Nordstraum bedehuskap.					0
		0	2 500		
					0
					0
Ett nytt kap.			2 500		0

Prosti og prestegjeld	Innsamlet privat de siste 10 aar			Hvilket kirkehus bygget ferdig siste 10 aar	Kirke-
	Til *kirkebygg.* (i parentes: til nu ferdige kirker)	Til orgler og kirkeutstyr	Sum for begge formaal		a. Kirker og kapeller
Nordre Salten:					
Steigen	(37 000) (+ st. 3 000)	2 000	39 000	1926: Bogen kap.	
Tysfjord	0	11 500	11 500		
Ofoten	(52 000) + st. 5 000 + kom. 15 000	5 000	57 000	1923: Ballangen kap.	Bogen kap. Kjeldebotn kp.
Narvik	(150 000) + kom. og bolaget 570 000[1]	2 000	152 000	1925: Narvik kirke	
Lødingen	0	1 500	1 500		
Hamarøy	0	7 000			
Sum	(239 000)	29 000	261 000	Tre nye kirker	To nye kap.
Lofoten prosti:					
Vaagan	120 000	6 000	126 000		
»					Svolvær
Gimsøy	4 500	1 500	6 000		Strandlandet
Buksnes	0	ca. 1 000	1 000		Stamsund
Borge	0	0	0		
Flakstad	0	1 400	1 400		
Værøy	0	0	0		Sørland kap.
Sum	124 500	9 900	134 400		Fire nye
Vesteraalen prosti:					
Hadsel	100 000	6 000	106 000		Melbo
Bø	0	6 500	6 500		
Øksnes	(18 000) + st. 4 000	4 200	22 200	Alsvaag kap.	Vestbygd kap.
Sortland	38 000	0	38 000		Sigerfjord kap.
»					Jennestad kap.
Dverberg	0	11 000	11 000		
Sum	138 000 (+ 18 000)	27 700	183 700	Ett nytt kap.	Fire nye
Trondenes prosti:					
Kvæfjord	400	5 600	6 000		
Trondenes	139 000 (÷ tap 50 000)	7 000	146 000		Harstad
Salangen	0	4 600	4 600		
Ibestad	0	2 500	2 500	1926: Gratangsbotn sk.kap.	
Bjarkøy	0	500	500	1924: Skrolsvik bedeh.kap.	
Sum	139 400	20 200	159 600	To nye kap.	En ny kirke

[1] Bolagets gave til Narvik er ikke regnet som privat innsamling.

byggende planer, som der nu arbeides med				Der er dessuten *behov* for nye gudstjenstlige lokaler	Hvor mange foreninger arbeider for utsmykning av kirker
b. Skole- og bedehuskapeller	c. Flytninger og større restaureringer	Til vedk. arbeide disponeres nu	Mens samlet overslag utgjør		
					0
				Hellamo kap.	0
		5 000	?		5
		550	?		
Straumnes sk.k.					
					1
				Sørbygd b.kap.	
		5 550		To nye steder	6
		73 500	180 000	Digermulen	1
Sildpollen		5 000	10 000		
		4 500	10 000		2 + (2)
		ca. 40 000	?		
		(fisketiende)			
				Knutsta	
					1
			?		
Ett nytt kap.		123 000	200 000	To nye steder	4 + (2)
		100 000	220 000		
Strømme bedeh.k.		0	3 000		1
		600	30 000		(3)
		33 000	33 000		(1)
		4 500	?		
				Nordmjele	(1)
Ett nytt kap.		138 100	286 000	Ett nytt sted	1 + (5)
Gofjord sk.kap.		400	3 000	Gulnesfjord	1
	Trondenes	5 000	30 000 (?)		1
		90 000	180 000		
Sørvik b.kap.		5 000	10 000		
				Salangsverket	
				Gratangen	1
				Astafjord	
					1
To nye kap.	En restaurering	100 400	223 000	Fire nye steder	4

Prosti og prestegjeld	Innsamlet privat de siste 10 aar			Hvilket kirkehus bygget ferdig siste 10 aar	Kirke-
	Til *kirkebygg.* (i parentes: til nu ferdige kirker)	Til orgler og kirkeutstyr	Sum for begge formaal		a. Kirker og kapeller
Senja prosti:					
Berg	(4 000)	2 300	6 300	Flakstad kap.	
Tranøy	(3 400)	1 700	66 100	Vikstrand sk.k.	
»	61 000 (÷ tap 20 000)				
Maalselv	5 500	2 200	7 700		Rundhaug kap.
Lenvik	0	8 500	8 500		
Sum	66 500 (+ 7 400)	14 700	88 600	To nye kap.	Ett nytt kap.
Troms prosti:					
Tromsø by	0	1 000	1 000		
Tromsøysund	14 000	7 800	21 800		Gaasvær kap.
Balsfjord	0	13 200	13 200		
Karlsøy	0	150	150		
Lyngen	0	300	300		Kaafjord kap.
»					
Skjervøy	10 000	3 500	13 500		Rotsund kap.
»					
»					
»					
Sum	24 000	25 950	49 950		Tre nye kap.
Alta prosti:					
Loppa	0	7 000	7 000		
Talvik	11 000 (÷ tap 4 500)	6 400	17 400		Leirbotn kap.
Alta	3 000 (÷ tap 1 500)	3 500	6 500		Elvebakken kap.
Kautokeino	0	0	0		Masi kap.
Sum	14 000	16 900	30 900		Tre nye kap.

yggende planer, som der nu arbeides med				Der er dessuten *behov* for nye gudstjenstlige lokaler	Hvor mange foreninger arbeider for utsmykning av kirker
b. Skole- og bedehuskapeller	c. Flytninger og større restaureringer	Til vedk. arbeide disponeres nu	Mens samlet overslag utgjør		
	Berg k. fl.	0	30 000		
					(2)
	Sørreisa fl.	40 000	ca. 60 000		
Dyrøy innland		4 000	10 000		
		5 500	12 000	Bardu bedeh.k.	4
				Finsnes	2
Ett nytt kap.	To kap. fl.	49 500	112 000	To nye steder	6 + (2)
				Kapell i nordbyen	1
		12 800	20 000	Ramfjord	1
Mjelde bedeh.k.		200	5 000		
				Sagelvvatn	2 + (1)
				Indre Malangen	
					0
Skibotn		0	?		0
	Hatteng k. utv.				
	Sørfjord k. utv.				
		8 500	30 000	Grunnfjord	2
Oksfjord sk.k.		200	1 200	Y. Kvenangen	
Sekkenes sk.k.		1 300	1 500		
Lauksund sk.k.		0	?	Kor til Sappen	
	Skorpa fl.	0	50 000	skole	
Fem nye kap.	To k. rest. Ett k. fl.	23 000	107 700	Syv nye steder	5 + (1)
				Bergsfj. sk.k.	
				Dønnesfj. sk.k.	2
				Breivik bedeh.k.	
		15 300	ca. 30 000		1
		3 000	30 000		1
		Bygges av Nordlands Kirke- og Skolefond Ferdig mars 1931			
		18 300	ca. 60 000	Tre nye steder	4

Prosti og prestegjeld	Innsamlet privat de siste 10 aar			Hvilket kirkehus bygget ferdig siste 10 aar	Kirke-
	Til *kirkebygg.* (i parentes: til nu ferdige kirker)	Til orgler og kirkeutstyr	Sum for begge formaal		a. Kirker og kapeller
Hammerfest pr.:					
Hammerfest . . .	0	1 300	1 300		
Maasøy	400	0	400		
Kjelvik	0	3 000	3 000		
Kistrand	2 500	3 200	5 700		
Karasjok . . .	0	250	250		Valjokholm
Lebesby . . .	13 000	5 600	18 600	1926:	Særholt
	(÷ tap 1 500)			Veines sk.kap.	Kjøllefjord
Sum . .	15 900	13 350	29 250	Ett nytt kap.	Tre nye kap.
Varanger prosti:					
Tana.	17 000	4 000	21 000	1928:	
				Kongsfj. b.h.k.	
»				1928:	
				Sjaanes sk.k.	
Vardø	0	21 500	21 500	1923:	
»				Baasfjord sk.k.	Kiberg kap.
Nesseby . . .	0	200	200		
Vadsø	0	ca. 2 000	2 000		
Sør-Varanger .	0	12 000	12 000		Svanvik kap.
Sum . .	17 000	ca. 39 700	56 700	Tre nye kap.	To nye kap.

Oversikt for hele Haaloga-

Nordland fylke .	552 800	163 100	715 900	6	17
Troms » .	237 300	60 850	298 150	4	5
Finnmark » .	46 900	69 950	116 850	4	8
Bispedømmet ialt.	837 000	293 900	1 130 900	14 k. er reist	30 kirker i plan

yggende planer, som der nu arbeides med				Der er dessuten *behov* for nye gudstjenstlige lokaler	Hvor mange foreninger arbeider for utsmykning av kirker
b. Skole- og bedehuskapeller	c. Flytninger og større restaureringer	Til vedk. arbeide disponeres nu	Mens samlet overslag utgjør		
	Kvalsund k.	off. 7 000	20 000	Y. Sørøya sk.k.	1
Gjesvær bedeh.k.		400	1 000		
Rolvsøy sk.k.		200	?	Havøysund	1
				Skarsvaag	1
				Kjelvik gl. sted	
Olderfj. bedeh.k.		5 800	9 000	Y. Billefjord	2
	(Bæivasgiedde kap. flyttes?)	Bygges helt av Opl.v. Fond, oversl. 20 000			0
		2 500	?		
		9 000	?		
Tre nye kap.	To kap. fl.	17 900	30 000	Fem nye steder	5
Mehavn b.h.k.		4 000	ca. 10 000		2
Havningberg bhk.		0	3 500		1
		2 400	12 000		
Makkur b.h.k.		1 000	2 500		
	Helt nybygg av Polmak k.	0	45 000	Karlebotn sk.k.	1
Jakobselv b.h.k.		2 000	?		
Ekkerø sk.k.		150	?	Skaelv	
		Bygges helt av Opl.v. Fond, oversl. 30 000		Jarfjord	
				Bjørnevatn	1
Fem nye kap.		9 550	103 000	Fire nye steder	5

land bispedømme pr. 1930:

4	1	319 800	610 500	14	
8	5	172 500	442 000	13	
8	2	45 750	193 000	12	
20 kortilbygg	8 flytn.	538 050	1245500 (?)	39 trenges	48 (+ 17)

PROLOG TIL DEN VORDENDE SVOLVÆR KIRKE.

Forfattet av og fremsagt ved festen 22. februar 1929 av
telegrafbestyrer *O. Strøm.*

Hvor paa jorden enn et folk har levet,
har ved høitid tonet sang og psalter,
og fra Arilds tid har sjelen krevet
at sten blev baaret til et Herrens alter.

Her ligger byen uten spir og kirke.
Den ligger klemt innunder tause, steile fjelle.
Her ringer ingen klokke som kan melde
om helg og høitid efter ukens virke.

Og folket gaar her — baade gamle, unge
og lever døgnet hen og helgen med,
men her er ingen klokke som kan runge
et skille mellem ørk og helgens fred.

Nei, aldri har her lydt for barnets øre
en kirkeklokke eller orgelbrus,
og ingen kallen som kan folket føre
til hellig andakt i vaar Herres hus.

Og aldri har her fordum kunnet skinne
i sind og sjel en liten høitidsstrime
av toner og av brus som skulde minne
oss om at helg og høitid ogsaa har sin time.

Men — her skal skilles mellem helg og virke,
og her skal staa et spir som synlig skille.
Ja, engang skal den staa her — Svolvær kirke;
for alle har vi evnen til aa ville.

Og sten til Herrens alter vil vi bære
saasant som Herren gav oss tvende hender
— til vi en høitidsmorgen ham til ære
to ranke alterlys i andakt tender.

Da! Kimer, I klokker! Ja, kimer for gamle og unge.
Ring Eders helgefred ned over byen og alle.
Da skal ei fjellene stande der tause og tunge.
Da vil de runge med Eder og kime og kalle:

Kom, kom! — Kom, kom!
Herren for Eder har tendt sine kjerter.
Kom, kom! — Kom, kom!
Lengtende sjele, brennende hjerter
Kom, kom!
Helligdagsfred
over Jer ned!
Kom!

Og se — en høitidsmorgen folket skrider
for første gang inn i det Herrens hus
som det har bygget ham — tross tunge tider.
Og hør — nu lyder det til orglets brus:

Takk, O Gud for alt du gav
av din rikdom og din naade.
I vaar dont paa land og hav
fri oss du fra alskens vaade.
Signe du vaar kirke ny,
signe folket og vaar by.
La det nye spir oss minne
om hvor freden er aa finne.
La saa du i Jesu Navn
disse kirkeklokker bringe
fred til bod for bittert savn.
La dem runge, la dem ringe,
med sin malm og tunge lød
tende sjelens stille glød.
Engang naar vaar tid er omme
melde om vaart siste komme:

Kom, kom! — Kom, kom!
Menneskets sønn har beredt Eder sted
Kom, kom! — Kom, kom!
inn til den evige høitid og fred
Kom, kom!
Herren har hentet dig.
Herren har ventet dig.
Kom!

BERETNINGER OM DEN NORSKE KIRKE I 1930.

AVGITT TIL DET KGL. KIRKE- OG UNDERVISNINGSDEPARTEMENT AV DEN NORSKE KIRKES BISKOPER.

I. OSLO BISPEDØMME 1930.

I aaret 1930 er ingen ny kirke blitt innviet i dette bispedømme.

Fredag 23. mai nedla jeg grunnstenen til *Ljan* kapellkirke i Nordstrand. To nye gravkapeller er bygget i aarets løp, det ene Heli, anneks til *Spydeberg*, det annet i *Botne*. Det første blev av mig innviet 3. februar, det annet 7. februar.

Den 12. mars feiret *Saaner* kirke sitt 50-aars-jubileum med en festgudstjeneste, hvor biskopen forrettet. — *Varteig* kirke feiret sitt 70-aars-jubileum 24. juni, likeledes med en festgudstjeneste ved biskopen.

Efter en gjennemgripende restaurering av *Hedrum* kirke, hvorved saavel dens ytre som dens indre førtes tilbake til dens oprinnelige skikkelse, holdtes festgudstjeneste den 10. juni ved biskopen. — *Langset* kirke, Eidsvoll, er helt oppusset og delvis restaurert, og begivenheten feiredes med festgudstjeneste ved biskopen 7. mai.

Alle disse kirkefester omfattedes med levende interesse av menighetene.

Oslo Indremisjon feirede sitt 75-aars-jubileum 26. januar. Ved gudstjenesten i Vaar Frelsers kirke forrettet biskopen, likesom jeg ogsaa tok del i festen i Calmeyergatens misjonshus om kvelden.

Den norske menighet i Berlin kunde i aar feire sitt 25-aars-jubileum. Menigheten har i de senere aar været betjent av sjømannspresten i Hamburg, da man ikke har hatt midler til aa la den betjene av en egen prest, hvad der dessuten har været mindre paakrevet av den grunn, at menigheten har gaatt betydelig tilbake i folketall. Minister Scheel ledet som formann i menighetsraadet festligheten. Festgudstjenesten holdtes i den danske kirke, som velvillig var stillet til disposisjon, og forrettedes av Oslo biskop. Den norske koloni møtte tallrik frem, og kirkekoret dannedes for anledningen av en flokk sangere og sangerinner, som opholder sig i Berlin for sin musikks skyld.

Ordinasjoner. 4 ordinasjoner har funnet sted i 1930, hvorav den siste er utført av domprost Maroni under biskopens sykdomsforfall. Onsdag 29. januar i Vaar Frelsers kirke i Oslo: cand. theol. Odd Godal for aa assistere sognepresten i Frogner menighet i Oslo; cand. theol. Eigil Fladmark for aa assistere sognepresten i Matthæus menighet i Oslo;

and. theol. Ludvig Larsen for aa virke i Oslo Indremisjon; cand. theol. Ludvig Klaastad for aa betjene ledige embeder i Bjørgvin bispedømme. Hr. Ludvig Larsen prekte. — Fredag 11. april i Tune kirke, Vestre Borgesyssel prosti: cand. theol. Ivar Kinn, utnevnt til res. kapellan i Tune; and. theol. Nils Ansgar Fernando Ungersnæss, for aa bistaa sognepresten Vestre Toten, Hamar bispedømme. Hr. Ivar Kinn prekte. — Fredag [illegible]. juli i Vaar Frelsers kirke i Oslo: cand. theol. Gudmund Olaf Haraldside for aa bistaa presten i Tøien kirke; cand. theol. Gudmund Magnus Gran for aa bistaa sognepresten i Høland; cand. theol. Mikael Gladhaug for aa bistaa sognepresten i Sør-Aurdal, Hamar bispedømme; cand. theol. Olaf Aarvold for aa virke i Sjømannsmisjonen; cand. theol. Nils Andberg for aa bistaa sognepresten i Lom, Hamar bispedømme; cand. theol. Johannes Ødne for aa bestyre ledige embeder i Oslo bispedømme. Hr. Mikael Gladhaug prekte. — Søndag 21. desember i Vaar Frelsers kirke ved domprost Maroni: cand. theol. Dagfinn Zwilgmeyer for aa betjene ledige embeder i Agder bispedømme; cand. theol. Gunnar Erling Trana for aa være hjelpeprest hos sognepresten i Tune; cand. theol. Olaf Ragnar Værnes for aa bestyre ledige embeder i Bjørgvin bispedømme; cand. theol. Carl Marinius Christensen for aa være hjelpeprest hos sognepresten i Gamlebyen, Oslo; cand. theol. Eigil Lehmann, beskikket som hjelpeprest i Modum; cand. theol. Simon Otto Fougner for aa være prest ved Omstreifermisjonen; cand. theol. John Rolf Rasmussen for aa være prest ved Omstreifermisjonen; cand. theol. Thorvald Storesund for aa være hjelpeprest hos sognepresten i Sør-Aurdal, Hamar bispedømme; cand. theol. Jakob Elias Steinarson for aa være hjelpeprest hos presten i Pipervikens smaakirkemenighet i Oslo; cand. theol. Jostein Haslebrekke for aa være prest i Noregs Ungdomslag; cand. theol. Johan Sverre Brekke for aa være hjelpeprest i Tøien smaakirkemenighet.

Presteskapet. I aarets løp er 3 prester avgaatt ved døden: sogneprest til Fet og prost i Nedre Romerike prosti Sigvard Bernhard Refsum, f. 1861; sogneprest i Vestre Aker Wilhelm Christian Magelssen, f. 1867; og sogneprest til Matthæus menighet i Oslo Anton Schøning Johnson, f. 1879.

4 prester er meddelt avskjed i naade paa grunn av sin alder: sogneprest i Kraakerøy, prost i Nedre Borgesyssel prosti J. Schiørn; sogneprest i Borge H. R. Bydal; sogneprest i Kongsberg J. M. Nistad; og sogneprest i Ullensaker, prost i Øvre Romerike prosti H. E. Vadstrand.

Følgende forflyttelser har funnet sted innen bispedømmet: res. kapellan i Petrus menighet August Herman Francke Hauer, utnevnt til sogneprest i Torshov menighet; kst. tredjeprest i Sagene Gunnar Ollmar, utnevnt til res. kapellan i Torshov menighet (hr. Ollmar fikk ikke biskopens kollats og blev av Kirkedepartementet bemyndiget til aa innsette sig selv i embedet, da domprosten ikke fant aa kunne gjøre det); kst. res. kapellan i Jakobs menighet Nikolai Bøhmer, utnevnt til prest ved Krohgstøttens sykehus; sogneprest i Hof dr. Ludvig Selmer, utnevnt til res. kapellan i Petrus menighet; sogneprest i Idd Michal Mikkelsen Johne, utnevnt til res. kapellan i Jakobs menighet; hjelpeprest i Skedsmo Fredrik Haugen, utnevnt til sogneprest i Kraakerøy; sogneprest i Strøm, prost i Nord-

Jarlsberg prosti, Harald Edvard Erichsen, utnevnt til sogneprest i Horten; kst. sogneprest i Petrus Ivar Welle, utnevnt til sogneprest i samme menighet.

Fra andre bispedømmer har følgende faatt ansettelse i Oslo bispedømme: sogneprest i Aasnes, Hamar bispedømme, Aron Bernhard Asserson, utnevnt til sogneprest i Hurum (paa grunn av sykdom og død kom han ikke til aa overta embedet); sogneprest i Gjerstad, Agder bispedømme, Henrik Lehmann, utnevnt til sogneprest i Raade; sogneprest i Brevik, Agder bispedømme, Christian Joachim Ingier, utnevnt til sogneprest i Ullensaker; sogneprest i Tromsøysund, prost i Troms prosti Mads le Maire, utnevnt til sogneprest i Nøtterøy; sogneprest i Vadsø, prost i Varanger prosti J. A. Beronka, utnevnt til sogneprest i Hurum.

Nyansettelser: sjømannsprest Valentin Arnulf Hansen-Bauer, utnevnt til sogneprest i Hvaler; ordinert prest Sverre Holtskog, utnevnt til kallskapellan i Stokke; cand. theol. Ivar Kinn, utnevnt til res. kapellan i Tune.

Hjelpeprester: ordinert prest Egil Lehmann, beskikket som hjelpeprest i Modum; ordinert prest G. M. Gran, i Høland; ordinert prest G. E. Trana, i Tune; ordinert prest L. Tangvik, i Grønlands menighet, Oslo; ordinert prest C. M. Christensen, i Gamlebyens menighet, Oslo; ordinert prest J. E. Steinarson, i Pipervikens menighet, Oslo; ordinert prest J. S. Brekke, i Tøien menighet, Oslo; ordinert prest O. Godal, i Frogner menighet, Oslo.

Følgende prester er fraflyttet bispedømmet: domprost J. Maroni, utnevnt til biskop i Agder bispedømme; res. kapellan C. J. Falkenberg, utnevnt til kallskapellan i Kristianssand, Agder bispedømme; hjelpeprest B. A. Rudjord, utnevnt til sogneprest i Evanger, Bjørgvin bispedømme.

Bevegelsen innen presteskapet stiller sig altsaa saaledes: 3 er avgaatt ved døden, 4 har faatt avskjed, 8 er forflyttet innen bispedømmet, 4 er tilflyttet fra andre bispedømmer og 3 er fraflyttet bispedømmet.

Salmebokskifte. Den reviderte salmebok er i det forløpne aar innført i Horten, Nes (Hallingdal) og Aremark. Landstads gamle er bibeholdt i Hedrum og Sandeherad. Efter de hertil innkomne innberetninger er ved aarsskiftet Landstads gamle salmebok bibeholdt i 58 sogn og den reviderte innført i 142 sogn.

Statistikk. Til sammenligning anføres opgavene for 1929 og 1930.

	1929.	1930.
Døpte	12 100	12 511
Konfirmerte	16 001	15 482
Underviste, men ikke konfirmerte	128	115
Kirkelig viede ekteskaper	5 967	6 158
Borgerlig stiftede ekteskaper	889	898
Nadverdgjester	81 730	87 042
Jordfestede	9 477	8 731
Innmeldte i Statskirken	268	269
Utmeldte av Statskirken	780	942

Det fremgaar av ovenstaaende, at mens antallet av døpte er øket med 411, er konfirmantenes antall sunket med 519. Der er nedgang paa 13 av underviste som ikke har latt sig konfirmere. Kirkelig ekteskapsstiftelse er øket med 191, borgerlig stiftelse med kun 9. Nadverdgjestenes antall viser fremdeles en ikke ubetydelig stigning, tallet er i aar øket med 5 312. I følgende 11 prostier stiller økningen sig saaledes: Oslo domprosti 273, Vestre Borgesyssel 298, Øvre Borgesyssel 308, Nedre Romerike 581, Asker 1 151, Drammen 174, Ringerike 54, Hallingdal 406, Nord-Jarlsberg 265, Sør-Jarlsberg 717, Larvik 1 094. Følgende 4 prostier viser nedgang: Nedre Borgesyssel 365, Mellem Borgesyssel 5, Øvre Romerike 40, Kongsberg 90, tilsammen 500.

Mens innmeldelsene i kirken har holdt sig paa samme standpunkt, har utmeldelsene steget med 162. De fleste utmeldelser har funnet sted i Oslo domprosti med 286 og i Asker prosti med 114.

De ordinære gudstjenesters antall har utgjort 11 380, 119 færre enn i 1929. Messefallenes antall er steget fra 256 til 318. Naar messefall inntreffer, arrangeres gjerne møter ved legmenn. Foruten de ordinære gudstjenester har prestene holdt 20 732 opbyggelsesmøter, ca. 1 800 flere enn forrige aar. Dessuten har de tatt del i 1 840 møter i skolestyre, fattigstyre o. l., avlagt 4 402 besøk i gamlehjem og mer enn 45 000 besøk hos syke.

Nadverd ved legmenn har som tidligere funnet sted kun i 4 sogn, og antallet av nadverdgjester har utgjort 216, noget mindre enn forrige aar.

Ved de ordinære gudstjenester har legmenn forrettet prekentjenesten 335 ganger mot 253 forrige aar.

Opgavene over innkomne ofre og kollekter i kirkene viser — tross de trykkende tider — en gledelig opgang. Der innkom saaledes i 1930 kr. 288 360 mot kr. 264 467 forrige aar, en stigning paa kr. 23 893.

For de forskjellige prostiers vedkommende stiller innkomstene sig saaledes: Oslo domprosti kr. 114 214 (102 937 i 1929), Nedre Borgesyssel kr. 24 987 (24 513), Mellem Borgesyssel kr. 7 021 (6 678), Vestre Borgesyssel kr. 17 695 (16 223), Øvre Borgesyssel kr. 9 579 (7 995), Nedre Romerike kr. 12 501 (6 490), Øvre Romerike kr. 7 204 (5 846), Asker kr. 25 748 (29 073), Drammen kr. 14 956 (13 014), Kongsberg kr. 4 132 (3 959), Ringerike kr. 4 379 (3 744), Hallingdal kr. 3 478 (4 539), Nord-Jarlsberg kr. 9 426 (10 220), Sør-Jarlsberg kr. 17 714 (13 260), Larvik kr. 15 326 (15 942).

Prestenes aarsmeldinger. Det fremgaar av disse, at menighetsarbeidet har været drevet paa samme maate som forrige aar med tallrike foreninger, mannsforeninger, kvinneforeninger og barneforeninger, for de forskjellige kirkelige og humane virksomheter. Der har været nedlagt et jevnt og godt arbeide, og forholdet mellem prester og menigheter har været godt og broderlig. Nogen større aandelig vekkelse meldes der intet om, men der er mange vidnesbyrd om at menighetens Herre stadfester ordet ved efterfølgende tegn.

Kirkefesten 29. juli feiredes overalt i bispedømmet. Fra en flerhet av menighetene møtte utsendinger til festlighetene i Nidaros. I sognemenighetene holdtes festgudstjenester, som oftest efter de av Kirkedepartementet anordnede liturgier for høimesse og vesper. I 10 av kirkene var anbragt radio med høittaler. I Oslo holdtes fellesfest i Vaar Frelsers kirke kl. 11 med fremførelse av Theodor Casparis kantate med musikk av Iver Holter. I de øvrige Oslokirker holdtes festgudstjenester enten den 29. om aftenen eller søndag 3. august. I Ringerike prosti holdtes felles fest for prostiets menigheter søndag 27. juli paa Hønefoss, og Østfold menigheter hadde felles fest i Sarpsborg søndag 3. august, paa begge steder under stor tilslutning. Jeg hadde lovet aa medvirke paa begge disse steder, men blev ved min sykdom forhindret. Av samme grunn fikk jeg ikke anledning til aa ta del i festlighetene i Nidaros. Overalt har menighetene lagt sin interesse for dagen ved ekstraforanstaltninger med dannelse av større kor, utsmykning av kirken o. s. v.

Forstaaelsen av søndagsskolearbeidets nødvendighet synes aa være tiltagende, derimot arbeider de kristelige ungdomsforeninger ofte under vanskelige kaar. Ungdommen samler sig heller i de „frilynde ungdomslag» med disses friere program, hvor dog ikke sjelden dansen spiller en overveiende rolle.

Kirkesøkningen er ved de store høitider, særlige gudstjenester og ikke minst ved konfirmasjonshandlingene, alltid meget god, kirkene er gjerne ved disse anledninger overfylte. Ved de ordinære gudstjenester er søkningen mere ujevn. Mange forhold spiller inn, kirkenes uheldige beliggenhet, de lange kirkeveier, været o. s. v. Men overalt finnes en kjerne av kirkesøkende menighetslemmer, som sjelden forsømmer nogen gudstjeneste. En eiendommelighet som er felles for de fleste menigheter er, at søkningen til de opbyggelige møter presten holder rundt om i menigheten, enten i bedehus, skolehus eller privat hjem, som regel er meget god.

Med fordel har derfor menigheten søkt og faatt tillatelse til at enkelte søndagsgudstjenester er henlagt til utkanten av menigheten, hvor da gjerne mange har samlet sig. Foruten ved prestens virksomhet, skjer der ikke liten forkyndelse av Guds ord ved de i bygden virkende misjonsforeninger og tilreisende predikanter.

Daap og konfirmasjon benyttes regelmessig av kirkens medlemmer ogsaa innenfor de kretser som synes aa være ferdige med kirken.

Den geistlige betjening paa *de militære øvelsesplasser.* Paa Gardermoen hvor øvelsene holdes fra 4. mai til 30. august, hadde jeg i aar anledning til aa anbringe stiftskapellan Frøisland Kinn som feltprest med fast bolig paa plassen. Derved blev betjeningen mer effektiv, en endring som plasskommandanten uttalte sin glede og takknemlighet for. De øvrige plasser blev betjent som vanlig av de nærmest boende prester, saaledes: Heistadmoen 22. mai til 8. juli av res. kapellan V. Fliflet, Sandsvær; Helgelandsmoen 11. juni til 28. juli av sogneprest K. Lunde, Hole; Hvalsmoen 28. juni til 28. august av sogneprest Høivik, Hønefoss; og Oscarsborg 9. mai til 25. juli av sogneprest Schübeler, Drøbak.

Den geistlige betjening av *fengslene* har funnet sted som tidligere uten at noget særlig er aa bemerke. Det samme gjelder tilsynet av *sykehuser* og *asyler.*

Visitaser. Av de for aaret 1930 planlagte 21 visitaser fikk jeg kun anledning til aa holde de 10, da jeg ved slutningen av sommerferien ammedes av en lettere hjerneblødning, som gjorde mig arbeidsudyktig de følgende maaneder.

Visitasene fordeler sig saaledes paa de forskjellige prostier: Oslo omprosti: Ullevaal sykehus. Nedre Borgesyssel prosti: Vestre Fredrik-tad og Kraakerøy. Vestre Borgesyssel prosti: Sarpsborg og Varteig. Øvre Borgesyssel prosti: Aas. Øvre Romerike prosti: Ullensaker og Nes. Nord-Jarlsberg prosti: Strømm. Larvik prosti: Stavern.

Visitasene er avholdt efter reglementet. Prostene har tatt del i visiasene uten utgift for det offentlige. Gudstjenester er forrettet i alle kirker og kapeller, fordelt mellem biskop, prost og menighetsprestene. Hvor biskopen ikke forrettet gudstjenesten, talte han til menigheten fra kordøren, likesom han i alle prestegjeld hadde samtale med aarets konfirmanter der møtte frem paa kirkegulvet. Tilslutningen til gudstjenestene var alltid meget god. Barnegudstjenestene har været omfattet med samme velvilje som tidligere fra skolens side, og til det efter barnegudstjenesten berammede møte med lærerpersonalet har dette alltid møtt frem. I alle prestegjeld var de forskjellige kirkebøker holdt à jour og omhyggelig førte.

For de enkelte visitasers vedkommende henviser jeg til vedlagte visitasberetninger. Her skal jeg kun i korthet anføre:

Ullevaal sykehus. Foruten hovedpresten og de to hjelpeprester, var raadmann Jacobsen og formann i sykehusutvalget fru Kyrre Grepp tilstede. Der forhandledes om oprettelse av et nytt sykehusprestembede knyttet til Krohgstøttens kapell. Saken er i aarets løp blitt ordnet og N. Bøhmer ansatt som prest. Videre forhandledes der om ansettelse av to hjelpeprester i hel post ved Ullevaal og bygning av kapell paa sykehuset. Begge saker støttedes av kommunens representanter.

Vestre Fredrikstad. Eget menighetshus, der vil staa ferdig til høsten, og eget menighetsblad. Kirkesøkningen og nadverdsøkningen har vist avtagende tendens. «Der er i menigheten betydelig sans for kristelig virksomhet og en merkbar respekt for kristendommen, vantro og gudsfornektelse har ikke lett for aa komme til orde,» heter det i innberetningen.

Kraakerøy. Kirkesøkningen har øket i den siste tid og søkningen til Herrens nadverd er gledelig stor. I det hele meget gode menighetsforhold.

Sarpsborg. Kirken er oppusset og gravkapellet utvidet, begge nu i fortrinlig stand. God kirkesøkning, og søkningen til Herrens nadverd ganske betydelig øket. Menighetsforholdene i det hele gode med megen virksomhet og offervilje. Eget menighetsblad, der utdeles gratis.

Varteig. Kirken er i god stand, glassmaleri anskaffet i skib, kor og sakristi. Kirkesøkningen noget ujevn, best om sommeren. Nadverdsøkningen viser stigning. Privat nadverd forekommer ikke. Dissenternes innflydelse i avgjort tilbakegang. Befolkningen stort sett kirkelig innstillet.

Aas. Alle kirker i god stand. Aas kirke nyoppusset. I Nordby kirke er innlagt elektrisk lys og nytt tidsmessig orgel anskaffet. Kirkesøkningen er gjennemgaaende god, om enn noget ujevn. I Nordby sogn har den i de siste par aar gaatt tilbake. Nordbys to søndagsskoler nedlagt av mangel paa lærerkrefter.

Nes. Betjenes nu av 3 prester, idet midlertidig hjelpeprest er ansatt. Nes kirke og kirkegaard i utmerket stand, ogsaa de øvrige kirker og kirkegaarder er vel vedlikeholdt. Kirkesøkning og nadverdsøkning har øket siden siste visitas. Mindre lokale vekkelser har funnet sted. To ganger aarlig samles de ledende arbeidere i indre og ytre misjon paa prestegaarden under ledelse av sognepresten. En søndagsskoleforening arbeider paa aa faa stiftet søndagsskole i hver skolekrets.

Ullensaker. Kirker og kirkegaarder vel vedlikeholdt. Paa Hovin kirkegaard var opført gravkapell siden siste visitas. Kirkesøkningen gjennemgaaende god, dog noget ujevn. Nadverdsøkningen viser stigning, særlig siden der i 1929 blev ansatt tredjeprest. Paa et par steder tegn til vekkelse. I det hele jevne og gode menighetsforhold.

Strømm. Begge kirker vel vedlikeholdt. Eieren av Berger fabrikker, hr. Jebsen, som i sin tid skjenket menigheten Berger kapell som gave, bestrider alle utgifter til kirkens vedlikehold og drift. Biskopen bragte ham derfor en varm takk. Kirkens arbeide omfattes med almindelig aktelse. Kirkesøkningen, som gjennemgaaende er god, har dog de siste par aar vist nogen tilbakegang, muligens begrunnet i en paagaaende dissenter-propaganda. Nadverdsøkningen holder sig jevn.

Stavern. Kirke, kirkegaard og gravkapell i meget god stand. Kirkesøkningen nogenlunde bra, nadverdsøkningen jevnt god. Forholdene i det store og hele som ved forrige visitas.

Om virksomheten forøvrig skal jeg tillate mig aa meddele: Den 29. juni hadde jeg den ære og glede ved daap aa opta Kronprinsparets lille datter, prinsesse Ragnhild Alexandra, i vaar kirke. Som formann i Norsk Søndagsskoleforbund har jeg tatt del i et par søndagsskolemøter og møtte som forbundets representant paa Geilomøtet. Det 4. nordiske bispemøte holdtes i Sigtuna nær Upsala. Under møtet prekte jeg ved en gudstjeneste i Oscarskyrkan i Stockholm. Den 11. februar deltok jeg i et meget beveget, sterkt besøkt møte i Calmeyergatens misjonshus i anledning av de kristnes nødstilstand i Russland. Jeg har videre talt ved forskjellige stevner for indre og ytre misjoner.

Min virksomhet blev braatt avbrudt, da jeg i slutningen av juli blev rammet av den sykdom, som gjorde mig helt arbeidsudyktig i de følgende 4 maaneder. Embedet betjentes i denne tid av domprosten. Fra 1. desember overtok jeg atter embedet, men maatte i de følgende maaneder innskrenke mig til den rent administrative del av embedet. Jeg ber Kirkedepartementet motta min ærbødige takk for den lange tjenstfrihet som blev mig innvilget.

26. august 1931. *Johan Lunde.*

II. HAMAR BISPEDØMME 1930.

Følgende kandidater er i aaret 1930 blitt viet til prester av biskopen i Hamar: 6. mai: Egil Andreas Aakvik, utnevnt til sogneprest i Skjaak prestegjeld, og Paul Skiaker, tillatt ordinert for aa bistaa sognepresten i Nord-Aurdal med betjeningen av hans embede.

2. mars blev Aal kapell i Gran prestegjeld innviet av Hamar biskop. Aal kapell er opført efter tegning av arkitekt Magnus Poulsson. Det er en langkirke av tømmer med tiltalende eiendommelig interiør, som minner meget om de gamle stavkirkers indre. Det er reist vesentlig ved frivillige gaver. Og den drivende kraft i arbeidet for kapellet var menighetens tidligere sogneprest, prost Johan Christian Selmer-Andersen, som efter sin avskjed var bosatt i Gran, og som ved utrettelig iver og aldri sviktende frimodighet tross adskillige vanskeligheter førte saken frem. Den 86 aar gamle prost medvirket ved innvielsen av kapellet.

Faaberg kallskapellani staar fremdeles ubesatt paa grunn av visse vanskeligheter med Faaberg kommune angaaende boligen og lønnen for kapellanen. — Følgende sognekall staar ved aarsskiftet ledige paa grunn av innehaverens befordring eller fratreden: Aasnes, Vang i Valdres, Vestre Slidre, Østre Gausdal og Østre Toten.

Sogneprest i Vestre Slidre og prost i Valdres prosti, Johan Værnes, og sogneprest i Østre Toten, Anders Hovden, har søkt avskjed i henhold til aldersgrenseloven.

Sogneprest i Vang i Valdres, Louis Carl Albert Fyrwald, er befordret til sogneprest i Stangvik prestegjeld i Nidaros bispedømme, og sogneprest i Østre Gausdal og prost i Sør-Gudbrandsdal prosti, Jørgen Thronsen, til sogneprest og domprost i Hamar.

Sjømannsprest Thorleif Boman er utnevnt til residerende kapellan i Biri, lærer ved Nesna lærerskole, cand. theol. Egil Andreas Aakvik, til sogneprest i Skjaak, og res. kap. i Tromsø Carl Egeberg Traaen til residerende kapellan i Vardal.

Følgende ordinerte prester har i aarets løp faatt beskjeftigelse her i bispedømmet: Nils Hov med bestyrelse av ledige kall, overflyttet fra Nidaros bispedømme; og Paul Skiaker, Ansgar Fernando Ungersnæss, Mikael Gladhaug og Nils Andberg med aa bistaa henholdsvis følgende prester i betjeningen av deres embede: sogneprestene i Nord-Aurdal, Vestre Toten, Sør-Aurdal og Lom; samt Thorvald Storesund for aa bistaa sognepresten i Sør-Aurdal, efterat pastor Gladhaug var fratraadt for aa bestyre et ledig kall.

I aarets løp er det i bispedømmet holdt 4 481 gudstjenester, messefallenes antall er 193, der er lest med konfirmantene 2 583 ganger, taler ved begravelser 2 520, religiøse og kirkelige møter ved prestene 5 094, antall andakter for et større antall personer i gamlehjem, sykehus, fengsel o. l. 1 112, antall personer i saadanne anstalter besøkt enkeltvis 4 378, sykebesøk, sognebud, husbesøk i private hjem 7 543, skolebesøk 368, møter i skolestyre, fattigstyre, vergeraad o. s. v. 973, preken i gudstjenesten ved legmenn 90, antall døpte 5 521, født utenfor ekteskap 432, konfirmerte 6 251, undervist uten aa bli konfirmert 15, ekteskap ved kirkelig vigsel 1 598, ekteskap ved borgerlig stiftelse 38, nadverdgjester 20 951, jordfestelser 2 986, innmeldt i kirken 26, utmeldt 224, derav til Pinsevennene 148, intet samfund 40, Kristi menighet 10, Baptistene 9, Metodistene 6, den Katolske kirke 5, Frikirken 2, Storm-Monsen 2, Adventistene 1, Filadelfia 1. Antall søndagsskoler 165.

Visitas har været holdt i følgende prestegjeld: Vang i Hedmark, Furnes, Jevnaker, Sell, Sør-Aurdal, Lom, Skjaak, Stange og Nes.

Visitasene har forløpet som tidligere aar, med meget godt fremmøte baade av voksne og barn. Det viste sig ved dette aars visitaser, som tidligere aar, at det er god kirkelig orden i bispedømmet. Praktisk talt alle barn som fødes i menighetene blir døpt med kirkens daap og konfirmert. Og ekteskapene stiftes som regel ved kirkelig vigsel. Tillike kan det nevnes, at det i de aller fleste bygder er oprettholdt et ganske tilfredsstillende antall timer for kristendomsundervisningen i folkeskolen. Og denne undervisning er, saavidt mitt kjennskap naar, loyal overfor kirkens lære og gjennemgaaende bra. Og det vises overhodet velvillig interesse for kirkens arbeide.

I aarets løp har jeg talt ved forskjellige anledninger i Hamar og ute i bispedømmet, saaledes i anledning av 200-aars-jubileene for Kolbu kirke og for Nes kirke i Brandbu, i Stavsjø kirke paa Nes paa Hedmark i anledning av kirkens 50-aars-jubileum, og i Lunner kirke ved festgudstjeneste, da kirken blev tatt i bruk efter en gjennemgripende restaurering. Denne var for en vesentlig del bekostet ved frivillige bidrag. Den gamle kirke er nu meget tiltalende. Menighetens sogneprest, Jac. Kinge, har med iver og dyktighet tatt sig av dette arbeide. Ved alle disse anledninger har menigheten vist overmaate stor interesse. Kolbu kirke var saaledes fylt til siste plass fire ganger fra lørdag aften til mandag formiddag, da jubileet blev avsluttet med barnegudstjeneste.

Jeg tok del i jubileumsfestlighetene i Nidaros og paa Stiklestad, og prekte da ved en vesper i Domkirken. Paa forhaand var jeg ikke uten betenkelighet ved de stort anlagte festligheter, men bemerket med glede at de var preget av mere aand og kraft enn jeg hadde turdet vente. Og de forløp jo saa smukt. At det ikke nogen gang blev forrettet ved høialteret i Domkirken, følte jeg som et savn.

20. april 1931. *M. Bjønness-Jacobsen.*

III. AGDER BISPEDØME 1930.

Presteskifte: I Agder bispedøme hev vore fylgjande umskifte millom prestane i 1930:

1 av prestane i bispedømet hev døytt, sokneprest Birger Ariansen, Bjelland.

5 prestar hev fenge kall utanfor bispedømet: kallskapellan Meyer, Kristianssand, sokneprest Østenstad, Sannidal, sokneprest Ingier, Brevik, sokneprest Hagen, Kviteseid, sokneprest Lehmann, Gjerstad.

1 prest hev fenge avskil: sokneprest Kringen i Tvedestrand.

8 prestar hev fenge kall i bispedømet: kallskapellan Falkenberg til Kristianssand, kallskapellan Gjesdahl til Porsgrunn, sokneprest Tande til Sannidal, sokneprest Boge til Kviteseid, sokneprest Petersen til Tvedestrand, sokneprest Glette til Gjerstad, sokneprest Tjomsland til Bjelland og sokneprest Fidjestøl til Hægebostad.

Sokneprestane Solberg, Landmark og Hagene, som var utnemnde til Laardal, Øyestad og Søgne i 1929, hev i 1930 yverteke desse prestekalli.

Fylgjande kall stod utan fast prest 31. desember 1930: Brevik soknekall, Kviteseid kallskapellani, Mandals kallskapellani, Lyngdals kallskapellani, Lista kallskapellani, Flekkefjord kateketembete.

Det hev vore 4 prestevigslor i Agder bispedøme i 1930: cand. theol. Alfred Fidjestøl, som var utnemnd til sokneprest i Hægebostad, cand. theol. Ivar Glette, som var utnemnd til sokneprest i Gjerstad, cand. theol. Daniel Sundtoft for aa styra ledige kall i Agder bispedøme og cand. theol. Kaspar Hennig, som skulde vera hjelpeprest i Sjømannsmisjonen.

Det hev vore 1 kyrkjevigsla i Agder bispedøme i 1930, daa bispen vigde det nye kapell paa Haukom i Bakke prestegjeld.

Kyrkjelege møte. Utanum visitasane hev biskopen av serlege grunnar halde gudstenestor og møte i desse soknene: Eidanger, Drangedal, Skien, Notodden, Landsmarken, Kviteseid, Risør, Arendal, Vestre Moland, Lillesand, Stokken, Oddernes, Bygland, Tveit i Setesdal, Hægeland, Vennesla, Søgne, Greipstad, Holum, Finsland i Bjelland, Mandal, Lyngdal, Flekkefjord, Hidra og Bakke. Dessutan hev han fleire gonger halde gudstenesta i Kristianssands domkyrkja. — Prestemøtet for Agder bispedømme vart og halde i Kristianssand. — I Ansgarsjubileet paa Björkö i Mälaren og i det nordiske bispemøte i Sigtuna var eg med; det var sers lærerikt og uppbyggjelegt.

900 aars minnehøgtid Olsok 1930 tok mykje tid for meg, daa eg var formann for den liturgiske nemnd, som arbeidde med liturgiane og heldt prøvor paa deim, og dessutan heldt eg gudstenestor i samband med jubileet baade i Nidarosdômen, i Vaar Frue kyrja, i Skogn, paa Mære, og eit foredrag paa Stiklestad og eit foredrag for studentar i Værnes kyrkja.

Bispevisitasar vart haldne i fylgjande prestegjeld: Skiens prestegjeld i Skiens prostedøme; Holla og Heddal prestegjeld i Nedre Telemark prostedøme; Tinn og Gransherad prestegjeld i Aust-Telemark prostedøme; Tvedestrand prestegjeld i Aust-Nedenes prostedøme; Birkenes og Hommedal prestegjeld i Vest-Nedenes prostedøme; Evje og Valle prestegjeld i Torridals prostedøme; Lyngdal prestegjeld i Lista prostedøme. — Nokre av desse prestegjeld er visitera fyrr seks-aars-terminen er ute, avdi det var serlege grunnar for aa taka dei med i aar.

I dei fraasegner som kom fram paa visitasane, var det millom anna sagt fylgjande um sedskapen, edruskapen, stellet for dei sjuke og fatige og ymse tilhøve elles i prestegjeldet.

Skien. Sedskapen og edruskapen er umlag som fyrr. Um dei ymse verksemder i ytre og indre misjon vart det sagt at dei held fram som fyrr og heller er i framgang. Bispen uttala at i den tid han hadde vore kjend i Skien, hadde det vakse fram fleire verksemder i menigheiti. — Søknaden til gudstenestor er heller veksande, likeso i nokon mun nattverdsøkningi. Det er, sovidt ein veit, ikkje „fri nattverd" innanfor statskyrkja i Skien. Menigheiti maa stort set segjast aa bjoda prestane gode arbeidsvilkaar.

Holla. I Holla prestegjeld er det mange foreiningar som arbeidar for

KYRKJELEG STATISTIKK FRAA

	Gudstenestor	Messefall	Religiøse og kyrkjelege møte ved presten	Preika i gudstenesta ved lekmenn	Set til sjuke, soknebod, husvitjing	Set til skular	Set til gamleheimar, sjukehus, fengsel o. l.	Fødde	Tal av fødde utanfor ekteskap	Døypte	Konfirmerte	Konfirmantuppl. som ikkje er konfirmerte
Domkirken	146	1	358	7	712		211	334	16	309	307	
Bamble	62	1	35	1	46	1	3	101	5	91	85	3
Langesund	60	7	58	4	53			40	1	32	40	
Skaatøy	62	2	70		66	5	11	57	5	44	58	
Kragerø	75	5	50	1	210		13	44	1	48	82	
Sannidal	55	6	49	8	65	7	12	36	2	36	48	
Drangedal	67	2	73	5	133		3	94	3	95	79	
Eidanger	62	4	37	2	59	17	8	100	1	93	73	
Brevik	63	5	69	2	300	8	39	36	3	37	65	
Porsgrunn	129	8	213	1	943		107	130	1	113	180	
Gjerpen	122	6	232	4	211	14	14	123	7	115	179	
Skien	189	4	400	6	1090	3	116	183	8	168	267	
Siljan	57	3	52	2	101	5		21		21	29	
Solum	113	7	132	1	175	1	7	173	12	160	114	
Holla	66	1	102	2	136	6	8	69	3	65	104	
Lunde	65		67	3	63	5	3	56	4	55	52	
Bø	57	8	126	2	40			54	3	55	69	3
Sauherad	69		44	4	196	17	7	59	5	55	74	
Heddal	47	6	34	7	286		18	67	5	32	65	
Notodden	68	2	71	3	201		20	93	2	88	152	
Tinn	143		153	1	268	13	48	199	9	166	289	
Gransherad	62	2	35		155	5		34	1	29	35	
Hjartdal	61	9	115	1	70	2		34		35	22	
Seljord	69		101		83	1	8	61		55	50	1
Kviteseid	81	1	21	5	116	16	21	42	3	34	60	2
Laardal	64	1	47	1	44	9	18	28	5	21	22	
Rauland	61	12	13		2	2		26	1	27	18	
Vinje	53	7	34	4	64	13		38	2	37	34	1
Mo	58	4	2		20	10		30	1	27	26	
Fyresdal	60	1	55	3	25	2	24	18	1	15	44	
Nissedal	61	2	26	1	37			27	1	20	34	1
Aamli	69		123	5	123	9	8	37	1	34	53	
Gjerstad	58	4	46		50		6	68	2	67	80	
Søndeled	61	1	21	3	107	14	22	40	3	34	64	
Risør	74	2	206	3	708	3	92	33	2	33	51	
Dyvaag	60	2	34		63	8	21	41	3	35	49	
Tvedestrand	51	1	8	8	206	1	35	11		15	44	
Holt	62		120	2	238	5	10	46	2	46	39	
Østre Moland	61	6	45	1	100	6	3	48	2	48	52	1
Tromøy	59	4	57		57	6	8	32	2	31	48	2
Trefoldighet, Arendal	78		75	3	182		69	142	9	65	81	
Barbu	69		32	5	101	3	12	50	3	61	46	
His	63		59	5	109	3	6	19		24	35	2
Øyestad	72	1	41	3	66	3	18	58	3	63	91	
Froland	63	2	57	4	106	22	13	42	1	39	44	
Herefoss	67	1	22	2	60	5		39	2	38	50	

GDER BISPEDØME FOR 1930.

Ekteskap ved kyrkjeleg vigsla	Ekteskap ved borgarleg stifting	Nattverdgjester i kyrkja	Andre stader ved presten	Ved godkjende lekmenn	Ialt	Jordfesting	Innmelde i kyrkja	Utmelde or kyrkja	Innkome ved offer og kollektar
131	7	3402	226		3628	197	8	16	8054,04
46	3	84	190	17	291	67	1	8	691,47
8	3	86	17		103	16	4	6	443,37
23		90	142		232	33		13	1660,01
16		190	24		214	41	3	2	1089,28
10		125	62		187	23			656,22
28		397	185		582	38	1	22	1227,91
29	2	315	35		350	39	2	1	734,04
12		192	22		214	25		1	1817,97
62	2	799	105		904	87	11	20	4377,82
65	3	435	59		494	91	4	35	1966,65
93	6	907	49		956	149	9	36	6904,01
6		48	3		51	5			391,09
38	2	106	54		161	71		14	866,68
26	2	377	21		398	42	4	1	1720.34
10	1	460	11		471	23		11	840,79
19	1	567	32		599	34	2	18	750,00
9	1	381	32		413	45		2	930,81
20		203	100		303	33		3	376,13
26	1	441	7		448	35		15	1421,06
56	11	250	30		280	72		5	824,62
15		61	13		74	27		1	220,66
6		206	9		215	27			594,76
14	1	394	30		424	34	5	9	480,00
11		171	32		303	38	1		712,82
3	1	27	9		36	10	1	2	142,58
6		41	2		43	15	1	8	159,50
5		135	20		155	16		5	
8		16	14		30	19		2	27,20
7		144	71		215	27	1	22	129,00
10		140	12		152	12			
6		311	13		324	37	5	3	1189,87
15	2	93	23		116	29	9	10	333,14
20		155	126		281	34			1983,00
13	1	443	33		476	37		4	1300,00
13	1	128	70		198	56		4	1948,02
5		135	10		145	14	1		638,87
17	1	277	186		463	38		6	546,60
12		145	82		227	34		3	791,23
13		307	8		315	30		4	1051,26
48	3	951	22		973	75	2	13	3516,73
25		350	13		363	35	8	11	1972,25
7		198	60		258	30		1	855,01
31		246	92		338	53		1	1082,84
21	2	186	43		229	15		1	497,40
5		236	48	15	299	27		5	863,18

	Gudstenestor	Messefall	Religiøse og kyrkjelege møte ved presten	Preika i gudstenesta ved lekmenn	Set til sjuke, soknebod, husvitjing	Set til skular	Set til gamleheimar, sjukehus, fengsel o. l.	Fødde	Tal av fødde utanfor ekteskap	Døypte	Konfirmerte	Konfirmantuppl. som ikkje er konfirmerte
Fjære	58	3	210	3	130	4	12	52	4	54	83	
Grimstad . . .	75	5	100	5	155	3	9	21	2	19	32	
Hommedal . .	59	5	62	1	137	7	11	29	2	29	30	
Vestre Moland.	83	4	98	2	94	9	7	55	2	56	71	
Birkenes . . .	58	6	54	4	255	4	5	30	1	29	39	
Høvaag . . .	56	5	91	4	125	7		24	1	20	29	
Oddernes . . .	55	6	49	1	32	3	72	95	3	86	92	
Tveit.	59		64	2	196	5	3	20		19	27	
Øvrebø. . . .	70	1	18	1	43	5	2	104	1	98	79	
Evje	67	1	34		43	4	15	66	3	58	77	
Bygland . . .	73	6	73	5	195	28	14	23		23	48	
Valle.	61	4	57		50	6		47		44	49	
Aaseral	56	2	108	4	21			15		14	20	7
Bjelland . . .	56	8	31	2	71	1		28		28	40	
Holum	81	2	75	5	18	28		47	2	44	56	1
Søgne	66	2	74		30	4	1	62		67	78	
Mandal. . . .	95		97	4	231	3	48	100	7	89	77	
Nord-Audnedal	68	2	80	3	111	3		22	1	24	38	
Sør-Audnedal .	70	3	113	5	157	18	16	49	5	41	61	1
Lista.	126		113	5	129	4	28	91	2	92	122	5
Herad	60	3	33		30	3		18		19	37	
Lyngdal . . .	97		135	4	138	14	8	58		59	69	1
Hægebostad . .	64	2	46	4	41	3		36	1	32	40	
Fjotland . . .	61	2	61	3	27	8		30		28	27	
Kvinesdal . . .	67	4	88	2	116	12		59	2	58	83	
Flekkefjord . .	90		50	3	109		26	79	2	68	106	
Bakke	62		91	3	45	5		28	2	22	41	
Sirdal	55	1	37		46	13		24		20	38	1
	5332	218	5968	200	11021	454	1319	4425	189	4050	5172	32

dei ymse misjonar og andre kristelege arbeidsgreiner. Fleire av sokneraadslemene er med og leider dei ymse friviljuge verksemder i sokni. — Um edruskapen i prestegjeldet vart det sagt at den er sers god. Det fastbuande folk baade av arbeidarar og av bondefolket er sers edrueleg. Sedskapen er og sers god og tilstandet i heimane og millom ungdomen er sers rosverdigt. — For dei fatige og sjuke vert det stelt godt. Tvo sjukesystrar arbeider i sokni, dessutan er det ein pleieheim der det er ei sjukesyster. — Dei ymse verksemder baade i ytre og indre misjon held fram med arbeidet i prestegjeldet som tidlegare. Uppbyggjingsarbeidet i sokni gjeng for seg mest med smaamøte kring i heimane. So kjem ein av og til saman til større møte i samlingshusi. Det er for det meste dei krefter som finst i prestegjeldet som held uppbyggjingsmøte.

Heddal. Um edruskapen i prestegjeldet vart det sagt at den i dei sei-

AGDER BISPEDØME FOR 1930.

Ekteskap ved kyrkjeleg vigsla	Ekteskap ved borgarleg stifting	Nattverdgjester i kyrkja	Andre stader ved presten	Ved godkjende lekmenn	Ialt	Jordfesting	Innmelde i kyrkja	Utmelde or kyrkja	Innkome ved offer og kollektar
29		231	34		265	61	1	8	570,85
10	1	630	20		650	26	1	1	2640,29
13		358	54		412	28			938,91
20	2	564	51		615	44		7	2022,46
12		505	106		611	11			1286,69
7		193	196		389	25	1	4	577,52
43	1	364	412		776	56		3	1759,02
5	1	102	61		163	14		1	663,38
15		284	14		289	46	3	8	1585,72
22		436	20		456	46			658,95
4		341	127		468	23		3	900,00
3		563	51		614	24		1	661,63
3		123	73		196	25			551,60
5		374	82		456	25			325,88
22		324	9		333	38	1		1057,82
13		363	172		535	33	7	1	1969,87
29	2	1563	205		1768	76	1	2	6183,00
3		493	23		516	21	1		838,05
10	1	495	78		573	48		6	1583,15
25	2	738	352		1090	94	1	1	4198'09
6		193	31		224	24			520'20
20		708	185		893	56	2	4	2372·58
4		179	115		294	33	1		535 88
8	1	189	32		221	15			471,68
17		427	48		475	38		1	1676,76
24	2	196	16		212	61		1	3412,22
11		156	10		166	24		8	988,43
3	1	77	9		86	12			481,27
1455	71	26520	5033	33	31586	2962	103	404	100176,13

nare aari var i framgong og mykje betre enn det hadde vore for lenger tid sidan, men det vart nemnt at ved ymse tilstellingar hadde det vore mykje drykk millom nokre ungdomar. — Sedskapen er umlag som fyrr. Talet av born fødde utanfor ekteskap er etter maaten lite og tilstandet i heimane i det heile sers god. For dei fatige og sjuke vert det gjort mykje. Dei ymse verksemder for ytre og indre misjon held fram som fyrr, og samarbeidet millom deim er i det heile godt. Her er gamleheim i bygdi og ei menigheitssyster. Her er ordna med avdeling av Bibelselskapet. — Søknaden til gudstenestor er jamt god, likeeins til møte. Baae sokner hev stor gleda av kyrkjekori sine, som vert drevne for rentone av legat som O. Haave gav til fremja av kyrkjesongen i Heddal og Lisleherad.

Tinn. Dei kyrkjelege tilstand i Tinn er som ved siste visitas. Det religiøse livet og det kristelege arbeidet hev aa strida med dei vanskar som gjerne vil melda seg i bygder og byar der storindustrien samlar mykje folk. Her er elles stor kristeleg interesse millom deim som samlar seg um Guds ord i kyrkjone eller i bedehusi. Men her er og mykje likesæla og aandeleg svemn hjaa store deiler av folki. — Edruskapen maa segjast aa verta bra i det store og heile. Dei friviljuge verksemder gjer eit godt arbeid, og dei er velviljuge mot kyrkja og hennar faste tenarar. Dissentarane hev liten framgong.

Gransherad. Edruskapen er god og i framgong. Um sedskapen vart det nemnt, at den var som fyrr og i det heile god. Her er mykje god ungdom og samlivet i heimane er i det heile godt. Det friviljuge kristelege arbeidet held fram som fyrr. Samlingi um Guds ord er i den siste tid i framgong, serleg i kyrkja. Bispen minte um arbeidet for Bibelselskapet, Sjømannsmisjonen og Israelsmisjonen. — For dei fatige og sjuke vert det syrgt godt. Det er eit helselag i kvar sokn som held ei sjukesyster i Gransherad og ei i Hovin for aa sjaa til dei fatige og sjuke.

Tvedestrand. Sedskapen er sers god og familielivet i det heile trufast og uppofrande. Edruskapen er og sers god. — Her er barneheim og 2 gamleheimar, og ein større vakker gamleheim, serleg for sjøfolk, skal dei no taka i bruk. Dei ymse kristelege verksemder held fram som fyrr. Her vert gjeve mykje til dei ymse misjonar, serleg er det arbeidt mykje for Sjømannsmisjonen. — Her er ordna med sjukerøkt med ei sjukesyster, dessutan er det sjukehus i byen med ei sjukesyster. Tilstandet i menigheiti er sers godt, og dei vil gjerne at presten skal vera med i møti paa bedehuset og i kvinneforeiningane og i festane i heimane, baade i gleda og i sorg.

Birkenes. Sedskapen i prestegjeldet er sers god. Familielivet er godt og trufast. Edruskapen er mykje god. — Det friviljuge kristelege arbeid for ymse verksemder held fram som fyrr med litt framgong. Samarbeidet er gjenomgaaande godt. Bispen minte um fellesmøti for dei ymse greiner av misjonane for aa styrkja sambandet. — For dei sjuke og fatige vert det gjort mykje. Ei sjukesyster er i stendigt arbeid. Her er ein pleieheim.

Hommedal. Den sedelege stoda i prestegjeldet er mykje god, familielivet godt og trufast. Edruskapen er og i det heile mykje god. — Arbeidet for dei ymse lag av heidningemisjonen er som fyrr, heller veksande, likeeins arbeidet med heimemisjonen i alle grender. Her er mange friviljuge verksemder. — Kyrkjesøknaden maa segjast aa vera mykje god.

Evje. Um edruskapen i prestegjeldet vert det sagt at den var god. I nokre aar etter det vart høve til aa faa brennevin og vin, merkast noko meir drykk, men det fastbuande folk er i det heile svært edruelegt. — Um sedskapen i prestegjeldet var det ikkje gjort nokon merknad, men som tilhøvi er her, maa ein segja at det sedelege tilstandet er godt, og at livet i heimane er trufast og uppofrande. — Her er mange friviljuge verksemder i det kristelege arbeid. I alt 35 ymse lag. Dei held fram med arbeidet som fyrr baade i indre og ytre misjon, ungdomslag og helselag. Her er 2 sjukesystrar som verkar i Evje, 1 i Hornnes og 1 i Iveland.

Valle. Um sedskapen kan det segjast at den i det heile er god. Fa-

ilielivet er trufast og uppofrande. Um edruskapen i prestegjeldet vert
t sagt at den i dei seinare tider hev vore mykje god, so ein svært sjel-
n hev set ein full mann, men i det siste hev det vore einskilde misbruk.
ispen minte um at det var turvande aa innprenta dei unge, at det
rkje er noko æra eller gleda i aa syna seg full. — Um det friviljuge
istelege arbeid baade for ytre og indre misjon vart det sagt at det vert
eve med stor ihuge; men den uppdeiling av verksemdene som er komi
am ved ymse retningar og parti, hev auka dei økonomiske kravi for
a kunne halda alle desse ymse verksemder gaaande, og einskilde mot-
tningar, som av og til kann veksa fram, vil og kunne føra til vanskar.
For dei sjuke og dei fatige vert det vist stor umsut, ikkje minst med
et at grannane hjelper kvarandre.

Lyngdal. Edruskapen i prestegjeldet millom dei eldre er mykje god
g ogso millom største luten av ungdomen. Sedskapen er mykje god.
amilielivet trufast og uppofrande. Det er mykje god ungdom i bygdi.
Det er stor friviljug kristeleg verksemd i bygdi, og den held fram
m tidlegare og heller veksande. Berre i hovudsokni er det 23 forei-
ingar for N. M. S. Det vert gjeve mykje til dei ymse verksemder. Det
sundagsskular i alle sokner, i hovudsokni fleire. Her er underavdei-
ng for Bibelselskapet i alle sokner. I prestegjeldet er ordna med krins-
sarar, som vert valde av misjonsforeiningane. — Her er fleire ung-
omsforeiningar. Søknaden til kyrkja er sers god, serleg i anneksi. Ar-
eidet med aa setja kyrkjone i prydeleg stand er møtt med stor velvilje.

Kyrkjone. Det var lagd fram fraasegner paa visitasane at det trengst
a verta stelt paa kyrkjone i desse soknene: Holla, Valebø, Heddal, Lisle-
erad, Mæl, Attraa, Tinn, Austbygd, Hovin, Landvik, Birkenes, Evje,
alle, Bykle, Hylestad, Lyngdal og Korshavn. — Sameleis trengst det
a verta stelt paa kyrkjegardane i desse soknene: den gamle kyrkje-
ard i Holla, Valebø, Lisleherad, Mæl, Attraa, Evje, Iveland. — Um
ette er det sendt melding til Stiftsdireksjonen.

Restaurering og prydning av kyrkjone. Kristianssands domkyrkja er
o prydd serskild vakkert med elektrisk ljos i 11 ljoskrunor og mange
egglampar. Dei held no paa aa faa duble blyglas til heile kyrkja og
lasmaaling i 4 glas i koret og nokre i skipet. Dei vil og gjerne faa
ett inn den gamle korskranken med dei vakre massingsulor fraa 1720.
— I Porsgrunn kyrkja hev dei arbeidt med aa faa fram nokre av dei
amle prydnader. — I Hovin kyrkja hev dei fenge ei vakker maaling
v Kristi uppstoda paa altaren. — I Møsstrand kyrkja hev dei fenge
in døypefont fraa kunstmaalaren Asbjørn Svalastog. Det er ein kne-
ande engel som ber døypefatet. Den er skoren i tre og vakkert maala.
aade døypefonten og preikestolen og klokkarstolen og maalingane paa
orveggen er sette so vakkert saman i former og fargar, at denne kyrkja
r vel verd aa koma til. Det er vel og den høgste kyrkja i Noreg, for
o ligg kring 3 000 fot yver havet paa ei øy i Møsvatnet, med heile
ardangervidda i bakgrunnen. — I Tromøy kyrkja hev dei halde fram
ed restaureringi, og denne namngjetne kyrkja vil verta eit prydleg
udshus, naar alt er ferdig. — I Bykle kyrkja arbeider dei for aa faa
erga og stella paa den gamle rosemaaling i denne sermerkte koselege

kyrkja. — I Sør-Audnedal er det framifraa fagre antependium, som er maala av Stavangermeistaren Reimers, reinsa og stelt til so det er ein pryd for kyrkja. — I Austad kyrkja i Lyngdal er yvermaalingi vaska av og den gamle prydmaaling hev atter komi fram og heile kyrkja er sett i fager stand. — I Øvre Sirdal hev dei stelt med kyrkja og fenge fram att fin maaling fraa Gottfred Hendtzschel paa noko av inventaret.

Mange stader held dei fram med arbeid paa kyrkjegardane og steller dei vakkert til. Serleg hev fleire ungdomsforeiningar og ungdomslag arbeidt med dette.

Det kyrkjelege tilstand og arbeid. Av den kyrkjelege statistikken for Agder bispedøme i 1930 kann ein faa ei utsyn yver det kyrkjelege tilstand og arbeid kring um i heile bispedømet.

Prestane hev halde 5 332 gudstenestor; det er 237 fleire enn i 1929. Dei hev halde 5 968 kyrkjelege møte, det er 766 fleire enn fyrre aaret. Lekmenn hev preikt i kyrkjone 200 gonger, det er berre 2 færre enn aaret fyrr. — Prestane hev set til sjuke 11 021 gonger, det er 1 013 fleire enn fyrre aaret. — Tilsynet med skular og gamleheimar hev halde seg paa same høgd som fyrr. — Dei hev døypt 4 050 av 4 425 fødde. Dei tilsvarande tali var i fyrre aaret 3 961 og 4 402. — Det vart fødde 189 born utanfor ekteskap. I 1929 var det 179. Det er kring 4¼ %. — Talet paa konfirmantar var 5 172 og konfirmantupplærde som ikkje let seg konfirmera var 32. Dei tilsvarande tal aaret fyrr var 5 105 og 56. — Talet paa kyrkjelege ektevigslor var 1 455 og borgarlege vigslor 71, fyrre aaret var det 1 397 og 63. — Talet paa nattverdgjester var 31 586; det er 1 876 fleire enn i 1929. — Jordfestingane var 2 962; det er 307 færre enn aaret fyrr. — Innmelde i kyrkja var 103 og utmelde var 404. Aaret fyrr var det 77 og 379. — Innkome i offer i kyrkjone er kr. 100 176,13; i aaret 1929 var det kr. 97 994,25.

Som ein av dette kann sjaa, er det kyrkjelege arbeid i jamn framgong. Um sume her og der dreg burt fraa kyrkja, og det og finst dei som arbeider imot henne og stundom dømer henne hardt, so syner det seg i det heile ei veksande tillit til kyrkja. Ho naar lengst ut til alle som vil ha hennar hjelp, baade med folkeuppseding og med kristeleg arbeid i folkelivet. Og ho gjev best rom for eit allsidigt arbeid, ikkje berre av dei som er komne langt fram, men og for dei som er born og begynnarar i kristendomen, og tenkjer ein paa framtidi for eit folk, so maa ein ikkje taka minst vare paa slike. Vart den norske kyrkja burte, so vilde snart den kristelege uppseding av heile folket veikna endaa meir enn no, og det vilde vera faare for at landet vaart vart liksom eit misjonsland, der grunnlaget for mykje av det kristelege arbeid til vekkjing og nytt liv vilde vanta.

I dei siste aari hev det vore nokre sterkare kristelege rørslor fleire stader i bispedømet. Dei fleste av desse hev stade i samarbeid med kyrkja, og nokre av dei er komne i gang ved verksemd i kyrkja, og det ser ut til at desse rørslor ber gode frukter.

Sume stader hev rørslone havt samanheng med Pinserørsla og ymse Baptist-rørslor, og dette hev sanka til seg nokre av dei som var paaverka og nokre er komne inn i Frikyrkja. Elles hev dei religiøse sam-

und utanfor den norske kyrkja ikkje havt nokon framgong i dei siste ari. — Det hev heller ikkje vore nokon strid millom kyrkja og desse amfund, daa dei ofte er meir skynsame mot arbeidet i kyrkja enn sume etningar som enno stend i statskyrkja.

Dei mange friviljuge kristelege verksemder gjer eit stort arbeid, g det er ei mengde med utsendingar som verkar for deim. Dette set tore krav til folket, og det vilde vera godt for alle partar um alle desse terkt uppdeilte arbeid kunde samlast meir til eitt, so dei skadelege notsetningane kunde vinnast yver, og det store arbeid verta til varig elsigning for folket og kyrkja.

Sokneraadi tek fleire og fleire stader til aa verka for kristeleg samundsarbeid, og dei hev ikkje vore til liten studnad for fleire kyrkjerbeid.

I flestalle sokner er det elles eit jamt og trufast kristeleg arbeid. Sume stader er nok mykje aandeleg svemn eller utvertes religiøsitet om ikkje kann gjeva hjarta den kraft og det frimod som trengst i ivsens strid. Andre stader er kome inn ei religiøs øsing, som liksom suggestion og hypnotisering lett skifter, avdi dei subjektive kjenslor og meiningar vert sett høgre enn dei objektive naademidlar.

Skal kristendomen i framtidi halda den høge plass han no hev i Agder bispedøme, daa trengst det at kyrkjelydar og prestar stend paa den faste frelsegrunn i Kristus og hev ope hjarta for all aandeleg og timeleg naud som tyngjer folket i desse tider, og at dei hev inderleg samhug med alt som kann berga og styrkja, gagna og gleda folket.

„Alt høyrer dykk til,
men de høyrer Kristus til
og Kristus høyrer Gud til.“

24. april 1931. *Bernt Støylen.*

IV. STAVANGER BISPEDØMME 1930.

Geistligheten. I aarets løp er følgende meddelt avskjed paa grunn av opnaadd aldersgrense: Res. kap. til Haugesund Bernt Andreas Lindeland, f. 28. mars 1857, meddeltes avskjed fra 1. september ved kgl. resol. av 21. mars. Han hadde da efter anmodning staatt i sitt embede 3 aar efter aldersgrensen. Han har bestyret sitt embede hele aaret, da hans eftermann fikk utsettelse med aa tiltre. — Prost i Karmsund prosti og sogneprest til Kopervik Ludvig Olai Teodor Solheim, f. 5. september 1860, blev ved kgl. resol. av 3. oktober meddelt avskjed i naade fra sine embeder. Han fortsatte dog aa bestyre disse embeder ogsaa resten av aaret.

Fra bispedømmet forflyttedes: Sogneprest til Jelsa Peter Robertstad blev ved kgl. resol. av 22. juli utnevnt til sogneprest i Finnaas i Bjørgvin bispedømme. Han fratraadte 22. oktober næstefter. — Sogneprest til Finnøy Ole Andreas Thorseth utnevntes ved kgl. resol. av 12. september til sogneprest i Lindaas prestegjeld i Bjørgvin bispedømme. Med Kirkedepartementets samtykke av 18. oktober fratraadte han 1. desember næstefter. — Den under 6. desember 1929 utnevnte sogneprest til Sandnes, Rikhard Ingvald Kvistad, fikk paa ansøkning Kirkedepartementets samtykke til aa utsette med overtagelsen av sitt embede til 1. november 1930. Men da han av helbredshensyn heller ikke da saa sig istand til aa tiltre sitt embede, meddeltes han paa ansøkning avskjed i naade ved kgl. resol. av 14. november.

Som nye til bispedømmet kom: Prost i Alta prosti og sogneprest til Talvik i Haalogaland bispedømme Erling Laland blev ved kgl. resol. av 11. april 1930 utnevnt til sogneprest til Strand i Hetland prosti. Han overtok sitt nye embede 11. august næstefter. — Cand. theol. Ola Sande blev 17. juni ansatt av Stavanger biskop som midlertidig hjelpeprest til aa bestyre ledige embeder i bispedømmet. Ansettelsen godkjentes av Departementet, og ved kgl. resol. av 27. juni meddeltes ham ordinasjonstillatelse. Han blev ordinert av Agder biskop 20. juli og blev fra 25. juli konstituert som stiftskapellan, idet stiftskapellan Tonstad med Departementets samtykke fra samme dag konstituertes som sogneprest til Sandnes. Denne ordning blev truffet for at der kunde bli øvet stadig geistlig betjening i det nye industricentrum Sauda i Ryfylke, da nemlig Sandnes menighet nødig vilde gi slipp paa pastor Tonstad. Pastor Sande har fra 25. juli hatt sin virksomhet i Sauda. — Sogneprest til Askvoll prestegjeld i Bjørgvin bispedømme Oscar Adolf Lyngstad blev ved kgl. resol. av 12. september utnevnt til res. kap. i Haugesund og Skaare. Ved Departementets skrivelse av 28. oktober næstefter fikk han tillatelse til aa utsette med tiltredelse av sitt nye embede til 12. april 1931.

I Dalane prosti blev sogneprest til Sokndal Gunnar Flaatten utnevnt til prost ved kgl. resol. 7. februar 1930.

Ledige embeder ved aarets begynnelse 1. januar 1930 var: Strand sognekall, som bestyrtes av fhv. Amerikaprest Olaus Strass, og efter hans tilbaketreden paa grunn av sykdom, av misjonsprest Nome.

I aarets løp blev følgende embeder ledige: Haugesund res. kapellani, som bestyrtes av embedets tidligere innehaver pastor Lindeland; Jelsa sognekall, som bestyrtes av fhv. sogneprest Løve; Finnøy sognekall, der den første maaned efter ledigheten — desember — bestyrtes av sogneprest Ristesund med bistand av misjonsprestene Meling og Jensenius; Sandnes, som bestyrtes av stiftskapellan Tonstad som kst. sogneprest.

Nogen kirkevielse fant ikke sted. Derimot blev Torvastad kirkes 50-aars-jubileum feiret med festgudstjeneste søndag 14. desember.

Der blev foretatt 3 ordinasjoner: Den 5. mars presteviedes cand. theol. Aadne Høyland, ansatt som hjelpeprest i den Norske Sjømannsmisjon. — Den 20. august cand. theol. Olaf Myklebust, ansatt i det Norske Misjonsselskaps tjeneste. — Og den 28. desember cand. theol. Leif Kloster, der hadde faatt ordinasjonstillatelse for aa betjene ledige embeder i Stavanger bispedømme. Sammen med ham ordinertes cand. theol. Torkel Tande, der var utnevnt til sogneprest i Sannidal.

I aarets løp visitertes de prestegjeld som ikke tidligere var visitert den bispedømmets oprettelse, nemlig: Domkirkens menighet i Stavanger 9.-14. mars, Gjestal 11.-14. mai, Torvastad 25.-30. mai, Klepp 19.-3. september, Haaland 25.-29. september.

Domkirkens menighet er blandt de menigheter som tidlig fikk sin menighetsorganisasjon. Den var blandt de første hvor der oprettedes frivillig menighetsraad. Der drives da ogsaa et vidt forgrenet menighetsarbeide med menighetspleie, 2 gamlehjem, asyl, barnekrybbe, ungdomsarbeide. Menighetsmessig søndagsskolearbeide var dog ikke opsatt. Kirkesøkningen er ikke saa god som den kunde og burde være I denne forbindelse blev der i menighetsmøtet pekt paa de mange store søiler i kirken, som stenger for utsikten til alter og prekestol, saa tallet paa gode plasser i kirken er forholdsvis lite. Ogsaa nadverdsøkningen hadde minket betydelig de siste 5 aar. Salmeboksbytte hadde funnet sted, idet den reviderte Landstad var innført. Ved menighetsmøte innførtes i sin tid den gamle konfirmasjonsordning. Imidlertid har frivilligheten ført til at den offentlig innførte form er trengt tilbake til beste for den nyere konfirmasjonsordning, som nu valgtes av de aller fleste. — Antallet av konfirmanter som søker nadverden, har ogsaa stadig minket de siste aar uten at det dog kunde sies aa henge sammen med den nye konfirmasjonsordning. Se for øvrig om menighetsforholdene i den vedlagte utskrift av visitasprotokollen.

Under menighetsmøte fremkom der ogsaa endel klager over kirken. Domkirkens menighet har visstnok landets eldste domkirke, iallfall hvad skibet angaar. Det gotiske kor, som næst Nidarosdomen er landets prektigste gotiske byggverk, er meget yngre enn skibet. For tiden arbeides der med planer for kirkens restaurering. Der fremkom i den anledning klage over at Fortidsforeningen syntes aa ville gjøre kirken til et museum, og at kirken derfor ikke faar de forbedringer som gjør den til et godt menighetstempel. Saaledes stod restaureringsplanene i veien for at kirken fikk nytt orgel, hvortil der var skjenket kr. 100 000 av en av byens rikmenn. Det gamle orgel erklærtes aa være saa daarlig, at det naarsomhelst kunde slaa klikk. Kirken er ogsaa kold. Paa kolde vinterdage var den elektriske opvarming helt utilstrekkelig, saa det endog var farlig for de kirkesøkendes helbred. — Siden siste visitas hadde kirken ogsaa faatt sitt vakre klokkespill, en gave fra konsul Sigval Bergesen til minne om hans far prost Bergesen, der i en aarrekke hadde været prest ved kirken.

I forbindelse med visitasen avla jeg besøk i Kongsgaard høiere skole og i de folkeskoler som ligger innenfor menighetens grenser, paahørte religionsundervisningen og talte til barna.

I Karmsund prosti, hvor jeg ifjor holdt flere visitaser, falt i 1930 en, nemlig i Torvastad. Om de kirkelige og kristelige forhold der kan jeg i det vesentlige henvise til hvad jeg i forrige aarsberetning meddelte om Karmsund prostis menigheter. Ogsaa i Torvastad møter vi den solide kirkekristendom med god kirke- og nadverdsøkning. Skriftemaalet er likeledes almindelig brukt. Der uttales forøvrig ønske om at der kunde bli avholdt særskilte nadverdgudstjenester. Den nye konfirmasjonsordning trenger ogsaa der efterhaanden igjennem til tross

KIRKELIG STATISTIKK FOR

	Gudstjenester	Messefall	Religiøse og kirkelige møter	Preken i gudstjenestene ved legmenn	Sykebesøk, husbesøk, sognebud	Skolebesøk	Besøk i gamlehjem, sykehus, fengsel o. l.	Fødte	Fødte utenfor ekteskap	Døpte
Sokndal	73	1	139	3	145	10	31	44	0	52
Lund	61	2	144	4	237	19	5	42	2	46
Helleland	64	0	85	0	111	2	20	56	0	56
Egersund	105	2	235	0	324	7	22	149	0	135
Haa	67	1	79	1	78	23	1	105	3	105
Klepp	65	3	123	2	74	4	4	73	0	67
Time	60	0	85	3	40	2	8	79	4	82
Gjestal	84	0	132	1	217	12	8	41	0	41
Høyland	68	3	172	2	179	10	17	180	6	141
Sandnes	73	2	227	1	492	11	90	55	1	74
Haaland	70	2	111	2	134	14	10	95	1	83
Stavanger, Domkirken	130	2	239	0	869	18	111	264	19	210
— St. Petri . .	101	2	270	2	259	6	80	257	23	224
— St. Johannes	124	0	539	7	1392	1	207	296	20	270
Hetland	172	0	174	2	283	2	33	186	6	193
Høgsfjord	57	4	132	16	81	2	0	60	2	59
Strand	63	1	44	0	112	2	11	73	0	93
Finnøy	57	1	12	1	67	20	0	22	0	21
Rennesøy	66	0	64	9	105	9	0	52	0	49
Skudenes	72	0	69	2	112	8	5	66	2	68
Kopervik.	66	4	71	10	63	0	3	157	2	141
Avaldsnes	68	0	108	0	76	10	11	73	2	71
Torvastad	68	2	84	7	146	8	14	46	1	40
Haugesund.	136	2	390	7	601	4	152	302	13	299
Tysvær	67	2	143	15	468	12	17	58	1	66
Skjold.	63	2	41	3	84	1	0	60	2	63
Vikedal	65	2	48	3	108	17	0	37	0	38
Nedstrand	59	4	72	1	49	6	13	32	1	32
Hjelmeland	66	2	70	0	95	5	5	52	2	56
Jelsa	63	1	39	1	37	6	2	36	0	36
Sand	73	1	47	1	38	4	27	138	7	113
Suldal.	61	3	25	2	108	8	0	20	0	17
Ialt . .	2487	58	4213	108	7184	263	907	3206	120	3041

for at den gamle ordning er vedtatt i menighetsmøte. Nadverdforeninger eller dissentere fantes ikke. Salmebokspørsmaalet var behandlet med det resultat at Landstads salmebok bibeholdtes. — Men ogsaa den frivillige kristelige virksomhet var vel organisert. Baade for indremisjonen og for hedningemisjonen holdtes regelmessige møter, vesentlig ved bygdens egne folk, dels i bedehusene, dels i private hus. Alle organisasjoner arbeidet sammen. Menighetsraadet og indremisjonen hadde bl. a. delt arbeidet med aa holde andakter paa bygdens prektige gamlehjem.

For annekset Utsira, som ligger 3 mil ut i havet, holdtes egen visitas

VANGER BISPEDØMME FOR 1930.

	Underviste, men ikke konfirmert	Ekteskap ved kirkelig vielse	Ekteskap ved borgerlig stiftelse	Nadverdgjester i kirken	Nadverdgjester andre steder ved presten	Nadverdgjester ved godkjente legmenn	Ialt	Jordfestelser	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Kollekt og offer
3	0	20	0	500	119	0	619	40	1	3	1550,00
1	0	14	1	256	8	0	264	30	1	0	1378,40
0	0	13	0	243	55	0	298	25	0	0	274,70
7	0	37	0	980	76	0	1056	81	3	7	4139,80
0	2	28	0	703	25	0	728	59	0	0	5115,25
7	0	18	3	663	50	0	713	34	1	2	2026,01
6	14	17	0	648	49	0	697	38	1	0	1350,00
5	25	16	0	315	64	0	379	16	0	0	1888,47
2	1	40	2	753	244	0	997	64	2	0	3305,52
4	0	20	3	665	38	0	703	26	2	0	4729,49
9	1	24	0	339	39	0	378	46	0	0	1408,10
1	0	175	12	1471	96	0	1567	168	4	23	6530,49
4	2	90	15	1433	53	0	1486	153	5	4	4561,55
3	0	99	15	2647	178	0	2825	151	1	13	4750,00
9	0	65	4	769	71	0	840	76	0	7	3091,85
8	0	8	0	434	76	0	510	34	1	9	1522,04
4	4	15	0	238	15	0	253	34	0	2	782,39
7	2	5	0	64	3	0	67	14	0	1	799,82
4	0	5	0	239	46	0	285	22	0	0	1704,58
3	0	19	1	719	41	0	760	41	0	4	2637,25
1	2	45	1	312	84	0	396	60	0	7	2579,45
15	4	29	0	318	31	0	349	29	0	0	1718,89
47	0	7	0	404	96	0	500	43	0	0	894,04
45	0	168	10	3332	180	6	3518	171	5	12	8286,71
59	0	9	0	514	378	0	892	26	1	7	789 26
39	0	15	1	489	32	0	521	38	0	0	1390,73
34	0	11	0	171	10	0	181	26	0	0	940,00
41	1	12	1	88	18	0	106	34	0	1	486,29
54	10	13	0	256	18	0	274	39	0	0	930,06
48	4	15	0	239	9	0	248	17	0	0	529,14
94	0	37	1	215	6	0	221	59	0	2	1982,00
31	1	7	0	87	9	0	96	24	0	0	671,66
05	73	1096	70	20504	2217	6	22727	1718	28	104	74748,94

ed visitasgudstjeneste og menighetsmøte. Forholdene der var vesent-
g som i hovedsognet. Dog var den nye konfirmasjonsordning innført.
pørsmaalet om bytte av salmebok var ennu ikke optatt til behandling.
orøvrig var der megen kristelig virksomhet innen sognet.

I Jæren prosti falt 3 visitaser, nemlig i Gjestal, Klepp og Haaland.

I alle 3 prestegjeld, som paa Jæren overhodet, er der adskillig kri-
elig liv og interesse og mange bekjennende kristne. Men hvorvidt
e søker sin aandelige næring i kirkens forkynnelse og naademiddel-
rvaltning, beror for en stor del paa den tillit presten kan vinne.

Kirkesøkningen blev betegnet som god, men nadverdsøkningen som avtagende, undtagen i Klepp hvor den hadde øket. Av nadverdforeninger var flere i Haaland, en i Klepp, ingen i Gjestal. Ved menighetsmøtet i Haaland uttaltes ønske om at kirkebønnen kunde sløifes naar der var altergang, for at gudstjenesten ikke skulde bli for lang. Det var sannsynligvis av samme grunn man i Torvastad uttalte sig for særegne nadverdgudstjenester. I regelen er der almindelig deltagelse i salmesangen under gudstjenesten. I Sola kirke var den meget god. Orgelspillet er ogsaa som oftest upaaklagelig. Men i menighetssvarene og i fremsielsen av trosbekjennelsen deltar ikke de kirkesøkende ut over bygdene. Ved visitasmøtene søker jeg derfor aa fremholde at en gudstjeneste bør være en samvirken mellem prest og menighet. I samtlige tre prestegjeld var den reviderte Landstads salmebok innført undtagen i Sola sogn, Haaland hovedsogn, hvor Landstads salmebok fremdeles brukes. Baade i Klepp og Haaland var den nye konfirmasjonsordning innført siden siste visitas. De fleste av dem der gikk til undervisning, lot sig ogsaa konfirmere. I Gjestal derimot undlot mange av de underviste aa la sig konfirmere. I menighetsmøtet uttalte flere sin misnøie med den konfirmasjonsordning som var vedtatt, nemlig den gamle, men uten haandslaget. De foretrakk den nye helt. Resultatet blev at den nye skulde prøves. Men man gjorde ogsaa i disse menigheter den samme erfaring som blev nevnt under menighetsmøtet for Domkirkens menighet i Stavanger, at faa av konfirmantene siden gaar til alters. Skriftemaalet var omtrent bortfalt i disse menigheter.

Et felles trekk ved det religiøse liv er at husandaktene mer og mer faller bort. Men den personlige bruk av Bibelen til egen opbyggelse tiltar. Og saa holdes der adskillige kristelige blader. Det er dog ved opbyggelsesmøtene i bedehus og skolehus at man for størstedelen søker næring for sitt religiøse liv. Ogsaa prestene deltar i regelen i disse møter. (Kfr. aarsberetningen for 1929.)

Kristelig ungdomsarbeide er bare optatt i Klepp ved sognepresten. Men søndagsskolearbeidet var godt organisert i de 3 prestegjeld. Næsten i hver skolekrets holdtes søndagsskole. Forøvrig var der en utstrakt virksomhet for ytre og indre misjon. De fleste organisasjoner hadde sine foreninger. Organisasjonenes forhold til kirken og til hverandre innbyrdes erklærtes aa være bedre enn før, men kunde dog være enda bedre.

Kirkelig eller privat fattigpleie blev øvet i de fleste sogn. I Gjestal var den gaatt inn. Derimot underholdt kommunen 2 sykepleiersker.

Sedelighets- og edruelighetstilstanden erklærtes aa være god, selv om den kunde være bedre. Især var det tilfelle med mere bymessig bebyggede strøk paa grunn av industriell virksomhet, som f. eks. Aalgaard, at forholdet ikke var saa godt som ønskelig. Det var alltid delte meninger, om forbudets ophevelse hadde forverret eller forbedret edruelighetstilstanden.

Naar talen er om visitasene, føler jeg trang til aa nevne den interesse der fra skolens og lærernes side vises for barnegudstjenestene. Kirkene har været fylt med barn, tildels overfylt. Barnene opfører sig mønsterverdig. Jeg har forøvrig funnet at samtalen med aarets konfirmanter helst bør henlegges til barnegudstjenesten. De er da noget mer frimodige enn blandt bare voksne. Saa blir heller ikke søndagens visitasgudstjeneste saa lang. Folk er da mer villig til aa møte frem til eftermiddagens menighetsmøte. Der blir da bedre tid til forhandling, og der kommer noget ut av dem. Menighetsmøtene har hatt meget god tilslutning.

Kirkene og kirkegaardene blev erklært aa være i meget god stand. Torvastad kirke var saaledes nylig malt innvendig efter forslag av Domenico Erdmann. I koret var anskaffet glasmalerier og i skibet nye vinduer med farvet glass. Da kirken ogsaa har en vakker altertavle (misjonsbefalingen til de 12 apostler, malt av maleren Frøvig), gir den et stemningsfullt og tiltalende inntrykk.

I Gjestal var der likeledes adskillig interesse for kirkenes utsmykning, og der var gjort ikke saa litet for aa gjøre gudshusene hyggeligere og lunere. Især var det tilfelle med selve Gjestal kirke, som nu er hovedkirke i det fra 1. januar 1927 oprettede Gjestal prestegjeld, idet det tidligere Lye prestegjeld da blev delt i to: Time og Gjestal. I Oltedal hvor der ogsaa er adskillig industriell virksomhet, var der siden siste visitas ved private midler opført et bedehuskapell, der ved kgl. resol. av 8. oktober 1926 blev tillatt innviet til kirkelig bruk. Se beretningen for 1926. Under visitasen holdtes som overalt gudstjeneste i samtlige kirker. Men i Aalgaard og Oltedal blev gudstjenestene holdt som aftengudstjenester av hensyn til arbeiderne.

I Klepp hovedkirke var de to store sakristier, prestesakristiet og barnedaapssakristiet, slaatt sammen til ett rum — en menighetssal — pent malt og utstyrt, hvor presten foruten konfirmantundervisning kan holde bibellesninger, ungdomsmøter o. l. og saaledes gjøre kirken til et sentrum for menighetsarbeidet. Før visitasen var ved frivillige bidrag anskaffet et nytt, meget godt orgel, og da det blev betjent av en dyktig organist, bidrog musikken til aa gjøre gudstjenesten stemningsfull.

Ogsaa i Haaland var kirkene i god stand og pent holdt. Men især var kirkegaarden rundt Sola kirke ved sogneprestens initiativ vakkert og smakfullt ordnet. Det er i det hele en vaaknende sans, ikke bare for pene kirker, men ogsaa for velstelte kirkegaarder.

Forøvrig tillater jeg mig aa henvise foruten til de vedlagte utskrifter av visitasprotokollen, til de skjematiske aarsopgaver fra prestene. Man kan av disse se, at der gjøres et trofast og godt arbeide av prestene rundt om i menighetene.

De statistiske opgaver viser forøvrig, sammenlignet med forrige aar, at altergjestenes antall fremdeles er stigende for hele bispedømmets vedkommende. Der er flere innmeldelser i kirken og færre utmeldelser. Ogsaa offer og kollekter viser adskillig stigning. Antallet av borgerlig gifte er omtrent uforandret.

Ogsaa i 1930 har jeg som vanlig deltatt i forskjellige kristelige stevner med prekener og foredrag. Men det som gav aaret dets særpreg, var jo de store kirkefestligheter. Sammen med de øvrige nordiske biskoper deltok jeg i Ansgarfestlighetene i Sverige med efterfølgende nordisk bispemøte i Sigtuna. Siden i vaare egne store kirkelige festligheter i Nidaros og paa Stiklestad. Umiddelbart efter disse holdt det Norske Misjonsselskap sin generalforsamling, hvor jeg blev valgt til hovedstyrets formann.

September 1931. *J. C. Petersen.*

V. BJØRGVIN BISPEDØME 1930.

Kyrkjevigsla. Storetveit kapell i Birkeland sokn i Fana prestegjeld, bygt av arkitekt Landmark med løyve av kgl. resol. 28. oktober 1927, vart vigt av domprost Iversen 1. sundag i advent 30. november 1930.

Prestevigsla. I aaret 1930 hev det vorte vigt 12 prestar: Johan Hilmar Løken, sokneprest i Hyllestad; Svein Medhus, sokneprest i Jostedal; Hjalmar Tjelta, til tenesta i ledige kall; Alfred Lunde, til reisesekretær for Bergens krins av Norsk Søndagsskoleforbund; Lars Bergo, sokneprest i Herdla; Fredrik Aimar Helland, res. kap. i Gloppen; Sverre Bernhard Nybø, hjelpeprest i Selje; Peter Birger Hove, til aa styra Rennebu soknekall; Ivar Ragnvald Slaattelid, hjelpeprest i Davik; Eilert Eriksen, til tenesta i Sunnmøre og Romsdals krins av Blaa Kross; Sverre Martin Nilsen, til tenesta i den Norske Sjømannsmisjon; Carl Erik Holm, hjelpeprest i New York for den Norske Sjømannsmisjon.

Presteskifte. Ingen av prestane i bispedømet døydde i tenesta. 2 prestar fyllte aldersgrensa: Realf Ottesen, sokneprest i Kvam, som fekk avskil 24. januar med løyve til aa sitja i embetet til utgangen av juni. Amund Magnussen Frøese, sokneprest i Lindaas og prost i Nordhordland, som fekk avskil 14. mars med løyve til aa slutta fraa 1. juli. — 6 prestar vart utnemnde til andre kall: Peder Berge, sokneprest i Volda og prost i Søre Sunnmøre, 10. januar til sokneprest i Meldal; Karl Martin Marthinussen, prest ved St. Jakobs smaakyrkja i Bergen, 10. januar til res. kap. i Sandviken, Bergen; Bjørn Godø Zachariassen, sokneprest i Herdla, 21. februar til sokneprest i Tysnes; Ingolf Boge, res. kap. i Haus, 27. juni til sokneprest i Kviteseid; Anton Leonhard Arnesen Tafjord, sokneprest i Haram, 22. juli til sokneprest i Kvam; Oscar Adolf Lyngstad, sokneprest i Askvoll, 12. september til res. kap. i Haugesund.

I Evanger soknekall, som var ledig fraa 1. mai 1920, gjorde den norske amerikaprest Eliassen tenesta fraa 1. september 1922 til 1. april 1930, daa han vart sett til reisesekretær i den Norske Sjømannsmisjon.

Til sokneprest i Jostedal vart cand. theol. Svein Medhus utnemnd 31. januar; til sokneprest i Hyllestad cand. theol. Johan Hilmar Løken 31. januar; til res. kap. i Krosskyrkja i Bergen res. kap. i Kristianssand Bernhard Krogh Meyer 27. februar; til sokneprest i Tysnes sokneprest i Herdla Bjørn Godø Zachariassen 21. februar; til smaakyrkjeprest ved St. Jakob i Bergen sokneprest i Sannidal Thorleif Fredrik Østenstad godkjend 26. februar; til sokneprest i Solund ordinera prest Hjalmar Tjelta 2. mai; til res. kap. i Gloppen cand. theol. Fredrik Aimar Helland 9. juni; til sokneprest i Herdla cand. theol. Lars Bergo 27. juni;

til sokneprest i Finnaas sokneprest i Jelsa Peter Robertstad 22. juli; til sokneprest i Kvam sokneprest i Haram Anton Leonhard Arnesen Tafjord 22. juli; til sokneprest i Volda sokneprest i Nesna Lars Tjensvoll 22. juli; til sokneprest i Evanger ordinera prest Bernhard August Rudjord 22. juli; til sokneprest i Lindaas sokneprest i Finnøy Ole Andreas Thorseth 12. september; til millombils hjelpeprest hjaa sokneprest Th. Dahl i Johanneskyrkja i Bergen ordinera prest Johan Hofsli fraa 1. november; til millombils hjelpeprest hjaa prost Nybø i Selje ordinera prest Sverre Bernhard Nybø fraa 15. juli; til millombils hjelpeprest hjaa sokneprest Slaattelid i Davik ordinera prest Ivar Ragnvald Slaattelid fraa 15. oktober.

Det vert i alt fraagang av 8 prestar og tilgang av 13 (+ 3 ekstraordinære). Av dei 16 tilkomne var 14 nye prestar i bispedømet.

Private hjelpeprestar. Kandidat Sverre Bernhard Nybø fekk ved kgl. resol. 27. juni løyve til ordinasjon for aa hjelpa far sin, prost Nybø i Selje, og vart ordinera 13. juli. Ivar Ragnvald Slaattelid fekk ved kgl. resol. 22. august løyve til ordinasjon for aa hjelpa bror sin, sokneprest Slaattelid i Davik, og vart ordinera 12. oktober. Johan Helmer Hofsli fekk ved kgl. resol. 3. oktober løyve til ordinasjon for aa hjelpa sokneprest Th. Dahl i Johannes i Bergen, og vart ordinera 24. oktober.

Nynorsk liturgi vart innførd i desse 3 kyrkjone: Stedje i Sogndal, Mjømna i Gulen og Leikanger i Herøy.

Nynorsk salmebok vart innførd i desse 6 kyrkjone: Evanger og Nesheim kapell, Arnafjord i Vik, Stordal i Stranda, Borgund og Havnesund kapell. — *Den revidera Landstad salmebok* vart innførd i Loddefjord kyrkja i Laksevaag prestegjeld.

Ved utgangen av aaret 1930 var nynorsk liturgi innførd i 122 kyrkjor i bispedømet, Nynorsk salmebok i 99 kyrkjor, Gamle Landstad i 125 kyrkjor, Revidera Landstad i 10.

Av Masfjorden hovudsokn vart det ved kgl. resol. 21. mars 1930 utskilt ei ny sokn Frøyset fraa 1. juli, og det vart uppteke arbeid for aa byggja kyrkja der.

Kyrkjeleg statistikk for bispedømet. Talet paa kyrkjelemer etter folketeljingi i 1920 var i alt 404 659. Dessutan fanst det etter same folketeljing 5 609 dissentarar, d. v. s. 1,37 %, medan heile riket hev 2,7 % av folketalet.

Fødde i 1930		7 178
Fødde utanfor ekteskap		222
Døypte		7 249
Konfirmera		8 177
Kyrkjeleg vigde ektepar	2 251	gifte i alt 2 383
Borgarleg gifte	132	
Nattverdgjester		73 466
Jordfeste		4 331
Innmelde i kyrkja		39
Utmelde or kyrkja		140

Yversyn yver dei ymse prostedøme.

	Fødde	Fødde utanfor ekteskap	Døypte	Konfirmera	Kyrkjeleg vigde	Borgarleg gifte	Nattverdgjester		Jordfeste	Innmelde i kyrkja	Utmelde or kyrkja
Domprostiet . .	1159	46	1419	1613	967	67	18046	18,04 %	945	12	88
S. Sunnhordland.	309	7	303	361	59	1	2919	19,42 »	130	1	2
N. Sunnhordland.	338	17	354	393	76	1	3551	18,00 »	227	1	0
Midhordland . .	877	23	888	934	220	19	6566	14,48 »	434	9	7
Osterøy	318	1	278	356	94	4	2619	14,86 »	195	0	5
Nordhordland . .	449	10	438	541	76	3	4879	21,78 »	236	0	8
Hardanger og Voss	646	23	611	740	176	13	4543	13,06 »	388	4	10
Indre Sogn . . .	159	11	155	146	39	0	1115	13,51 »	88	0	0
Midtre Sogn . .	186	10	204	193	36	1	1281	12,18 »	119	0	1
Ytre Sogn . . .	353	13	337	328	89	4	2531	14,07 »	216	0	7
Sunnfjord . . .	550	6	522	543	126	5	7246	25,07 »	316	0	1
Nordfjord . . .	474	5	465	550	119	3	7702	29,94 »	296	0	3
Søre Sunnmøre .	541	11	520	549	110	3	6429	24,45 »	288	5	2
Austre Sunnmøre	176	5	160	205	57	1	1838	16,98 »	112	1	2
Nordre Sunnmøre	643	34	595	725	207	7	4201	12,44 »	341	6	4
Heile bispedømet	7178	222	7249	8177	2451	132	75466	18,15 %	4331	39	140

Innkome ved offer og kollektar.

Domprostiet	kr.	58 957,80
S. Sunnhordland	»	5 949,74
N. Sunnhordland	»	12 139,82
Midhordland	»	21 518,00
Osterøy	»	9 812,22
Nordhordland	»	11 381,22
Hardanger og Voss	»	12 833,72
Indre Sogn	»	1 308,04
Midtre Sogn	»	4 097,00
Ytre Sogn	»	5 615,70
Sunnfjord	»	12 211,30
Nordfjord	»	9 815,70
Søre Sunnmøre	»	12 705,50
Austre Sunnmøre	»	4 658,55
Nordre Sunnmøre	»	8 992,25
I alt . . .	kr.	191 996,56

Innkomne pengar i kyrkjone i Bergen.

	Til dei fatige i kyrkjelyden.	Til andre fyremaal i og utanfor kyrkjelyden.	I alt.
Domkyrkja. . .	5 102,00	6 421,15	11 523,15
Krosskyrkja . .	2 988,00	3 813,00	6 801,00
Mariakyrkja . .	1 496,86	2 542,39	4 039,25
Sandvikskyrkja .	2 245,13	2 889,78	5 134,91
St. Olavskyrkja .	605,54	1 050,00	1 655,54
Nykyrkja . . .	1 671,89	4 059,29	5 731,18
Johanneskyrkja .	6 173,74	6 687,80	12 861,54
Aarstadkyrkja. .	2 089,34	3 412,41	5 501,75
St. Markuskyrkja.	430,14	670,33	1 100,47
St. Jakobskyrkja.	2 223,30	768,31	2 991,61
Hospitalssoknene		617,40	617,40
Sum	25 025,94	32 931,86	57 957,80

Innmeldingar i kyrkja og utmeldingar fall paa dei ymse prostedøme som lista ovanfyre syner. — *Etter dissentarsamfund* fall dei soleis (fyrste talet gjeld innmelding i kyrkja fraa, andre talet utmelding or kyrkja til vedkomande samfund): Romarkyrkja 0—6 (i Bergen og Fana), Pinsevener 4—47, Metodistar 13—29, inkje samfund 19—20, Mormonar 0—8, Baptistar 0—4, Adventistar 0—5, Luthersk Frikyrkja 3—3, Christian Science 0—2, Bibelstudieforeningen (Russell) 0—4, Fritt Evangelisk Samfund 1—0, Apostolisk Trossamfund 0—5, Sovjet Russland 0—6 (Høyanger i Lavik prestegjeld).

Medeltalet paa altarsgangar i bispedømet var 18,15 % av heile det kyrkjelege folketalet, mot 16,65 % i 1929, 17,31 i 1928, 16,74 i 1927, 16,86 i 1926 og 16,55 i 1925. Paa dei ymse prostedømi fell medeltalet soleis som ein ser av den summariske tabellen ovanfor.

Bispevisitas vart det halde i desse 9 prestegjeld: Skaanevik, Fjelber, Fitjar, Os, Strandebarm, Hafslo, Sogndal, Hyllestad, Bremanger.

Av det som kom fram paa visitasmøti kann nemnast:

Gudstenesta: Klokkarbønene var i bruk dei fleste stader. Still bøn var det i Strandebarm, Varaldsøy og Kaupanger.

Den nye konfirmasjonsskipnad var innførd i Fjelber, Bjoa, Eid, Øn, Bø. I Hyllestad gjeng det etter fleirtalet av konfirmandane. Elles var den gamle skipnad i bruk.

Nattverden var mest i samband med skriftemaal, men i Øn mest utan. Privat nattverd var ikkje i bruk anna enn av og til i Øn og Bø.

Kyrkjor og kyrkjegardar. Stort set var kyrkjone og kyrkjegardane godt i stand. Sume vølingar var alt i gang eller var planlagde. Med Aakra kyrkja emna dei paa nybyggjing. Fleire kyrkjor skulde maalast anten utvendes eller innvendes. Os kyrkja skulde maalast innvendes etter plan av arkitekt Landmark. Hafslo kyrkja trong maaling og nytt balanseapparat til klokka. Jondalskyrkja trong nye loddpipor.

Kyrkjesøkning etter skynsuppgaava.

	Kyrkjor og hus nytta til gudstenesta.	Folketal i 1920.	Kyrkjerom.	Kyrkjesøkning.
1. Skaanevik	4	2 881 + 10 diss.	1 140	480
2. Fjelber	4	3 636 + 6 —	1 370	870
3. Fitjar	2	2 640 + 14 —	950	660
4. Os	4	6 352 + 25 —	1 700	750
5. Strandebarm	3	4 477 + 30 —	1 813	370
6. Hafslo	4	2 857 + 1 —	1 080	270
7. Sogndal	3	3 422 + 2 —	1 200	760
8. Hyllestad	3	2 268 + 8 —	830	370
9. Bremanger	3	2 890 + 0 —	1 262	750
	30	31 423 + 96 diss.	11 345	5 280

Av born og ungdom møtte det til samtale og barnegudstenesta kring 1924 born og 539 konfirmandar og annan ungdom.

Folkeskulane hadde for det meste 6 timar kristendom um vika. I Fjelber var det 8 timar og i Bjoa 7 timar um vika. Lærebøker var Vogts bibelsoga og Jakob Sverdrups forklaaring.

Ymist anna um biskopens arbeid i og utanfor bispedømet: 16. januar tale saman med domprosten i møte for Norges Lutherlag. 22. januar fyredrag ved aarsmøte av Kristenfolkets Edruelighetsraad. 24. januar bibelsk fyredrag for Kyrkjenemndi. 26. januar tale ved aarsmøte for Bergens forening for Israelsmisjonen. 9. februar ordinasjon i Domkyrkja. 13. februar fyredrag for Kyrkjenemndi um St. Olav. 2. mars tale i Bergens frie misjon. 7. mars fyredrag um tri kantatar til kyrkjejubileet. 23. mars gudstenesta paa Voss. 8. april tala paa Fana folkehøgskule. 13. april gudstenesta i Eid og tale ved Sunnhordlands folkehøgskule. 18. april, langfredag, pasjonskveld for ungdomslaget Ervingen. 21. april prestevigsla i Domkyrkja. 3.-26. mai visitasferder. 28. mai—2. juni og 4.-16. juni visitasferder. 23.-25. juni minnehøgtid i Stockholm um Ansgar med vigsla av Ansgarkyrkan paa Björkö. 26. juni—1. juli nordisk bispemøte i Sigtuna. Attende til Bergen 5. juli. 13. juli prestevigsla i Domkyrkja. 23. juli fraa Bergen paa ferd til Nidaros. 26. og 27. juli stemna paa Sund i Inn-Trøndelag for lærarar og elevar fraa Notoddens lærarskule. 28. juli—3. august var med i 900 aars-jubileum Olsok 1930 i Nidaros og paa Stiklestad. Tala ved vesper i Domkyrkja 28. juli som vikar i biskop Lundes sjukdomsforfall, og preika ved nynorsk høgmessa i Stiklestadkyrkja 29. juli. 9.-12. august Nordisk ungdomsskulelærarmøte paa Bakketun ungdomsskule i Verdal; preika i Stiklestadkyrkja og fyredrag paa møtet. 15. august, fredagskveld, visitasferd til Bremanger, men vert sjuk um natti, laut byta baat og fara heimatt til Bergen og lata prosten taka visitasen. Hadde sidan sjukepermisjon til ut november maanad. Tok fraa desember maanad paa att med aa styra kontoret, men ikkje med aa preika eller tala. Eit par visitasar, som var tillyste, tok prostane, og dei andre vart utsette til næste aar.

2. mai 1931. *Peter Hognestad.*

VI. NIDAROS BISPEDØMME 1930.

Bispedømmets geistlighet. Der var i aaret 1930 ingen dødsfall blandt de i embede værende geistlige. Heller ikke blev nogen prest i bispedømmet meddelt avskjed.

Befordret til embede utenfor bispedømmet blev 2 prester: sogneprest i Øre Wangberg utnevnt til sogneprest i Kautokeino, og sogneprest i Røros Frøland utnevnt til sogneprest i Tromsøysund.

Befordret til nytt embede innenfor bispedømmet blev 3 prester: sogneprest i Bjørnør Frid utnevnt til sogneprest i Rindal; res. kap. i Støren Wilmann utnevnt til res. kap. i Kristianssund; og sogneprest Andersen i Klæbu, utnevnt til sogneprest i Røros.

Utnevnt til embede i bispedømmet uten før aa ha innehatt saadant blev følgende 9 prester: prost og sogneprest i Volda Berge til sogneprest i Meldal; ordinert prest Leergaard til res. kap. i Opdal; ordinert prest Rein til sogneprest i Frøya; cand. theol., førstelærer ved Botsfengslet Flekstad til sogneprest i Stod; ordinert prest Gregusson, utnevnt til sogneprest i Nærøy; sogneprest i Vang i Valdres Fyrwald til sogneprest i Stangvik; ordinert prest Lange til res. kap. i Selbu; ordinert prest Iversen til tredjeprest i Kristianssund; og ordinert prest Johansen til sogneprest i Øre. Herved er dog aa bemerke at de ordinerte prester Leergaard, Gregusson og Lange i en aarrekke hadde bestyrt embeder i bispedømmet, de 2 siste de samme embeder hvortil de blev utnevnt. Hertil kommer at betjeningen av stillingen som hospitals- og fengselsprest i Nidaros nu er ordnet saaledes, at den utføres av den tidligere midlertidig forrettende pastor Stene under domprostens ledelse og tilsyn, idet denne siste er konstituert i stillingen.

Avgangen paa prester var saaledes ialt kun 2, mens tilgangen var 10. Antallet av ledige embeder er saaledes fra 14 ved aarets begynnelse gaatt ned til 6, nemlig: Vaar Frue kirkes res. kapellani (ledig fra 1929), Klæbu sognekall (1930), Støren res. kapellani (1930), Bjørnør sognekall (1930), Vikna sognekall (1918) samt hjelpeprestembedet i Grong og Lierne (19**). Den i forrige aarsberetning omhandlede sammenslutning mellem denne stilling og stillingen som jernbaneprest ved Nordlandsbaneanlegget kom ikke istand, da bevilgningen til prestelig betjening av anlegget blev inndratt fra 1. juli 1930, da ogsaa jernbaneemissær Stiansen avsluttet sin virksomhet. Da boligen for hjelpepresten i Røyrvik f. t. er ubeboelig, iallfall den største tid av aaret, vil hjelpeprestestillingen ennu ikke bli besatt; men med det kongelige Departements samtykke vil der hvert aar bli antatt en prest til hjelp i sommermaanedene, og den del av inntekten som ikke medgaar til lønn for ham, vil bli anvendt til dekning av reiseutgifter for ham og sognepresten i Lierne.

En ny midlertidig prestestilling er oprettet fra 1. juli 1930, nemlig stillingen som hjelpeprest i Domsognet i forbindelse med stillingen som prest ved byens store sykehus. Den siste stilling kunde — naar det residerende kapellani ved Vaar Frue kirke ikke skulde besettes — ikke forenes med nogen av byens øvrige prestestillinger, og da sykehuset ligger innenfor Domsognets grenser, og der forøvrig stilles spesielle krav til Domkirkens geistlighet, var det den beste løsning aa oprette en midlertidig stilling som hjelpeprest i Domkirken og la ham overta betjeningen av sykehuset. Efter aa være kunngjort ledig blev stillingen overensstemmende med menighetsraadets innstilling med det kongelige Departements samtykke besatt med ordinert prest T. Rostad.

Imidlertid er hermed mangelen paa prestelig betjening i Nidaros by ennu ikke avhjulpet, og der er fra saavel Bakklandets som Lademoens menighetsraad fremkommet andragender om aa faa en midlertidig hjelpeprest. Jeg henviser herom til min skrivelse til det kongelige Departement av 20. oktober 1930, hvor jeg paa det beste anbefaler at begge disse andragender imøtekommes, da der forefinnes tilstrekkelige midler ogsaa til disse presters lønn. De nye stillinger er i høi grad paakrevet, da begge disse menigheter har mellem 15 og 17 tusen menighetslemmer

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet Prosti	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Sykebesøk	Besøk i sykehus og gamlehjem	Skolebesøk	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
							ialt	utenfor ekteskap		deltatt i forberedelsen	konfirmert
Domsognet	132	2	144	440	20	0	51	5	65	221	221
Vaar Frue kirke	92	30	63	399	0	3	31	3	29	74	74
Ilen	76	0	125	388	0	6	41	5	40	150	150
Bakklandet[1]	122	3	252	1386	46	2	104	7	111	332	332
Lademoen[1]	135	3	243	1032	15	3	136	19	153	333	332
Hospitalskirken	67	2	328	318	446	0	0	0	0	0	0
Døvemenigheten[2]	40	24	14	7	0	—	0	0	1	11	11
E. C. Dahls stiftelse	—	—	—	—	—	—	404	68	386	0	0
Domprostiet	664	64	1169	3970	527	14	767	107	785	1121	1120
Vestnes	79	0	63	140	21	8	58	1	56	80	80
Eid	68	1	45	101	0	4	29	0	24	38	38
Grytten	71	0	21	181	9	4	65	3	71	70	69
Nesset	63	4	32	25	0	5	44	1	46	64	64
Veøy	81	2	66	57	0	7	29	2	30	41	41
Indre Romsdal prosti	362	7	227	504	30	28	225	7	227	293	292
Bolsøy	64	2	82	76	35	8	97	7	113	86	86
Molde	104	0	88	126	102	16	59	6	58	50	50
Aukra	58	6	15	17	0	3	100	4	100	106	106
Fræna	70	4	51	7	3	6	60	3	45	70	70
Bud	66	3	12	26	0	4	73	3	67	77	75
Ytre Romsdal prosti	362	15	248	252	140	37	389	23	383	389	387
Kvernes	122	9	96	72	3	19	179	13	133	151	151
Kristianssund	195	0	359	409	54	16	248	35	267	301	301
Halsa	65	1	61	298	0	10	63	7	61	49	49
Aure	64	3	93	43	0	10	80	5	75	88	88
Edøy	63	2	31	15	0	3	86	4	78	81	81
Ytre Nordmøre prosti	509	15	640	837	57	58	656	64	614	670	670
Øre	65	1	30	37	0	0	33	5	36	44	43
Tingvoll	68	2	90	34	23	4	66	4	64	85	85
Øksendal	61	4	32	42	0	1	10	0	13	21	21
Sunndal	59	6	27	40	2	4	24	1	23	41	41
Stangvik	66	3	18	50	0	3	57	2	54	54	54
Surnadal	63	3	85	54	10	3	72	10	67	76	76
Rindal	72	0	107	126	27	3	53	1	49	45	45
Indre Nordmøre prosti	454	19	389	383	62	18	315	23	306	366	365
Hemne	63	2	41	98	11	0	101	11	87	131	131
Hitra	129	0	78	108	0	23	96	11	85	126	126
Frøya	66	1	37	108	0	4	149	9	160	144	144
Ørland	67	3	30	106	0	1	81	10	84	90	88
Sør-Fosen prosti	325	6	186	420	11	28	427	41	416	491	489
Stadsbygd	68	0	17	31	5	16	91	9	93	149	149
Bjugn	69	2	50	146	0	11	78	17	73	104	104
Aafjord	67	3	40	78	32	4	79	3	77	99	98
Bjørnør	68	2	63	113	0	1	109	11	73	116	115
Nord-Fosen prosti	272	7	170	368	37	32	357	40	316	468	466

---

[1] Den residerende kapellans gudstjenester m. v. henholdsvis paa Østmarken og Reitgjerdet asyl er ikke medtatt. [2] Døveprestens arbeide utenfor byen ikke innbefattet.

NIDAROS BISPEDØMME I 1930.

Ekteskap		Nadverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet som offer eller kollekt	Antall menighets-lemmer ved folketellingen 1920
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
191	6	1786	145	108	2	15	4045,53	9130
78	11	316	68	103	1	3	3100,73	5552
36	3	793	12	70	3	6	3178,55	6462
155	10	1503	45	162	3	12	4029,73	16038
102	9	901	79	133	7	12	2339,15	16409
4	0	1338	61	22	0	0	328,36	—
1	0	24	0	1	0	0	218,88	—
0	0	0	0	0	0	0	0,00	—
567	39	6661	410	599	16	48	17240,93	53591
15	0	352	87	46	0	0	358,96	4007
4	0	297	38	14	0	1	1618,99	1459
26	0	293	14	43	0	0	1133,89	3724
12	0	328	11	34	0	0	861,63	3247
7	0	224	10	33	0	0	853,76	2401
64	0	1494	160	170	0	1	4827,23	14838
23	1	783	45	50	1	0	3005,40	4750
55	1	191	25	47	0	6	2004,69	2813
19	0	545	17	40	0	0	1134,36	4309
20	0	254	33	46	2	2	183,68	2972
19	0	384	6	54	0	0	1257,70	3454
136	2	2157	126	237	3	8	7585,83	18298
32	0	687	56	92	0	0	2104,97	8477
111	1	1910	48	178	3	3	5061,01	16462
16	0	317	45	18	0	2	ca. 500,00	2794
14	0	501	23	44	0	1	975,00	4518
20	0	466	20	39	1	0	786,89	3636
193	1	3881	192	371	4	6	9427,87	35887
5	0	299	?	32	0	0	625,75	2474
20	0	380	45	54	0	0	2410,33	4003
2	0	100	1	9	0	0	283,62	924
7	0	172	7	20	0	0	514,89	1862
16	0	334	15	31	0	0	242,50	2993
15	0	472	17	41	0	1	715,92	2900
6	0	593	49	25	0	0	884,70	2363
71	0	2350	134	212	0	1	5677,71	17519
13	1	721	32	49	0	0	1389,24	5116
15	0	412	43	60	0	0	920,24	5026
23	0	400	10	65	0	0	1234,26	6431
28	0	374	62	59	0	0	942,49	4616
79	1	1907	147	233	0	0	4486,23	21189
30	0	726	35	69	0	0	1495,59	6033
16	1	293	14	56	0	16	733,43	4741
15	1	356	20	38	0	4	860.85	4450
15	0	503	6	46	1	14	915,13	5138
76	2	1878	75	209	1	34	4005,00	20362

KIRKELIG STATISTIKK FOR

Prestegjeld eller menighet Prosti	Gudstjenester	Messefall	Møter ved presten	Sykebesøk	Besøk i sykehus og gamlehjem	Skolebesøk	Fødte		Døpte	Konfirmanter	
							ialt	utenfor ekteskap		deltatt i forberedelsen	konfirmert
Børsa	73	4	50	84	8	12	51	7	45	69	69
Orkdal	127	8	100	84	30	9	128	15	125	148	148
Meldal	68	0	86	73	26	4	91	12	93	111	111
Rennebu	69	3	73	56	18	13	33	4	27	45	46
Opdal	62	3	65	35	25	26	72	5	64	71	71
Orkdal prosti	399	18	374	332	107	64	375	43	354	444	445
Røros	71	5	102	203	21	1	102	15	97	103	103
Holtaalen	61	4	40	91	2	13	95	19	83	120	120
Støren	121	5	56	73	29	5	108	6	115	170	170
Melhus	133	2	51	74	23	1	150	15	129	129	129
Gauldal prosti	386	16	249	441	75	20	455	55	424	522	522
Byneset	61	3	28	183	25	6	35	6	41	42	42
Strinda[1]	135	2	110	76	45	2	275	25	190	210	210
Malvik	62	2	54	86	14	11	72	4	66	84	84
Klæbu	64	0	73	48	0	10	37	2	35	44	44
Selbu	113	9	94	162	40	5	92	7	96	88	88
Strinda prosti	435	16	359	555	124	34	511	44	428	468	468
Øvre Stjørdal	125	6	95	95	38	19	95	6	91	89	89
Nedre Stjørdal	120	11	133	187	13	11	120	13	120	157	157
Frosta	68	3	118	176	14	1	69	6	72	101	101
Leksvik	79	0	185	232	0	2	57	6	57	59	59
Stjørdal prosti	392	20	531	690	65	33	341	31	340	406	406
Skogn	71	3	31	37	8	6	64	5	60	93	93
Levanger	78	3	70	50	90	12	101	8	85	104	104
Verdal	138	5	113	213	13	18	128	15	133	156	154
Ytterøy	68	1	28	23	6	8	57	3	57	47	47
Sør-Innherad prosti	355	12	242	323	117	44	350	31	335	400	398
Inderøy	118	15	91	217	0	4	75	1	68	102	102
Sparbu	63	4	31	79	17	16	83	6	89	84	84
Steinkjer	77	2	123	54	18	0	87	6	85	102	102
Beitstad	69	0	43	42	7	5	114	10	115	95	95
Stod	67	0	51	72	16	2	57	0	48	46	46
Nord-Innherad prosti	394	21	339	464	58	27	416	23	405	429	429
Snaasa	62	4	66	25	4	5	60	3	53	47	47
Lierne	60	3	107	88	24	9	34	4	38	42	42
Grong	71	5	24	34	—	4	114	9	109	125	125
Overhalla	62	4	18	12	8	3	71	6	74	66	66
Namsos	86	2	80	45	39	0	149	23	128	125	124
Indre Namdal prosti	341	18	295	204	75	21	428	45	402	405	404
Flatanger	54	9	60	22	0	6	43	7	36	31	31
Fosnës	60	4	52	38	0	1	44	4	52	40	36
Kolvereid	58	8	29	33	0	8	65	7	66	59	59
Nærøy	60	5	47	39	0	5	31	4	32	42	42
Vikna	60	5	17	27	0	0	65	10	65	50	50
Leka	57	4	56	86	0	2	40	4	36	44	44
Ytre Namdal prosti	349	35	261	245	0	22	288	36	287	266	262
Nidaros bispedømme	5999	289	5679	9988	1485	480	6300	613	6022	7138	7123

---

[1] Den residerende kapellans gudstjenester m. v. paa Rotvoll asyl ikke medregnet.

NIDAROS BISPEDØMME I 1930.

Ekteskap		Nadverdgjester		Jordfestede	Innmeldt i kirken	Utmeldt av kirken	Innkommet som offer eller kollekt	Antall menighets-lemmer ved folketellingen 1920
kirkelig	borgerlig	ialt	utenfor kirken					
13	0	296	28	28	0	0	1272,40	3269
35	2	638	81	99	0	0	1402,16	6898
26	0	810	65	50	0	0	1524,24	4866
7	0	365	18	28	0	0	ca. 540,00	2517
32	0	316	9	43	2	1	» 1000,00	4126
113	2	2425	201	248	2	1	5738,80	21676
30	2	441	15	49	0	3	595,04	5126
30	1	680	45	65	0	0	1341,03	5112
36	1	597	21	94	0	0	1523,63	6866
44	2	461	69	71	0	4	1138,18	6371
140	6	2179	150	279	0	7	4597,88	23475
17	0	220	50	44	0	0	418,37	2483
57	5	370	20	133	1	18	3109,00	11506
11	0	237	15	35	0	0	389,18	3267
4	0	125	6	31	0	0	364,75	2079
20	0	463	41	77	0	0	811,40	5023
109	5	1415	132	320	1	18	5092,70	24358
24	0	371	23	66	0	0	1421,07	5100
29	1	804	90	71	2	0	1966,22	6761
34	0	477	87	66	0	1	984,22	4661
10	0	706	117	27	0	0	800,67	2946
97	1	2358	317	230	2	1	5172,18	19468
10	1	228	25	49	0	1	751,96	3593
23	1	544	53	51	2	0	1993,26	4220
46	0	587	42	84	1	0	631,35	6617
8	0	154	11	37	0	0	216,35	3127
87	2	1513	131	221	3	1	3592,92	17557
22	1	449	88	56	0	0	706,07	4483
29	2	297	27	37	0	0	1240,05	4252
33	1	424	47	50	0	0	1351,43	4293
26	4	341	35	49	0	0	712,86	4317
13	1	171	34	35	0	0	417,40	2448
123	9	1682	231	227	0	0	4427,81	19793
13	0	88	4	30	0	1	75,97	2380
7	0	187	7	16	0	0	326,60	1678
30	0	328	0	56	0	0	936,25	3891
22	0	162	1	32	0	0	449,04	2469
42	1	480	18	90	0	0	2264,44	6162
114	1	1245	30	224	0	1	4052,30	16580
9	0	106	7	13	0	1	423,59	1807
16	0	146	8	27	1	1	673,12	2560
11	0	166	13	29	0	0	280,23	3103
3	0	141	4	25	0	2	517,36	2113
24	0	90	10	46	3	23	382,87	3315
7	0	154	20	20	0	0	284,58	1998
70	0	803	62	160	4	27	2561,75	14896
2039	71	33948	2498	3940	36	154	88487,14	339487

og begge menigheters residerende kapellaner delvis har sin tid og arbeidskraft optatt som prester henholdsvis ved Østmarken og Reitgjerdet sinnssykeasyler. Den av bystyret i mars 1929 nedsatte menighetsreguleringskomite har i januar 1931 fremlagt et forslag til grenseregulering, som derefter er blitt drøftet i et møte med byens sogneprester, og derefter har været forelagt formannskapet, men av dette nettop er tilbakesendt til komiteen med anmodning om aa utrede et nytt alternativ. Det fremlagte forslag forutsatte tildels meget store forandringer i alle de nuværende menigheters grenser, og det av formannskapet nu paapekte alternativ vil fordre ytterligere inngrep i det bestaaende. Antagelig vil derfor saken støte paa adskillig motstand i menighetene, og der vil visselig gaa adskillig tid førenn regulering kan gjennemføres. Reguleringsspørsmaalet bør derfor efter min formening ikke hindre den av menighetene krevede ansettelse av midlertidige hjelpeprester.

Mens Nidaros bys folkemengde ved folketellingen i desember 1930 viser en mindre nedgang, viser det foreløbige resultat av tellingen en meget sterk vekst i folkemengden i Strinda prestegjeld. Dette har nu omkring 17 tusen mennesker, og med sine 5 kirker krever det til forsvarlig betjening, at der snarest mulig ved siden av sognepresten og den residerende kapellan — den siste tillike prest ved Rotvoll sinnssykeasyl — blir ansatt en tredjeprest, til hvis avlønning sogneprestembedets overskytende inntekter vil være mere enn tilstrekkelige.

Ogsaa i enkelte andre prestegjeld kunde øket geistlig betjening være paakrevet, f. eks. i Namsos.

Det samlede antall av prestestillinger som ved sammenslutningen av hospitals- og fengselspreststillingene i Nidaros var gaatt ned fra 97 til 96, gikk ved oprettelsen av den nevnte hjelpepreststilling ved Domkirken igjen op til 97. Bortsett fra hjelpepreststillingen i Grong og Lierne, hvorom ovenfor, og Vaar Frue kirkes residerende kapellani, som efter Departementets bestemmelse f. t. ikke skal besettes, er nu alle embeder besatt eller kunngjort ledig.

Ved betjening av ledige embeder har i 1930 foruten stiftskapellanene bistaatt forhenværende sogneprest Horneman og de ordinerte prester Moe, Hov, Furberg, Iversen, Halten og Fikkan.

2 prostebestallinger er utferdiget: for sogneprest Jenssen i Grong som prost i Indre Namdal prosti og for sogneprest Høyem, Orkdal, som prost i Orkdal prosti.

Den store kirkelige begivenhet i aaret 1930 var *kirkefestlighetene* i Nidaros og paa Stiklestad i anledning av 900-aars-dagen for kong *Olav Haraldssons fall* paa Stiklestad 29. juli 1030.[1] Disse festligheter fikk en tilslutning fra innland og utland der fullt ut svarte til forventningene, og der tør vel sies at der i hele den Norske Kirkes historie ikke finnes noget sidestykke hertil. Jeg finner det ufornødent her aa gi nogen nærmere redegjørelse for festlighetenes forløp i overensstemmelse med det program som var utarbeidet av Stiftsdirektionen og godkjent av det kongelige Departement, men henviser til den «Veileder» som blev

---

[[1] Se Norvegia Sacra X. 1930.]

trykt, og som følger hoslagt. Jeg skal kun tilføie at som et tillegg til festlighetene i Nidaros og paa Stiklestad kom festgudstjenesten i Frosta gamle kirkeruin i anledning av avsløringen av fylkesstenene paa den gamle tinghaug, hvor H. M. Kongen og H. K. H Kronprinsen deltok.

I forbindelse med de egentlige kirkefestligheter maa ogsaa nevnes de *store stevner* som holdtes her i byen sommeren 1930, enten av helt kristelig karakter eller dog forbundet med en gudstjeneste for deltagerne: Av de første er de mest fremtredende det Norske Misjonsselskaps generalforsamling, Landsvennestevnet og det Nordiske Prestemøte; det siste fikk en øket interesse ved at hovedkomiteen for det Lutherske Verdenskonvent var tilstede, og ved at kirkeministrene fra Norge, Sverige og Finnland, ledsaget av avdelingssjefer fra departementene, møttes til konferanse i Nidaros bispegaard. Blandt møter av annen art maa nevnes: Bøndernes, Fiskernes, Norges Lærerlags, Bjørnsonforbundets og Norges Fredsforenings landsmøter, alle med gudstjenester i Domkirken.

Endelig maa ogsaa omtales sommerens historiske og kirkelige utstillinger i den gamle Erkebispegaard og i Videnskapsselskapet. Det siste sted var der ved en spesiell komité arrangert en avdeling „Fra kirkens arbeide idag», hvor foruten den offisielle kirke 20 forskjellige frivillige kristelige organisasjoner deltok. Det tør visstnok sies at *den* avdeling vakte særlig opsikt og omfattedes med stor interesse blandt besøkende baade fra inn- og utland.

Ellers maa det vel sies at opmerksomheten hos mange av dem der sommeren 1930 besøkte Nidaros, blev ledet bort fra de historiske og kirkelige utstillinger ved den samtidig arrangerte «Trøndelagsutstilling» med dens mange tilstellninger.

Og det er vel aa frykte for, at selve *kirkefestlighetene* ikke kom til aa tre slik frem og virke med den tyngde som det hadde været ønskelig, fordi leiligheten skulde utnyttes i alle retninger, — saavel i næringslivets tjeneste som til fremme av de forskjellige formaal paa det almindelige kulturlivs omraade. Det var, sett fra et kirkelig synspunkt, visselig ikke utelukkende heldig at Nidaros sommeren 1930 var «de 100 kongressers by». Paa den annen side kan det nok ogsaa tenkes, at virkningen paa den maate naadde frem til kretser som ellers ikke vilde ha merket noget. Og vi tør vel tro, at mange i 1930 fikk et nytt og utdypet syn for den betydning en kristen folkekirke har hatt for vaart folk, for dets religiøse, nasjonale og kulturelle utvikling. Maatte det blot ogsaa ha vakt følelsen av det ansvar som følger med gaven og opgaven vi fikk, da vaart folk traadte inn i de kristne nasjoners rekker.

Med hensyn til feiringen av *kirkefestlighetene i bispedømmet i sin helhet* viser de til bispekontoret innkomne opgaver at festgudstjeneste efter det fastsatte ritual blev avholdt i 164 kirker, derav i 26 kirker den 27. juli, i 7 kirker den 28. juli, i 20 kirker den 29. juli, i 90 kirker søndag 3. august, og i 21 efter den dag. Det har saavidt mig bekjent overalt været meget stor tilslutning.

Arbeidet i anledning av kirkefestlighetene og fullførelsen av Domkirkens interiør m. v. har i høi grad lagt beslag paa Stiftsdirektionens tid og kraft i aaret 1930. Det samme gjelder ogsaa Domkirkens presteskap og øvrige funksjonærer. Men ogsaa en rekke andre medarbeidere har utført et stort og verdifullt arbeide; blandt disse maa særlig nevnes medlemmene av alle de av Stiftsdirektionen nedsatte komiteer: „den liturgiske komite", formann biskop Støylen, „kantatekomiteen", formann domprost Haugsøen, „konsertkomiteen", formann overrettssakfører Cecil Collin-Hansen, og „innbydelseskomiteen", hvis formann res. kap. Fjellbu i ganske særlig grad hadde et stort, vanskelig og slitsomt arbeide, og endelig „trafikkkomiteen", formann overingeniør Ræder. I Verdal ledede forberedelsene av en spesiell „Verdalskomite", hvis formann var prost Hole, der hadde en meget vanskelig og krevende stilling. Foruten disse komiteer maa ogsaa nevnes „orgelkomiteen", formann arkitekt Tverdahl, som hadde det overordentlig vanskelige og ansvarsfulle arbeide med anskaffelsen og anbringelsen av Domkirkens nye, mektige katedralorgel.

Vi skylder alle disse vaare dyktige, opofrende hjelpere den varmeste takk.

Jeg gaar derefter over til paa vanlig vis aa behandle de kirkelige forhold i aaret 1930 i sin almindelighet.

Geistlighetens arbeide. Biskopen: I aaret 1930 har været utført 2 *ordinasjonshandlinger:* 20. februar ordinertes førstelærer ved Botsfengslet cand. theol. Kaspar Bahrt Flekstad, utnevnt til sogneprest i Stod, og kandidatene Peter Gottskalk Furberg, Johan Iversen, Thormod Rostad og Lars Tangvik, tillatt ordinert for aa utføre prestelig arbeide, de 3 første i Nidaros, den siste i Oslo bispedømme. 24. oktober ordinertes kandidatene Aksel Fikkan, Johannes Halten og Johan Helmer Hofsli, de 2 første tillatt ordinert for aa bestyre ledige embeder i Nidaros bispedømme, den siste for aa være hjelpeprest hos sognepresten i Johannes menighet i Bergen.

Av *kirkeinnvielser* forekom kun innvielsen av Nidaros Domkirkes gjenopførte langskib med det av norsk-amerikanere skjenkede praktfulle alter 28. juli 1930. Ved innvielsen assisterte de øvrige biskoper, med undtagelse av Oslo biskop der var blitt syk, domprosten og den residerende kapellan ved kirken, samt som representanter for bispedømmets øvrige geistlige prost Bull-Hansen i Støren og sogneprest Pharo paa Frosta, den siste som liturg.

Den restaurerte Stiklestad kirke blev kort før de egentlige jubileumsfestligheter tatt i bruk under en festlig gudstjeneste ved menighetens egne prester.

Visitaser. Paa grunn av at arbeidet med kirkefestlighetene og hvad dermed stod i forbindelse, rakk jeg i aaret 1930 kun aa visitere 9 prestegjeld: Veøy, Aukra, Melhus, Byneset, Nedre Stjørdal, Ytterøy, Steinkjer, Overhalla og Grong, i det siste prestegjeld dog blott 3 av de 5 sogn. Under visitasene holdtes gudstjeneste i samtlige kirker og kapeller, ialt 38 gudstjenester og opbyggelige møter; dessuten blev holdt 10 menighetsmøter og 8 lærermøter (i Grong vil lærermøtet bli holdt i forbindelse med den forestaaende visitas i hovedsognet). Ved 34 gudstjenester samtaltes med skolebarn eller (og) konfirmanter og konfirmert ungdom. I disse samtaler deltok ialt 2505. Menighetenes tilslutning ved visitasene var gjennemgaaende utmerket. Om samtalene med barn og ungdom skal jeg kun henvise til hvad jeg uttalte i forrige aarsberetning. Meget ofte har en av lærerne begynt samtalen med skolebarna, og vedkommende prest begynt samtalen med konfirmantene, mens biskopen fortsetter og avslutter. I lærermøtene deltar i regelen samtlige hjemmeværende lærere og lærerinner. I de fleste tilfeller innleder en av dem samtalen med et kort foredrag om et aktuelt spørsmaal vedrørende kristendomsundervisningen, og derpaa samtales der. I de fleste tilfeller holdes lærermøtet paa prestegaarden, og det blir da gjerne et lengere samvær, som vi setter megen pris paa. Jeg kan kun gjenta hvad jeg oftere har uttalt, at jeg under disse møter gjennemgaaende faar et godt inntrykk av vaar lærerstand.

Menighetsmøtene har som regel været holdt samlet for hele prestegjeldet, undtagelsesvis særskilt for et fjerntliggende anneks. De er alltid godt besøkt; undertiden har saagodtsom hele den samlede menighet overværet møtet. Om forholdet i de forskjellige menigheter henvises til utskriftene av visitasprotokollene, der følger som bilag. Det synes ikke aa være nogen stor forandring fra aar til aar i disse menigheter. Der har i de siste aar, og da heller ikke i 1930, forekommet nogen større aandelig bevegelse. Kirkesøkningen er paa de fleste steder betegnet som god; flere steder uttalte man at den var i fremgang; rent undtagelsesvis fant man den mindre enn tidligere.

Foruten aa delta i flere av de større møter som siste aar holdtes i Nidaros, har biskopen som tidligere i ikke liten utstrekning deltatt i det frivillige kristelige arbeide i byen; ialt prekte jeg her ved 12 gudstjenester og talte ved 25 møter og fester. 23. og 24. juni deltok jeg efter innbydelse i 1100-aarsfesten for Ansgars komme til Sverige og i innvielsen av Ansgarkapellet paa Björkö i Mälaren, en overmaate gripende høitidelighet. Derefter deltok jeg i dagene 26.-30. juni i det 4. nordiske bispemøte i Sigtuna, et rikt og inspirerende møte.

Prostene. Prostene har deltatt i samtlige visitaser, hvad der har sin store betydning saavel for menighetene og prostene selv, som derved blir kjent med hverandre, og for biskopen, som derved faar en avlastning i det anstrengende visitasarbeide. Prostene har ogsaa foretatt innsettelse av de fleste nye prester. Jeg er meget takknemmelig for at der igjen er aapnet prostene adgang til i større utstrekning aa faa utføre sitt arbeide som prost efter den i flere aar paalagte innskrenkning. Det er dog ønskelig at de ogsaa igjen kunde faa anledning til enkelte besøk i prostiets prestegjeld ogsaa mellem visitasene.

Prestene. Om det prestelige arbeide i sin almindelighet henvises til de medfølgende statistiske opgaver, som i den utstrekning det ved hjelp av tall lar sig gjøre, forteller om det i hvert prestegjeld av presten eller prestene utførte arbeide. Men jeg maa ogsaa denne gang understreke at kun den som kjenner forholdene paa hvert sted, i denne statistikk har et nogenlunde sikkert grunnlag for bedømmelsen av den enkelte prests arbeidsydelse.

Antallet av *gudstjenester* er steget til 5 999 fra 5 764 i 1929, mens messefallenes antall er gaatt ned til 289 (omtrent 3 pr. prest) fra 382 i 1929, og de er mer enn erstattet ved ekstraordinære gudstjenester.

Antallet av *religiøse og kirkelige møter* ved presten er steget til 5679 fra 4836 i 1929. *Sykebesøkene* er steget til 9988 fra 9066, besøkene paa sykehus, gamlehjem o. s. v. til 1485 fra 1386, og antallet av *skolebesøk* til 480 fra 418.

Forøvrig er om prestenes arbeide aa si at de aller fleste visselig arbeider jevnt og godt efter sine evner og krefter, og en rekke prester yder et overmaate nidkjært, varmhjertet og opofrende arbeide. Der settes ogsaa stort sett megen pris paa deres gjerning, selv om kirkesøkningen i Trøndelagen ikke er saa stor som mange steder paa Vestlandet. Søkningen til de møter prestene holder utenfor kirken, betegnes gjennemgaaende som meget god. Det maa i det hele tatt sies at prestene har gode arbeidsvilkaar i Nidaros bispedømme, men de samme vanskeligheter som andre steder preger vaar tid, merkes ogsaa her.

Menighetsraadene. Disses virksomhet gaar fremdeles vesentlig ut paa aa vareta det tidligere kirketilsyns og lønningsfondsstyres opgaver. Men det tør dog sikkert sies at omsorgen for kirker og kirkegaarder nu er blitt meget mere av en menighetssak enn før. Der er ogsaa menighetsraad som tar sig av menighetenes aandelige liv og søker aa støtte all kristelig virksomhet. Jeg har søkt aa faa alle menighetsraad til aa skaffe sig nøiaktig kjennskap til alle de forskjellige foreninger med kristelig og humanitært arbeidsformaal, og paa et aarsmøte gi en oversikt over alt slikt arbeide som utføres i menigheten og herunder la representanter for de forskjellige arbeidsgrener faa legge sin sak frem. Det vil dog ta adskillig tid før dette kan bli gjennemført. Av *selvstendig* virksomhet ved menighetsraadene utenom det foran nevnte anfører prestene i sine aarsinnberetninger: arbeide for menighetens syke, gamle og fattige, for bibelutbredelse, for avholdelse av menighetsfester, konfirmantfester osv.

Der er i forrige kvartal foretatt nye menighetsraadsvalg. Alle innberetninger foreligger ennu ikke; men det ser ikke ut til at deltagelsen har været synderlig større enn tidligere; sommesteds er den ogsaa mindre; dette kan dog henge sammen med at man der hvor man har et bra menighetsraad og hvor der ikke er nogen særlige stridsspørsmaal, gjenvelger det gamle raad.

Av *salmeboksavstemninger* er i 1930 kun innberettet 1, i Otterøy sogn i Aukra, hvor man har innført Nynorsk salmebok. Dermed skulde denne være innført i 15 av bispedømmets 175 sogn og menigheter. Landstads reviderte er innført i 110, mens Landstads oprindelige med tillegg av Blix-salmene er besluttet beholdt i 42 sogn, mens 8 ennu bruker den uten aa ha hatt avstemning, iallfall ikke innberettet saadan.

Det frivillige kristelige arbeide. Ved ofringer og kollekter innkom ialt kr. 88 487,14, hvilket er en stigning paa ca. 5 000 siden 1929, et overmaate gledelig resultat i disse vanskelige tider. Frivillig arbeide finnes, saavidt jeg kan se, i *alle* sogn, men i høist forskjellig utstrekning. Jeg har søkt aa faa opgitt antallet av søndagsskoler og foreninger i alle prestegjeld, men det er dessverre ikke alle prester som har efterkommet anmodningen. *Søndagsskoler* er innberettet aa være igang i 46 sogn i et antall av ca. 120; men begge tall er visstnok for lavt angitt. De frivillige kristelige organisasjoner her i Trøndelag oplyser at aaret 1930 var et jevnt godt arbeidsaar. De kretssekretærer jeg har konferert med, har det samme inntrykk som prestene: Der er ingen større religiøs bevegelse noget sted, men søkningen til møtene er gjennemgaaende god, og det viser sig at ordet bærer sin frukt. Jeg har forhørt mig om den økonomiske stilling for de 7 største organisasjoners vedkommende (Indremisjonen, Ungdomsforbundet, Sjømannsmisjonen, Finnemisjonen, det Norske Misjonsselskap, Kinamisjonsforbundet og Santalmisjonen) og det viser sig at et par har hat en ubetydelig nedgang i inntektene, de øvrige har hat en mindre stigning, og et par har endog kunnet avbetale gjeld fra tidligere tid. Forholdet mellem prestene og organisasjonene er i almindelighet godt.

De spesielle offentlige bidrag til prestelig arbeid har i 1930 været: *Reisebidrag* til endel prester til rikeligere betjening med Guds ord og nadverd var for budgettaaret tilstaatt 11 prester med tilsammen kr. 800,00; herav blev utbetalt kr. 641,05, idet bidraget i et prestegjeld ikke blev benyttet paa grunn av ledighet, og to prester ikke opreiste det hele beløp. Til *fiskeværbetjening* var stillet til raadighet kr. 1 200,00. Beløpet blev fordelt paa 10 prestegjeld; kr. 1 047,24 blev anvendt. Til *geistlig betjening paa militære øvelsesplasser* blev tillatt anvendt kr. 800,00; der blev brukt til betjeningen paa de 4 ekserserplasser tilsammen kr. 749,60. Regnskap for disse tre bevilgninger blev innsendt 29. oktober 1930.

Kirkene. Kirkenes antall var i forrige aarsberetning 206 og skulde altsaa være uforandret da ingen ny kirke er opført og innviet i 1930. Det har imidlertid vist sig at der er en rekke bedehus- og skolekapeller som ikke har været opført i fortegnelsen over kirkene. Det samlede antall synes nu aa være 214, derav 73 hovedkirker, 99 annekskirker, 38 kapeller av alle slags samt 4 anstaltkirker (Døvekirken og Hospitalskirken i Nidaros, Reknes sanatoriums og Reitgjerdet asyls kapeller). Der er dog flere steder arbeide igang for aa reise nye kirker, likesom der paa en rekke steder er igangsatt eller planlagt mindre restaureringer eller utsmykning av kirker. Interessen for og kjærligheten til hjembygdens kirke er i det hele blitt levende. Ved aarets visitaser viste kirkene sig gjennemgaaende aa være i god stand.

Kirkegaardene er det mere forskjellig med, men ogsaa disse vies nu større opmerksomhet, ikke minst av ungdommen. Enkelte steder var de mønsterverdige; jeg vil særlig nevne Vernes og Skatval kirkegaarder i Nedre Stjørdal.

Kirkenes bruk. Som før meddelt er antallet av gudstjenester steget betydelig, vesentlig ved at menighetenes egne prester har holdt flere ekstraordinære gudstjenester. Antallet av de ganger kirkene med menighetsraadenes tillatelse har været benyttet av andre, er steget noget, til 533 ganger fra 459 i 1929. De største tall opviser Vaar Frue kirke: 36, Domkirken: 31, Øverdal kapell: 20, og Tingvoll kirke: 15.

Legmenn har utført prekenen i prestens sted ved ordinære gudstjenester 64 ganger mot 50 i 1929, etsteds 7 og et annet 6 ganger; men i omtrent halvparten av prestegjeldene har det overhodet ikke forekommet.

Fri tekst ved forordnet høimessegudstjeneste er brukt av prestene 56 ganger, mot 44 aaret forut. Den frie tekst synes dessverre fremdeles fortrinsvis aa velges innfor perikoperekken, ikke utenfor.

Offentlig nadverdutdeling ved presten utenfor kirken er innberettet kun aa ha funnet sted 24 ganger, en beklagelig nedgang fra 1929 da tallet var 42.

Nadverdutdeling ved legmenn som hertil er beskikket av biskopen, er ikke innberettet. Efter at jernbaneemissær Stiansen har fratraadt sin stilling, vites der ikke aa være nogen nadverdforvalter godkjent i dette bispedømme.

Kirkelig statistikk for bispedømmet følger vedlagt. I anledning av denne skal jeg bemerke: Antallet av *fødte* er sunket til 6300 fra 6590 i 1929. Av disse var 613 *født utenfor ekteskap;* her er gledeligvis nedgangen forholdsvis ennu større, idet tallet i 1929 var 654. Antallet av *døpte* gikk ned fra 6322 til 6022. Det svarer ganske til forholdet med fødte; da tallet av fødte ogsaa omfatter dissentere, er der intet aa bemerke ved at tallet paa døpte er noget mindre. — De konfirmertes antall viser stigning til 7223 fra 7040, et bevis for at fødslenes antall tidligere var betydelig større, men ogsaa et bevis for at konfirmasjonen holdes i hevd. Antallet av inngaatte *ekteskaper* er gaatt noget ned for de kirkelig viedes vedkommende, til 2039 fra 2068, mens det for de borgerlig giftes vedkommende er steget til 71 fra 51. *Nadverdgjestenes* antall var 33 948; gledeligvis fortsetter altsaa den stigning som nu har foregaatt siden 1925.

Innmeldt i den Norske Kirke blev i aaret ialt 36, *utmeldt* 154; i 1929 var tallene henholdsvis 33 og 90. Inn- og utmeldelsene fordeler sig saaledes paa de forskjellige dissentersamfund:

Inn fra.	Ut til.	Hvilket samfund.
1	1	Den Lutherske Frikirke
5	10	Metodistkirken
10	74	Baptistene
2	40	Pinsevennene
2	9	Adventistene
0	3	Den Romersk-Katolske Kirke
16	14	Intet bestemt samfund
0	3	Ikke opgitt

23. februar 1931. *J. Støren.*

VII. HAALOGALAND BISPEDØMME 1930.

Aaret har været uten merkeligheter; arbeidet har været normalt og godt. Økonomisk er det for omtrent hele bispedømmet et vanskelig aar vi har bak oss. I kommuner og fylker er det gjeldsordning og administrasjon som sluker all kraft og interesse. Det kirkelige arbeide har ikke i vesentlig grad været paavirket av dette, men vi tangerer jo overalt kommuneøkonomien, og saa blir der sommetider friksjoner, især naar kommunene forsøker paa aa knipe unda sine forpliktelser. Kirkebygningene faar merke det, delvis ogsaa prestene. Men *uvilje* mot kirken er der litet av, selv om der *agiteres* ganske meget fra et visst hold. — Olavsjubileet blev feiret omtrent alle steder, og fest-anlagte som nordlendingene er, var der stor tilslutning og gode møter.

Man skal ikke legge for meget vekt paa sine subjektive inntrykk, men jeg for min part synes nok at kristendommen er sterkere som *institutt* enn egentlig som *salt*, den blir kanskje mer opfattet som ly enn som forpliktelse. Men efter alt man kan *se*, er der ingen *særlige* tegn paa svekkelse ut over dette at op- og nedgang alle tider vil veksle. Det staar fast for mig hvad jeg sa ifjor, at bispedømmet alt i alt tegner et gledelig og opmuntrende billede for et kirkelig øie.

Den noget utførligere oversikt denne gang vil gjøre det naturlig de følgende aar aa henvise hertil, saa det hele da kan tas mere knapt. Vi skal først se paa de administrative data:

I. *Prestene og deres arbeide.*

1. *Ordinasjoner* har der været 3 av, i Tromsø 7. mai: K. H. Dahl som skulde bestyre ledige embeder, — i Vaagan 13. juli H. B. G. Ahlstrøm, ny stiftskapellan, og M. B. Sæther, som styrer ledige embeder, — og i Bodø 29. september: B. A. Rosenstrøm, ny hjelpeprest i Ofoten-Ankenes.

2. *Presteskifte: Reist fra oss* har: res. kap. C. E. Traaen (fra Tromsø til Vardal), sogneprest L. Tjensvoll (fra Nesna til Volda), personell kapellan K. O. Petersen (fra Hadsel til Tvedestrand), prost M. le Maire (fra Tromsøysund til Nøtterøy), prost E. Laland (fra Talvik til Strand). Utnevnt, men ikke flyttet, er prost Beronka, Vadsø, som skal til Hurum.

Byttet stilling innen Haalogaland har bare sogneprest Anton Bøckman som kom fra Skjervøy til det residerende kapellani i Tromsø. Dessuten skal Steinholt i Lebesby til Trondenes over nyttaar.

Utefra kom hit op sogneprest S. Frøland (fra Røros til Tromsøysund) og S. Wangberg (fra Øre til Kautokeino).

Nye prester fikk vi 5 av, nemlig B. Sveum (sogneprest i Vik) og Alf Søvik (Tranøy), som begge først en tid hadde bestyrt ledige embeder her, Thv. Moe (til Flakstad) som hadde styrt Vikna i Nidaros, samt de to kandidater H. Ahlstrøm (som blev stiftskapellan) og B. A. Rosenstrøm (som blev hjelpeprest i Ankenes). Dessuten er utnevnt, men ikke tiltraadt, B. O. Olsen til Talvik.

Avskjed er bare meddelt sogneprest Kr. Tønder i Salangen (aldersgrenseloven), men den blir først effektiv pr. 1. 7. 1931. Prost Smith i Trondenes betjener sitt gamle kall til efterfølgeren kommer i mars 1931.

3. *Stillinger og særskilte opgaver:* Om de 3 *uopslaaelige stillinger* henviser jeg til ifjor. Ingen forandring. Maasøy er derimot nu slaatt op. Uten utnevnt prest stod som vakant Nesna og Skjervøy, som blir midlertidig bestyrt.

Ny stilling har vi faatt i Ankenes sogn (Ofoten) hvor der fra 1. 10. 1930 er ansatt hjelpeprest i meget selvstendig arbeide.

Med betjening av *fiskevær* og *ekserserplasser* var det som før, bare at jeg nu brukte *prester* i større utstrekning enn før. Res. kap. Dolva i Kongsberg var saaledes feltprest paa Sætermoen (med Elvegaardsmoen som «anneks»), sogneprest Englund i Gimsøy blev plasert som fiskerprest i Henningsvær, hvor mannfolkdelen av hans egen menighet lever i diaspora i Lofot-tiden. Vi hadde forsterket betjening i Svolvær som er blitt en masse-fisker-plass (her gjorde sekretær J. Rydningen sin siste store innsats; han døde noen maaneder senere).

Reisebidraget fra det offentlige har jeg med en inngaaende fremstilling søkt forhøiet fra kr. 8 000 til kr. 13 000, men har faatt nei.

Ferier til prestene synes jeg det er skrøpelig med. De er vel nu den eneste etat som ikke har *rett til ferie.* De maa til og med betale privat de utlegg som opstaar ved betjening av kallet hvis de faar ferie. Dette er ganske urimelig. Paa den annen side mener jeg at vi av kirkelige hensyn strengt maa holde paa, at et prestegjeld ikke uten videre kan lates uten ansvarshavende bestyrer paa grunn av ferie. Kirkens virksomhet og ansvar kan ikke «lukkes» som en skole eller et kontor. Jeg forsøker innenfor gjeldende ordning aa finne utvei til rimeligere ferieordning.

Urimeligheten med at unge prester maa betale *pensjonsskatt* for en maksimumslønn som de ikke faar, har det *ikke* lykkedes aa rette paa. Saken er pure avvist. Departementet viser derimot stor forstaaelse for lønnsforholdene forøvrig, naar det gjelder de vanskelige kall her oppe; flere prester har faatt anteciperte aars-tillegg.

4. *Statistikken.* Den vanlige statistiske tabell er utfylt og vedlegges, men det skjer med det gamle dobbelte forbehold: først at presters virke overhodet ikke kan bringes i statistikk, dernæst at de tall som innsettes, ofte er saa skjønnsmessige at divergerende tellemaate hos prestene igrunnen hindrer enhver direkte sammenligning. (Fra næste aar av innfører jeg et nytt statistisk skjema som er adskillig presisert og endel utvidet.)

Fra *kirkebok-statistikken* setter jeg op sluttsummen for hele bispedømmet. Tallene i parentes er fjoraarets:

Døpte	(6 978)	7 055
Derav utenfor ekteskap	(722)	686
Konfirmasjon:		
Deltatt i forberedelse	(6 331)	6 431
Konfirmert	(6 114)	6 422
Ekteviede	(2 178)	2 046
Nadverd:		
Antall gjester	(26 058)	27 184
Sognebud	(1 644)	1 662
Ved læge utdelere	(106)	51
Jordfestede	(3 610)	3 412
Utmeldt av den Norske Kirke	(147)	151
Innmeldt i den Norske Kirke	(41)	56
Folketallet er (efter tellingen 1920)		301 902

Av utredelsene fra den Norske Kirke har der været flest til «Pinsevennene" og „Adventistene", minst til de mer fast-ordnede dissentersamfund. Uttredelse av Pinsevenner er skjedd i 18 prestegjeld, med høieste antall et enkelt sted 17. Til „intet samfund" er uttraadt 13, og *fra* samme

OVERSIKT OVER PRESTENES ARBEIDE I DE FORSKJELLIGE PRESTEGJELD I 1930.

Prestegjeld	Gudstjenester, ordinære og ekstraordinære	Messefall	Religiøse og kirkelige møter	Almindelige sykebesøk	Besøk i sykehus, gamlehjem m. v.	Skolebesøk
1. Bindal	52	8	26	20	0	5
2. Vik	63	1	69	74	0	7
3. Brønnøy	61	6	45	139	0	11
4. Velfjord	61	2	20	13	0	3
5. Vega	51	12	76	5	32	0
6. Tjøtta	60	5	12	14	0	7
7. Vefsn	81	2	151	36	13	1
8. Hattfjelldal	50	10	26	13	0	2
9. Hemnes	69	5	101	91	5	2
10. Mo	65	0	24	10	3	2
11. Herøy	61	1	17	8	2	0
12. Alstahaug	74	6	106	27	24	0
13. Nesna	69	7	35	16	0	?
14. Lurøy	58	6	73	26	12	5
15. Rødøy	61	3	53	6	0	8
16. Meløy	58	6	28	8	10	4
17. Gildeskaal	60	4	29	21	0	3
18. Beiarn	67	1	38	34	0	2
19. Skjerstad	63	3	91	63	4	6
20. Fauske	131	7	114	212	64	5
21. Saltdal	61	3	80	145	40	2
22. Bodø	80	3	60	152	39	0
23. Bodin	133	11	82	19	15	3
24. Kjerringøy	55	1	50	45	0	2
25. Folda	61	5	27	44	0	0
26. Steigen	61	4	16	20	0	0
27. Hamarøy	62	8	79	26	4	2
28. Tysfjord	65	2	27	21	14	2
29. Ofoten	64	3	0	30	15	5
30. Narvik	82	0	82	48	73	5
31. Lødingen	50	4	21	35	2	0
32. Vaagan	69	4	33	39	43	0
33. Gimsøy	48	16	4	6	0	3
34. Buksnes	73	3	50	30	9	8
35. Borge	61	6	58	33	0	2
36. Flakstad	52	8	5	2	0	2
37. Værøy	59	7	129	61	0	3
38. Hadsel	130	0	86	22	50	0
39. Bø	56	0	88	38	0	3
40. Øksnes	65	3	30	16	23	2
41. Sortland	63	3	34	32	17	3
42. Dverberg	67	0	38	20	4	3
43. Kvæfjord	61	3	85	42	8	2
44. Trondenes	67	0	34	21	11	1
45. Salangen	54	6	11	40	15	2
46. Ibestad	64	2	66	9	21	0
47. Bjarkøy	78	2	32	62	0	9
48. Berg	62	0	22	9	0	3
49. Tranøy	66	1	17	18	0	7
50. Maalselv	59	7	34	15	6	0

OVERSIKT OVER PRESTENES ARBEIDE I DE FORSKJELLIGE PRESTEGJELD I 1930.

Prestegjeld	Gudstjenester, ordinære og ekstraordinære	Messefall	Religiøse og kirkelige møter	Almindelige sykebesøk	Besøk i sykehus, gamlehjem m. v.	Skolebesøk
51. Lenvik	57	7	20	13	15	5
52. Tromsø	131	1	67	217	235	1
53. Tromsøysund	65	3	45	130	95	7
54. Balsfjord	62	6	68	22	0	10
55. Karlsøy	52	11	44	6	0	3
56. Lyngen	49	1	25	18	11	5
57. Skjervøy	77	4	157	59	46	57
58. Loppa	54	1	35	53	0	0
59. Talvik	59	4	38	21	40	0
60. Alta	54	11	21	37	3	6
61. Kautokeino	35	27	21	1	8	2
62. Hammerfest	87	2	34	57	106	5
63. Maasøy	43	1	20	18	8	6
64. Kjelvik	50	2	56	56	46	1
65. Kistrand	66	1	27	8	13	9
66. Lebesby	47	16	18	10	0	0
67. Karasjok	42	23	34	23	33	3
68. Tana	86	2	72	7	19	11
69. Nesseby	58	8	12	14	4	1
70. Vardø	71	4	72	40	28	1
71. Vadsø	71	6	53	63	82	7
72. Sør-Varanger	60	5	23	19	34	3
	4719	356	3476	2828	1404	270

gruppe er innmeldt 24. Til katolikene er uttraadt 5, mens 1 er gaatt den motsatte vei. De fleste innmeldelser i den Norske Kirke er kommet fra den Lutherske Frimenighet, nemlig ialt 12, fordelt paa 8 sogn, dessuten 8 fra den evangeliske brødremenighet „Olavsianerne". Av vaare 117 sogn er der 62 hvor hverken utmeldelse eller innmeldelse er forekommet.

II. *Visitaser i 1930.*

A. *Biskopens visitaser og øvrige virksomhet.* Jeg har holdt ordinær visitas i 13 prestegjeld i 1930, nemlig: Karasjok, Nesseby, Nesna, Vefsen, Rødøy, Bjarkøy, Dverberg, Brønnøy, Tranøy, Beiarn, Tysfjord, Kistrand, Buksnes, (dessuten i Gratangsbotn kapellsogn).

Om *visitasordningen* vil jeg nevne at det synes mig litet fruktbart og praktisk med den maate *menighetsmøtene* efter reglementet tenkes ordnet paa. Reglementet er opsatt uten hensyn til de senere innførte *menighetsraad.* Før man hadde disse, var der ingen annen raad enn at visitator maatte innhente oplysninger om menighetens tilstand etc. ved direkte aa spørre i den store forsamling, menighetsmøtet. Dette er imidlertid en daarlig vei til aa faa det sanne forhold frem. Spør jeg f. eks. om edruelighetstilstanden, saa reiser sig kanskje en ivrig avholdsmann og gir klage over drikk etc. Dette virker som rød klut paa andre, og der kommer en like saa ivrig og ensidig protest fra motsatt hold. Dette skaper baade uhygge og en ugrei situasjon, og det gjør det ikke lett for biskopen aa faa det rette inntrykk og aa finne den rette (formidlende?) formel. Ofte er der ren taushet, og det er ikke bedre. Jeg mener at erfaring viser at denne spørremetode i en stor og uensartet forsamling er uheldig og unyttig. Og nu har man jo raadene, som er menighetens naturlige eksponent. Biskopen kan *før* søndagens menighetsmøte ha en sammenkomst med raadet, ja dette kan allerhelst paa *forhaand* ha faatt sig spørsmaalene forelagt fra biskopen og ha besvart dem skriftlig, hvorefter saa samtalen med raadet gir visitator anledning til kontroll- og supplerings-spørsmaal. Det inntrykk visitator slik har faatt, kan han da — eftersom han finner det tjenlig — resumere og bedømme i sin tale i det store visitasmøte i kirken. Dermed blir karakteristikken langt mer rolig avveiet, og skulde nogen i det store møte ville protestere eller supplere, er der jo adgang til det, men der *innbys* ikke til det, og der er langt mindre utsikt til at det vil skje, enn nu.

En annen stor svakhet ved den nuværende ordning er at visitasmøtet blir altfor opstykket og detalj-befengt. Følgen er at interessen ikke kan holdes samlet hos den *større* menighet, og man har derfor pleiet la det være en pause efter gudstjenestens slutt, hvorunder som regel en hel del forlater kirken, bl. a. ungdommen, som jo strengt tatt heller ikke er berettiget til deltagelse i et offisielt menighetsmøte. Men paa denne maaté blir de formaninger og raad og opmuntringer eller hvordan det nu arter sig, som visitator ønsker aa fremføre, ofte berøvet de mest ønskelige adressater.

Jeg har derfor under aarets visitaser i regelen ordnet mig slik at alt er behandlet i raadet og sammen med dette og presten paa forhaand. Jeg spør ikke ut i flokken under visitasmøtet, sier bare fra at de som ønsker det har anledning til aa komme med forestillinger. (De kan bare gi mig et tegn, saa skal de faa ordet, men jeg gjør ingen pauser for aa vente paa dem.) Alle de forordnede punkter fletter jeg saa inn i et samlet *visitasforedrag* med bestemt emne og bestemt sikte, men jeg gaar lett og raskt henover protokoller og formalia, — for istedet aa ta de levende ting fra hjemliv, kirkeliv og samfundsliv frem. Og jeg gjør ingen stans med orgelpostludium efter gudstjenesten, jeg begynner straks klokkeslagene har lydt; derved beholder man den samlede kirkemenighet inne.

Denne fremgangsmaate er nok formelt innenfor visitasreglementet, men det er vel riktigst aa si fra at man bruker det paa en annen maate enn strengt tatt forutsatt, og at man efter mitt skjønn maa anses berettiget til dette ikke minst for derved aa ta menighetsraadene med i opbygningen av en visitas.

En detalj som der har været en del tale om, gjelder den ting aa holde visitasmøte ogsaa i annekskirkene. Dette gjør jeg ikke lenger regelmessig. Kalles det nemlig „visitasmøte“, saa er man nødt til aa ha med hele registeret av emner fra reglementet. Istedet holder jeg ogsaa i annekset en tale fra kordøren og behandler der de forhold og emner jeg i dette anneks paa grunnlag av de lokale rapporter og inntrykk finner grunn til aa ta frem. Det samme gjør jeg ogsaa ofte i *kapell*-sogn.

Nogen grunn til snarlig endring i reglementet synes jeg ikke at der er. Men man bør kanskje ha for øie en fremtidig revisjon hvor baade dette og annet blir overveiet.

Prostene var med paa 9 av visitasene, enten frivillig eller (i 7 tilfeller) med tillatelse fra Departementet, hvor forholdene gjorde det særlig paakrevet.

Av de 47 gudstjenester som blev holdt under aarets visitaser, prekte jeg selv ved de 31. Ved de andre enten intimerte jeg eller talte fra kordøren efterpaa. I hovedkirkene prekte jeg bestandig. Der blev holdt 24 menighetsmøter, 12 lærermøter (ordnet som jeg opgav ifjor, og alle for mig av stor interesse og meget utbytte). Barneoverhøring hadde vi 33 steder, av disse var de 11 forbundet med særlige barnegudstjenester. Der møtte tilsammen 2 725 barn.

Barna er meget forskjellige. Nogen steder trege, det vil i regelen bare si generte, andre steder livlige og lette, det vil si: freidige. Jeg har forsøkt aa finne en regel for dette, men den blir iallfall ikke uten undtagelser. Regelen kunde antydes slik at det er lettest i sjødistriktene, der er det mest umiddelbarhet og aapenhet over barna, men tungest i avsides innlandsstrøk. Byene er alltid lette. Denne „regel“ viser at man ikke maa dømme *verdien* efter barnas vesen og optreden. De „tunge“ landbarna kan være de mest gedigne. Kunnskaper blir der ikke nogen sikker prøve av, jeg kan bare si at jeg ikke noget sted *opdaget* nogen opsiktsvekkende daarlig kristendomskunnskap. Mitt *inntrykk* er tvertimot at religionsundervisningen stort sett staar *høit*.

Lærerne har omtrent i alle møter kommet og tatt livlig til orde. Vi faar alltid frem de punkter de synes det er *vanskelig* med. Der er to avsnitt i katekismen som volder dem mest bry, det er 3die artikkel (dels treenigheten, dels aandens vesen) og saa sakramentene. Derimot er det ganske slutt paa den megen tale om skabelsens problem. Adskillige klager derimot over angivelig u-etiske fortellinger i G. T. De hyppigst nevnte er Jakobs bedrag overfor Esau og faren, David og Goliath (det brutale: han hogg hodet av ham), Josef og Potifars hustru, levittene som paa én natt drepte 3000, o. l. (En lappegutt som ikke ellers var særlig vaaken, blev idel liv da han hørte om denne store slaktning, fortalte læreren. Gutten rakte haanden iværet og ropte: „Voj, voj, møkka blo, møkka blo!“) Enkelte nevner ogsaa Abrahams ofring av Isak. Bare rent sporadisk er der fremkommet en tanke som den at G. T. burde sløifes. Den er paa stedet blitt kraftig imøtegaatt av flertallet av lærere. Naar samtalen har faatt avklaret sig, blir kritikken gjerne opløst, men det staar tilbake at der er et tydelig etisk skille mellem G. T. og Jesu moral.

Spør jeg: er det lett aa faa barna *med* i religionstimen?, faar jeg et omtrent samstemmig: ja, til svar. De fleste sier: ikke i noget annet fag er det saa lett aa faa barna med. (I lærermøtene har gjennemsnitlig 90 % av alle sognets lærere været med; i regelen har det været samtlige.)

Ikke en men flere ganger har det hendt at lærerne efter samtalen med barna i kirken har kommet og sagt: hvorfor kan vi ikke faa samtaler paa kirkegulvet ogsaa utenfor visitasene? De merker hvor interessert baade barna og foreldre blir, de kjenner at skolens gjerning fra sin vanlige isolasjon løftes frem i menighetens midte. Det er jo ellers en sjeldenhet at foreldre besøker skolen, — selv ved eksamen er det bare „tilsynet", og knapt nok det, som hører paa. Dette holder paa aa bli en skade for saavel skole som hjem. Efter disse opmuntringer fra lærere har jeg derfor nevnt for prestene her i bispedømmet at de kanskje leilighetsvis efter samraad med lærerne kunde holde samtaler med skolebarna paa kirkegulvet, helst da i forbindelse med de barnegudstjenester som der er adgang til 2 ganger om aaret aa la tre istedetfor ordinær høimesse (en tillatelse som efter mitt skjønn hittil er for litet brukt). Ved slike samtaler kunde ogsaa godt en (eller et par) *lærere* lede overhøringen, hvis de var villige. Et par ganger har jeg brukt paa visitasene aa la læreren *begynne* samtalen, og det har næsten alltid virket godt.

Det viser sig her hvorledes den gamle selvstendighets-angst i folkeskolekretser holder paa aa forsvinne, ja holder paa aa avløses av en trang til øket samklang med kirken. Man fryktet i sin tid kirkens „overhøihet" og „kontroll" over folkeskolen, man vilde skyve geistligheten ut av tunet. Efter at nu alt er blitt *frivillig* med fremmøtet til visitasene, er det ogsaa blitt et *villig* fremmøte. Og nu syner det sig — næsten som med Sverige og Norge — at naar først tvangs-unionen er ophevet, saa kommer hjerte-unionen, slektskapskjenslen, og gjør sig naturlig gjeldende.

Efter erfaringer i *menighetene* vaager jeg ikke aa gi spesiell karakteristikk av de enkelte sogn. Den offisielle visitasprotokoll er i regelen noget saare monotont og magert, den forekommer mig som oftest aa være verdiløs, og i alle fall pregløs. Men hvad kan man gi „offisielt" av slike inntrykk? Det *gode* kan nok nevnes, men er det rett aa utstille lokalmenighetens svakheter? Uten dem vil jo de gode sider gi et skjevt billede. Jeg har iaar ofte føiet til et avsnitt for egen regning tilslutt og henviser Departementet hertil. Et mer summarisk inntrykk skal jeg gi nedenfor.

Utenfor visitasene har jeg iaar besøkt følgende steder i bispedømmet og holdt gudstjenester eller møter: Narvik (i februar en misjonsuke, i sommer en gudstjeneste), Vaagan (kretsmøte for det Norske Misjonsselskap og en ordinasjon), Sandnessjøen (misjon), Bodø (ordinasjon), Hammerfest (misjonsforedrag), Harstad (to ganger: først misjonsforedrag og siden pedagogisk foredrag), Tromsøysund (nadverdgudstjeneste). I hjembyen Tromsø, hvor jeg forresten ikke har opholdt mig meget iaar, hadde jeg i februar en serie paa 4 misjonsforedrag i kirken, og i høst et salmeforedrag om Petter Dass, samt et par gudstjenester, foruten de vanlige basar- og møte-taler og foreningsforedrag. Av særlig interesse var her en „arbeideruke" (for en rekke organisasjoners emissærer), hvor jeg holdt 6 forelesninger.

Utenfor bispedømmet var jeg tre ganger i jubileumsaaret. Jeg prekte eller talte i Nidaros (3 besøk), paa Stiklestad (Olsokdagen), Vernesmoen (kristelig studentermøte), i Stockholm (kombinert Augustana- og Ansgar-foredrag) og Sigtuna, Slagelse, Kjøbenhavn, Oslo og Lom. Der var nordisk bispemøte i Sigtuna og senere var jeg der paa et kirkelig stevne; det samme i Slagelse (Liselund) hvor jeg paa det grundtvigske menighetsstevne holdt 6 foredrag. Statistikken har av avholdte gudstjenester i aarets løp ialt 59, dertil 61 foredrag og taler (foruten de 24 visitasforedrag).

En gren av biskopens arbeide som ikke nevnes større, men som er en hard paakjenning, er *kontoret*. Her var i 1930 av journalnumre 2300. Embedsmenn i andre etater med et slikt journal-antall har *minst* 1 statslønnet sekretær foruten 1 eller 2 maskinskrivere. Det staar for mig som om det maa være ubekjent for den ansvarlige centraladministrasjon hvilket dobbelt arbeidspress — ofte av ren niggerkarakter — som her hviler paa biskopene. Jeg ante ikke at det var slik. Og det øker jevnt hvert aar

I forbindelse med kontoret nevner jeg biskopens deltagelse i *Stiftsdireksjonen*. Her er ordningen forskjellig i vaare bispedømmer. I Haalogaland er det tradisjon at der ikke holdes direksjons-*møter*. Der er den fordeling av sakene at fylkesmannen besørger *fattigsakene* og dessuten underskriver „paa Stiftsdireksjonens vegne" alle kurante oversendelser ogsaa av kirkelige ting. Biskopen faar til behandling alle kirkelige saker hvortil der skal gjøres uttalelser. Han gjennemgaar materialet og gjør sekretær-koncept. Denne forberedende virksomhet (f. eks. av alle bygge-saker), utgjør en stor del av kontorbyrden, og den er her i Haalogaland ekstra stor fordi Stiftsdireksjonen bestyrer Nordlandske Kirke- og Skolefond og alle dettes bygninger (rundt regnet 85 hus, hvor ikke en stikk-kontakt kan innlegges uten at der blir en skrivelse av det). Nød kan man ikke gjøre oprør mot, og det er vel den finansielle misère som gjør at dette forhold fremdeles finnes forsvarlig. Jeg for min part maa betegne det som ganske uholdbart, og vil ha nevnt det i en aarsberetning om arbeidet.

B. Prostevisitaser. Et nytt innslag i aarets liv er de avholdte *prostevisitaser.* I skrivelse av 22. januar bad jeg Departementet om aa faa anordnet 4 slike. (Tillatelse blev gitt under 20. februar.) Saken er at der her oppe er saa mange unge og uerfarne prester, og der kan, alt eftersom visitasruten faller, bli adskillige aar før der kommer nogen biskop. Naar disse prester har været et aar i arbeidet, lenges de efter aa faa en aa samraade med, en som kan vise dem hvad der maatte være aa rette paa (kirkebøkene f. eks.!), og i det hele efter aa faa veiledende besøk.

Prostevisitasene blev ordnet slik at prosten, foruten kontoreftersyn etc., holdt en gudstjeneste (i hovedkirken) og der hadde samtale med barna. De 4 sogn som hadde slik prostevisitas iaar, var Berg i Senja, Gimsøy, Tana og Karlsøy. Fra alle hold var der stor tilfredshet med denne fornyelse av en gammel, god institusjon.

Det fornødne blev innført i visitasprotokollen og utskriftene vedlegges.

III. *Kirker og kirkegaarder.*

1. Kirkevigsler. Av de 59 kirkesteder som der her oppe arbeides for nu, lykkedes det i 1930 aa naa frem til fullførelse bare av to, og av disse

Kirkelig statistikk for bispedømmet.

Aaret 1930 sammenlignet med de 4 foregaaende aar:

	1930	1929	1928	1927	1926
Døpte	7055	6978	7185	6905	6884
Derav født utenfor ekteskap	686	722	726	694	612
Konfirmerte	6422	6314	6613	6115	6466
Ekteviede par	2146	2178	1853	1706	1789
Nadverdgjester	27184	26058	27742	25547	26904
Jordfestede	3412	3610	3283	3750	3369
Innmeldte i Statskirken	56	41	41	35	37
Utmeldte av Statskirken	151	147	165	191	162

Sammenligning mellem bispedømmets forskjellige hoveddeler i aaret 1930:

Landsdel	Hjemmeh. folkem. $^{1}/_{12}$-20 tilh. Statsk.	Døpte	Derav født u. ekteskap	% av alle døpte	Konfirmerte	Ekteviede par	Nadverd-gjester	% av hele folketallet	Jordfestede	Innmeldt i Statskirken	Utmeldt av Statskirken
Helgeland	58019	1193	129	10,8	1233	360	4341	7,4	600	15	31
Salten	63334	1411	141	10,0	1510	484	6769	10,6	699	9	21
Lofoten og Vesteraalen	48313	1176	102	8,6	981	321	3513	7,0	460	10	52
Troms fylke	88524	1938	177	9,0	1752	614	7768	8,8	1053	19	33
Finnmark fylke	43712	1337	137	10,0	946	367	4793	11,0	600	3	14
Hele bispedømmet	301902	7055	686	9,7	6422	2146	27184	9,0	3412	56	151

var den ene ikke nybygning, men ombygning (Lakselv kapell), den annen var et skolekapell. Man kunde ogsaa nevne at *Dverberg* kirke er ombygget, uten dog aa trenge ny innvielse, men dette arbeide (som helt blev bekostet av Nordlandske Kirke- og Skolefond) var like saa kostbart som en ny kirkeopførelse (ca. kr. 30 000).

Lakselv kapell eies ogsaa av fondet, som altsaa bekostet hele ombygningen (ca. kr. 25 000). Fra aa være den „styggeste" var den nu blitt den „peneste" kirke, sa de deroppe. Innvielsen blev foretatt av biskopen søndag 14. september. Paa grunn av den store tilslutning (herlig høstvær og en farvebroget folkeskare) maatte vi holde 3 gudstjenester i slag.

Varntræsk skolekapell i Hattfjelldal blev efter utført kortilbygg innviet til kirkelig bruk ved gudstjeneste 5. oktober. Sognepresten hadde faatt fullmakt til aa foreta innvielsen.

„Om de „Kirkebyggende planer" i Haalogaland" pr. 1. 1. 30 har jeg utarbeidet en tabellarisk oversikt med forklaring som er sendt Departementet i tillegg til min forrige aarsberetning. Jeg henviser til den.

2. *Kirkers og kirkegaarders tilstand.*

a. Kirker. Her er der adskillige synder, alle tilhørende gruppen „undlatelses-synder". Men ogsaa megen opmuntring.

Kvalsund kirke, som holdt paa aa falle ned og av den grunn først blev stengt og siden nedrevet (1929), ligger fremdeles i et skur. Det vil koste tyve tusen aa faa den op igjen. Der haves hertil bare 7 000 disponible. Bygden er fattig og gjør heller ikke meget, men de fortjener en offentlig haandsrekning fordi det var et naturuheld som berøvet dem kirkehuset (grunnsvikt).

Andenes kirke er opstøttet med en hel masteskog av skraapillarer utvendig, og minner om en kjempemessig krøpling. Ombygning vil koste 60 000. Den eies dessverre av Nordlandske Kirke- og Skolefond, og da vil menigheten aldri gjøre noe selv. Det har lange utsikter her.

Disse to er representanter for det verste forfall, men saa er der ikke faa kirker som befinner sig paa glideskala i samme retning. Av de iaar besøkte kirker har jeg notert mig 20 som var tilstrekkelig vedlikeholdt, 9 som var paa linjen mellem mindre godt og slett. Om én heter det: „Vannet driver inn, helsefarlig aa sitte her." Eller: „Trekkfull. Takstenene blaaser hulter til bulter hver gang det er storm. Og saa drypper det." Eller: „Stygg, men tett; staar paa trestolper uten grunnmur, truer med aa sige ned." *Fondets* kirker har manglet vedlikehold fordi fondet i aarevis har været sprengt (det eier 23 kirker og 23 prestegaarder). Herom er der utarbeidet særlig forestilling ifjor, og vi haaper paa Departementets verdifulle hjelp til aa faa frigjort fondet for belastningen til skolevesenet. Derved vil det igjen kunne skjøtte det meste nødtørftige av sine egentlige opgaver og sin plikt.

Kommunene er ikke vrange, men de eier ikke kontanter til slikt som *kan* utstaa. Flere steder er reparasjoner bevilget, men blir ikke utført.

Den *private* interesse er forbausende stor. Ikke faa steder har man samlet privat baade til rundvask av kirken og til dens maling, foruten til utsmykning. Og hvad der ydes til anskaffelse av *orgler* er undertiden likefrem imponerende.

Mange kirker her nord har en betydelig *egen-inntekt* i form av fisketiende. Men merkelig nok er ogsaa flere av disse i daarlig stand. Vi har en kirke med 3 000 i aarlig inntekt som i sommer var nær ved aa forfalle. Der er *laant* i eldre tider paa disse inntekter, saa de er blitt bundet i avdrag og renter, og resten er brukt til aa spare kommunen for lønninger.

Men saa er der ogsaa en god del eksemplarisk vedlikeholdte kirker. Der er likesom en *tradisjon* mange steder, en slags *selvfølgelig* forpliktelse til aa holde kirken iorden. Hvor derimot denne følelse mangler, er der istedet ofte bare en skjelende kravsomhet overfor det offentlige. Blir det altfor galt, regner man med at „staten" eller „fondet" *maa* ut.

b. Kirkegaardene. Det *estetiske* skal man ikke vente for meget av her oppe de fleste steder. Vær og vind raser. Det er vanskelig eller umulig for fjerntboende aa komme sig til kirkegaarden og stelle. Men *sansen* for selve stellet er ogsaa ganske uutviklet de aller fleste steder. Dog finnes der rent ut vakre kirkegaarder. Fra aarets besøk nevner jeg Dolstad (Vefsn). Rørende er Værøy kirkegaard: karrig, men saa ordentlig og ren. Det er som om dette de dødes sted forteller om livets kaar. Dessverre er mange av hjelpekirkegaardene ofte mest aa kalle nedgravningsplasser, ikke mer. Men husk: det hender mer enn én gang at de paarørende ikke engang kan komme med til begravelsen, — kisten maa ekspederes som fraktgods med „lokalen".

Karter og protokoller for kirkegaardene er en fortvilelse for visitator. Karter finnes ikke i 50 % av tilfellene, og de som finnes er oftest verdiløse, fordi der *ikke graves efter dem.* Det er kommet i ugreie en eller annen vinter da der var mye snø, og siden har det saa fortsatt paa skakke. Naar man treffer paa en velstelt protokoll og et riktig kart, synes man det er et funn og blir rent glad. *Grav-protokollene* er det utrolig ujevnt med. Stadig hender det at der er ført navn og fødselsaar og stilling og dødsdag og annet mere — bare ikke *gravnummer!* Og det er jo dette hele protokollen skulde være til. Tilstanden med kirkegaardenes protokoller og karter er jevnt over slik at man fristes til aa opgi det hele og ikke mase, for der er jo ikke noget tvangsmiddel for haanden til aa sette klem paa den biskoppelige reprimande!

Dette siste gjelder forresten for hele dette kapitel: det er ikke bedre overfor kirkehusene. Det heter at visitator skal innberette opdagede mangler til Stiftsdireksjonen. Denne skal sette en frist for utbedringen. Skjønne tanke! Et sted svarte de: bevilgninger er gitt, men der er ingen penger til stede. Fem aar efter var fremdeles intet gjort. Et annet sted bare lo ordføreren: vi er jo under administrasjon!

Man maa bare være glad til at der er saa mange steder hvor de tross alt berger kirkene sine godt. De private kirkeforeninger er her litt av en samvittighets-surdeig ogsaa for kommunen.

IV. *Religiøse-sosiale forhold.*

a. Edrueligheten. Blandt de spørsmaal visitator tradisjonelt skal rette, er dette om edrueligheten det som greiest lar sig besvare.

La mig si at det er „stort sett" bra, efter aarets inntrykk. Der er ingen steder jevn drikking, — hverdagsfyll. Verst er det med *festene.* Av 14 prestegjeld melder de 6: „Feste-fyll". (Et sted bruker menighetsraadet uttrykket: „Høitids-fyll".) Bare paa 3 steder er det „gaatt tilbake" med edrueligheten. Til gjengjeld sier andre 3: „Tydelig bedring", — ett av disse med den pussige tilføielse: „paa grunn av aarets daarlige fiske". Der er — om jeg tar anneksene med — en 10-11 steder hvor tilstanden er *utmerket.* Saaledes f. eks Dønnes: aldri en full mann aa se, ikke engang ved fester. Heimbrenning karakteriseres som avtagende der hvor den har været drevet; bare ett sted (et anleggssted) noteres at ung-gutter er begynt med heimbrent. Et sted blev gitt den sørgelige begrunnelse for avtagende heimbrenning, at det var blitt saa lett aa faa kjøpt sprit hos stedets læge.

I regelen taler jeg med lensmennene om edrueligheten, og ogsaa deres totalinntrykk er gjerne: stort sett bra, ja bedre enn før. Opblussen her og der vil der alltid bli, men vi synes være kommet over perioden fra efterkrigsaarene.

Det har slaatt mig hvor *lokalt* baade disse forhold — og andre slike — kan være begrenset. I det ene sogn er edrueligheitsforholdene gode, i nabosognet daarlige. De to steder som iaar hadde karakteren „ypperlig" og „beklagelig", var nærmeste *naboer*. Ofte er det opinionsdannende menns fortjeneste (eller *skyld)* at forholdet er som det er, ofte er det nye folkeelementer (anlegg) eller nye arbeidsforhold som er aarsaken. Hvor der er liten tradisjon, stadig inn- og utflyttende folk og familier, og likeledes hvor livet leves paa jobb og chanse — kort sagt hvor de sosiale forhold er *løse,* der er baade edruelighet og alt annet gjerne slingrende.

De andre „moralske" forhold er det ikke saa lett aa bli klok paa. Aa dømme f. eks. „sedeligheten" efter tallet paa uekte fødsler er jo høist tvilsomt. Bare ett sted blev det direkte klaget over sedeligheten. Jeg spør overalt efter „ungdommens forhold" i det hele. Svarene er ikke saa ille som man skulde tro. Menighetsraadene har ofte no godt aa si om ungdommen. I visitas-foredraget omtales gjerne forholdet mellem de unge og de eldre. Ungdoms-*lagene* er det saa ymse med, særlig de som staar utenfor enhver fylkes-organisasjon som kunde kontrollere dem.

b. Heim og barn. Det er ofte aa høre: „foreldrene mister makten over barna". De er ikke positivt „slemme", men de er tuktløse, sier man. *Lærerne* derimot roser næsten alltid barna, de er greie paa skolen. — Disse forhold gir anledning til en del refleksjoner, og dem er der plass for i visitasforedraget.

Husandakten spør jeg om. Den er konstant i tilbakegang eller den er forsvunnet. To karakteristiske svar: „Husandakt er mest utdødd, *avisene* er kommet isteden". Og: „Husandakten blir borte, folk gaar paa *møter* isteden". Heller ikke paa dette punkt lønner det sig aa mase paa folk eller aa si at det hele er „et sørgelig kapitel". De to citerte svar gir en pekepinn, — der er en tidsomveltning i emnet, som ogsaa kirken selv har del i. Der er ett punkt hvor man kan sette inn: barna. De er saa flinke til aa synge og saa glad i det. Syng hjemme ogsaa! Faa far og mor med — de blir saa glade for det. Og bed en av dem lese evangeliet søndag, og saa leser dere Fadervaar sammen. Men *syng hjemme* og ikke bare paa skolen. — Hvis dette sies til barna, og saa foreldrene paa visitas-møtet faar se saken fra en mer alvorlig side, saa kanskje der kunde aapne sig et perspektiv for dem.

c. Foreningsliv er der meget av de fleste steder. Der er to generelle erfaringer som peker sig ut: først at sanitets-foreninger holder paa aa ta pusten fra de religiøst betonte foreninger, dernæst at de religiøse foreninger er gaatt i den grad inn paa dele-prinsippet, at mange av dem snart ikke vet hvor de hører hjemme. — Enkelte steder klages der over basarer og fester; de eldre gaar hjem i borgerlig tid, men lar ungdommen og barna fortsette langt ut over natten. Lærerne er fortvilet over barnas tilstand næste dag paa skolen.

Det er et bemerkelsesverdig trekk at 1930 som har været et pinsomt aar hernord i økonomisk henseende, ikke har opvist nedgang i f. eks. gavene til misjonsarbeidet, — de er tvertimot steget.

d. Dissenterne har i Nord-Norge mange steder dyp rot og gammel tradisjon i visse strøk. De *store* kampe var i 60-aarene, men der har senere stadig været opblussing her og der. De senere aar har der været en utpreget ro og et godt forhold mellem dissentere og den Norske Kirke.

Der er ikke gnidninger et eneste sted. Den eneste gruppe som har no vind i seilene, eller rettere: blaff, — for det er saa støtvis —, er Pinsevennene.

Et særlig forhold som jeg har innberettet i annen skrivelse til Departementet med forslag til botemidler, er dissenterbarns manglende religionsundervisning. Der er her et hull i vaar lovgivning. Barna kan og skal paa forlangende fritas for hele skolens religionsundervisning, — uten at der (som for de andre skolefag) er nogen bestemmelse om at det skal paases at de faar *tilsvarende* kunnskaper meddelt. Paa 3 steder pekte lærerne paa at en del av disse barn ingen som helst kristendomskunnskap faar, — de er „hedninger", sa lærerne, som i det hele reiste problemet med „2nen og 3die generasjons dissentere". Disse glir nemlig lett ut i likegyldig sløvhet og uvidenhet, de blir staaende utenfor Statskirken av økonomiske grunner (og støtter ikke noget dissentersamfund), deres barn blir „løse". Det her paapekte forhold vil kirke og dissentere sikkert se ganske likt paa og derfor lett kunne enes om et botemiddel.

Det vilde bli et ganske galt billede om man tok det nevnte som karakteristikk for dissentersamfundenes kirkelige habitus, — det er snarere tale om en utglidning som selv de beste samfund ikke kan undgaa —, og det maa sies at dissenterne stort sett arbeider baade stille og godt.

e. Menighetsbevisstheten er — i dette ords nyere betydning — ikke særlig sterk noget sted. Kirken er et „embedsverk", og *slik vil man ha den.* Menighetsraadene vil trenge lang tid paa aa oparbeide en menighetsbevissthet. De er forresten i sjødistriktene her oppe vanskelig stillet. Selv om de møter bare én gang om aaret, er det vanskelig aa faa fulltallig samling.

Valgene paa menighetsraad i høst gikk næsten overalt rolig og ubemerket for sig. Klager over valget er innsendt fra 4—5 steder. Det er et forbausende litet stemmetall raadene velges med. Fra 16 opover til 30 eller 40; svært mange holder sig paa tyvetallet. Dette tiltross for at der kan ha været det mangedobbelte antall stemmeberettigede tilstede ved gudstjenesten før valget. De gaar sin vei, fordi de vet valget er én-listet og automatisk. Hvor der er to lister, faar man straks et annet billede, — det ligner dessverre dragkampens, for der er jo ikke forholdstallsvalg, saa man faar enten alle eller ingen. I en menighet med sterkt innslag av læstadianere har man ved begge de siste valg (1927 og 1930) hatt slik dragkamp med et fremmøte av over 400, og begge ganger har den ene og samme gruppe gaatt av med hele raadet ved hjelp av en overvekt paa 7 eller litt mer. (Da ikke alle valgrapporter ennu er innløpet, kan en statistikk ikke leveres før senere.)

f. Søkningen til kirke og opbyggelser er ikke i tilbakegang, snarere tvertimot. Men et par forhold er bemerkelsesverdige. Det blir av raadene flere steder sagt at søkningen til *emissærers* møter er i tydelig, næsten katastrofal avtagen. (Dette gjelder ikke bare de læstadianske strøk.) Derimot synes det aa kunne sies som undtagelsesløst at presten har fullt hus hver gang han taler i en skole eller et annet lokale ute i menigheten, og *bedre her enn i kirken.* Prestene kjenner sig uvisse paa hvordan denne situasjon skal tas: føier man folks ønske om aa ta søndagene ute i kretsene, rekker man flere med ordet, men samtidig venner man dem av med aa søke kirken.

Et eiendommelig à propos til dette er at de bedrede kommunikasjoner bidrar til aa *minske* kirkesøkningen! Vi var paa den ene siden av en fjord, med trange forhold, ikke en eneste veistump i 10 mils omkrets, hard sjø og nakne fjell var eneste fremkomstlinje. Men en enestaaende god og jevn kirkesøkning! De kom 4—5 mil bortefra, somme med spedbarn paa ryggen. Og en glimrende kirkesang. Da sier klokkeren: „Slik var det paa andre siden av fjorden ogsaa — før de fikk veiene. Nu er de blitt saa underlig trege og ugidelige. Ikke bare i kirkelige ting, men i alt; de er slappet av og sovnet inn."

Vaar tids slagord for all kulturpolitikk: folk maa ikke ha vanskeligheter aa overvinne, — har sine betenkelige sider. Men Norge, og især da Nord-Norge, har jo rikelig med suppleringsmuligheter om *noen* vanskeligheter ryddes av veien!

g. Daap og konfirmasjon staar ikke ganske likt. Daapen har meget sterkere feste. For konfirmasjonen har vi — efter som jeg kan se — en slags langsiktig krise nu. Men der er — som alltid — stor forskjell i de forskjellige menigheter. To steder er det opgitt mig at 50 % av guttene ikke blir konfirmert (og ikke deltar i forberedelsen). Det henger sammen med følgende momenter:

1. Naar guttene er ferdig med skolen, kommer den efterlengtede tid da far kan faa dem med paa fiske (til Lofoten og Finnmarken), de gjør jo full nytte for sig. Konfirmantskolen vilde holdt dem hjemme.

2. Det er *kostbarere* aa faa sine barn konfirmert her i Haalogaland enn ellers i Norge. De færreste barn kan bo hjemme i forberedelsestiden, de maa innlosjeres paa kirkestedet. Og *det* koster ikke bare kontanter, men ogsaa tapt hjelp hjemme i den tiden, som jo i regelen er onne-tid.

3. Og saa spør folk: er de ikke like gode uten konfirmasjon? Ingen kan tvinge oss. Konfirmasjonsattest er ikke nødvendig til noget lenger.

4. Og har ikke kirken selv erklært at selve konfirmasjons-*akten* er unødvendig? Kirken har jo skilt mellem *forberedelse* og *konfirmasjon* og gir attest ogsaa bare for det første. Men hvad selve kunnskapene angaar, saa har vi da nu sandelig utgifter nok til all skolegangen, hvor de har religion hver eneste dag. Saa for *den* saks skyld, kan det ikke være uomgjengelig nødvendig at de gaar for presten. — Slik er mange folks — lett forstaaelige, men kortsiktige — tankegang.

Den avtagende konfirmasjon henger derimot *ikke* sammen med direkte uvilje mot kirken, enn si med *individuell* uvilje hos barna.

Derimot spiller her — som med daap — manglende tiltak en stor rolle. „Vi kom oss ikke til, og saa blev han for gammel." Under likegyldigheten med aa faa *daap*, sitter der dog en agg i samvittigheten, og presten kan en dag faa ryddet op, men overfor konfirmasjonen er der ikke nogen slik dyp forpliktelse.

Antallet av udøpte barn øker ikke. Jeg tror det minker. Her har menighetsraadene en opgave i aa opspore tilfellene og skaffe den stimulans og den praktiske bistand som ofte trengs. Der er *visse* strøk hvor tilstanden er beklagelig, men det er rent lokale fenomener.

Om selve disse to kirkelige handlinger vil jeg si at de ikke alltid er omgitt av den *høitid og ro* som de krever. Daapen løst fra søndagsgudstjenesten og *uten en tilstedeværende menighet* virker ikke bare nakent og kaldt, men er en tvilsom kristelig ting. Og vaar kirkes konfirmasjonsritual er altfor *langt*. Der blir dels tretthet, dels uro. *Noen* steder sies det, at paa konfirmasjonsdagen er kirken som et marked. Overfylt ute og inne, presten fullt engasjert oppe ved alteret, forretningen saa lang at folk *maa* gaa ut og inn, menigheten saa blandet at de udisiplinerte elementer lett faar overtaket. Jeg vilde ønske en radikal forkortning av akten.

10. *Nadverden* staar svakere ofte enn man efter de gode menighetsforhold skulde tenkt. Der er ingen tydelig opgang aa merke, naar man tar alt under ett.

11. *Det indre liv* — hvem tør si noget om det? Vi har visse merker aa dømme efter, og vi ser helst negative tegn. Det blev sagt av en besøkende sydfra om forholdene i Haalogaland, at her var „megen religiøsitet, men saa litet av personlig kristenliv, særlig hos mennene". Det kan ikke motbevises. Synbare vekkelser har her ikke været. Og selv om man alltid maa ha in mente det *forborgne* liv i Gud, saa er denne tanke ingen garanti mot aandelig søvn.

Jeg skal ikke oprulle dette brede problem, men avslutte min aarsberetning denne gang med noen ord fra et menighetsraad, ord som gravet sig dypt inn i mig. De knytter ogsaa baandet med hvad jeg foran innledningsvis ytret om kirken som institusjon og som salt, og de er fylt baade av ydmykhet og av haap. Raadet skrev:

„Her er litet av religiøs vekkelse, men meget vanekristendom. Av sekter finnes her ikke andre enn en liten flokk Pinsevenner, saa den levende kristendom som er her, for det meste er kirkelig innstilt; men her er i det hele ikke mange bekjennende kristne. Folket her syner i det hele litet fram av sitt indre liv i sin tale. Saa her er kanskje mer av levende kristendom enn noen av oss tør tru?"

1. februar 1931. *Eivind Berggrav.*

Bispevalget i Agder 1930	Geistligheten i Agder bispedømme: 88 stemmeberettigede ÷ 8 som ikke stemte (derav 5 ledige embeder)				Prostene i de andre bispedømmer: 78 stemmeberettigede			
	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Sum	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Sum
Domprost J. Maroni	22	14	12	48	35	15	8	58
Hovedlærer G. Skagestad	14	20	5	39	11	19	11	41
Professor K. Vold	22	13	7	42	9	15	13	37
Lærerskolebestyrer H. Wergeland	9	6	11	26	6	2	8	16
Sogneprest S. Normann	3	4	13	20	3	1	8	12
Domprost R. Kobro	-	3	8	11	-	5	2	7
Sogneprest H. Seip	8	4	5	17	8	7	4	19
Domprost R. Haugsøen	2	4	2	8	2	2	1	5
Prost Brage Høyem	-	3	3	6	1	2	-	3
Sogneprest C. J. Ingier	-	2	6	8	-	-	-	-
Sogneprest H. Freihow	-	-	-	-	-	2	-	2
Professor O. Moe	-	-	-	-	-	4	2	6
Res. kap. H. Hille	-	-	1	1	-	1	4	5
Sogneprest J. Wisløff	-	1	-	1	-	-	1	1
Domprost I. Aartun	-	-	1	1	-	-	-	-
Res. kap. dr. H. Ording	-	-	-	-	-	1	-	1
Professor dr. Lyder Brun	-	1	-	1	1	-	1	2
Professor dr. O. Kolsrud	-	-	-	-	1	-	2	3
Forstander H. E. Riddervold	-	-	-	-	-	-	2	2
Professor dr. O. Hallesby	-	-	-	-	1	-	-	1
Sogneprest A. Bjerk-Amundsen	-	-	-	-	-	-	-	-
Sogneprest P. Berge	-	1	1	2	-	-	-	-
Sogneprest A. Hauge	-	-	-	-	-	-	1	1
Prost E. J. Nilssen	-	-	1	1	-	-	1	1
Prost E. Erlandsen	-	1	-	1	-	-	-	-
Res. kap. S. Bretteville-Jensen	-	1	-	1	-	-	-	-
Res. kap. A. Bastiansen	-	1	-	1	-	-	-	-
Sogneprest A. Fleischer	-	1	-	1	-	-	-	-
Professor dr. Chr. Ihlen	-	-	-	-	-	1	-	1
Sogneprest L. Frøyland	-	-	-	-	-	1	-	1
Domprost K. Nissen	-	-	1	1	-	-	-	-
Res. kap. J. Urbye	-	-	1	1	-	-	-	-
Dr. Kr. Schjelderup	-	-	1	1	-	-	-	-
Sogneprest R. Indrebø	-	-	1	1	-	-	-	-
Sogneprest K. Eik Næss	-	-	-	-	-	-	1	1
Sogneprest dr. A. Skrondal	-	-	-	-	-	-	1	1
Res. kap. Bj. Knudsen	-	-	-	-	-	-	1	1
Domprost Ole C. Iversen	-	-	-	-	-	-	1	1
Sogneprest E. Brekke	-	-	-	-	-	-	1	1
Res. kap. J. Mannsaaker	-	-	-	-	-	-	1	1
Kallskapellan D. Skagen	-	-	-	-	-	-	1	1
Professor dr. S. Mowinckel	-	-	-	-	-	-	1	1
Sogneprest E. A. Tobiassen	-	-	-	-	-	-	1	1
Sogneprest J. Hygen	-	-	-	-	-	-	-	-
Sogneprest P. Skaara	-	-	-	-	-	-	-	-
Sogneprest A. Hauer	-	-	-	-	-	-	-	-
				240				234

Teologiske professorer: 10 stemmeberettigede				Samlet antall prester, proster og professorer:				Menighetsraad i Agder bispedømme: 138, hvorav 136 stemte				Samlet antall avgitte stemmer			
Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Sum	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Sum	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Sum	Nr. 1	Nr. 2	Nr. 3	Sum
3	1	3	7	60	30	23	113	25	19	30	74	85	49	53	187
1	4	-	5	26	43	16	85	33	38	22	93	59	81	38	178
1	-	1	2	32	28	21	81	43	39	13	95	75	67	34	176
-	1	3	4	15	9	22	46	24	11	5	40	39	20	27	86
-	1	-	1	6	6	21	33	1	3	16	20	7	9	37	53
-	-	1	1	-	8	11	19	-	6	27	33	-	14	38	52
3	1	-	4	19	12	9	40	2	3	-	5	21	15	9	45
-	1	-	1	4	7	3	14	4	8	8	20	8	15	11	34
1	-	-	1	2	5	3	10	-	2	2	4	2	7	5	14
-	-	-	-	-	2	6	8	1	2	2	5	1	4	8	13
-	-	-	-	-	2	-	2	2	2	2	6	2	4	2	8
-	-	-	-	-	4	2	6	-	-	-	-	-	4	2	6
-	-	-	-	-	1	5	6	-	-	-	-	-	1	5	6
-	-	-	-	-	1	1	2	-	1	2	3	-	2	3	5
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	3	3	-	-	4	4
1	1	-	2	1	2	-	3	-	-	-	-	1	2	-	3
-	-	-	-	1	1	1	3	-	-	-	-	1	1	1	3
-	-	-	-	1	-	2	3	-	-	-	-	1	-	2	3
-	-	1	1	-	-	3	3	-	-	-	-	-	-	3	3
-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	-	1	1	1	-	2
-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	1	2	1	-	1	2
-	-	-	-	-	1	1	2	-	-	-	-	-	1	1	2
-	-	-	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	1	1	2
-	-	-	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	-	2	2
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	1	-	1
-	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-		-	1	-	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	1	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	1	1
			30				504				407				911

DE NORSKE MISJONER I 1929.

VED

A. OLSEN.

I. DET NORSKE MISJONSSELSKAP.

a) *Hjemlandet.* Som foregaaende aar fikk dette vaart største misjonsselskap føle de økonomisk vanskelige tiders trykk ogsaa i 1929. Fremdeles hersket der stor arbeidsløshet, og mange industrielle anlegg og fabrikker i by og paa land stod stille. Det var vanskelig for jordbrukere og skogeiere, og fiskerne fikk daarlig betaling for sin fangst. Og det verste av alt var de svære skatter i de fleste av landets kommuner. Dog, tross dette kan det i sannhet sies, at vaare misjonsvenner har ofret og arbeidet trofast. Tar man i betraktning de forannevnte økonomiske vanskeligheter, er det ikke saa underlig at inntektene er gaatt ned. Der blev derfor i 1929 en ytterligere nedgang fra kr. 1 583 553,06 i 1928 til kr. 1 476 358,92. Utgiftene gikk ned med ca. 54 000 kroner.

Generalsekretær E. Amdahl vendte 1. mars tilbake efter sin inspeksjonsreise til Madagaskar og Zululand. Den tok et aar, idet han avreiste fra Stavanger 3. mars 1928. Misjonsprest Bjertnes, der under hans fravær hadde været kst. generalsekretær, fortsatte dog fremdeles i denne stilling, da Amdahl noget senere ogsaa skulde foreta inspeksjon av misjonsmarken i Kina. Dertil avreiste han fra Stavanger 26. juni. Veien blev lagt over Amerika, hvor han deltok i det Internasjonale Misjonsraads møte i Williamstown samt i en konferanse om afrikanske spørsmaal i Bronxville nær New York. Misjonsprest L. Meling fortsatte som hjemmesekretariatets leder.

De vanlige kretsmøter blev avholdt i alle 14 kretser. De hadde alle — paa et par nær — god tilslutning og var gode og opbyggelige. Som emner hadde hovedstyret opstillet: „Hvordan skal vi innrette oss for aa faa ungdommen mer med i misjonsarbeidet?“, „Vaare foreninger“, og „Forlenget funksjonstid for kretsstyrets medlemmer“. Og som opbyggelige emner: Es. 52,7 og 1 Kor. 3,7. Av stevner og fellesmøter hadde man som vanlig mange, og de styrket sikkert misjonsinteressen og vant misjonen nye venner. Flere stevner for selskapets kvinneforeninger blev avholdt og samlet de fleste steder mange deltagere. Saaledes i Oslo (510 delt.), Bergen, Molde, Kristianssund, Aalesund, Trondheim, Drammen og Brandbu. Ogsaa en del stevner for barneforeningsledere blev holdt. Dessuten har der været mange misjonsuker saavel i by som bygd. 5 ungdomsstevner eller sommerskoler blev holdt: paa Sørlandets kristelige ungdomsskole (Birkeland), i Sand (Ryfylke), paa Høgtun ungdomsskole (Øre), paa Fredly kristelige ungdomsskole (Trondheim) og paa Danvik kristelige ungdomsskole (Drammen). Et par av dem hadde stor tilslutning, de andre noget mindre. Paa Fredly og Danvik hadde man den glede aa ha en madagasser, Rabenasòlo, med.

Ifølge opgaver fra kretsene var der, naar man slaar sammen misjons-, kvinne-, ungdoms- og barneforeninger, i alt 6 935 foreninger, arbeidende for selskapet. Dette er en stigning av 406 foreninger fra foregaaende aar (1928). Som hvert aar var der adskillige der feiret et eller annet jubileum for sin bestaaen. Flere kretser hadde arbeidermøter, og i Drammen hadde man i september et fellesmøte for arbeidere i Kinaforbundet, Santalmisjonen, Indremisjonen og det Norske Misjonsselskap, til samtale om arbeidets kaar og vanskeligheter, der i det praktiske liv kan opstaa selskapene imellem. Forhandlingene var aapne og broderlige. Det aarlige Raadslagningsmøte blev holdt i Stavanger 7.-9. november. Der var utsendinger fra samtlige kretser, undtagen Tromsøs. Og hver misjonsmark hadde sin representant. Især var ungdomssaken og den økonomiske situasjon gjenstand for forhandling. Selskapets reisesekretærer, de hjemmeværende misjonærer, kretssekretærer og emissærer samt kvinnelige reisesekretærer utførte et godt og trofast arbeide. Fra enkelte steder meldtes om vekkelse. I Skiens krets fortsatte misjonsprest Alfr. Andresen i begynnelsen av aaret som kretssekretær og saa i nogen maaneder misjonsprest E. Smebye og endelig pastor Holtskog.

Misjonsskolen i Stavanger fortsatte i 1ste halvaar med kun en klasse. I mai-juni avla klassen examen artium i matematikk med meget godt resultat. Samtlige bestod ogsaa aarsprøven og blev opflyttet i 4de og avsluttende gymnasieklasse. Hovedstyret bestemte, at et nytt kull, det 16de, skulde optas i august. Der meldte sig 27 aspiranter til dette, og av dem blev 13 optatt paa prøve et aar. Der blev saaledes 2 gymnasieklasser. Cand. K. Weierholt, der tidligere hadde gjennemgaatt Misjonsskolen og senere hadde studert i Oslo, blev ansatt som gymnasiets faste lærer og bestyrer og overtok undervisningen i latin, gresk og norsk, samt historie i 1. klasse. Lektor Omholt-Jensen fratraadte og flyttet til Haugesund efter 3 aars dyktig arbeide. Der fant ogsaa en del forandringer sted m. h. t. timelærere. Forstander var sogneprest Ljostveit.

Misjonsskolen i Oslo for kvinner hadde i 1. halvaar 4 elever og i siste 5. Skolen blev ledet av et forstanderskap, hvis formann var pastor Leisegang. I hovedfagene underviste pastor Schreiner. Dessuten hadde man en del andre timelærere. Elevene tok del i søndagsskolearbeidet m. m. Til skolen innkom som bidrag i aarets løp kr. 9 061,13. Skolens forstanderinne var frk. Elvine Olsen.

Blandt de mange bortvandrede misjonsvenner innen selskapet, noterer vi følgende: fhv. prost C. H. Krohn (Drammen), klokker Sjur Trædal (Oslo), kjøpmann Ingebrigt Larsen (Kopervik), skipper Ole Steinstø (Kvam), fabrikkeier K. C. Foss (Fet), pastor O. Bondahl (Asker), fhv. prost S. Ulstad (Oslo), gaardbr. T. Skagestad (Holum), fhv. prost Karl

J. Arnesen (Oslo), emissær og kst. kretssekretær J. Leknes (Sandnessjøen), lærerinne frk. Polly Steen (Drammen), verksmester L. Haagensen (Laksevaag), prostene A. Sveaass (Aker), J. B. Christie (Kvam), W. A. Harboe (Eidsvoll) og S. Nyhagen (Molde), sogneprest J. E. Kobro (Trondheim), kjøpmann Nic. Nilsen (Bergen), farver O. Birkeland (Berger), lærer S. H. Kleppestø (Askøy), gaardbrukerne J. Midtbust (Stordal), E. Møkkelgaard (Rindal), Hans Hansen (Andøya) og Anders Søvik (Vold), kirkesanger M. Hodneland (Myking), hyreagent A. Petterøe-Hansen (Tønsberg) samt fru Hanna Næss (Haugesund) og frk. Dina Bassøe (Oslo).

b) *Natal og Zululand.* Aaret var et godt, jevnt arbeidsaar med gode resultater. Den engelske statsadministrasjon la ingen hindringer i veien for arbeidet, og de lokale myndigheter var velvillige og hjelpsomme og støttet skolearbeidet baade moralsk og økonomisk. Det der voldte mest vanskelighet, var rasespørsmaalet — og den kommunistiske agitasjon, som drives i byene og ved grubene o. s. v. Især var kommunistene iherdige i Durban med sin nedrakning av „de hvite", som jo for dem alle er kapitalister, og med sine løfter om høi lønn og gode stillinger, hvis de vil slutte sig til dem. Den innfødte prest i Durban, Mboneni Mpanza, var sterkt utsatt, men lot sig ikke rokke. I juni kom der til en del oprør og blodsutgydelse i byen, hvorunder 2 hvite og 6 sorte blev drept, og mange saaret. Som tidligere var man ogsaa det aar ikke saa litet genert av de mange sekteriske bevegelser, og katolikkene øvet adskillig propaganda — især i Kangelani distrikt, hvor de har bygd en misjonsstasjon i nærheten av den norske, samt i Mahlabatini, hvor de tenker ansette en læge.

Nevnes kan ogsaa de særegne vanskeligheter misjonen hadde aa kjempe med, som flerkoneri, øldrikning, løgn, dovenskap og aandelig likegyldighet. Og der velter sig inn ikke litet moderne hedensk fritenkeri. Mennene fra stasjonsdistriktene paa landet maa ofte reise til byer og miner for aa tjene til livsophold for sig og sine, og der møter dem mange fristelser. Omtrent over hele landet hersket svær tørke og dyrtid. I Ungoye stasjonsdistrikt var der adskillig klimatfeber. Mange var syke, og mange døde. Helbreden innen misjonærenes rekker var god, naar undtas at misjonsprest Borgen led meget av astma.

Men tross alle disse vanskeligheter var der dog gledelig fremgang. Der døptes 1 499, og ved aarets utgang var der 939 katekumener. Menighetsinntektene steg til £ 1 398. Der var, foruten nogen faa prester, i virksomhet 124 lønnede evangelister og dessuten 79 frivillige. Eotimati stasjon fikk ny kirke, der innviedes mens Amdahl var der ute. I anledning hans besøk blev ekstrakonferanse holdt paa Eshowe 14.-22. januar. Der blev av misjonsprest Titlestad gjort maanedlige besøk til det norske settlement i Marburg, og der holdtes mdl. gudstjenester paa Eshowe for norske kolonister og mdl. kvinneforeninger. Tilsynsmann Rødseth blev løst fra sitt arbeide som stasjonsbestyrer paa Eshowe for helt aa kunne ofre sig for tilsynsmannsgjerningen. Et par misjonærer maatte i aarets løp bestyre 2 stasjoner — saaledes T. M. Leisegang Empangeni og

Umbonambi, og Follesøe Umpumulo og Eotimati. Pastor Björk kom over fra Madagaskar, besøkte stasjonene og overtok ved pastor Hallens hjemreise den midlertidige betjening av den norske menighet og sjømannsmisjonens arbeide i Durban. Endelig vil vi ikke undlate aa nevne den viktige ting i selvhjelpsarbeidet dette aar, idet kirkens organisasjon blev endelig vedtatt og satt ut i livet.

Misjonens litterære arbeide blev overtatt av samarbeidet „Book Concern“, der har utviklet sig til en ikke ubetydelig forlagsvirksomhet. Luthers lille katekisme, salmeboken og bibelhistorien trykkes i oplag paa 10 000 ad gangen.

Der var 118 skoler med 126 lærere og lærerinner og 4 à 5 000 elever. 71 lærere har lærerutdannelse og underviser i statsunderstøttede skoler i et antall av 50. Staten ydet i lønninger til disse £ 3 279 aarlig. Dessuten gav Durbans kommune £ 100 til lærerlønninger i de 2 aftenskoler. I 68 misjonsskoler underviser mest unge piker som lærerinner. Fellesarbeidet i undervisningen av prester, evangelister og lærere gikk bra. Schreudermisjonen kom med i aa sende elever til presteskolen paa Oscarsborg og yde økonomisk støtte. Der var 18 elever, hvorav 4 fra N. M. S. Daarligst gikk det med evangelistskolen paa Emmaus, der hadde faa elever. Paa Umpumulo var der i lærerskolen 121 elever, hvorav 21 fra N. M. S. Paa øvelsesskolen sammesteds var der 218 barn. Der trenges dog nu større og mere tidsmessige bygninger paa lærerskolen. Staten bevilger £ 3 000 — og „har tillatt oss aa benytte en lignende sum innsamlet av og fra Umpumulo-reservets beboere, men paa den strenge betingelse at de samarbeidende misjoner skyter til ytterligere 6 000 £ til bygning i de nærmeste 5 aar“.

31. august blev den nye industriskolebygning innviet paa Eshowe. Bygningen har stor skolesal, skolekjøkken og en stor sovesal med 30 senger for zulupiker som gaar paa industri-, husmor- og middelskolen. Der holdtes for første gang offentlig eksamen for kvinner, der forløp tilfredsstillende. Bestyrerinne er fru Tvedt. Paa barneskolen for misjonærenes barn i Durban var der 22 i alderen 7-17 aar. 5 av dem tok en eksamen, svarende til middelskoleeksamen. Bestyrerinne var fru Elise Kure.

Hospitalsarbeide blev drevet paa Ekombe og Mahlabatini stasjoner under ledelse av søstrene Borghild Magnussen og Alfhild Dahle. Paa Ekombe er opført et noget større sykehus og paa Mahlabatini et litet med 4 rum.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprest S. Dahle med familie samt frøknene Martha Palm, Margrethe Skavang og Elida Moe. Ut kom misjonsprest Solberg med familie og som ny frk. Borghild Magnussen. Der var paa denne mark 15 mannlige og 7 kvinnelige misjonærer, — med misjonærhustruene i alt 37 norske arbeidere.

Tilsynsmann var misjonsprest P. A. Rødseth.

c) *Vestmadagaskar.* Ogsaa i 1929 var der god og jevn fremgang paa denne mark. Og der kom mange anmodninger til misjonærene fra hedenske byer om aa faa lærere. Hvad det ellers især skorter paa, er at flere katekister eller menighetsledere er „undermaals", idet de har for litet utdannelse til aa lede menighetene og føre dem videre frem. Og saa var der mangel paa innfødte lærere og prester. Paa Vestmadagaskar var der saaledes 34 prestegjeld, men kun 21 prester. Man har dog 10 elever paa det teologiske seminar i Innlandet. Endelig kan nevnes at man ikke hadde de tilstrekkelige midler der trengtes for aa drive arbeidet. Av forannevnte grunner kunde de mange arbeidsmuligheter ikke bli utnyttet som de burde.

Men der var tross dette, som nevnt, god og gledelig fremgang. Der døptes i aarets løp 1 125 og ved aarets slutning var der 575 katekumener. I de 9 stasjonsdistrikter med 215 menigheter var der 10 556 kristne og 185 søndagsskoler med 4 781 elever. Der var 21 innfødte prester og 197 evangelister i virksomhet. Nattverden søkes av 2 337 flere enn i 1928 — men der finnes fremdeles adskillig sløvhet og likegyldighet blandt de nattverdberettigede rundt i menighetene. Ogsaa kirkesøkningen viste økning. Ikke faa falne kristne, især i Tulear, blev optatt. Selvhjelpsarbeidet gikk godt fremover, idet der blev ydet frcs 243 080,65 — det blir vel 20 frcs pr. menighetslem (barna iberegnet). Man vil av dette se at „der er megen kjærlighet, mange ofre og ikke liten ansvarsfølelse bak disse tall". En mengde kvinneforeninger var i gang — i Morondava distrikt hele 41. Cyklonen som gikk over Manombo distrikt i februar, ødela 3 kirker og en prestebolig. Malaimbandy distrikt kunde feire sitt 30 aars jubileum. 4 byer fikk tillatelse til aa holde gudstjeneste i privathus, og 2 menigheter bygget kirker. Ennvidere kan nevnes at 8 menigheter anskaffet sig kirkeklokke, og 2 av disse innkjøpte ogsaa orgler. 2 ansøkninger om bygning av kirker i Manja distrikt blev innvilget. I Morondava distrikt opførtes 2 vakre kirker (Saronanala og Mandabe) av soltørret mursten. En ny prestegjeldskirke i Serinam i Tsiribihina distrikt brente en natt i juli, paasatt mener man av en katolikk — men menigheten bygget den op paa kort tid igjen. Arbeidet i Vestbara blev delt i 2 stasjonsdistrikter.

Skolearbeidet laa for en del nede. Man manglet lærere. Der var kun 3 skoler med 165 elever. Paa internatet i Tulear (frk. Killie) var der 16 piker. Der blev ogsaa det aar holdt katekistkurser paa alle stasjoner (undtagen Tulear) med tilsammen 81 elever. Bibelskolen i Tulear (misjonsprest Andersen) avsluttet i desember et kursus med 14 elever.

Paa det lille spedalskehjem Bekoake var der 16 syke. En lærer gir dem regelmessig undervisning og aandelig veiledning. En av de syke hjelper ogsaa til. Frk. Sigrid Nilsen leder dette ved siden av det kvinnelige arbeide i Morondava distrikt.

Der var adskillig sykdom, tildels meget alvorlig, blandt misjonspersonalet. Foss var i april-mai like inne i døden, fru Levinsen blev rammet av slag, og frk. Killie maatte grunnet overanstrengelse ha en lengere ferie. Hjem i ferie reiste frk. Kildal, og ut kom efter ferie misjonsprest Andresen med familie og frk. Sigrid Nilsen. Som nye arbeidere kom misjonsprest O. Dahl og frue.

Som tilsynsmann fungerte til mai misjonsprest A. Østbye og senere misjonsprest Alfr. Andresen.

d) *Madagaskars Innland, Baraland og Østkysten.* Arbeidet paa denne selskapets største mark gjorde gode fremskritt, og fra myndighetenes side har misjonen været møtt med forstaaelse og velvilje. Velsignelsen av vekkelsen, saavel den eldre fra Soatanana utgaatte som den i de senere aar fra Rajaofera, har fortsatt. Tilsynsmann Strand sier at „fra begge har menighetslivet mottatt rike tilskyndelser og ny kraft, saavel gjennem de nyvinninger det har faatt, som ved de aandelige impulser det i det hele tatt har været nedslagsdistrikt for gjennem disse bevegelser". Paa flere steder, især Antsirabe, er adventistene begynt en paagaaende propaganda innen de eksisterende menigheter, fornemmelig protestantenes, og det har lykkes dem aa faa en og annen over til sig. Katolikkene synes ogsaa i utkantdistriktene aa ville legge mere kraft i konkürransen, saaledes i Fianarantsoa, Ihosy og Ivohibe.

Der blev i aarets løp døpt 7 154, og der var ved aarets utgang 3 960 katekumener. I 940 søndagsskoler var der 26 484 elever. De kristnes tall i de 25 stasjonsdistrikter med 1 016 menigheter var 106 226. I virksomhet var 126 innfødte prester og 986 katekister. Til en del menigheter manglet man fremdeles arbeidere. Søkning til saavel gudstjeneste som nattverd var god. Selvhjelpsarbeidet gikk bra, og de kirkelige inntekter var mellem 960 og 970 000 frcs. Menighetenes selvstyre gikk som regel godt. I de fleste menigheter var der kvinneforeninger i virksomhet, likesaa i ikke faa ungdomsforeninger.

Paa Antsirabe blev den store nye stasjonskirke innviet 3. mars under flere tusen menneskers nærvær. Menigheten og selskapet har hver ydet sin halvdel til dens opførelse. Antanifotsy stasjon feiret i november sitt 25 aars jubileum, og den nye stasjonskirke, som menigheten med store ofre har opført, blev innviet. Flere mindre kirker blev bygget eller var under opførelse i distriktene, og en del menigheter blev grunnet. Saaledes fikk man i Ambato-Midongy distrikt 3 nye menigheter, og i Fihasinana likeledes 3. I Ihosy kom 5 nye kirker til, i Isalo var 2 under opførelse og i Soatanana 5 kirkeansøkninger innvilget av myndighetene. Da der gikk adskillig influensa og spanskesyke i enkelte østkyststrøk, blev kirkene i Midongy du Sud og Manambondro lukket for en tid. Blandt de bortvandrede innfødte arbeidere nevner vi pastor Andrianarivony i Masinandraina, der hadde 35 aars prestetjeneste bak sig, samt prestene Rakotovao i Fandriana og Josefa Ramaly i Fianarantsoa. Likeledes den gamle tro lærer Randriamihamina, sist ved katekistskolen i Fianarantsoa, der hadde været i misjonens tjeneste nær 50 aar.

I skolearbeidet er der litt tilbakegang, saavel i skolenes som i elevenes antall. Grunnen er at man har mistet enkelte lærere, der er tatt til militærtjeneste, og en del er sluttet. da de syntes de fikk for liten lønn. Der var 84 almindelige skoler (primærskoler og garderier) med 5 834 elever og 120 lærerere.

Lærerskolen (Normalskolen) paa Antsirabe, der bestyrtes av pastor Büchsenschütz, hadde 129 elever. 11 elever bestod I avdeling (den teoretiske del) av statseksamen, og 15 II avdeling (den praktiske del). Ved den protestantiske normalskole i Fianarantsoa, hadde N. M. S. 43

elever. Blandt lærerpersonalet der er ogsaa en norsk lærerinne, frk. Ebbell. Av de elever som gikk op til statseksamen, bestod 4 første avdeling og 1 annen avdeling. Vaar misjons venner blandt lutheranerne i Frankrike synes aa øke sin interesse for misjonen. Hjelpekomitéen der sendte i 1929 frcs 35 000 — foruten betydelige beløp til byggearbeider ved Normalskolens internat paa Antsirabe.. De siste er vesentlig kommet fra Elsass.

Presteskolen (bestyrer misjonsprest Kopreitan) blev drevet som før med en forberedelsesavdeling og 2 teologklasser. Det samlede antall elever var 67. Som europeiske medlærere var misjonsprestene Danbolt og Nesdal (fra Amerika). Den siste reiste hjem i ferie og blev foreløbig ikke erstattet med nogen annen. Efter mange aars virksomhet som lærer ved presteskolen sluttet pastor Rainimilavonjy, da han ønsket aa gaa over i prestetjeneste paa hjemstedet (Fihasinana). I hans sted ansattes pastor Rasimona fra Fandriana. Frk. Stafseth underviste presteelevenes hustruer.

Katekistskolen paa Masinandraina (misjonsprest Ringstad) hadde 25 elever, og 23 uteksaminertes i november. Katekistskolen paa Ivory (Kopreitan) hadde 22 elever og katekistskolen Vangaindrano (Verdal) kun 14 elever. Den høiere pikeskole paa Ivory (frk. Høyem) hadde i februar avgangseksamen for 14 elever. I mai begynte et nytt kursus, og der var da 45 elever i 3 klasser. Blindeskolen paa Loharano (frk. Frøholm) hadde 17 elever og fikk en del bidrag ogsaa av de innfødte menigheter til sitt underhold. Skolen for misjonærenes barn, paa Antsirabe, hadde 7 elever og lededes til august av frk. Ottesen, senere av frk. Bøe.

Paa spedalskehjemmene Mangarano var søster Sina Løken leder, bistaatt av 3 andre diakonisser. Der var 649 syke, hvorav 620 kristne. Paa hjemmet for friske barn av spedalske foreldre var 63. 19 blev i aarets løp, da de ikke hadde faatt sykdommen, sendt hjem til sine friske slektninger. Direktør for spedalskehjemmene er pastor Büchsenschütz. Misjonshospitalet paa Antsirabe blev drevet med 1 innfødt læge, 2 norske og 6 innfødte sykepleiersker. Det bestyrtes av frk. Rønnevik. Der var gjennem aaret innlagt 737 syke, og antallet av konsultasjoner var 5 958.

Trykkeriet i Tananarive (Ths. Jørgensen) utførte meget arbeide. Av forskjellige bøker tryktes i alt 139 900 ekspl. Bladet „Mpamangy" utgikk i 3 675 ekspl., og dets julenummer i 5 000. Man hadde ogsaa en del trykning for den Anglikanske misjon og en del private.

Av misjonspersonalet døde misjonsprest Overskott (under utreisen i Paris), søster Juliane Berg og fru Ringstad, samt her hjemme fru Thomine Elle, der i mange aar var paa Madagaskar. Hjem i ferie reiste fra denne mark misjonsprestene Klepp, Lister og Knutsen-Øy, samtlige med familie, samt frøknene Nanna Hansen og Kari Lavik. Ut kom efter ferie søster Ragna Indrebø og av nye frøknene Anna Bauge, Magna Bogevoll, Hjørdis Bøe, Gudny Gauslaa og Marianne Johnsen samt misjonsprestene Strande og Furuly med frue.

Tilsynsmann var misjonsprest O. Strand.

e) *Hunan* i Kina. Aaret 1929 har ikke været av de værste. I alle beretninger meldes der, „at det er bedre arbeidskaar for oss nu enn det har været paa flere aar". Dog gjelder det ikke saa meget byene som utover landdistriktene. Arbeidet har kunnet holdes gaaende, om der enn har været en del uroligheter her og der. Guvernøren i Hunan, Lu Ti-peng, blev i februar avsatt av Li Chung-jen og erstattet med Ho Gien. Dette avstedkom en del kortere uroligheter omkring Changsha og Yiyang, og der forefalt en del røverier i førstnevnte by. Omkring Taohwalun stod en kamp (februar), mens misjonærene var samlet der til konferens. De svevet i livsfare, men ingen blev skadet. I Anhwa og Ningsiang var røverne en del paagaaende. Over store dele av Hunan hersket uaar grunnet meget regn og insekter, der skadet risen. Prisene paa matvarer og materialer steg og daglønnen gikk op.

En stor glede for misjonærene og de innfødte arbeidere var generalsekretær Amdahls besøk. Han ankom paa inspeksjon 7. oktober og foretok denne, sammen med tilsynsmann Smebye, fra 17. oktober til 15. desember. I Kina blev han et par maaneder ut i 1930.

Hvad menighetslivet angaar, saa var det jo for en del forskjellig paa de forskjellige stasjoner. Fra Changsha heter det, at „der var adskillig sløvhet og lunkenhet blandt mange kristne, og at det var vanskelige forhold for menighetsarbeidet i byen", mens det fra Sinhwa lyder: „Paa flere steder er det større søkning til møtene, og flere av de lunkne kristne begynner aa komme tilbake." Fremmedhatet gjorde sig sterkt gjeldende i Changsha paa foraaret. Mange møtte vaare misjonærer med skjelsord, og av og til blev jordklumper og steiner kastet efter dem. Ved en henvendelse, rettet til myndighetene, blev det bedre.

Statistikken viser paa en del punkter litt nedgang. Der døptes i aarets løp 302 mot 334 foregaaende aar (1928). I de 7 stasjonsdistrikter med 76 menigheter var der 6 967 menighetslemmer. I 1928 var der 7 660 menighetslemmer — nedgangen skriver sig fra kristne, der kom bort under den tidligere forfølgelse, og ellers ved revidering av kirkebøkene. Ved aarets utgang var der 830 katekumener. De kirkesøkendes og de nattverdnytendes tall var flere steder stigende. Menighetenes samlede ydelser steg til dollars 4 438,94. Nevnes kan, at der kun var 12 søndagsskoler med 446 elever i virksomhet, 8 kvinneforeninger og 7 endeavorforeninger. Man hadde 19 bibelklasser med 238 elever. Arbeidet blandt kvinnene gikk godt i alle stasjonsdistrikter, idet man hadde kvinnelige misjonsarbeidere til aa ta sig av det. Misjonsprest Torset (og frue) ledet det evangeliske arbeide og utførte megen reisevirksomhet. Dessuten hadde man 3 bibeluker paa foraaret — 2 i Yiyang og en i Taohwalun —, og senere en bibeluke i Sinhwa, hvor der deltok 80—100 kvinner. Paa arbeidsmarken hadde man ialt 14 innfødte prester og 145 andre arbeidere. Av norske arbeidere var der 31 — misjonærhustruene ikke medregnet.

Tilsynsmannen innviet et kapell paa bistasjonen Lukan, og en teologisk kandidat, Li- Gien, blev ordinert av Sten Bugge i Wumafang kirke. En av de eldre prester, Lo, i Yiyang, døde. Et smertelig tap led Hunanmisjonen ved tilsynsmann O. Dallands død 1. april. Adskillig sykdom var der blandt misjonspersonalet. Paa forsommeren var frøknene Vinsnes og Stabell meget syke av dysenteri — den siste senere ogsaa av tyfus. Ennvidere hadde misjonsprest Gilje tyfus, og frk. Tysland led av sprue. Bugge og Nøkling var ogsaa en tid syke.

Skolearbeidet blev vanskeliggjort ved bestemmelser fra regjeringen om „privat" skolearbeide. Disse synes aa gjøre det umulig for vaar misjon aa drive kristelig skolevirksomhet. Der var kun 7 lavere skoler med 778 elever. Presteskolen og College't var ikke kommet igang efter urolighetene, men skulde begynde igjen 1930. Barnehjemmet (frk. Tysland) hadde 28 barn, hvorav 13 gikk paa Taohwalun skole. Blindeskolen (diakon Thime) hadde 20 blinde og 6 vanføre elever. Den norske barneskole, der hadde været lukket i omtr. 2 aar, idet barna under urolighetene blev sendt hjem, aapnedes 4. januar. Frk. Flatla underviste og frk. Ree styrte barnas internat.

Hospitalet paa Taohwalun ledes av dr. Vogt og frue og kvinnehospitalet i Changsha av frk. dr. Mortensen. I Ningsiang drev søster Emilie Caspersen poliklinikk og i Sinhwa søster Anna Indrebø. I september blev en poliklinikk aapnet paa Yiyang stasjon for aa lette byens folk til lægehjelp. En ny kinesisk læge, Li, blev ansatt ved Taohwalun hospital, saa der nu er 2. Hans utdannelse er bekostet av den Norske Lægemisjon, der ogsaa har ydet bidrag til nye jernsenger. Ialt laa der paa hospitalene 1248 patienter og paa poliklinikkene behandledes 17 035. Nevnes kan det, at der er blit en mengde kinesiske medisinbutikker, der konkurrerer med hospitalene baade med medisinsalg og behandling. Og disse gjør stor skade blandt patientene ved sin ukontrollerte virksomhet, idet det gaar ut over de syke. Og søkningen blir mindre til poliklinikkene. De kinesiske læger gjør alt, hvad de kan, for aa fordrive de europæiske.

Hjem fra denne mark reiste diakon Havstad og fru Dalland med 3 barn. Ut kom de tidligere arbeidere: misjonsprest Kolberg med familie, misjonsprest Smebye med familie og fruene Gilje og Sten Bugge med barn samt som ny frk. Gunvor Wisløff Nilssen.

Som tilsynsmann fungerte misjonsprest O. Dalland til sin død 1. april, derpaa misjonsprest Erling Gilje, idet Sten Bugge (vikar) bad sig fritatt grunnet sitt virke ved presteskolen. I begynnelsen av desember overtok misjonsprest E. Smebye tilsynsmannsembedet.

Organ: „Norsk Misjonstidende" (kr. 5,00 pr. aar). Aarboken for 1929 (1 kr.).

II. DEN NORSKE SUDANMISJON.

a). *Hjemlandet.* Inntil hel sammenslutning finner sted med N. M. S., fortsetter vi fremdeles med aa betrakte Sudanmisjonen som et særskilt selskap. Den har sin hjelpekomité i Oslo, om enn N. M. S.'s hovedstyre utfører det under administrasjonen hørende og sørger for misjonærer til arbeidsmarken. Dog, ved viktige avgjørelser tar man gjerne hjelpekomiteen paa raad. Hjelpekomiteen sendte fra et av sine møter om høsten en henstilling til N. M. S.'s hovedstyre om helt aa overta Sudanmisjonen og ta saken op til behandling paa kommende generalforsamling (Trondheim 1930). Hovedstyret hadde dog sine betenkeligheter, da man fant saken ennu for litet utredet. Sudanmisjonen hadde fremdeles sitt gamle styre med sogneprest Joh. M. Wisløff som formann og misjonsprest J. Nikolaisen som sekretær. Den siste reiste meget og talte misjonens sak. Leilighetsvis virket ogsaa Wisløff, Bibelskolens lærere og sogneprest Skagestad. Noen synderlig emissærvirksomhet hadde man ikke, naar undtas, at emissær Ottesen virket noen maaneder i Trøndelag, og man fikk „laane" sekretær Vangsnes til 3 mndrs. virke paa Vestlandet, og han stiftet en del foreninger. Den meste virksomhet for Sudanmisjonen har man i Østfold, Vestfold, Bergen, Karmøy og Haugesund samt Trondheim og Sør-Trøndelag. Foruten hjelpekomiteen har man en del distriktskomiteer i Oslo, Kristianssand, Stavanger, Bergen og Trondheim. Foreningene, ca. 200, der er den bærende kraft i det hjemlige arbeide, har arbeidet meget trofast, men der er en del synkning i totalinntektene. Inntektene i aarets løp utgjorde kr. 56 412,87 mot kr. 61 649,87 i 1928.

b) *Sudan.* Fremdeles kan arbeidet i Sudan sies aa staa under begynnelsens tegn. Man har de to stasjoner Ngaoundere og Tibati. I Tibati har dr. Skulberg bygget skolehus — en del av det som foreløbig bolig for misjonærer, da jo Skulbergs, Flatlands og de to søstre var der. Skulberg holdt ogsaa paa med aa oversette Markusevangeliet til mbum. Hans lægegjerning hadde stor fremgang, idet der daglig kom 70-80 til poliklinikken — ialt ca. 24 000 i 1929. En innfødt evangelist begynte hver dag med andakt paa poliklinikken. Paa begge stasjoner er en liten katekumenklasse. I Ngaoundere drev misjonær Thrana paa med reparasjoner og byggearbeide. Fra den amerikanske misjon i Syd-Kamerun fikk man god hjelp i en snekker og murer. (Dessuten et par evangelister.) Grunnmuren til stasjonshuset blev paabegynt i september. Misjonsprest Rege førte materialer med bilen den lange vei fra Yaounde. Og som følge av de nye veier hadde man god bruk for den anskaffede bil. Nu kan turen fra kysten gjøres paa 4 dager mot før en maaned. 1ste paaskedag blev det kombinerte skolehus og forsamlingshus innviet. Thrana har dessuten faatt laane en hytte i byen til skole og møter. Til møtene paa stasjonen kom 40-50 — i byen var der 100 ja 150. Thrana begynte en bibelklasse — 3 ganger i uken — efter kveldstid. Frk. Vatland holdt skole hver eftermiddag for 15-20 elever. Blandt folket vant misjonærene mer og mer tillit og forstaaelse. Kongen i Ngaoundere døde, men 2 dage efter blev hans eldste sønn proklamert som konge.

Organ: „Lys over Sudan" (kr. 2,00 pr. aar).

III. DEN KRISTNE MISJON BLANDT KINAS BUDDHISTER.

a) *Hjemlandet.* Arbeidet herhjemme gikk jevnt fremover. Bladet „Buddhistmisjonen" blev utvidet til aa utkomme hver maaned (undtagen juli og august) og hadde ca. 3 600 abonnenter. I antall av medlemmer var der stigning fra 1 600 i 1928 til 1 700 i 1929. Som medlemmer regnes hver, der yder 10 kroner aarlig som fast bidrag. De tilstilles da bladet gratis. Et par foreninger gikk inn, men andre kom til, saa der var 73, der arbeidet for denne misjon. Et vaarstevne blev holdt i i Oslo 16.-17. mars, og det vanlige sommerstevne blev som tidligere aar holdt paa Folkehøiskolen paa Fiskum 29. juni—4. juli. Buddhistmisjonen holdt sin 2nen generalforsamling i Oslo 7.-9. mai. Som dirigent fungerte sogneprest Wilh. Magelssen og som visedirigenter pastor Blindheim og folkehøiskolelærer O. Langeland. Bl. a. holdt professor Ihlen et foredrag om „Misjonstanken i Bibelens lys" og misjonær Thelle om „Situasjonen paa vaar misjonsmark". Der var en del samtale om en gjenforening mellem Buddhistmisjonen og N. M. S. Generalforsamlingen rettet iflg. forslag fra dirigenten en henvendelse til Centralstyret om aa arbeide med saken og forelegge den for næste generalforsamling. Pastor Stabell, sogneprest Thvedt og professor Ihlen frabad sig gjenvalg. I deres sted valgtes sogneprest Wilh. Magelssen, universitetsstipendiat Asting og avdelingschef Chr. Dons. I et senere møte valgtes sogneprest Magelssen til formann og fengselsdirektør B. Leivestad til næstformann. 3. november holdtes et høststevne i Oslo. Den nordiske hovedkomité med representanter fra Norge, Sverige og Danmark hadde sitt aarsmøte i Kjøbenhavn 17.-19. november. Bl. a. godkjente man Reichelts forslag om aa bygge det nye Broderhjem i nærheten av Hongkong samt bevilget som ekstraordinært anleggsbudgett kr. 35 000 for 1930. En del stevner blev holdt i aarets løp. Generalsekretær J. B. Natvig reiste meget og talte misjonens sak — og adskillig ogsaa fru Reichelt og misjonær Thelle. 15. september blev en minnesten avslørt paa pastor Mikael Hertzbergs grav paa Vestre Gravlund ved Oslo. Der blev i aaret anskaffet film fra misjonsmarken, og man utgav taler og foredrag fra Fiskumstevnet under titelen „Tanker og toner". En av misjonens trofaste venner, prostinne Judith Hansen, vandret bort. Inntekten i 1929 var: fra Norge kr. 35 568,65, fra Sverige kr. 4 125,79, og fra Danmark kr. 4 010,00 — tilsammen kr 43 704,37.

b) *Kina.* Ogsaa i 1929 var det umulig aa kunne gjenopta det under urolighetene i 1927 avbrutte arbeide i Nanking. Der foregikk stadig røverier og mord i nærheten. Det syntes heller ikke aa være noget heldig sted lenger for aa naa buddhistmunkene, da klostrene er beslaglagt av myndighetene, og de fleste munker reist derfra. Det kinesiske utenriksdepartement bevilget misjonen en erstatning av 3 950 dollars for den skade, der blev forvoldt under borgerkrigen i Nanking (1927). I de leiede lokaler i Shanghai drev man misjonsarbeide med regelmessige gudstjenester og evangelistarbeide baade blandt munker og lægbuddhister. Dessuten hjalp Reichelt og Hamre til ved det kirkelige arbeide for sine landsmenn (norske og danske) — mest sjøfolk, ingeniører og industridrivende. Ogsaa syke blev besøkt. 6. oktober fant en daap sted, idet Tsiang Ching-shou blev døpt.

En stor del av aaret tilbragte misjonærene paa reise søkende et nytt sted for Broderhjemmets opførelse. Japan, Formosa, Central- og Syd-Kina blev besøkt, og Reichelt talte mange steder for buddhister og studenter. Endelig fant de et sted i det av England forpagtede landomraade i Canton provins, som de ansaa som passende centrum for virksomheten. Det er i nærheten av Hongkong, og de gav det nye sted (hjem) navnet „Tao Fong Shan" (Bjerget hvorfra logosvinden blaaser). Aarets siste maaned benyttedes til pakning og flytning fra Shanghai. Man samledes til møter i julen i den forannevnte nydøpte Tsiangs hjem, hvor der fremdeles vil være et samlingssted. 27. desember reiste saa Reichelt og Hamre fra Shanghai og ankom til Hongkong 30. desember.

Organ: „Buddhistmisjonen" (kr. 2,50 pr. aar).

IV. SCHREUDERMISJONEN.

a) *Hjemlandet.* Det er naturligvis ikke saa meget aa si om Schreudermisjonens arbeide herhjemme, efter at den Norsk Lutherske Kirke i Amerika overtok ansvaret for misjonens ledelse og drift. Men den mottar fremdeles støtte fra Norge, har sin komité med avdelingschef Chr. Dons som generalsekretær og sitt maanedlige organ „Zuluvennen". Man har ingen emissærvirksomhet i gang — det blir kun, hvad generalsekretæren, der ogsaa har annet arbeide, ser sig istand til aa utføre. Der er dog en del trofaste foreninger, der arbeider, og man faar en del inntekter ved ofringer og kollekter. Frk. Thea Braaten, Hokksund, en mangeaarig og trofast venn av misjonen, vandret bort. Formann i komitéen er fremdeles sogneprest E. Diesen. Inntekten, der dessverre er synkende, utgjorde kr. 22 653,98 i 1929.

b) *Zululand.* Det kan ikke sies, at 1929 i det ytre var noget lett aar for misjonen. Fremdeles øvet kommunistene sin sterke og paagaaende propaganda, katolikkene trengte sig ogsaa inn her og der, og der var sterk tørke, især i Lavlandet — og som følge herav hungersnød. Hertil kom en sterk malariaepidemi, der rev bort mange menneskeliv. Flere av misjonens innfødte arbeidere var syke, og en evangelist og to lærerinner døde.

Men tross dette har arbeidet gaatt bra og jevnt fremover, og der var adskillige lyspunkter. Bl. a. har man faatt bygget flere kirker og kapeller og faatt flere misjonærer i aarets løp. Saaledes blev nye kirker eller kapeller bygget og innviet paa Kvamtolo, Emadsundweni, Elim, Effata og Endantweni. Alle blev innviet av superintendenten Johs. Astrup. Paa Bombo — det nordligste felt av misjonsmarken — holdt man paa aa opføre kirke, og man tenkte aa anlegge en hovedstasjon der. Ennvidere nevner vi, at stasjonshuset paa Entumeni blev grundig reparert, og der byggdes hus for diakonissen paa Entumeni og hus paa Untunjambili for de nyankomne Nelsons. Som nevnt fikk man flere misjonærer (fra Amerika) — pastor John E. Grønli og frue, pastor Carl Otte (søn av H. Otte og født i Zululand), sykepleierske Lillian Young, samt jordbruksmisjonær John A. Nelson og frue. Angaaende den siste kan nevnes, at det lenge har været et ønske aa faa en saadan, saa man kunde faa en bedre dyrkning av de store jordarealer, man har, og gi de innfødte oplæring i rasjonelt jordbruk. Han har tatt avgangseksamen ved landbruksskolen i Syd-Dakota, og det var nu tanken, at han først skal være noen maaneder ved en av regjeringens landbruksskoler i Syd-Afrika og ved en av misjonsfarmene i den svenske misjon for aa bli kjent med forhold og arbeidsmetoder dernede.

Det er gledelig, at man faar disse nye, da det i mange aar har været trangt om arbeidere. Vi nevner videre, at gamle misjonsprest O. S. Norgaard, der var pensjonert siden 1925, døde i Dundee, Natal, 4. august. Frk. Hennige Astrup var meget syk gjennem en stor del av aaret. Fru Falk-Moe, der i 2 aar hadde forestaatt sykearbeidet paa Entumeni, trakk sig tilbake fra dette.

Der døptes 708 (565 i 1928) i aarets løp, og der var ved aarets utgang 339 katekumener. I de 7 stasjonsdistrikter med 24 menigheter var der 7 863 menighetslemmer. Saavel søkningen til gudstjenester som til nattverd var økende. De innfødte arbeidere, 8 prester og 46 evangelister, arbeidet gjennemgaaende trofast med sin forholdsvis ringe lønn. Et kull evangelister blev uteksaminert fra evangelistskolen paa Untunjambili. 10. februar innviedes et nyt pikehjem paa Entumeni av Johs. Astrup. Det trengtes i høi grad, da det gamle var skrøpelig og falleferdig. Paa hjemmet var 41 piker med frk. Caroline Astrup som bestyrerinne. 37 skoler, høiere (statsunderstøttede) og lavere, var i virksomhet med 41 lærere og 1 692 elever. I aarets løp blev en ny statsunderstøttet skole oprettet paa Kwambolo. Dessuten søktes der regjeringen om 5 nye. Misjonen hadde — foruten misjonærhustruene — 12 hvite misjonsarbeidere.

Tilsynsmann (superintendent) var pastor Johs. Astrup.

Organ: „Zuluvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

V. DET NORSK LUTHERSKE KINAMISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Arbeidet har gaatt sin vanlige gang her hjemme. „Ingen særlig fremgang, men heller ingen særlig tilbakegang". Aarsinntekten var kr. 660 338,37. Det er ca. kr. 80 000 mindre enn i 1928, men da hadde man jo ekstrainnsamlingen, der innbragte ca. kr. 64 000. Sies kan det iallfall, at Forbundets mange foreninger arbeider trofast, og at dets venner viser stort offersinn. Foreningstallet er omtrent som foregaaende aar — noget over 2 600. Fra flere kretser lyder beretningene opmuntrende, idet der brukes uttrykk som „jevnt arbeidsaar", „interessen tiltagende" og „arbeidet har stort sett gaatt bra". Men der klages jo en del over de tunge økonomiske kaar, at det er vanskelig aa faa stifte nye foreninger, og at man sporer for „litet liv". Nogen større vekkelser kan det ikke sies aa ha været, men man hadde dog en del mindre paa enkelte steder i Sunnmøre, Romsdal, Stavanger og Østfold kretser.

Til aarsmøtene var der god søkning, og de var gode og velsignede. Mange stevner og fellesmøter blev holdt. Dessuten en hel del misjons- og offeruker saavel i byer som paa landsbygden. Videre kan nevnes ledermøter i enkelte kretser. Sommermøtet paa Fjellhaug hadde 112 deltagere og et lignende paa Rødde ungdomsskole 120 deltagere. I september hadde man et elevstevne paa Fjellhaug. Det planlagte centralkontor for barnearbeidet kom igang i forbindelse med „Kineserens" ekspedisjon og ledes av frk. Anna Solberg. Oslo fellesforening hadde 14. april sitt første møte i Søilehallen, Keysers gt. 1, som blev leiet av goodtemplarne til møter søndag og torsdag. Sunnfjord fellesforening kunde 20. juni feire sitt 25 aars jubileum, og Nanset kinaforening i Vestfold innviet 8. september sitt nye bedehus.

De 14 kretser hadde ved aarets utgang 136 faste emissærer. Dertil kom fellesstyrets 25 arbeidere samt 20 lærere ved Forbundets skoler. Tilsammen 181 faste arbeidere. Kun en liten del av disse virker hele aaret. Dessuten har man i kretsene en del frivillige arbeidere. Vi nevner, at emissær Gjevran kunde feire sitt 25 aars jubileum som arbeider i Trøndelag krets, og misjonær E. Osnes — bestyrer av Fjellhaug skoler — 25 aars jubileum i Forbundets tjeneste. Kretssekretær Knut Rettedal (Agder krets), emissær Jørgen Næss (Stavanger krets) og John Slørdahl (fellesstyrets emissær) reiste en tur til Amerika.

Forbundets ungdomsskoler paa Fjellhaug, Rødde, Kvaas og Nærbø var i virksomhet. Der var øket elevantall ved alle, naar undtas Nærbø, hvor det gikk en del ned. Ogsaa Bibelskolen paa Fjellhaug hadde øket elevantall. Ungdomsskolen i Kvaas fikk egen bygning ferdig for tre- og metallsløid. Ved Misjonsskolen paa Fjellhaug begynte nytt kursus i september med 20 elever. Professor Carl Hanson, der hadde undervist i skolene paa Fjellhaug, reiste for godt tilbake til Amerika. Foruten de tidligere lærere der blev de teologiske studenter T. Bjerkreim og F. Saanum timelærere, og Ludvig Hope begynte igjen timer ved Bibelskolen. Som leder av undervisningen i haandgjerning ansattes frk. Magnhild Vittersøe, istedetfor frk. Andresen (forlovet med misjonær Kjos). Gerh. Wigestrand sluttet som bestyrer ved Nærbø ungdomsskole, og Ragnvald Mugaas ved Rauma ungdomsskole ansattes i hans sted.

Mange av misjonens venner og arbeidere er vandret bort. Vi nevner: Kjøpmann Theodor Olsen (Mandal), emissær Torkel Knudsen (Hjelmeland), Yngvar Fostervoll (Nordmør), Tønnes Rødsten (Randaberg), emissær Johs. Nilsen (Nord-Rana), O. M. Johansen (Mosby), fanejunker Chr. Furuseth (Ullensaker), Halvor Fagermoen (Setskog), tannlæge Knut Een (Follebu), Mathias Solhaug (Furnes), Ola Golv (Ombo) og fru Hjortland (Oslo).

b) *Honan* og *Hupeh.* (Kina). Det har været et overmaate urolig aar for misjonærene og menighetene derute, og det maa sies i det hele tatt aa være et under, at der har kunnet utføres noget misjonsarbeide. Røverne har husert voldsomt i de fleste stasjonsdistrikter. I mai inntok de byen Lushan, hvor der er stasjon. De herjet og plyndret, og misjonen led betydelige tap. Og røverne vedblev aa være herrer der nord hele aaret. I juni blev Laohokow plyndret av regjeringstropper. Tross protest tok de inn paa Dagay stasjon. Et par av Poningay utstasjoner blev brent, og folk tatt som gisler. Chenping blev i september overfalt av en røverbande, der brente og huserte i byen og bortførte tusener av mennesker som gisler — deriblant ogsaa en del kristne. Misjonærene og stasjonen led dog ingen overlast. Og i oktober „besatte en hær røversoldater Lushan og samlet røverne i distriktet under sin fane”. Misjonsstasjonen tok de, og kirken blev benyttet til stall. Misjonær Karstad maatte, da han senere kom til byen, bo hos en av de kristne og ha møtene der. Paa alle stasjoner var det en haard kamp for aa beholde dem, saa de ikke blev tatt av de militære. Dog i Nanyang og Shihwakai tvang avdelinger sig inn, og Sichwan stasjon var i de militæres hender omtrent hele aaret. I november blev Nanchao overfallt av en røverhær. Misjonær Karstad og frk. Hanna Hovda — nylig kommet fra Lushan — fikk i siste øieblikk reddet sig innenfor murene. Flere huser paa stasjonen blev brent, og den innfødte forstanders eiendele gikk op i luer. Ogsaa general Fengs tropper trengte sig inn over distriktene.

Alt dette vil mer enn vise, hvor haardt og prøvsomt aaret var, og hvor vanskelig det maatte være aa kunne faa utføre noget effektivt arbeide. Dog ofte maatte misjonærene og de innfødte arbeidere utføre sitt arbeide med den største fare for sitt liv. Ingen led dog nogen virkelig skade. Misjonær Karstad blev dog tatt til røverkvarteret i Lushan i mai, „men slapp fri samme dag ved mellemkomst av en kristen doktor i byen”. Og frk. Marie Monsen, der staar fritt til Forbundet og det meste av aaret virker i andre misjoners menigheter, blev tatt til fange ombord i et skib, og der gikk uker, før hun blev løslatt. Paa mange steder var der hungersnød, bl. a. i Künchow, Lushan og Yünyang.

Dog taler tross alle vanskeligheter aarboken om „aapne døre”. „Dørene er slaatt op paa vid vegg. Selv hvor man i aarevis har sett stillingen haapløs, er der blitt en paatagelig forandring. Vanskeligheten er som regel ikke lenger, hvordan en skal faa folk i tale, men hvordan forholdene kan bli slik, at en kan faa arbeide paa stedet.”. Det later til, at Forbundet ikke har kunnet fremlegge nogen statistikk — iallfall finnes ingen i „Kineseren“ og Aarboken — og de urolige forhold er vel grunnen hertil. Saavidt vi dog kan se, blev der døpt 91 i 1929. Søndagsskolene laa nede, men selvhjelpen gikk adskillig frem. De fleste innfødte arbeidere synes aa ha virket med troskap, selv om deres lønn var noksaa beskjeden. I Laohokow arbeidet en sekterisk retning i flere maaneder og rev med sig 2—3 ledere og nogen andre menighetslemmer, men der kom innbyrdes strid, og saa raknet det. Og de der arbeidende adventister høstet fordelen.

Der blev satt smaaskoler igang i Yünyang og Fanghsien, og det var tanken aa faa saadanne paa alle stasjoner. I virksomhet var en ungdomsskole for kvinner, 2 maanedlige bibelkurser for menn samt en forstanderskole. Den siste begynte i august i Künchow med 12 elever. I Chenping var der et 5 ukers kursus hvori ca. 100 menn og kvinner deltok. Blindehjemmet var i virksomhet som før.

Hospitalet i Laohokow hadde et travelt aar. Det blev ledet av doktor Olaf Olsen. Mot slutten av aaret kom doktor G. Lende ut for senere aa avløse Olsen. Dessuten arbeidet doktor Han, diakon Gard og sykepleierskene Haakonsen og Staurseth ved hospitalet. Klinikkbygningen var paa mottagelsesdagene gjerne overfylt av syke. En evangelist virket der. Som man husker fra forrige aar blev de ca. 20 sommerboliger, misjonærene hadde paa Haichan, ødelagt. Det lykkedes aa faa reist 8 av disse i løpet av vaaren.

Hjem i ferie fra misjonsmarken reiste misjonærene Espegren, Skraastad, Carlsson, Vik og frk. Wallin. Ut til misjonsmarken kom de tidligere misjonsarbeidere: Johs. Karstad, Bjørn Gard og frue, Jon Ørstavik og frue, Olaf Olafsson og frue, Jakob Straume og frue, fruene Nordhaug, Tiltnes og Fredricksen og frk. Ella Hovda. Av nye kom: doktor Gabriel Lende, frøknene Brita Botnen, Anna Espeland, Ragna Thorgersen (forlovet med Ulriksen), Ingebjørg Svelland (forl. med Maudal) og Petra Aandal (forl. med Bergfjord).

Tilsynsmann var misjonær K. I. Samset.

Organ: „Kineseren” (kr. 5,00 pr. aar) Aarbok (kr. 0,50).

VI. DEN NORDISKE SANTALMISJON.

a) Hjemlandet. Arbeidet herhjemme gikk godt, takket være den ikke ringe stab av trofaste misjonsvenner, man har omkring i menighetene, og de ikke faa dyktige arbeidere, der har virket rundt i vaart land. En hel del større møter og stevner blev avholdt; de var gode og velsignede og bidrog sikkerlig sitt til aa befeste og fremme interessen for misjonen. Likeledes hadde man mange misjons- og offeruker. Man hadde 2 sommerskoler — en i Ulsteinvik 3.-7. juli og en paa Sagavoll ungdomsskole 7.-11. august — med stor tilslutning. Paa Ulsteinvik holdtes ogsaa et arbeidsmøte 8.-9. juli. Men aarets største begivenhet var dog landsmøtet i Aalesund 29. juni—2. juli, der hadde samlet 330 deputerte. I landsstyret innvalgtes istedetfor klokker Helland, der var reist til Amerika, høiesteretsadvokat Halbo, og istedetfor avdøde gaardeier Strand pastor Leere. Som raadgivende medlemmer, der skulde representere de fjerntliggende distrikter, valgtes grosserer Jac. Pedersen (Kristianssand), ingeniør Kvamme (Voss) og sogneprest Hesselberg (Leksvik). Aarets samlede inntekt var kr. 413 889,26 — ca. 17 000 kr. mindre enn i 1928.

Frk. Asta Opsahl ansattes som hovedkasserer efter frk. Diesen. Hun kan nemlig ikke vende tilbake til misjonsmarken. Frk. Edle Sigurdsen (Ulefoss) blev ansatt som reisesekretær i landsstyrets tjeneste. Likeledes antok man, med misjonsmarken for øie, pastor W. Glad og frue, fra Amerika, stud. Joh. Johansen (Grimstad) og diakonisse Karen Wolff (Bergen). Johansen var en tid i England for sin utdannelses skyld. Som kretssekretær i Agder krets efter misjonær Tom Olsen, der vendte tilbake til Afrika, ansattes sekretær Alfred Høines. Gamle emissær Aug. Andersen sluttet i Drammen krets efter 23 aars virke.

Blandt bortvandrede santalvenner nevner vi: maskinmester Foss (Oslo), emissær Tønnes Lohne (Holme) og gaardbruker Jens Asak (Leirsund).

b) *Santalistan.* Efter alt vi kan forstaa, gikk arbeidet paa misjonsmarken bra uten nevneverdige hindringer og vanskeligheter. Men det er oss umulig aa kunne gi en klar og fyldig oversikt over arbeidet, da man ingen statistikk faar i „Santalen", og misjonen heller ingen aarsberetning eller aarbok utgir. Vi har nevnt det muntlig og skriftlig for rette vedkommende, men uten resultat. Der synes paa de fleste stasjoner aa ha funnet daap sted og være folk i undervisning. Ikke mindst syntes det nyoptakne arbeide blandt boroerne i Assam aa være lovende. Misjonær Kristiansen døpte en søndag 36, og der var 466 i distriktet, der fremdeles ber om daap. Den første borostasjon — Gaorang — blev ferdig, saa Kristiansens kunde flytte inn der. Likeledes blev en liten kirke reist. De kristnes samlede tall vil vel dreie sig om ca. 21 000.

En del kirkeinnvielser fant sted ved tilsynsmann Rosenlund. Saaledes i Ranga, hvor den gamle kirke blev ombygget og utvidet, i Gadiapani, hvor ny kirke blev bygget og i Rautnagor, hvor kirken blev bygget ferdig av jubileumsgaven i 1926. Dessuten et litet kapell i Jahvae. Rosenlund ordinerte ogsaa en del innfødte til prester, saaledes 3. mars den første bengalprest Mozundar (Narainpur) og 10. mars Manuel (Dhorempur) og Simeon (Malda). I Benagaria hospital blev et kirkerum innviet. I februar hadde man et velsignet besøk av Sadhu Sundar Singh, der talte for tusener. Et godt prestemøte, hvori ogsaa en del legfolk deltok, blev i oktober holdt i Kaerabani.

I Rampur Hat herjet der en tid kolera, og paa Narainpur hadde man en beriberiepidemi, der bortrev mange, bl. a. den innfødte lærerinne og bibelkvinne. Blandt misjonspersonalet var fru Bjerkestrand alvorlig syk en tid. En sterk flom, der gikk over den sydlige Assamdal (Surmadalen), ødela meget.

Hospitalet i Benagaria blev overtatt av doktor E. Østergaard, da doktor Bøgh, grunnet sykdom, maatte reise hjem. Doktor fru Bodding ledet hospitalet i Mohulpahari. Ved begge behandledes der tusener av syke. Skolene gikk bra. De 2 største — gutteskolen paa Kaerabani (misjonsprest Helland) og pikeskolen paa Maharo (frk. Anna Jensen) — hadde mange elever. Pikeskolen hadde 220 og gutteskolen kanskje enda flere (i 1928 ca. 300).

Misjonsprest Bodding fortsatte sitt utmerkede arbeide med litteraturen. Han hadde faatt hele Santalbibelen ferdig (arbeidet med den i 12 aar), saa de siste ark kunde sendes til trykning i september. Likeledes blev 2nen del av hans store grammatikk over Santali trykt, og 1ste del skulde trykkes op igjen, da man ikke hadde nok. Og av hans veldige verk „Santal Dictionary", blev volume I, part I, A (154 store sider) besørget utgitt av det Norske Videnskaps-Akademi i Oslo. Vi nevner under dette, at Bodding 6. november feiret sitt 40 aars jubileum som misjonsprest. Ennvidere kan meddeles, at misjonsprest Kristiansen utgav en nytestamentlig bibelhistorie. Man fikk ogsaa den første Santal-skrivebok — og visst en regnebok ogsaa — bekostet av det offentlige. Endelig kan nevnes en Santal-koralbok, visst nærmest Joh. Ofstads verk.

Hjem fra misjonsmarken reiste doktor B. Bøgh og frue, Eli Bøgh, og frøknene Lohne og Milde. Tilbake kom Trømborg med familie, Eie og frue, fru Dina Nielsen og frk. Nancy Diesen.

Tilsynsmann var misjonsprest Rosenlund.

Organ: „Santalen" (kr. 3,00 pr. aar).

VII. DEN NORSKE ISRAELSMISJON.

a) *Hjemlandet.* Som vanlig arbeidet Israelsmisjonen stille uten aa delta i kappløp med de andre organisasjoner. Den hadde dog sine trofaste venner og foreninger — men det er ikke tvil om, at den burde ha mange flere. Arbeidet blandt Guds „eget eiendomsfolk" blir dessverre glemt i mange menigheter. Pastor Gisle Johnson var hjemme en tid i ferie og foretok i august og september en lengere foredragsturne i vaart land.

Israelsmisjonen hadde sitt landsmøte i Skien 13.-15. september. Der møtte 73 deputerte. Dessuten hadde man den glede aa ha pastor Gisle Johnson, biskopene Lunde og Støylen samt søstrene Olga Olausen og Margit Berg med. Professor dr. Ihlen var dirigent og pastor Andr. Riis og lærer N. Nilsen visedirigenter. Grunnreglenes paragraf 13 fikk følgende ordlyd: „Hjemmemisjonen virker i tilknytning til den Norske Israelsmisjon. Virksomheten ledes av landsstyret. Den har sin egen kasse og fører sitt eget regnskap." Angaaende den til da drevne Palæstinamisjon fattet man følgende beslutning: „Landsmøtet godkjenner og bifaller landsstyrets holdning og avgjørelse i Palæstinaspørsmaalet og overfor pastor Jonsen. Man finner det riktig, at Palæstinaarbeidet nu ophører og ønsker intet aa foreta for aa fortsette dette." Til formann gjenvalgtes professor dr. Ihlen og til medlemmer av landsstyret valgtes sogneprestene G. Skagestad, M. Wiig og G. Wulfsberg.

Nevnes kan det, at der 25.-27. januar holdtes misjonsuke i Skien, og at Oslo krets hadde sitt aarsmøte i Oslo 7.-8. september. Paa det siste valgtes res. kap. J. Urbye til formann, istedetfor pastor J. Sætrang. Sekretær, sogneprest Hexeberg, var i mai i Warszawa for sammen med pastor dr. von Harling aa møte en ung jødekristen rumenier — Isaac Feinstein — som studerte der, og som det var tanken aa ansette som arbeider i Galatz. Leseværelset for jøder i Osterhausgaten (Oslo) bestyrtes av søster Margit Berg. Der holdtes smaa ekstratilstelninger med tefest, lysbilleder — 2 ganger i maaneden offentlig møte med bibeltime og samtaler, ledet av prester eller andre venner. Hun hadde ogsaa symøter og besøkte jødiske hjem. Blandt bortvandrede venner nevner vi: prost S. Ulstad (Oslo), rentenist H. Jensen (Drammen) og fru Stoum (Trondheim). Aarets inntekt var kr. 56 803,69 mot kr. 64 768,41 i 1928. Dessuten kr. 8 130,22 til hjemmemisjonen. I hovedkassen hadde man kr. 24 565,31 i underskudd.

b) *Budapest.* Pastor Gisle Johnson fortsatte sitt trofaste og nidkjære arbeide. Han holdt som vanlig gudstjenester, møter og foredrag og utgav et skrift: „Lutheranisme og jødedom". Flere jødiske venner i nabobyene blev besøkt, og han var ogsaa en tur til Oedenburg i Ungarn, hvor han holdt en misjonsforelesning for studerende ved det teologiske fakultet samt holdt et offentlig foredrag — og til Nürnberg for ved en studiekonferens aa tale det praktiske misjonsarbeides sak.

c) *Galatz* (Rumenia). Her arbeidet som tidligere de to damer frk. A. Anniksdal og søster Olga Olausen. Der blev virket ved barnearbeide, bibeltimer, konemøter og husbesøk. Søster Olga var meget ute i pleie. Man hadde der (og i Sofia) besøk av en varm israelsmisjonsvenn, frk. Gurine Pedersen fra Stavanger. Juletrefestene var vellykkede. Paa festen for fattige var der ca. 100. Midt i desember kom Isaac Feinstein og frue for aa begynne arbeide fra nyaar.

d) *Sofia* (Bulgarien). Pastor Glückmann utførte her et godt og trofast arbeide. Som jøde har han jo de beste betingelser for aa vinne inngang blandt jødene. Han oplevet mange opmuntrende vidnesbyrd om fremgang, og der var flere jødiske familier, som var ivrige efter aa komme inn under kristelig paavirkning, og der var igjen en del jøder, der forberedtes til daap.

c) *Jerusalem.* Pastor dr. Arne Jonsen gikk fra 1. oktober over i den Svenske Israelsmisjon og fikk sin virksomhet i Wien. De koloniseringsplaner, Jonsen i de 5-6 aar han var knyttet til den norske Israelsmisjon, hadde slaatt inn paa og hadde ønsket aa føre videre, fant landsstyret ikke aa være heldige for det religiøse arbeide, likesom de oversteg misjonens økonomiske krefter. Og der er jo ogsaa mange selskaper i virksomhet i Palæstina.

Organ: „Misjonsblad for Israel" (kr. 3,00 pr. aar).

VIII. SEKRETÆRMISJONEN.

Da man ingen arbeider hadde ute i Kina, er der intet synderlig aa meddele om denne misjon. De ungdomsforeninger, der har misjonen paa sitt program, har dog som regel hatt sine reglementerte møter og innsamlet midler. Mot aarets slutning blev der truffet overenskomst med det Norske Misjonsselskap om, at ingeniør Nic. Kiær, der i flere aar hadde virket som Sekretærmisjonens utsending i Kina, gaar helt over i selskapets tjeneste og reiser ut over nyaar. Norges Kristelige Ungdomsforbund skal dog garantere hans lønn og reiseutgifter. Sekretærmisjonen skal da kalles „Ungdomsmisjonen". Den tidligere sekretær herhjemme, Alf Resvoll, sluttet som saadan om høsten for aa gaa over i praktisk gjerning (som arkitekt). De foreninger innen Ungdomsforbundet, der arbeider for misjonen, har rett til aa sende deputerte til selskapets kretsmøter og generalforsamlinger.

Som komité for „Ungdomsmisjonen" blev valgt: Frk. Henny Dons (formann), klokker A. O. Gundersen (sekretær), generalsekretær R. Indrebø, fhv. generalsekretær Kr. Piene, fru Fredrikke Hertzberg, frk. Gyda Hansen, pastor Ole B. Meyer, Reinertsen Fjelle, frk. Ester Horgen og sekretær Finn Hov.

Organ: „Den Unges Venn" (kr. 5,00 pr. aar).

IX. DET NORSKE MISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Det kunde i sannhet sies, at 1929 var et jubileumsaar for D. N. M. Ved dets aarskonferanse i Narvik kunde Misjonsforbundet se tilbake paa 45 aars virke, dets Afrikamisjon paa 40 og dets Kinamisjon paa 30. Ellers kan aaret karakteriseres som et jevnt, godt arbeidsaar. Til „Forbundet" hører 53 menigheter, der mer eller mindre støtter misjonen. Man hadde som tidligere 2 offerdage i aaret samt en offeruke sist i oktober. Søndagsskolene hadde en innsamling første uke av november til Afrikamisjonen, og 2. juledag tømtes misjonsbøssene. En del kvinne- og barneforeninger var i virksomhet, man har ogsaa 37 ungdomsforeninger og 25 juniorforeninger, hvorav iallfall de første støtter misjonen en del. De hjemmeværende misjonærer, L. A. Tveiten og frue (Afrika), og Fr. Riis og frue (Kina), har virket meget og besøkt mange steder. En ny misjonær, frk. Borghild Frogner, blev antatt for Afrikamisjonen. C. J. Hagberg har ogsaa dette aar fungert som formann, og leder av hovedkontoret i B. Ankers gt 4 er misjonsforstander Aug. Abell. Aarets inntekt var kr. 45 051,07.

b) *Afrikamisjonen.* Der arbeides vesentlig i Natal, hvor man har to stasjoner — Ekutandaneni med 10 og Glendale med 8 utstasjoner. Paa begge synes arbeidet aa ha gaatt jevnt og godt. Flere innfødte kristne har hjulpet til ved møtene, og kvinnemisjonen har tildels været i virksomhet. Man er begynt aa yde en del til selvhjelpen — 970 kr. siste aar. Regjeringen lønnet paa Ekutandaneni 2 lærere i første halvaar og en i siste halvaar, samt en lærerinne hele aaret paa Emuseni utstasjon. En ny menighet i Esikungo, paa grensen av Swaziland, tilhørende en afrikansk misjon, blev tilsluttet med 25 medlemmer i juli. Misjonær Chr. Christiansen og frue traadte ut og sluttet sig til Skandinavisk Alliansemisjon. Der var i virksomhet 4 norske (2 ektepar) og 30 innfødte arbeidere. 6 skoler med 272 elever. I aarets løp døptes 28 og menighetslemmenes tall var 249. K. Salvesen er misjonens leder.

c) *Kinamisjonen.* Man hadde 4 hovedstasjoner og 8 utstasjoner i provinsen Shensi. Det har været svært urolig paa arbeidsfeltet hele aaret, idet røvere har herjet og husert. Man fikk dog holde de vanlige vaarmøter, der var gode. Vanskeligere var det med sommer- og høstmøtene, da røverne var i nærheten. Paa flere steder hadde man møter om dagen og rømte op i fjellene om nettene. Under julemøtene, sies det fra Shanyang, samledes bare de troende, saa man benyttet et mindre rum. Kirken kunde ikke aapnes, for soldatene vilde trenge sig inn og ta den i besittelse. I Lungahuchai blev misjonæren, Marie Syltevik, syk, saa hun maatte forlate stasjonen ut paa forsommeren. En tid efter tok røverne stasjonen, og skolene maatte stenges. De innfødte arbeidere virket dog hele aaret. Under den store hungersnød i første halvaar, sendtes kr. 4 000, innsamlet hjemme. Der var 4 norske arbeidere (2 ektepar) og 11 innfødte. I 5 skoler var 178 elever. Der døptes 11 i aaret,

Library

og menighetslemmenes tall var 290. Tilbake fra Norge kom misjonær Riis og frue. Misjonens leder var misjonær Nordmo.

Organ: „Misjonsbladet” (kr. 6,00 pr. aar).

X. DEN NORSKE KINAMISJON.
(Ass. C. I. M.)

a) *Hjemlandet.* Den Norske Kinamisjon kunde i 1929 feire sitt 40 aars jubileum. Den blev nemlig grunnet i november (1889) under Hudson Taylors besøk i Oslo. Med usvekket iver, kjærlighet og bønn blev der i aarets løp arbeidet i foreningene og bønnegruppene, og et par nye arbeidsgrupper kom til. Foruten de vanlige stedlige møter, har der været holdt 8 større sammenkomster og flere fester og stevner utover landet. Misjonær R. T. Gornitzka som fast medarbeider besøkte de fleste steder, hvor der arbeides for misjonen. Dessuten hadde man god hjelp i Aksel Asp, Chr. Olsen og hovedkontorets medlemmer, samt i misjonærene fru Helga Helgesen og frk. Gunvor Limi (ny) før deres utreise til Kina. Arbeidet ledes av en komité paa 5 medlemmer, hvis formann er prædikant Alb. Lunde og sekretær og kasserer Johs. Gulbrandsen. Misjonshjemmet „Shansi” paa Roa blev ogsaa i 1929 bestyrt av fru L. Støp. Det hadde et underskudd paa kr. 684,04. Misjonens samlede inntekter var kr. 63 562,49 — en stigning paa ca. 3 400 kr. fra foregaaende aar — men man hadde allikevel en underbalanse av kr. 6 610,67.

b) *Shansi* provins i Kina. Det er dessverre litt sparsomme meddelelser vi denne gang kan gi om arbeidet ute paa misjonsmarken. Det har dog været drevet som før, uten nevneverdige hindringer, og der meldes om „aapne dører, mottagelighet for evangeliet og frukt”. Og gledeligvis har adskillig vekkelse funnet sted. Man har arbeidet med bibelklasser, stevner og forkynnelse i en hel del landsbyer. Dessuten har man spredt bibeldeler og traktater. Ved aarets utgang hadde man 9 hovedstasjoner med en hel del utstasjoner. Det samlede antall menighetslemmer var 496 og en hel del „interesserte“ hadde man under kristelig paavirkning. Der blev døpt 27 i aarets løp. I virksomhet var 11 evangelister, 13 kolportører, 2 lærere og en lærerinne samt 8 bibelkvinner. Skolene hadde 150 à 160 elever. Misjonærstyrken var 24 — 8 menn og 16 kvinner (iberegnet misjonærhustruene).

Organ: „Kinamisjonæren” (kr. 2,00 pr. aar).

XI. DEN FRIE VESTLANDSKE KINAMISJON.

Den er den minste av de norske misjoner, stiftet i forsamlingshuset „Arken” i Stavanger i 1901. Og det er gjennem „Arkens” venner, at det meste til denne misjon innkommer. Der har man ogsaa bl. a. en aarlig misjonsuke. Men arbeidet støttes ogsaa av nogen foreninger i

Nærbø og Gjestal og en del venner i Oslo, Askim, Moss, Bergen o. s. v. Formann er, saavidt vites, fremdeles byggmester H. Øgreid og kasserer fru Hanna Øgreid Aarrestad, Nærbø. Aarsinntekten kjenner vi ikke, men den kan vel som tidligere anslaaes til 3 à 4 000 kr.

Misjonen har kun en eneste utsending, nemlig frk. Ellen Søyland, der reiste ut til Kina første gang i august 1903. I byen Ping-Ting-Clow, i Shansi provins, har hun sin virksomhet og har der utført et trofast arbeide. Nærmere meddelelser savner vi.

XII. FRELSESARMEENS HEDNINGEMISJON.

Som paapekt i tidligere aarganger er det vanskelig aa gi nogen oversikt over denne virksomhet, da alt Frelsesarmeens misjonsarbeide er internasjonalt og egentlig sorterer under Englands hovedkvarter. I alle korps i Norge — ca. 130 — tok man sig av hedningemisjonen og hadde en og annen dag til innsamling av midler. Og der blev i aarets løp ydet kr. 48 400, omtrent som foregaaende aar (kr. 48 377,03).

Misjon blev drevet i India, Kina, Java, Celebes, Sumatra, Syd-Afrika og Syd-Amerika. I alle disse lande var der norske offiserer (misjonærer) — ialt 66 mot 56 foregaaende aar. Blandt de i aarets løp fra Norge utreiste kan nevnes adjutant Wilberg Christiansen til Chili. Der berettes fremdeles gjennem brever fra alle steder om „seier og fremgang". Som misjonens sekretær fungerte brigader J. E. Grande, Oslo.

Organ: „Krigsropet" (kr. 8,00 pr. aar).

XIII. FORENINGEN „KVINNELIGE MISJONSARBEIDERE I NORGE".

Denne sammenslutning gaar i daglig tale under det korte navn „K. M. A.". Den understøtter — foruten en kvinnelig utsending blandt lappene i Tysfjord — frk. Bodil Biørns virksomhet i Syrien (bl. armenierne) samt yder aarlig bidrag til Santalmisjonen. Frk. Marie Anker var fremdeles formann og sjelen i arbeidet, men hvert av de 3 ovenfor nevnte formaal hadde sin komité. Arbeidet støttes av venner paa forskjellige steder, men det meste arbeide foregaar i Oslo, hvor man i Keysers gt. 13 har maanedlige møter. Kasserer var frk. Elisabeth Hassel.

Frk. Biørn arbeidet ogsaa dette aar i Aleppo (Syrien), hvor hun med rørende kjærlighet og den største opofrelse virket blandt de mange nødlidende landflyktige armeniere. Hun tok sig av barna, har et litet rekonvalesenthjem for 10-12 svake barn, og hun støtter og hjelper de forkomne og elendige armeniere i flyktningsleirene utenfor byen. Foruten aa avhjelpe den legemlige nød, holder hun, støttet i arbeidet av en bibelkvinne, møter og underviser blandt dem.

Organ: „K. M. A.'s Kvartalshilsen" (kr. 1,50 pr. aar).

XIV. LÆRERINNENES MISJONSFORENING.
(L. M. F.)

Som vanlig gaar aarsberetning og regnskap fra oktober til oktober — altsaa tidsrummet 1. november 1929—31. oktober 1930. Foreningen hadde et medlemstall av 1 476. Derav var 103 misjonærer L. M. F.'s æresmedlemmer. 24 blev innmeldt i aarets løp, 36 utmeldt og 10 strøket. 16 medlemmer døde — blandt dem merker vi oss fru Gyda Evindvik (Oslo) og fru Fredrikke Hertzberg (Oslo). Der var 36 grupper herhjemme — en ny blev dannet paa Strinda. Dessuten var der saadanne i Kina, Santalistan og paa Madagaskar. Omkring 400 staar som spredte medlemmer. L. M. F. har 33 „solstraaleforeninger" (barneforeninger), der arbeides for barna ute paa misjonsmarken og blandt Israel o. s. v.

L. M. F. underholder frøknene Villa Vinsnes og Barbra Stabell i Kina, frk. Kari Lavik paa Madagaskar (f. t. hjemme), frk. Emilie Larsen i Zululand samt de madagassiske lærerinner Elisabeth (Betafo) og Ranoro (Antsirabe). Samtlige disse er i N. M. S.'s tjeneste. Dessuten underholder man frk. Nancy Diesen i Santalmisjonen, frk. Aagot Bjørnstad i Kinaforbundet samt støtter frk. Caroline Astrups arbeide paa Entumeni i Zululand. Frk. Kari Lavik har under sitt besøk herhjemme besøkt mange L. M. F. grupper. L. M. F.'s bønnedag er siste lørdag i maaneden, og som bønnetekster dette aar hadde man: „De siste ting".

L. M. F.'s hjelpefond er nu paa kr. 19 886,00. Rentene for aaret blev sendt til frøknene Villa Vinsnes og Barbra Stabell, da de begge mistet alt, de eide, under kommunistenes plyndringer i Changsha. I „Norske Kvinners Nasjonalraad" hadde man 2 representanter, nemlig frk. Dora Westergaard (Bergen) og frk. Julia Winsnes (Oslo). Frk. Elvine Olsen (Oslo) var representant i „Norsk Misjonsraad". Formannen, frk. Henny Dons, deltok sammen med frk. Augusta Jelstrup (Trondheim) og frk. Kaja Claussen (Bergen) i Svensk L. M. F.'s konferanse og 30-aars fest i Malmø i juli. Aarsinntekten var kr. 22 161,15. Der blev ydet det Norske Misjonsselskap kr. 9 463, Santalmisjonen kr. 3 820, Kinaforbundet kr. 2000 og Schreudermisjonen kr. 1 816. Ennvidere ydet man kr. 1000 til Misjonsskolen for kvinner. Frk. Aagot Rognaas var kasserer og fru Anna J. Holthe sekretær.

Organ: „Misjonshilsen" (kr. 2,00 pr. aar).

XV. SYKEPLEIERSKENES MISJONSRING.

„Ringen" hadde ca. 330 medlemmer. Hertil kom 52 misjonssøstre, som staar som æresmedlemmer. Man hadde 7 grupper: I Oslo, Hamar, Stavern og omegn, Stavanger, Haugesund, Bergen og Trondheim — ellers var medlemmene spredt utover landet. Maalet med „ringen" er aa samle troende sykepleiersker til bønn samt innsamle midler til sykepleiearbeidet paa misjonsmarken. Der, hvor der er grupper, samles søstrene som regel hver første lørdag i maaneden til bønn og opbyggelig samvær. Man lønner søster Borghild Magnussen i Zululand og underholder en kinesisk sykepleierelev ved Changsha hospital i Kina m. m. Inntekten var kr. 2 079,00. Formann Johanne Høeg og kasserer frk. Signe Taranger.

Som organ benyttes „Lægemisjonæren" (kr. 5,00 pr. aar).

XVI. DE NORSKE BAPTISTERS KONGOMISJON.

a) *Hjemlandet.* Da ennu ikke „De norske Baptisters 42. konferens" (1930) er utkommet, blir det dessverre ufullstendige meddelelser, vi kan gi om denne misjon. De aller fleste av de 45 baptistmenigheter understøtter dog misjonen, og der er en del kvinne- og barneforeninger i virksomhet. Misjonsskolen utdanner arbeidere saavel for hjemlandet som for misjonsmarken. Man hadde sin 41. konferens, hvor ogsaa meddelelser om misjonen gis, i Trondheim 4.-7. juli (1929). Der møtte 74 deputerte. Deres ungdomsforbund vedtok under dette aa „betale lønnen for en hvit misjonær i Kongo". Misjonær O. B. Bakke og frue, hjemkomne fra Kongo, virket adskillig her hjemme. Formann for misjonen var pastor J. A. Øhrn og sekretær A. T. Øhrn. Aarsinntekt 16 à 17 000 kr.

b) *Kongo.* Misjonen hadde fremdeles kun 2 stasjoner — Bondo og Monga. Arbeidet paa feltet har fortsatt efter de samme linjer som tidligere — „med jordbruksarbeide for skoleguttene, med undervisning, med bygning og planering og sykebehandling, med oplæring av evangelister, med faste møter paa stasjonene og misjonsreiser ute i distriktet". Og der syntes aa være gode og opmuntrende fremskritt. Som nevnt ovenfor har vi f. t. ingen statistikk aa holde oss til. Vi maa derfor nærmest gaa ut fra fjoraarets. I de 2 stasjonsdistrikter var der 937 kristne og en hel del „udøpte tilhengere". Man hadde 34 kapeller og 35 skoler med 520 elever. 43 evangelister og lærere var i virksomhet. Dog kan sikkerlig alle disse tall settes høiere for 1929, idet misjonær Bakke, der virket paa Monga og er kommet hjem, meddeler, at der i denne stasjons distrikt var betydelig økning i skolenes, elevers, evangelisters og læreres tall. Man fullførte og innviet i april en stor ny kirke paa Monga stasjon. En ny misjonær, Eivind Østensen, ankom til Kongo.

Organ: „Banneret" (kr. 7,00 pr. aar).

XVII. DEN NORSKE EVANGELISK-LUTHERSKE FRIKIRKES KINAMISJON.

a) *Hjemlandet.* Aarsmeldingen gaar fra 1. juli 1929 til 30. juni 1930. Komitéen, der bestaar av 5 medlemmer og hvis formann var forstander Lars Berg, hadde 4 møter i aarets løp. Forstander Petter Bye reiste som misjonens arbeider i det Nordenfjellske presbyterium, hvor han besøkte alle menigheter fra Alta til Ytterøy, forstander T. Lillestøen virket i 5½ md. i det Sønnen- og Østenfjellske samt Sunnmøre, og eldste Gunnar Eikeland virket i en maaned i Setesdalen. Dessuten virket de hjemmeværende misjonærer — Einar Hannisdal og frk. Sigfrid Myklebust — meget. Der viste sig omkring i menighetene stor interesse og aapne døre. Man fikk en hr. Skaarud til aa arbeide blandt jødene i Oslo, men han fant det haapløst og opgav det. Misjonens kasserer var Carl Mortensen, Møllergaten 3, Oslo. Aarsinntekten var kr. 30 059,90.

b) *Kina.* Arbeidet foregaar i byen Hsingan og omegn i Shansi provins. Det har været meget urolig ute i distriktet, grunnet røverne. Som følge herav har det været ganske umulig, saavel for misjonærene som for de kinesiske medarbeidere, aa gjøre noget „utearbeide". I løpet av et halvt aar var byen Hsingan 3 ganger beleiret. Dog, aarsberetningen sier: „Vi har fremdeles anledning til aa naa folk med evangeliet. Hjertene er ved prøvelser mere mottagelige nu enn nogen gang før, og det, vi oplever, er sikkerlig med og fremmer evangeliets sak paa dette sted". Arbeidet har, mest paa grunn av urolighetene, maattet foregaa paa stasjonene. Man har hver formiddag hatt møte i gatekapellet i Hsingan samt delt ut traktater i byen. I Henkow og Hanyen har de ordinerte 4 ukemøter kunnet fortsettes, men i Shangtzeping har den lille menighet oftere været paa flukt for røvere. Resultatene av aarets arbeide i det ytre er ikke store — 5 blev døpt og en efter kunnskapsprøve optatt i menigheten. De kristnes tall var 52. 2 menn, 2 hustruer og en kvinnelig arbeider, 4 evangelister, 2 portnere og 4 bibelkvinner var i arbeide. Ut til misjonsmarken kom den nye arbeider, frk. Ellen Madsen. Misjonens leder var misjonær O. A. Sommernes.

Organ „Budbæreren" (kr. 6,00 pr. aar).

XVIII. MISJONSBESTYRELSEN FOR YTRE MISJON INNEN DEN BISKOPELIGE METODISTKIRKES AARSKONFERANSE I NORGE.

Denne lille oversikt gaar fra 1. juli 1929 til 30. juni 1930. Man hadde en misjonsbestyrelse paa 6 medlemmer, hvis sekretær og kasserer var pastor Einar Karlsen. Virksomheten er internasjonal, hvorfor en hel del av de innsamlede midler sendes til misjonsselskapet i Amerika. Men man understøtter ogsaa søster Serine Lølands virke i Kina, hvor hun er leder av et hospital. Især er ungdomsforeningene (Epworthligaen) flittige i aa understøtte henne samt virksomheten i Afrika — „Fyrtaarnet" kallet. Ligaens medlemmer ilignedes nemlig dette aar kr. 1,44 til misjonen i Kina og kr. 1,50 til „Fyrtaarnet". En del ligaer understøtter ogsaa sin egen innfødte misjonær i Rhodesia samt en del arbeide i India. Og der sies, at „aaret har været det beste og mest opmuntrende siden landsligaens stiftelse". Ogsaa alle de ca. 50 menigheter understøtter mer eller mindre hedningemisjonen. Otto Steen, der foregaaende aar var antatt til utdannelse som misjonær for Nord-Afrika, kan ikke reise ut grunnet sygdom. Konferansens forpliktelser mot ham bortfaller. Man vil dog gjerne faa en ung mann i hans sted. Blandt misjonsvenner, der er vandret bort, nevner vi: Fruene Marie Duckert, Amalie Wiel og Camilla Olsen — de to første var prestefruer. Inntekten til hedningemisjonen var kr. 17 046,00.

Organ: „Kristelig Tidende“ (kr. 8,00 pr. aar).

XIX. NORGES FRIE EVANGELISKE HEDNINGEMISJON.

a) *Hjemlandet.* Beretningen for denne misjon gaar fra 1. juli 1929 til 30. juni 1930. Aarsmøtet holdtes i Arendal, hvor pastor Barratt gjenvalgtes til formann. H. M. Sæther fratraadte som kasserer efter 14 aars virke som saadan. I hans sted valgtes tollkontrollør Sev. Bugge. Kristi Himmelfartsdag og Bededag var de vanlige offerdage til misjonen. En trofast misjonsvenn, fru Mathilde Sæther, døde.

Aaret blev dessverre et stridens og splittelsens aar for misjonen. Av hensyn til plassen kan vi kun i all korthet nevne det. Misjonens formann, pastor Barratt, blev under sitt sommerophold paa Mesnalien klar over, at den maaten misjonen blev drevet paa, ikke var bibelsk. Efter aa ha omtalt det i „Korsets Seir“, gjorde han rede for dette paa predikantmøtet i Oslo 16.-18. oktober 1929. Han nevnte at man hittil ikke hadde fulgt Guds ords plan, hvad ordningen av misjonsarbeidet angikk, og at intet raad eller bestyrelse eller generalforsamling for misjonssaken — hvilket samfund det tilhører — er i samklang med Guds ord. Alle bestyrelser og raadsforsamlinger, hvad enten de velges ved et raadsmøte eller innsetter sig selv, er ikke efter Guds ord. Misjonærene skal stole paa menighetene og ikke være avhengig av noget raad eller bestyrelse. Ordningen nu er ubibelsk og ikke stemmende med apostlenes praksis. Hver menighet skal anta og utsende sin misjonær. Han bad menighetene behandle saken og innsende sitt svar angaaende dette. Han utsendte ogsaa et cirkulære til menighetene herom. Likeledes til de 30 misjonærer paa misjonsmarkene.

Misjonsraadet — undtagen Barratt — var dog uenig i dette og ønsket aa fortsette paa samme maate som før. Sekretær, apoteker Witzøe, der hadde redigert misjonsspalten i „Korsets Seir“, fant det umulig aa fortsette som saadan.

Menigheten i Filadelfia i Oslo vedtok dog 2. desember 1929 enstemmig, at den var enig i den fremstilling efter Guds ord vedrørende hedningemisjonen, som Barratt hadde fremholdt. O. Ekornes blev menighetens kasserer — og de penger der kom inn til misjonen, skulde benyttes til de misjonærer der ennu ikke var antatt av nogen menighet. Der innkom i halvaaret $^1/_7$—$^{31}/_{12}$ 1929 kr. 20 924,41.

Fra misjonærene innløp efterhaanden svar, og de fleste ønsket den gamle bestaaende ordning. Et nytt cirkulære blev sendt dem med bønn om et definitivt svar. Fra mange av pinsevennenes menigheter i landet kom svar at de sluttet sig til Barratts „bibelske syn“ paa saken. Enkelte begynte aa velge og underholde sin misjonær paa misjonsmarken. Saaledes antok Notoddens og Askims menigheter Sven Karlsen i Kongo, og menigheten i Relingen frk. Hilma Hermansen i Swaziland.

Imidlertid fortsatte de øvrige medlemmer av raadet arbeidet paa den tidligere maate med forstander K. Bergfjord i Bergen som formann og Sev. Bugge som kasserer — og begynte aa benytte „Misjonæren“ i Skien som sitt organ. Paa deres aarsmøte i Bergen i juni 1930 blev der bl. a. fattet bestemmelse om, at „N. F. E. H. fortsetter som før, saa lenge ikke alle nuværende misjonærer er antatt — under fullt ansvar — av landets menigheter“.

b) *Misjonsmarkene.* Vi maa denne gang, som følge av ovenstaaende lange utredning, slaa disse sammen i korthet. Som man vet fra før, har N. F. E. H. misjon i Kina, India, Kongo og Swaziland med ca. 30 misjonærer. I den for misjonærene utarbeidede instruks efter den nye ordning, sies det bl. a.: „Der maa paa misjonsmarken ikke dannes nogen organisasjon mellem menighetene (misjonsstasjonene). Hver menighet staar for sig selv. Hvor der er flere misjonærer paa en stasjon (menighet), maa en staa som menighetens leder. All eiendom paa misjonsmarken maa tilhøre utsendermenigheten, inntil virksomheten gjør det, at den kan overdras menigheten paa stedet.“

I Kina gikk arbeidet som vanlig, om enn røverne gjorde det en del utrygt. Et nytt lokale blev 15. september innviet paa Sinpaosan stasjon — og der døptes i aarets løp 35 paa denne stasjon. Frk. Karen Nordby var meget syk — laa ogsaa en tid paa Pepings hospital for tyfus. Tilbake til misjonsmarken kom misjonær Henry Gulbrandsen med frue og frk. Marie Askje. — I Indien var stasjonshuset i Kopda ennu ikke ferdig. Misjonær Trældal reiste hjem, og arbeidet blev overlatt en innfødt evangelist, Samuel. — I Kongo merker vi oss spesielt den dyktige misjonær G. Tollefsens iherdige og opslitende arbeide paa Nia Kaziba hovedstasjon. Efter 8 aars strev fikk han endelig offentlig meddelelse fra guvernøren om, at misjonen hadde opnaadd den saakalte „Personalité civile“ — tidligere var arbeidet begrenset til de lokale stasjoner, men nu kunde man virke fritt hvor man vilde. Tollefsen savner saart at man ikke har nogen litteratur i sproget og ønsker meget en kompetent misjonær, der særskilt kunde ofre sig paa det omraade. Han har dog selv utført et utmerket arbeide i den retning — utarbeidet en grammatikk i Chenyabongo-sproget for nye misjonærer paa 50 maskinskrevne sider. Dessuten i samme sprog en ordbok paa 100 maskinskrevne sider og en sangbok. Det gikk i det hele godt med misjons- og skolearbeidet. Ut til misjonsmarken kom de nye arbeidere, misjonær Sven Karlsen og frue. Hjem reiste frøknene Aaen og Smith. — I Swaziland blev 18. mai 1930 et nytt kapell innviet ved utstasjonen Engobeni. 2 av de kvinnelige misjonærer gikk over til den Svenske Alliansemisjon — antagelig som følge av den nye ordning.

Organ: „Korsets Seir“ (kr. 7,00 pr. aar).

XX. DEN NORSKE ALLIANSE-MISJON.

(Tidligere Tsjilimisjonen.)

a) *Hjemlandet.* Misjonen er en sammenslutning av troende menn og kvinner fra forskjellige vennegrupper med det maal for øie aa bringe evangeliet til de forsømte masser i Chahar provins. Den har sitt hovedkvarter i Misjonærhjemmet paa Stabekk, men man har kontor i Karl Johansgt. 7, Oslo. Ledelsen laa i et styre paa 7 medlemmer, hvis formann var revisjonssjef Karl Frang og sekretær redaktør H. Hjelm-Larsen. Misjonærene Bredvei, Alfsen og frk. Gyda Mjelve virket meget i første halvaar før sin utreise til Kina. Inntekten var kr. 70 327,36 — litt stigning fra 1928 (kr. 68 272,52).

b) *Kina.* Misjonen har sitt virkefelt i provinsen Chahar, Nord-Kina, hvor hovedarbeidet samler sig om byen Kalgan. Saavidt vi kan se (der er ingen statistikk), har man nu 8 hovedstasjoner. Diakon Alfsen begynte virksomhet og anlegg av ny stasjon i Chih Ch'eng. Der behandlet han ogsaa mange syke, fikk en aftenskole i gang og misjonsarbeidet ser lovende ut. Virksomheten blev som vanlig utført gjennem møter paa stasjonene, reiser til omkringliggende byer, barnemøter, tildels i hjemmene. Dessuten besøktes fengslene. Foruten diakon Alfsen, drev frk. Rachel Ystrøm en liten poliklinikk i Paoanchow, hvor hun hadde ca. 800 patienter i aarets løp. I det hele syntes arbeidet aa gaa godt frem, og der var „aapne dører som aldri før". En del daapshandlinger fant sted her og der — saaledes døptes en dag 12 i Sin Pasan, hvor man fikk et nytt kapell — og paa Lungmen stasjon blev 6 døpt. Der var en del uroligheter. Lonan stasjon blev plyndret sist i aaret, og misjonær Bredvei og familie mistet klær og annet. Ut til misjonsmarken kom de tidligere arbeidere, Bredvei og Alfsen med fruer, samt som ny frk. Gyda Mjelve. Saavidt vites er der 9 norske misjonærer og ca. 25 innfødte arbeidere.

c) *Jerusalem.* Her virket som tidligere misjonær Sigurd Bjørness og frue samt misjonær Magnus Stokkevaag blandt jøder og muhamedanere. De har under god tilslutning holdt møter i Tell Aviv, hvor de har en eiendom, innkjøpt av den internasjonale hebraiske kristne forening, samt spredt skrifter.

Organ: „Misjonsvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

NECROLOGIUM.

Det Norske Misjonsselskap led i 1929 det smertelige tap aa miste 3 dyktige, forholdsvis unge misjonærer, nemlig misjonsprestene Dalland, Overskott og Fitje.

Misjonsprest *Olav Ananias Dalland* var født i Tysnes 17. mars 1884. Han gikk den vanlige skole og gjennemgikk 1899-1900 et kursus ved

Framnes kristelige ungdomsskole, Hardanger. Ellers styrte han gaarden hjemme, da hans far, som emissær i Indre Sjømannsmisjon, var borte en stor del av aaret. I mai 1903 kom han inn paa Misjonsskolen i Stavanger og blev uteksaminert i november 1908. 6. desember s. aar blev han i Bergen ordinert av biskop Erichsen.

Efter litt virke for misjonen her hjemme, reiste han til Kina og ankom til Changsha 5. april 1909. Han blev stasjonert i Yiyang, hvor han 1909-14 arbeidet sammen med Arnetvedt, og ved dennes hjemreise var han stasjonsbestyrer 1914-16. Efter aa ha været hjemme i ferie 1916-18, reiste han i februar (1918) tilbake over Amerika, hvor han stanset en maaneds tid ved misjonsskolen i Hartford og ankom i mai til Kina. 1918-20 bestyrte han evangelistskolen i Yiyang, hadde byggearbeider m. m. og var 1920-25 lærer ved den felles presteskole i Shekow. Han var saa hjemme i Norge 1925-27, reiste meget, enda han ofte var svak, holdt forelesninger ved Praktisk-Teologiske Seminar i misjonslære — og drog 5. desember 1927 tilbake til Kina for aa overta stillingen som tilsynsmann, hvortil han var valgt for 5 aars perioden 1928-33 med bopel i Changsha, men allerede 31. mars 1929 kaltes han bort av hjerteslag.

Dalland har paa kinesisk utgitt en dogmatikk, samt sammen med Reichelt en eksegetisk kommentar til Markus evangelium. Paa norsk: „Den første milepel, vor Kinamisjon 1902-27" (med bidrag av flere), „Kina under forvandling" og „Veier og maal i vaart misjonsarbeide". I dagspressen — især „Morgenbladet", har han levert utmerkede bidrag til belysning av kinesiske forhold og Kinas ledende menn — samt til forskjellige aarbøker.

Dalland var en mer enn almindelig dyktig og godt utrustet misjonær. Han hadde solide kunnskaper, var en fremragende administrator og begavet taler. Og avholdt var han i Kina og her hjemme.

Misjonsprest *Paul Olaf Jakobsen Overskott* var født i Stadsbygden 20. mars 1894. Han gikk paa hjemstedets skole, hjalp foreldrene paa gaarden og gjennemgikk høsten 1912 et kursus paa Fredly ungdomsskole. Efterat han der var kommet til bevisst liv i Gud, meldte misjonskallet sig. Han kom i januar 1914 inn paa Misjonsskolen i Stavanger, hvorfra han uteksaminertes sommeren 1918. Han blev ordinert av biskop Støylen 30. juni 1918 under generalforsamlingen i Kristianssand.

9. mai 1919 reiste han fra Stavanger til Frankrike for aa studere fransk og fortsatte derfra i februar 1920 videre til Madagaskars østkyst. Efter en tids sprogstudium, bestyrte han 1921-23 Ivohipeno stasjon og 1923-27 katekistskolen i Vangaindrano — og ved siden derav et aars tid (1926) Manambondro stasjon. Efter aa ha været hjemme (1927-29) begav han sig 1. mars igjen ut til Madagaskars østkyst, men blev syk i Paris og døde der efter en blindtarmoperasjon 30. mars 1929.

Overskott var en varmhjertet og virkelysten misjonær. Han brente efter aa faa komme tilbake til Østkysten — for hvilken han kjempet for aa faa flere misjonærer og anlagt flere stasjoner.

Misjonsprest *Jon Fitje* var født i Gloppen 6. oktober 1883. Efter aa ha gjennemgaatt folkeskolen, var han vinteren 1905-06 paa Sunnfjords kristelige ungdomsskole og i 1906-07 paa det Norske Misjonsselskaps emissærkursus i Stavanger. I 1907-09 virket han som selskapets kretsemissær i Bodø krets. Han kom inn paa Misjonsskolen i mai 1909 og blev uteksaminert desember 1914. 6. januar 1915 blev han i Trondheim ordinert av biskop Bøckman og reiste i mars s. aar til Amerika, hvor han mars-august opholdt sig ved St. Olaf og The Moody Bible Institute of Chicago.

Fra Amerika reiste han i august og ankom 26. september 1915 til Changsha. Vinteren 1915-16 tilbragte han i Ningsiang, hvor han studerte sproget og kom til Tungping stasjon høsten 1916 og bestyrte det nedre stasjonsdistrikt til 1923. Efter aa ha været hjemme i 1923-25, bestyrte han Changsha stasjon 1925-27. I begynnelsen av sistnevnte aar maatte han, grunnet uroligheter, dra til Shanghai. Han kom tilbake til Changsha oktober 1927, men angrepet av „sprue", maatte han reise hjem i 1928. Han virket saa her hjemme, men under en emissærtur i det bergenske blev han angrepet av influensa, der gikk over til lungebetendelse og endte hans liv paa Haukelands sykehus ved Bergen 11. mars 1929.

Fitje var en helhjertet og virksom misjonær, der gikk op i misjonsarbeidet med liv og sjel. Og han hadde en betydelig evne „til aa iaktta, studere og vurdere forhold og personer".

DE NORSKE MISJONER I 1930

VED

A. OLSEN.

I. DET NORSKE MISJONSSELSKAP.

a) *Hjemlandet.* Gledelig var det at aaret 1930 blev et økonomisk sett bedre aar enn det foregaaende. Misjonsvennene arbeidet trofast, og resultatet blev at selskapets inntekter naadde kr. 1 697 690,21, ca. 102 000,00 kroner mere enn i 1929. Adskillig av dette skyldes dog testamentariske eller ekstraordinære gaver. Men der var allikevel stigning i bidraget fra foreninger og enkeltpersoner.

Misjonsprest Bjertnes, der hadde været kst. generalsekretær under Amdahls inspeksjonsreise til misjonsmarkene, overtok efter sommerferien hjemmesekretariatet — og den tidligere kst. hjemmesekretær, misjonsprest L. Meling, fortsatte ved sekretariatet og assisterte saavel generalsekretæren som hjemmesekretæren. Pastor Reidar Hauge (f. $^{15}/_{3}$ 1902, eksamen med innstilling fra Menighetsfakultetet 1926) blev ansatt som lærer ved Misjonsskolen og tiltraadte ut paa høsten. Misjonsskolen hadde 17 elever i den teologiske klasse — og 29. august begyntes en gymnasieklasse paa 11 elever. En misjonselev, Gottfred Aarstad, avgikk ved døden. Cand. Weierholt hadde permisjon fra gymnasiet for aa lese gresk i Oslo — i hans sted underviste cand. Berulfsen. Forstander var som tidligere K. Ljostveit. Misjonen for kvinner, Oslo, avsluttet sitt 5. kursus i juni med 3 elever. I september optok man 2 nye. Skolen feiret i oktober sitt 10 aars jubileum som fast skole. Til skolen innkom som bidrag i 1930 kr. 8 116,20. Bestyrerinne var frk. Elvine Olsen.

Aarets viktigste begivenhet var generalforsamlingen i Trondheim 4.-6. august — like efter de store 900 aars jubileums festligheter. Den hadde vunnet stor tilslutning. Dirigent var biskop Støren og visedirigenter pastor Stene og forsorgsforstander Reksten. Generalsekretær Amdahl gav en beretning om sin inspeksjonsreise til misjonsmarkene. De emner der behandledes var: „Vaart selskaps økonomiske stilling", „Eventuell utsettelse av nytt kursus ved Misjonsskolen 1932", „Sudanmisjonens endelige overdragelse til det Norske Misjonsselskap", „De unges deltagelse i misjonsarbeidet" og „Forandringer i misjonærinstruksen". Der var enstemmighet om at ingen innskrenkninger maatte skje i arbeidet paa misjonsmarkene, og man fattet en resolusjon der gikk ut paa aa sende misjonsvennene et oprop om kraftig arbeide for misjonen, saa virksomheten derute ikke bare kunde holdes gaaende, men øke. Ledelsen av Sudanmisjonens hjemmearbeide besluttedes overtatt av selskapet fra 1. januar 1931. Ungdomsarbeidet blev fastere organisert og fikk sine statutter. Biskop Petersen blev valgt til hovedstyrets formann, og som styremedlemmer gjenvalgtes forretningsfører Chr. Gilje, fylkeslæge B. Ebbell og skoleinspektør R. Tveteraas og som ny sogneprest Bjerk-Amundsen.

Aarets kretsmøter var godt besøkt. Grunnet generalforsamlingen, var de nærmest av opbyggelig art. Fellesforeningene, hvorav der er 42, hadde sine vanlige møter. Kvinnestevner blev holdt i flere kretser under god tilslutning — tallrikest i Oslo. Og av misjonsuker og offeruker var det mange, saavel i by som land. Sommerskoler blev avholdt paa Stord lærerskole, Haugetun og Birkelands kristelige ungdomsskoler. Tilslutningen burde ha været bedre paa de 2 sistnevnte. Selskapets aarlige raadslagningsmøte blev holdt i Stavanger 12.-14. november.

Til selskapet var tilsluttet 7 157 foreninger — 1 042 misjonsforeninger, 4 675 kvinneforeninger, 225 unges misjonsforeninger og 1 210 barneforeninger. Det er disse der er selskapets ryggrad og samler inn de fleste midler. Bergens krets hadde det største antall foreninger, nemlig 1 375, dernæst kom Trøndelags med 840.

Cand. theol. Olav Myklebust blev antatt som misjonær for Zululand og ordinert i Stavanger domkirke 20. august av biskop Petersen. Av misjonspersonalet døde herhjemme de gamle arbeidere misjonsprest L. Stueland (Voss) og enkefru Laura Vig (Stavanger) — begge tidligere paa Madagaskar — samt fru Fredrikke Hertzberg (Oslo), før i Kina.

Blandt N. M. S.'s mange bortvandrede venner i 1930 nevner vi: Lærer Olaus Dahl (Hidra), prost Sigvald Refsum (Fet), skoleinspektør Hans Løken (Lillehammer), væreier og kjøpm. J. Gaustad (Titran), gaardbruker Mathias Bergan (Stokke), kretssekretær J. Rydningen (Maalselv), professor dr. Absalon Taranger (Oslo), prost Thv. Selmer — tidl. misjonær paa Madagaskar (Oslo), lærerne Johs. Ramsfjeld (Strand) og Kr. Sydnes (Valestrand), fru Gyda Eivindvik (Oslo), sogneprest Wilh. Magelssen (V. Aker), gaardbruker J. Einrem (Vefsen), fru Kristina Dahle (Kvinnherad), sekretær Simon Nilsen (Bergen), fruene Wilhelmine Fretheim (Borre), Mathilde Kiær (Skoger) og K. Frønsdal (Bergen).

b) *Natal og Zululand.* Tilsynsmann Rødseth sier i sin aarsoversikt: „Paa det sosiale omraade er et skarpt skille mellem sorte og hvite. Man merker dog at de hvite faar mere og mere respekt for dannede sorte, og at behandlingen av de sorte blir humanere — stort sett. Der oprettes flere og flere „joint councils", d. v. s. foreninger hvor hvite og sorte møter i likelig antall for aa diskutere spørsmaal som angaar de sortes vel". Men livsvilkaarene blir stadig vanskeligere for de sorte, idet den hvite befolkning øker. Flere og flere stillinger overtas av de hvite, og derved skubbes de sorte ut. Der er nu i Syd-Afrika over 50 000 hvite der lever uslere enn de sorte.

Som det vil erindres fra før, finnes der en mengde sekter og partier i Syd-Afrika. Man regner jo ifølge offisiell opgave ca. 150 saadanne. Dog, man kan ikke klage saa meget over deres propaganda i vaar misjon — en og annen kristen mister man naturligvis, men saa kommer andre tilbake. Katolikkene øvet ikke saa liten propaganda, især i Kangelani distrikt. Kommunistene øvet adskillig uro og agitasjon, fornemmelig i byene. I Durban kom det saaledes til blodsutgydelse 16. desember — 4 blev drept, mange saaret og mange arrestert.

Ellers maa det sies at arbeidet gikk godt frem. Der var 13 hovedstasjoner og 118 utstasjoner. I aarets løp blev døpt 1 467 (1 313 i 1929) — blandt disse den gamle høvding Meso paa Ekombe — og det samlede antall kristne var 14 540. De kirkesøkendes tall var gjennemsnittlig ca. 9 000 og de nattverdsøkendes 10 500. Og der var 918 katekumener. I virksomhet hadde man 11 innfødte prester og 119 evangelister. Dessuten var der en del frivillige arbeidere. I den store mineby Johannesburg hadde man en evangelist. Der er jo mange av vaare kristne fra stasjonene i arbeide, og der er meget som vil sløve kristenlivet, som drikk, daarlige arbeidskamerater, vill-ledende sekter, politisk agitasjon og vantro européere. Pastor F. Björk besøkte en hel del stasjonsdistrikter. Den eldste stasjon, Umpumulo, feiret sitt 80 aars jubileum og Ekombe sitt 50 aars jubileum. Den nye stasjonskirke paa Ungoye blev innviet — likeledes et forsamlingshus i Umpumulo distrikt. 2 nye skolekapeller opførtes i Kangelani distrikt. I Eotimati blev en kristen utnevnt til høvding, og han innsatte igjen kristne underhøvdinger. Inntektene til selvhjelpen utgjorde £ 1 392. Et smertelig tap led misjonen ved den unge misjonsprest Titlestads død. Komitéen for luthersk fellesarbeide fikk istand en Lutherkonferanse i Durban. Der møtte representanter fra alle 6 lutherske samfund i Syd-Afrika.

Der var 112 skoler med 125 lærere og 4 803 elever. Lærerskolen paa Umpumulo (T. M. Leisegang) hadde 170 elever. Dessuten var der 260 i barneskolen og 50 paa mellemskolen — ialt 310. Paa den felles presteskole paa Oscarsberg var der 4 elever fra N. M. S. og paa evangelistskolen paa Emmaus likeledes 4. 6 husmorsskoleelever fra Industriskolen paa Eshowe (frk. Larsen og fru Tvedt) underkastet sig off. eksamen og fikk utmerket gode karakterer. Barnehjemmet for misjonærenes barn, Durban (fru Kure), hadde 24 barn. De gaar paa engelske skoler, men mottar om lørdagen undervisning i norsk og religion paa hjemmet.

Sykearbeide blev drevet paa Mahlabatini (frk. Palm) og Ekombe (frk. Magnussen). Paa Mahlabatini blev et nytt litet sykehus opført. Der var 21 fødsler paa sykehuset og 65 innlagte patienter og 1 348 blev behandlet paa poliklinikken. Paa Ekombe poliklinikk behandledes 614.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprestene Follesøe og O. Aadnesgaard med familie samt fru Signe Titlestad. Tilbake kom misjonsprest S. Dahle med familie og frøknene Palm og Skavang.

Misjonsmarkens tilsynsmann var misjonsprest Aa. Rødseth.

c) *Vestmadagaskar.* I det ytre var 1930 intet lett aar. Der var nemlig uaar over hele Vestmadagaskar som følge av tørke. Baade risog bønnehøsten blev mislykket, hvorfor det var meget trangt for folk. Dog, tross dette beløp selvhjelpen sig til frcs. 227 421,05. Det blir en ydelse av frcs. 18,23 pr. menighetslem (barn iberegnet) — et meget smukt resultat. Styrelsen var velvillig mot misjonsarbeidet, og der var ingen vanskeligheter fra dens side. „Vekkelsen har gaatt som en sakte, stille susen over flere av vaare stasjonsdistrikter, og da særlig over den sydlige del av misjonsmarken — Vestbara, Tulear og Manombo distrikter", sier tilsynsmannen. Men ogsaa andre steder som i Morondava distrikt har man sporet vekkelse. De midler Gud vesentlig har brukt, er Regis Razafy og den fra Innlandet kjente Rajaofera. Og de som kom med i vekkelsen var sakalava og bara, der tidligere hadde været minst mottagelige for evangeliet.

De døptes tall var høiere enn noe tidligere aar i Vestmadagaskars historie, nemlig 1 390, og der var 774 katekumener. Menighetslemmenes tall i de 9 stasjonsdistrikter med 219 menigheter var 11 444, og i de 189 søndagsskoler var der 4 693 elever. Altergjestenes og de kirkesøkendes tall var i stigning. Og hele 390 tidligere falne blev optatt i menigheten igjen — sikkert en frukt av vekkelsen. Skolearbeidet var dog daarlig.

Et nytt kull med 24 elever begynte over nyttaar paa bibelskolen i Tulear. Bestyrer var misjonsprest Andersen. Den unge begavede prest Ramartina, der var medlærer, maatte avsettes grunnet daarlig liv. Oppe paa presteskolen paa Ivory hadde man 13 elever fra Vestmadagaskar — og 4 derfra uteksaminerte blev ordinert, 2 for Malaimbandy og 2 for Morondava distrikt. Dessuten blev 4 andre ordinert, 2 for Tsiribihina, 1 for Manja og 1 for Morombe distrikt. Der var 27 innfødte prester i arbeide. En god arbeider, presten Rajosefa Vazaha, døde, og et tungt tap var den unge fru Mathilde Dahls hjemgang. Frk. Wærsland maatte underkaste sig en operasjon, der dog forløp bra, og misjonsprest Lindeland var adskillig nedfor av anemi.

Hjem fra denne misjonsmark reiste misjonsprestene Foss og Levinsen med familier, og tilbake kom enkefru Kristine Fagereng og misjonsprest E. Fagereng med familie.

Misjonsmarkens tilsynsmann var misjonsprest Alfr. Andresen.

d) *Madagaskars Innland, Baraland og Østkysten.* Ogsaa paa denne mark fikk man føle adskillig av den økonomiske verdenskrise. Der var mindre penger blandt folk, forretningslivet laa nede, og eksporten var saa omtrent stanset. Forholdet til styrelsen har gjennemgaaende været bra. M. h. t. vekkelsen, som har knyttet sig til evangelisten Rajaoferas navn, saa var den mere stille dette aar. Og tilsynsmannen sier i sin aarsberetning, „at der har været mindre fart i fremrykningen det siste aar enn i de 2 foregaaende". Der meldes dog fra flere steder om „gode resultater og tilfredsstillende fremgang", men i det store og hele naar ikke „aarets frukt synderlig over middelsaarene før vekkelsen". Kirkesøkningen synes aa ha gaatt litt tilbake, men nattverdsøkningen er tiltakende. Paa Antanifotsy stasjon har man hatt vanskeligheter med den innfødte stasjonsprest og en breveteret lærer der foranlediget megen uhygge og strid innen menigheten. I Ambano prestegjeld (Antsirabe) tok de hedenske likvendingsfester overhaand, og man begynte ogsaa aapenlyst aa selge tryllemidler paa torvene. Fremdeles hjemsøkte pesten enkelte distrikter, og det synes vanskelig aa faa helt bukt med den. Katolikkene saavel som adventistene utførte enkelte steder sterk propaganda, men flere kom tilbake til vaare menigheter fra de førstnevnte enn der gikk over. Selvhjelpen har naturligvis arbeidet tungt grunnet tidenes trykk. Der har ogsaa været uaar flere steder, f. eks. Midongy og Baraland, samt gresshoppesvermer i Farafangana distrikt. De samlede inntekter til selvhjelpen utgjorde ca. 860 000 frcs. — ca. 100 000 mindre enn i 1929.

Der blev i aarets løp døpt 6 590 — betydelig mindre enn foregaaende aar — og der var ved aarets utgang 3 056 katekumener. Der var 1 027 menigheter i de 27 stasjonsdistrikter med tilsammen 105 734 menighetslemmer. I de 940 søndagsskoler var der 24 886 elever. I virksomhet var 26 mannlige og 25 kvinnelige misjonærer — misjonærhustruene ikke medregnet — 126 innfødte prester og 976 katekister. Mange kvinne- og ungdomsforeninger er i virksomhet. I april døde Augustin, Soatananavekkelsens leder.

Ser vi saa paa skolearbeidet, saa var der 89 skoler med 140 lærere og 5 854 elever. En av de største skoler var pikeskolen paa Antsirabe (frk. Bogevoll) med 343 elever, hvorav 45 bodde paa internatet. Paa gutte- og normalskolen paa Antsirabe (Büchsenschütz) var der 585 gutter, fordelt paa 11 klasser, hvorav noen gaar parallelt. De 4 øverste klasser danner lærerskolen med 129 elever, hvorav 12 piker. Ved statseksamens første avdeling fikk 26 og ved annen avdeling 15 elever eksamen. Paa Normalskolen i Fianarantsoa, der er felles med de franske protestanter, hadde vaar misjon 46 elever og en norsk lærerinne, frk. Ebbell. 4 tok statseksamen ved første og 4 ved annen avdeling. Paa presteskolen paa Ivory (Kopreitan) var der ved aarets utgang 70 elever — 42 i de 2 teologiske klasser og 28 i forberedelsesklassen. 2 elever døde i aarets løp. Skolebygningen blev restaurert og ombygget. Katekistskolen paa Masinandraina (Ringstad) hadde 39 elever, fra katekistskolen paa Ivory blev i desember uteksaminert 14 elever, og paa katekistskolen i Vangaindrano (Værdal) var der 20 elever i 2 klasser. Fra den øverste med 9 elever, blev 8 uteksaminert. Pikeskolen paa Ivory (frk. Høyem) for voksne hadde 46 elever, delt i 3 klasser. Blindeskolen paa Loharano (frk. Frøholm) hadde 12 elever. Den norske barneskole for misjonærbarn paa Antsirabe (frk. Bøe) hadde 6 elever. Man følger planen for Stavanger folkeskole.

Hospitalet paa Antsirabe (frk. Rønnevik) blev drevet med en innfødt læge, 2 norske og 6 innfødte sykepleiersker og hadde 644 innlagte patienter og 4 190 konsultasjoner. Spedalskehjemmene Mangarano (Sina Løken) blev drevet av 5 norske diakonisser og hadde ved aarets utgang 618 syke, hvorav 584 var kristne. Der var 61 barn paa hjemmet for de spedalskes friske barn.

Trykkeriet i Tananarive (Ths. Jørgensen) har sendt ut over 91 000 eksemplarer av kristelig litteratur og lærebøker, foruten maanedsbladet

„Mpamangy" i 4 700 og dets julenummer i 6 700 ekspl. samt en veggalmanakk for kristne hjem i 20 000 ekspl. Dessuten en del trykning for den anglikanske misjon og andre. Det bringer selskapet et pent overskudd.

Der var adskillig sykdom blandt misjonspersonalet. Fru Parrot led meget av et hjerteonde, og Borgenviks hadde meget sykdom og mistet en liten gutt. Hjem fra misjonsmarken for godt reiste efter en lang arbeidsdag misjonsprest Robertstad og frue samt frk. Else Ueland. Dessuten reiste i ferie misjonsprestene Endresen og Danbolt — den siste med familie — og frøknene Ragnh. Sørensen og Anna Erlandsen. Tilbake fra ferie kom frøknene Lovise Haug, Lovise Meland, Petra Osnes, Dorthea Rugset samt søster Inga Vold og misjonsprest Isaksen. Dessuten en ny arbeider, frk. Marie Nome.

Tilsynsmann var misjonsprest O. Strand.

e) *Hunan i Kina.* Man fikk føle kommunistenes paagaaenhet og herjing ogsaa i 1930. Mest kritisk for vaar misjonsmark var slutningen av juli maaned. Guvernøren og hans tropper fortrakk for de røde hærer, som saa gjorde sitt inntog i Changsha 28. juli—5. august, da de blev fordrevet. Men i denne uke plyndret, ødela og brendte de fryktelig. Alle offentlige bygninger i byen blev ødelagt eller brent, og de største forretninger røvet og all utenlandsk eiendom paa faa undtagelser nær plyndret og mer eller mindre ødelagt. Hele misjonsstasjonen — som vaar eiendom med beboelseshus utenfor byen — blev plyndret og ødelagt av „de røde", saa der maatte store reparasjoner til. Men om de enn var fordrevet, saa kom de igjen med forsterkninger fra 4 andre røde arméer og beleiret saa Changsha i flere uker fra siste halvdel av august og utover. 3 ganger i løpet av 1930 maatte misjonærene helt eller delvis trekke sig bort — og tusener av befolkningen flyktet fra byen. De greide dog ikke aa ta Changsha, og fra slutningen av september lyktes det aa drive dem inn i Kiangsi provins. I Ningsiang distrikt var i vaarhalvaaret røverne aktive og hindret arbeidet en del. Ellers berettes der om gode og lette arbeidskaar fra alle steder. Der var stor villighet til aa høre ordet og ingen vanskelighet med aa samle folk.

Dog, nettop fremgang fra foregaaende aar har der ikke været — heller litt tilbakegang i tallene. I aarets løp døptes 282, og der var 764 katekumener. Menighetslemmenes tall var 6 794. Til selvhjelpen innkom ca. 3 717 dollars — noksaa stor nedgang. Av kristne, som man regnet som bortkomne, kom 421 tilbake. Søndagsskolenes tall steg en del. Menighetssansen sies aa være i vekst. Den nye kirkeorganisasjon virket bra og vinner tilslutning og forstaaelse. Et nytt stasjonsdistrikt, Yuankiang, blev aapnet. Det er utskilt fra Yiyang distrikt med Tangeraas som bestyrer. Synodemøtet blev holdt paa Taohwalun og var godt besøkt. Flere kvinnekurser og kurser for arbeidere har været avholdt. Den gamle prest, Pan i Ningsiang, sluttet grunnet alder.

Misjonen har innstillet skolearbeidet paa grunn av regjeringens paabud om innregistrering av skolen. Menigheten har dog drevet 10 skoler uten støtte fra misjonen. En middelskole der hadde over 90 elever, blev aapnet av Synoden paa eftersommeren. Paa blindeskolen i Taohwalun (Thime) var der 25 blinde og 5 vanføre. Bibelskolen for kvinner (frk. Holthe) har været i gang hele aaret. Den felles presteskole, hvor Sten Bugge er lærer fra vaar misjon paa Shekow, hadde 25 elever Den tysk-amerikanske misjon har sluttet sig til samarbeidet her. Barnehjemmet paa Taohwalun (frk. Tysland) hadde 28 barn, og den norske skole (frk. Flatla og Ree) var i virksomhet.

Ved hospitalene og poliklinikkene i Taohwalun (doktor Vogt) og Sinhwa (doktor Margit Mortensen) har 13 920 patienter været behandlet. Det i Sinhwa blev flyttet dertil fra Changsha — og det var heldig at det foregikk før kommunistenes ødeleggelser i denne by.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprestene Nøkling, Aarflot med familie og Vika og frue. Tilbake kom Nikolai Kiær (ungdomsmisjonen), diakon Havstad med familie, frøknene Sigrid Kvam, Brynhild Jakobsen og søster Marie Dalland. Som ny kom doktor Ragnar Wisløff Nilssen med frue.

Tilsynsmann var misjonsprest E. Smebye.

Organ: „Norsk Misjonstidende" (kr. 5,00 pr. aar) Aarboken for 1930 (kr. 1,00).

II. DEN NORSKE SUDANMISJON.

a) *Hjemlandet.* Ogsaa dette aar opfører vi Sudanmisjonen som egen, da den fremdeles hadde sin hjelpekomité i Oslo, om enn dens administrasjon besørgedes av N. M. S. Sogneprest Joh. M. Wisløff var formann og misjonsprest J. Nikolaisen sekretær. Landsmøtet blev holdt i Fredriksstad 9.-11. mai. Der møtte ca. 50 deputerte samt generalsekretær Amdahl og hjemmesekretær Bjertnes fra N. M. S. Wisløff var dirigent og Amdahl visedirigent. Der behandledes flg. emner: „Fremtidslinjer for Sudanmisjonens hjemmearbeide. Bør det overtas av N. M. S.?" (Wisløff); „Stillingen i vaar Sudanmisjon ute paa misjonsmarken" (doktor Skulberg), og „Misjonens stilling i Afrika idag" (doktor Brønnum). M. h. t. det første, fattet man beslutning om „aa tilraade N. M. S.'s hovedstyre og generalforsamling aa overta Sudanmisjonens hjemmearbeide, som det allerede fra 1922 av har overtatt ledelsen av arbeidet paa misjonsmarken. De oparbeidede fonds paa ca. 230 000 kroner blir kun aa anvende til Sudanmisjonens beste, og de nuværende foreninger oprettholdes som Sudanforeninger". Der finnes henimot 200 saadanne. Misjonen har kun — foruten sekretæren — hatt en emissær, nemlig Ottesen, der har virket i Trøndelagen. Dessuten har doktor Skulberg, der kom hjem fra Sudan, virket adskillig utover høsten. Aarets inntekt var kr. 58 680,23.

b) *Sudan.* Arbeidet foregikk paa de 2 stasjoner — Ngaoundéré og Tibati — ved møter ute og inne, husbesøk og samtaler. Paa Ngaoundéré, hvor Rege og Thrana samt en evangelist (Njemba) var stasjonert, blev et nytt, godt stasjonshus med granittgrunnmur opført av brent mursten. Man maatte faa arbeidere til dette fra forskjellige kanter. Der var ca. 80-100 tilhørere tilstede om søndagen paa stasjonen. Den innfødte evangelist virket mest i byen ved møter og husbesøk. Man fikk en liten søndagsskole igang med 20 elever og hadde en katekumenklasse paa 6-7. Om søndags efterm. hadde man friluftsmøter paa 3 forskjellige steder samtidig under god tilslutning. En stor glede hadde man juledag, idet den første daap fant sted — en 35-aarig mann, Ngita, døptes med navnet Paul Gonnom, tillikemed hans 2 aar gamle sønn. Paa Tibati hadde doktor Skulberg, inntil han reiste hjem i ferie, stor søkning av syke, og der holdtes andakt for dem, mens de ventet paa aa bli behandlet. Ogsaa paa denne stasjon utførtes meget byggearbeide og med aa brenne sten og samle materialer til stasjonskirke. En god ting var det at man hadde faatt lastebil til transport og reiser op og ned fra kysten. Mot slutningen av aaret forberedtes anlegg av en ny stasjon, Yoko, blandt Wutestammen. Hjem i ferie reiste doktor Skulberg med familie, misjonsprest Oseland og misjonær Flatland med familie.

Organ: „Lys over Sudan" (kr. 2,00 pr. aar).

III. DEN KRISTNE MISJON BLANDT KINAS BUDDHISTER.

a) *Hjemlandet.* 1930 var et godt arbeidsaar for misjonen. Og den fikk betydelig styrke og hjelp ved misjonsprest Reichelts virksomhet baade i Norge og vaare 2 naboland. Han kom hjem sist i juni. Dessuten virket generalsekretær Natvig meget og fru Reichelt endel, og der gjordes adskillig bruk av misjonsfilmen. De aarlig betalende medlemmerstall (kr. 10,00) øket betydelig — likeledes abonnentantallet paa „Buddhistmisjonen". Ved korrespondanse blev saavel Buddhistmisjonen som N. M. S. klar over, „at tiden ennu ikke var inne til sammenslutning" av de to misjoner. Studenterkretsen for Buddhistmisjonen hadde sine regelmessige møter med pastor Odd Godal som formann i vaarsemestret og cand. theol. Gerh. M. Reichelt i høstsemestret. Fiskumstevnet paa Buskeruds folkehøiskole 28. juni—3. juli, der har været avholdt der hvert aar siden 1927, hadde samlet 120 faste deltagere. Foredragene blev som vanlig utgitt under navnet „Tanker og Toner". Reichelt utgav en ny bok „Tao Fong Shan" om Buddhistmisjonen og det planlagte nye broderhjem. Den nordiske hovedkomité hadde sitt aarsmøte paa Fiskum 27-28 juni under ledelse av formannen, domprost G. Brundin. Bl. a. besluttedes det at navnet paa B. M.'s virksomhet i Shalin (Syd-Kina) skal være „Tao Fong Shan Christian Institute" — og at navnet herhjemme skal forandres til „den Kristne Buddhistmisjon". Man enedes om, at ved bygning av det nye broderhjem skulde først gaaes igang med følgende bygninger: Portbygning, pilgrimshall, meditasjonskapell og skolebygning. I tillegg til de for 1930 bevilgede kr. 35 000 bevilgedes nu ytterligere til byggearbeider for 1930 kr. 20 000. Og som ordinære driftsutgifter for 1931 bevilgedes kr. 26 000. Som hovedkomitéens formann gjenvalgtes domprost G. Brundin og som viseformann prost H.

Koch, Kjøbenhavn. Den norske centralkomités formann, sogneprest W. Magelssen (V. Aker) avgikk ved døden. I hans sted rykket direktør B. Leivestad op som formann. Blandt andre bortvandrede venner av misjonen merker vi oss: Fru Franziska Sverdrup (Voss), søster Sigrid Søyland (Aalgaard) og frk. Olga Motland (Arendal). Inntekten var kr. 57 489,72 fra Norge, kr. 10 247,51 fra Sverige og kr. 14 021,00 fra Danmark. I disse summer er innsamlingen ogsaa til Broderhjemmet.

b) *Kina.* Der er ennu ikke meget aa berette fra det nye sted derute. Som bekjent kom Reichelt og Hamre nyttaarsdag til Hongkong, og de fant straks stedet, der egnet sig som broderhjem, nemlig Shatin. Den 23. mai blev fjellet Tao Fong Shan lovformig kjøpt og betalt med 3 705 kinesiske dollars. I mellemtiden flyttet Hamre deres saker til et hus ved bjergets fot, hvor de kunde bo tilleie. Reichelt foretok i ventetiden en reise til Nanking og Shanghai for aa ordne med det arbeide, der fremdeles var knyttet til disse steder. 30. mars konfirmerte han 3 unge norske piker, han hadde undervist i Shanghai, og 13. april døpte han 5 kinesere der. Paaskedag innviedes kapell i det leiede hus i Shatin, og 4. mai blev en buddhistmunk døpt — førstegrøden der. Ved arkitekt Prip Møllers hjelp blev tegninger utført til det nye anlegg. 20. mai reiste Reichelt hjem til Norge. Hamre begynte saa aa sette planene ut i livet ved veianlegg, rørleggning m. m. En god hjelp hadde han i deres medarbeider Li Ching lan.

Organ: „Buddhistmisjonen" (kr. 2,50 pr. aar).

IV. SCHREUDERMISJONEN.

a) *Hjemlandet.* Forholdsvis stille virker denne misjon nu, hvis hovedledelse er i Amerika, uten emissærer, ved sin komité i Oslo, hvis formann er sogneprest E. Diesen og generalsekretær Chr. Dons, samt ved sitt organ „Zuluvennen". Endel kvinneforeninger arbeider trofast, og ellers innkommer gavene ved ofringer og kollekter. Pastor Johs. Astrup og frue kom til Norge i november, efter først aa ha besøkt Amerika. Sogneprest Erling Grønland, der i flere aar var medlem av misjonens hovedkomité, avgikk ved døden. Aarets inntekt var kr. 21 948,01.

b) *Zululand.* Ogsaa i 1930 har kommunistiske opviglere stadig prøvet paa aa reise Zulufolket til en økonomisk revolusjon — og adskillige innfødte ledere tok ordet for løsrivelse fra den hvite manns styre. Misjonens innfødte arbeidere har dog været loyale og har arbeidet med troskap i sin gjerning. Og blandt zulufolket har der været tiltagende interesse for aa høre og lære Guds ord.

Der blev i aarets løp døpt 663, og ved slutningen av aaret var der 379 katekumener. I de 29 menigheter var der 8 686 menighetslemmer, og i virksomhet var 8 innfødte prester, 45 evangelister og 44 katekister. Man begynte anlegg av en ny stasjon i Tsaneni i det nordlige Zululand ved pastor H. Otte. I de 13 regjeringsunderstøttede skoler var der over

1000 elever og i 27 menighetsskoler 644. Paa den felles presteskole paa Oscarsberg hadde misjonen 5 teologiske studerende og en hel del elever ved Umpumulo normalskole. Pikehjemmene paa Hlabisa (frk. Solvik) og paa Entumeni (frk. C. Astrup) var igang. Frk. Solvik utførte ogsaa meget arbeide blandt syke. Farmen paa Untunjambili blev drevet av John Nelson og ventes snart aa gi utbytte for misjonen. Der blev dannet en eksekutivkomité for misjonsmarken bestaaende av prestene H. Otte, J. Grønli og J. Farup for aa ta vare paa forskjellige anliggender.

I april reiste Johs. Astrup og frue i ferie til Amerika og Norge. Under hans fravær fungerer pastor J. Farup som tilsynsmann. Som nye arbeidere kom mot aarets slutning pastor W. O. Rindahl og frue fra Amerika.

Organ: „Zuluvennen" (kr. 2,00 pr. aar).

V. DET NORSK LUTHERSKE KINAMISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Stort sett var det et godt og rolig arbeidsaar herhjemme. Tross de trange tider har misjonsfolket arbeidet trofast, og inntektene er gaatt litt op. Der innkom nemlig ca. kr. 672 675 — omtr. kr. 12 300 mere enn i 1929. Paa flere steder meldtes om vekkelse. Vi nevner saaledes Ulefoss, Kvinesdal, Skjold og Bygstad (Sunnfjord). Foreningstallet er vokset, og kan vel nu settes til 2 700. Alene i Nordmøre krets kom 14 nye til i aarets løp. Oplands krets feiret sitt 25 aars jubileum, og Trondheims krets fikk sitt navn forandret til Trøndelags krets. I aarets løp blev „Misjonsheimen" bygd i Bergen. Jakob Halhjem trakk sig tilbake som emissær i fellesstyrets tjeneste, og sekretær Johs. Daasvand sluttet i Stavanger efter 10 aars virke og bosatte sig paa Sørlandet. Hjem fra et aars virke i Amerika kom Knut Rettedal og John Slørdal. Et litet blad „Fjellhaug" begynte aa utkomme, redigert av Einar Nesje; det skal danne bindeledd mellem elevene, øke interessen for skolene og misjonen.

Generalforsamlingen blev holdt i Drammen 29. juni—2. juli, hvor der møtte 220 deputerte og ellers mange misjonsvenner som tilhørere. Dirigenter var lærerne N. Nilsen og Mugaas samt stasjonsmester Espeland. Man behandlet flg. emner: Misjonsskolen, ny misjonsmark og ungdomsarbeidet. Angaaende Misjonsskolen uttaltes med stort flertall, „at det nuværende kull skal føres frem til artium og ikke til lærereksamen som det forrige kull". Angaaende ny misjonsmark: 1) „Generalforsamlingen bemyndiger fellesstyret til aa la forholdene i Mansjuria undersøke, særlig den nordlige provins. Hvis rapporten viser sig gunstig for optagelse av dette felt, blir dette gjort, og arbeidet settes igang slik som fellesstyret finner det mest tjenlig". 2) Fellesstyret bemyndiges ennvidere til aa la et landomraade i Central-Asia undersøke, f. eks. Usbekistan, nærmere bestemt først og fremst Bokhara — og at det til neste generalforsamling fremlegges en rapport og om mulig et litet forslag til endelig vedtagelse. Før saken fremlegges for generalforsamlingen forelegges den kretsmøtene til uttalelse". For tur til aa uttre av fellesstyret stod Johs. Brandtzæg, Thv. Larsen, E. P. Wiik (alle Oslo) og Oscar Handeland (Ø. Aker). Larsen og Handeland frabad sig gjenvalg. Valgt blev Johs. Brandtzæg, O. M. Engelsviken (Fr.stad), Joh. Helland (Bergen) og Alfr. Hansen (Oslo). Innbydelse forelaa til neste generalforsamling i Aalesund (1933).

Kretsmøter, sommerstevner og offeruker blev holdt og var godt besøkt. Likeledes var der en del sommerkurser paa ungdomsskolene Nærbø (ca. 100), Kvaas (70), Fjellhaug (70), Rødde og Frekhaug. Man hadde et høst- og ledermøte i Tingvold 21.-22. september og et kvinneforeningsstevne i Kristianssand 27. august. De forskjellige ungdomsskoler var igang og hadde god søkning. Ved Fjellhaugs ungdomsskole blev oprettet en handelsavdeling med 15 elever og Haakon Syversen som leder. Lærer Kruse hadde et aars permisjon. Som hans vikar blev antatt lærer Anton Gaasholt. 2nen-læreren ved Kvaas ungdomsskole fikk lærerpost i Blaker og istedet ansattes Abraham Stubhaug fra Sunnfjord. Paa misjonsskolen var der 16 elever. Forbundets kretser hadde 125 faste arbeidere, hvortil kom fellesstyrets 26. Dessuten lærerne ved skolene 22 — ialt 173. Det er 8 færre enn i 1929.

Av misjonens bortvandrede venner i 1930 nevner vi: Olaf Skonnord (Snertingdal), gaardbr. Lars S. Thu (Klepp), skibsbygm. T. Tallaksen (Risør), disponent P. O. Løvaas (Gandalen), gaardbr. Anton Tollefsen (Hedrum), meieribestyrer Helmer Husebye (Oslo), Konrad Falleth (Fr.-stad), Hans Hagtvedt (Hedrum), Johs. Halderaker (Bremnes) og fru Sofie Espeland (Oslo).

b) *Honan og Hupeh* (Kina). Borgerkrigen raste ogsaa det aar i Kina — dog slapp Forbundets felt stort sett heldig fra det. Mange farlige situasjoner har dog været foraarsaket ved røverne og soldatene — og flere stasjoner som Fanghsien, Künchow, Sichwan, Neisiang, Lushan og Laohokow har alle hatt sine kamper. Paa den første gikk det utover stasjonen, og en av de kristne blev drept. Bortsett fra Lushan og nogen faa utstasjoner har man faatt resten av eiendommene fri — middelskolen i mars, Sichwan i september, Neisiang i november og Nanyang i juledagene. En del av de tidligere ødelagte sommerboliger paa Haishan er gjenopbygget. Vanskelig var det dog, at de store ferdselsveier, grunnet urolighetene, var stengt. Ledermøtet maatte derfor innstilles. Misjonærene kunde dog bo uantastet paa sine stasjoner og paa Haishan og reise frem og tilbake mellem stasjonene. Der klages over, at opium vinner stor utbredelse blandt befolkningen og er en hindring for misjonsarbeidet. Tilsynsmannen (Tiltnes) sier: „Den er nu snart i hvert hjem og binder og sløver baade legeme og samvittighet". I Honan var der mellem vaare egne medarbeidere — evangelistene — en del vanskeligheter grunnet misnøie med en kinesisk leder, men det ordnet sig senere" — men der var „skapt vanskeligheter i Tengchow baade for misjonæren og menigheten". Misjonærene Samset og Andestad blev plyndret sist i juni paa reise fra Laohokow til Hankow og berøvet saker for flere hundrede dollars.

Der blev i aarets løp døpt 143, og menighetene har saa smaatt øket sine inntekter til selvhjelpen og holdt godt sammen. Misjonærene og de kinesiske arbeidere har kunnet virke med evangeliet i by og paa land, og de har møtt vennlighet blandt folket. De der viste en del fiendtlighet var skoleungdom og soldater. Og folk lyttet gjerne til evangeliet og forstod mere av hvad de hørte eller leste enn før. Men „fritenkere og moderne gudløshet grep forresten ogsaa om sig med rasende fart". Overalt har det dog været mulig aa arbeide. Paa flere steder i Nanyang og Lushan har man faatt god inngang. Flere evangelister har igjen kunnet flytte ut til sine utstasjoner for aa bo.

Hospitalet paa Laohokow under doktor Olaf Olsens dyktige ledelse har været overfyllt, særlig vaaren, av patienter. Blindehjemmet paa Künchow (Tveit), der hadde 15 elever, bygget til noen rum, saa der kunde optas 5-6 nye. Forstanderskolen fortsatte utover vaarhalvaaret, og i høsthalvaaret var elevene ute i arbeide paa sine hjemsteder. Likeledes kom i mai-juni evangelistskolen (Karstad) igang med 32 elever — og bibelkvinnekursus og ungdomsskole for kvinner i Yünyang. I Nanyang hadde man kvinnekursus (frøknene Staurset og Hovda) for Honan med 30 elever i mai-juni. Ennvidere var der bibelkvinnekursus paa Tengchow (frk. Ruspegaard), hvor 21 kvinner tok skriftlig eksamen. Paa dette sted blev der ogsaa holdt kurser for menn. Man savner dog endel ledere (forstandere), men de som var, holdt stillingen bra. Med skolearbeidet var det mindre — endel smaaskoler var dog i virksomhet. 21. februar hadde man den sorg aa miste fru Tveit efter noen maaneders sykeleie. I Honan kunde man endelig efter 5 aars forløp ha sitt aarsmøte i Chenping i november. For Hupeh var aarsmøtet i oktober i Nanyang.

Hjem i ferie fra misjonsmarken reiste misjonærene Kr. Hovda med familie, Samset og frk. Hanna Hovda. Tilbake igjen eller som nye kom misjonærene Straume og frue, Fredricksen med familie, doktor Lende, frøknene Eidskog, Kristine Nes, Bjørnstad, Ottesen, Andresen, Andal, Svelland, Torgersen og Stensland.

Tilsynsmann var misjonær Arne Tiltnes.

Organ: „Kineseren" (kr. 5,00 pr. aar). Aarbok (kr. 0,50).

VI. DEN NORDISKE SANTALMISJON.

a) *Hjemlandet.* Misjonen understøttes som bekjent ogsaa fra Danmark og Amerika. Den har sikkert ogsaa i dette aar arbeidet sig fremover i vaart land og vunnet sig mere og mere inngang. Den har jo i de senere aar ansatt flere dyktige hjemmearbeidere. Paa flere steder, især i Agder krets, har der været vekkelser. Det samlede antall foreninger er vel omtrent som foregaaende aar, ca. 2 400. Inntekten utgjorde kr. 400 511,26 — kr. 13 377,31 mindre enn i 1929.

Til sommerens krets- og fellesmøter var der god tilslutning, og en hel del ungdoms- og misjonsuker blev avholdt. I Torvik, Nordmøre, hadde man et ledermøte 9.-12. oktober. Sommerskoler blev avholdt paa ungdomsskolene paa Frekhaug 25.-29. juni, Kvaas 2.-6. juli (100 delt.) og Grenland 6.-10. august (150 delt.). Nytt av aaret var en sommerskole for barn paa Solbakken i Eidanger 11. august, der hadde samlet 300 barn. Flere foreninger hadde som vanlig fest paa Skrefsruds fødselsdag 4. februar. Trondheims fellesforening feiret sitt 25 aars jubileum. Da generalsekretær J. Kvistad opsa sin stilling, blev misjonsprest J. J. Ofstad ansatt som saadan fra 1. mai. Pastor Ernst Hallen ansattes som hjemmearbeider — vesentlig i ungdomsarbeidet. De to gamle arbeidere, reisesekretærene Gimnes og Mosby, sluttet grunnet fremskreden alder — likeledes emissær Ole Staalesen i Skiens krets. Ved generalforsamlingen i A/S „Santalgaarden" frabad advokat Halbo og disponent Thoresen sig gjenvalg. I deres sted valgtes disponent Korsvold og gaardbr. Lørhammer. Formann blev disponent Hans Nygaard.

Blandt misjonens bortvandrede venner i aarets løp nevner vi: Fru Christiane Berg (enke efter misjonsprest og sogneprest O. Berg), gaardeier Hans Solberg (Oslo), emissær Lars Fugelsø (Nordmøre), grosserer Ingv. Bowitz (Oslo), fru maskinmester Foss (Oslo) og frk. Anna Gulliksen (Lillesand).

b) *Santalistan.* Paa misjonsmarken har der været god fremgang. Der døptes 1130 i 1930, og de døptes tall anslaaes til ca. 18 000. Gledelig synes ikke minst arbeidet aa være paa den nye stasjon Gaorang (Assam) blandt borofolket, hvor der i distriktet blev døpt 300, derav ca. 40 fra en landsby. Og der var ca. 500 i daapsundervisning. Man hadde der 16 boro-eldste i arbeide, fikk bygget 2 kirker — og menigheten bygger og vedlikeholder selv kirkene. Dessuten betaler de over halvdelen av lærernes lønn i skolene. Misjonær Kristiansen som virker her, har ogsaa været meget optatt med oversettelse av lærebøker.

Paa misjonsmarken blev i aarets løp innviet flere kirker — bl. a. i Haraputa en vakker stenkirke 4. mai, hvortil menigheten hadde ydet meget av gaver og frivillig arbeide, og i Rampurhat en mindre kirke 3. august og i Sidpur 28. desbr., bygget av menigheten. Katolikkene var adskillig paatrengende og virksomme flere steder — saaledes i Basetkundi. 27. juli var der takkegudstjeneste i alle misjonens kirker i anledning kirkejubileet i Norge og i anledning 400 aars jubileet for den Augsburgske konfessjon. Der blev optatt offer til reisefond for santalprester, slik at de kan faa anledning til aa delta i de felles lutherske møter i India. Gandhis tilhengere har man tidligere været fri for i Santalistan, men 29. april kom en hel flokk „frivillige" til Rampur Hat, arrangerte folkemøter og begynte agitasjon mot utenlandske varer.

Natten til 4. juli gikk en tung hjemsøkelse over Assamfeltet, idet man hadde et sterkt jordskjelv. Eies hus blev ødelagt og tefabrikkbygningen slog revner. Der kom flere store sprekker i taarn og vegger paa den nye Haraputakirke. I spedalskebyen Saldoha blev kirken og flere hus ødelagt. Ogsaa Dumka kirke led adskillig — samt den nye stasjon Gaorang. Alt dette betyr betydelige utgifter for misjonen.

Skolearbeidet har gaatt godt. Paa pikeskolen paa Maharo, hvor frøknene Anna Jensen og Nancy Diesen virker, var der ca. 225 elever. Man begynte med — foruten skolepenger — ogsaa aa innføre kostpenger for elevene. I lærerinneklassen der hadde man 11 elever — det var det første kull. Gutteskolen paa Kaerabani (Helland) hadde ca. 300 elever. Joema skole fikk det aar et tilskudd av regjeringen. Der var 60 gutter — og i pikeskolen 20. Dessuten mottok en flokk koner undervisning i lesning. 15.-19. oktober blev der holdt et lærerkursus i Benagaria under misjonær Hellands ledelse, hvor der deltok 79 landbyskolelærere. Bibelskolen der (pastor Thu) blev bestemt til aa være 3-aarig, og som elever skal optas skikkede og prøvede menighetsarbeidere, helst med middelskole- og lærereksamen. Den innfødte prest, Jalpa, hadde bibelkursus for eldste i Dinajpur distrikt samlet i Narayanpur.

Man følte i misjonen mangel av arbeidere. Saaledes ønsket man gjerne 2 misjonærer og en innfødt prest til arbeidet blandt bengalerne samt en læge og flere skikkede prester og evangelister til Assam. Hospitals- og lægegjerningen hadde som vanlig stor søkning. Dessverre blev den nye læge, Østergaard, syk, idet hans ene lunge blev angrepet, saa han muligens maa hjem. I spedalskebyen Saldoha (Bagger) var der ca. 300 spedalske.

Hjem fra misjonsmarken reiste misjonsprest Bodding og frue (vendte allerede tilbake ved aarets slutning), misjonsprest Johs. Gausdal med familie og frøknene Laura Lohne, Hildur Milde og Anna Pedersen (syk). Tilbake kom misjonær Eie og frue, fru Dina Nielsen og den nye, søster Karen Wolff.

Tilsynsmann var misjonsprest J. Rosenlund.

Organ: „Santalen“ (kr. 3,00 pr. aar).

VII. DEN NORSKE ISRAELSMISJON.

a) *Hjemlandet.* Fremdeles arbeider denne misjon stille uten synderlig emissærvirksomhet og deltagelse i kappløpet med de andre organisasjoner. Den har sine trofaste foreninger og misjonsvenner, der virker og ofrer. Men saart er det, at det ennu er gaatt saa lite op for vaare menigheter — og visst mange prester — hvad vi skylder „Israel“. Det viser de mange kirker, hvor aldri noen offerdag holdes eller kollekt ydes. Og det er en skam, at misjonens organ skal ha saa faa abonnenter og gaa med underskudd. Hjemmemisjonen i Oslo har fremdeles sitt centrum i Osterhausgaten 3. I slutningen av februar blev søster Margit Berg nødt til aa søke et halvt aars permisjon grunnet stor tretthet. Sekretær Øgreid, som var i byen, overtok arbeidet til slutten av mai. Saa var det stanset, inntil søster Margit overtok det igjen 1. september. Man har samlet barn og voksne til møter samt avlagt husbesøk. 2 ganger i uken samledes kvinneforeningen. 2 vellykkede juletrefester — en for barn og en for voksne — blev avholdt. Hjemmemisjonen er nu lagt under Landsstyret, men har sin egen kasse med søster Margit som kasserer. Kretsmøtet for Oslo krets blev holdt i Tønsberg 28.-29. mai, for Stavanger krets i Sogndal 19.-20. september og for Skiens krets i Skien 13.-14. september. Blandt døde nevner vi: fru pastor von Harling, f. Gjessing (Leipzig), der sammen med sin mann i mange aar virket i misjonens tjeneste, og klokker A. H. Visted (Bergen). Inntekten i 1930 var kr. 65 761,92.

b) *Budapest.* Her har pastor Gisle Johnson fortsatt sitt iherdige og opofrende arbeide med gudstjenester (ogsaa franske), samtalemøter, off. foredrag og utgivelsen av smaaskrifter. Til samtalemøtene samlet han jødiske venner i lokalene inne i byen, hvor bl. a. behandledes emner som „Daapsbevegelsen — hvorledes den skal behandles", „Kristendommen og jødehatet". Der var ogsaa smaa aftensammenkomster hos Johnson privat for 5-9 stk. Ved de off. foredrag, til hvilke der var mange tilhørere, behandlet han emner som: „Glemselens kunst", „God og daarlig nysgjerrighet", „Fordomme", „Slektskap mellem sjele", „Vaar ære" m. fl. En betydelig gave fra Johannes menighet, Oslo, satte ham i stand til aa utgi smaaskrifter, men det gikk sent med trykningen, saa kun 2 utkom: „Folket paa flukt" og „Tanker og baktanker". Mange jøder bad om daap — men Johnson var i høieste grad forsiktig. Han avla flere besøk utenfor Budapest.

c) *Galatz* (Rumenia). Her har frk. Antonia Anniksdal, søster Olga Olausen og evangelisten Isaac Feinstein (jøde) virket. Arbeidet blev som tidligere utført gjennem sykepleie, fattigpleie, konemøter og andre møter og barnearbeide. Fru Feinstein har hatt aftenskole 4 aftener i uken for 55 elever. Den varmhjertede Feinstein begynte utgivelsen av et blad „Prictunal" (vennen), foreløbig hver 2nen maaned og trykt i 1 000 ekspl. Han besøkte Reni før jul og hadde et par møter. Man hadde godt besøkte julefester. Frk. Anniksdal hadde 2 mndrs. permisjon for aa besøke venner i Palæstina. Den største begivenhet var, at man kjøpte eget hus — den samme eiendom, hvor man i omtr. 40 aar har hatt misjonsarbeide. Den nuværende eier ønsket aa selge — og da kunde man risikere aa bli „husville". En god hjelp hadde man ved kjøpet i den norske konsul A. E. Mathisen. Det er en utstrakt tomt, 2 000 m², med vaaningshus, skolebygning, tjenerbolig og vertens lille hus med stor have til. Det kom paa kr. 20-21 000, men der maatte jo adskillige ombygninger og reparasjoner til. Søndag 5. oktober hadde man innvielsesfest i det nyinnredede lokale, som har faatt navnet „Ebeneser". Ca. 230 var tilstede, og de senere møter har været besøkt av ca. 150 eller derover. Der selges bibler og skrifter ved møtene.

d) *Sofia* (Bulgaria). Der foreligger sparsomme meddelelser fra dette sted — kun vet vi, at pastor Glückmann, der selv er jøde, stadig vinner mere og mere inngang blandt sitt folk og er velsett, hvor han ferdes. 12. august inngikk han ekteskap med Ruja Moldjeva (bulg.).

Organ: „Misjonsblad for Israel" (kr. 3,00 pr. aar).

VIII. UNGDOMSMISJONEN.

Det er den tidligere „Sekretærmisjon" der nu er gitt dette navn. Den er ledet av Norges Kristelige Ungdomsforbund, har en komité og arbeider i tilknytning til N. M. S. paa dets mark i Hunan. Komitéens formann er frk. Henny Dons og dens sekretær klokker A. O. Gundersen. Inntekten i 1930 var kr. 9 489,49.

Misjonen understøtter ingeniør Nic. Kiær — betaler hans reiser og lønn. Han kom tilbake til Kina i slutningen av februar og tok fatt i Changsha, hvor han fikk igang bibelkretser for unge menn m. m. Han besøkte ogsaa et par utstasjoner i Changsha distrikt. I mai tok han en tur til Sinhwa og Tungping stasjoner, hvor han holdt møter for ungdommen. I høsthalvaaret var han vesentlig paa Taohwalun, hvor han underviste baade paa Middelskolen og College. Ved middelskolen fikk han satt igang 3 bibelklasser for gutter.

Organ: „Den unges Ven" (kr. 5,00 pr. aar). Utgir ogsaa trykte brever fra Kiær, der sendes foreningene.

IX. DET NORSKE MISJONSFORBUND.

a) *Hjemlandet.* Det er ikke saa meget aa berette utover det, vi meddelte forrige aar. Det var dog et bra arbeidsaar herhjemme. Man antok en ny misjonær, frk. Borghild Frogner fra Kraakstad, for Afrika. 54 menigheter og 39 ungdomsforeninger støttet arbeidet. Man hadde et styre paa 9 menn, hvis formann var C. J. Hagberg. Leder av misjonsarbeidet ellers er Aug. Abell. Aarsinntekten var kr. 43 908,08.

b) *Shensi,* Kina. Ogsaa dette aar var det svært urolig grunnet røvernes herjinger. Det var der ikke lett aa holde større møter. Røverne tok Lungchuchai, saa skolene maatte stenges, og paa stasjonen Shangchow holdt soldatene til. Der var 4 hovedstasjoner og 8 utstasjoner. 11 døptes i aarets løp, og menighetslemmenes tall var 290. Ingen søndagsskoler, men 5 hverdagsskoler med 178 elever. I virksomhet var 4 misjonærer og 11 innfødte arbeidere. Misjonens leder var misjonær Nordmo.

c) *Natal.* Arbeidet gikk jevnt og godt. Man hadde 2 hovedstasjoner — Ekutandaneni og Glendale — og 18 utstasjoner og møteplasser. Der døptes i aarets løp 28 og menighetslemmenes tall var 249. 2 søndagsskoler med 160 og 6 dagskoler med 272 elever var i virksomhet. I misjonens virke var 4 misjonærer og 30 innfødte medarbeidere. Regjeringen lønnet et par lærere. Menigheten ydet noget over kr. 600,00 til selvhjelpen. Misjonens leder var misjonær K. Salvesen.

X. DEN NORSKE KINAMISJON.

a) *Hjemlandet.* Arbeidet gikk under den samme gode tilslutning fra misjonens venner som tidligere aar. De til misjonen knyttede foreninger arbeidet trofast, og der stiftedes et par nye. Gjennem flere personlige bidragsydere fikk man en del større gaver. Sommerstevner blev holdt paa flere steder under god tilslutning. Likeledes holdtes en hel del møter og fester. De fra Kina hjemkomne misjonærer, Sverre Holth og frue og frk. Asta Kvamme, har virket adskillig herhjemme. Dessuten flere andre (Gornitzka, Asp). Misjonshjemmet „Shansi" paa Roa var aapent fra april til oktober under fru L. Støps ledelse. Og det var besøkt av misjonsvenner og de hjemmeværende misjonærer. Hovedkomitéens formann er fremdeles Albert G. Lunde og dens sekretær Johs. Gulbrandsen. Aarets inntekt var kr. 58 635,47, hvortil kommer specielle gaver til misjonshjemmet kr. 4 400,00 — tilsammen kr. 63 035, 47, ca. kr. 500,00 mindre enn i 1929.

b) *Shansi provins i Kina.* Paa feltet i Shansi gikk arbeidet i hele 1930 uten større hindringer. Fornyelses- og vekkelsesbølgen i 1929 fortsatte for en del ogsaa i 1930. Menighetsarbeidet blev ført frem til større selvstendighet og friskere liv. Og de kristne bar villig en del av de økonomiske byrder. Skolearbeidet maatte, grunnet myndighetenes holdning, innskrenkes, men man drev i stedet paa med søndagsskoler. Der blev virket ved teltmisjon, markeds- og husbesøk, besøk i landsbyer, stevner og bibeluker. En mengde traktater — i Linhsien distrikt ca. 40 000 — er utdelt, og mange bibeldele solgt. Der var 21 misjonærer. Misjonen hadde 8 hoved- og 4 utstasjoner med 513 menighetslemmer. Der var 27 innfødte arbeidere. I 1930 døptes 43. Tilsynsmann var Nils Engebretsen.

Organ: „Kinamisjonæren" (kr. 2,00 pr. aar).

XI. DEN FRIE VESTLANDSKE KINAMISJON.

Fra denne den minste misjonsorganisasjon har det været umulig, tross henvendelse, aa faa noen oplysninger. Den hadde kun en utsending, frk Ellen Søyland, der virket i byen Ping-Ting-Clow i Shansi provins. Hun kom hjem i 1930 og døde i 1931. Om misjonen fortsetter ved innfødte, der støttes, er ubekjent. Der er, saavidt vites, ingen ny arbeider antatt i frk. Søylands sted.

XII. FRELSESARMEENS HEDNINGEMISJON.

Vi savner de nødvendige oplysninger iaar om dette internasjonale misjonsarbeide. Vi henviser til hvad der er sagt i oversikten for 1929. Der er neppe noen synderlig forandring.

Organ: „Krigsropet" (kr. 8,00 pr. aar).

XIII. „FORENINGEN KVINNELIGE MISJONSARBEIDERE" I NORGE. K. M. A.

a) *Hjemlandet.* Der er ikke saa meget aa berette om virksomheten herhjemme. Som nevnt tidligere understøtter den — foruten en kvinnelig utsending blandt lappene i Tysfjord — frk. Bodil Biørns arbeide i Syria og støtter Santalmisjonen. Hver av disse hadde sin komité med frk. Marie Anker som formann for det hele. Sekretær og kasserer var frk. Marie Sten, der ogsaa reiste og virket en del. Møter blev gjerne holdt i Trefoldighets menighetshus, Oslo, en gang om maaneden. En felles møtedag for Nordens K. M. A. hadde man 30. november. Der var ca. 700 K. M. A.-medlemmer rundt i vaart land, der alle hører med til „bønnekjeden". Og der arbeides gjennem flere foreninger. Inntekten til misjonen i Syria og Santalmisjonen var kr. 9 786,00.

b) *Syria.* I byen Aleppo har frk. Bodil Biørn fortsatt sitt trofaste og opofrende arbeide, og hun kunde i aaret feire sitt 25 aars jubileum som misjonær. Hun besøker stadig de store derværende (armeniske) flyktningsleirer, hvor tusener frister en kummerlig tilværelse. Og stadig kom der nye flokker av armeniere, saaledes en hel del deportert fra Tyrkiet (1930), der for annen gang maatte forlate sine hjem og eiendele. Tyrkerne tok fra dem deres marker, hus, kveg — ja kornet de hadde høstet. Frk. Biørn maatte hjelpe en hel del av disse „halvnakne" og kjøpe brukte klær til dem. Hun har et hjem for syke og underernærte barn (14), driver ellers med møter og undervisning med en bibelkvinne som hjelper — og begynte midt i oktober en aftenskole med 23 elever — mest gifte koner — ved en lærerinne.

Organ: „Kvinnelige misjonsarbeidere" (kr. 1,50 pr. aar).

XIV. LÆRERINNENES MISJONSFORENING.
(L. M. F.)

Aarsberetning og regnskap gaar som vanlig fra oktober til oktober — altsaa 1. november 1930—31. oktober 1931. Landsmøtet blev holdt i Trondheim. Man enedes der om aa underholde en ny kvinnelig arbeider paa Vest-Madagaskar. Foreningens medlemsantall var 1454. Derav er 105 æresmedlemmer. Der innmeldtes 44 i aarets løp, 33 utmeldtes, 3 er reist til misjonsmarken, og 18 er døde. Blandt de siste nevner vi frk. Petrine Essendrop (Oslo), frk. Anna Western (Hønefoss) og frk. Elisabeth Godal (Solbergelven, før Madagaskar). Man hadde 35 grupper herhjemme og 340 spredte medlemmer. Grupper finnes ogsaa i Kina, Santalistan og paa Madagaskar. L. M. F. har 39 solstraaleforeninger (barneforeninger), der ogsaa har sitt eget lille blad.

L. M. F. underholder: I Zululand frk. Emilie Larsen (N. M. S.), f. t. hjemme, samt yder et aarlig bidrag til frk. Caroline Astrup (Schreudermisjonen). Paa Madagaskar: Frk. Kari Lavik og de innfødte lærerinner Elisabeth og Ranoro (alle N. M. S.). I Kina: Frøknene Villa Vinsnes og Barbra Stabell (N. M. S.) og frk. Aagot Bjørnstad (Kinaforbundet). I Santalistan: Frk. Nancy Diesen.

N. M. F.'s bønnedag er som tidligere siste lørdag i maaneden. Det er tilsluttet „Norsk Misjonsraad", og dets representant der er frk. Elvine Olsen. Og det staar som ledd i „Norske Kvinners Nasjonalraad" med frk. Dora Westergaard (Bergen) og fru Kissi Eggen (Drammen) som representanter. Frk. Henny Dons var formann og frk. Aagot Rognaas kasserer. Aarsinntekt var kr. 27 046,60. Til underhold av ovennevnte kvinnelige misjonærer blev ydet kr. 17 113,00. Dessuten kr. 1000,00 til Misjonsskolen for kvinner.

Organ: „Misjonshilsen" (kr. 2,00 pr. aar).

XV. SYKEPLEIERSKENES MISJONSRING.

Aaret var et godt arbeidsaar, og inntekten steg til kr. 3 631. Der kom i aarets løp 30 nye medlemmer til, saa det samlede medlemsantall blev 326. Dessuten 52 misjonssøstre, der staar som æresmedlemmer. S. M. R. har 7 grupper, nemlig i Oslo, Hamar, Stavern og omegn, Stavanger, Haugesund, Bergen og Trondheim. De øvrige medlemmer er spredt utover det hele land. Hvor det er grupper, kommer søstrene sammen en gang i maaneden, som regel hver første lørdag, som er den felles bønnedag, til opbyggelig samvær med bønnemøte. Man lønnet søster Borgh. Magnussen (N. M. S.), Zululand — dessuten en kinesisk sykepleieelev ved Sinhwa hospital, Kina. Formann var søster Johanne Høeg, Oslo.

Som organ benyttedes „Lægemisjonæren“ (kr. 5,00 pr. aar).

XVI. DE NORSKE BAPTISTERS KONGOMISJON.

a) *Hjemlandet.* Der er intet særskilt aa nevne utenfor det som er berettet foregaaende aar. Misjonen hadde i 1930 en inntekt av kr. 18 602,12.

b) *Kongo.* Virksomheten utføres i den nordlige del av Belgisk Kongo i et distrikt — Bas Ville — bebodd av 4 stammer med hver sitt sprog. Der er ca. 50 000 innfødte. Man har, som nevnt tidligere, 2 stasjoner — Bondo og Monga. Paa disse stasjoner var der i skolene 200 gutter og en del piker. Dessuten ca. 600 i landsbyskolen. Menighetslemmenes tall var ca. 1 400, og der var mange daapslærlinger. I virksomhet var 9 misjonærer og 50 evangelister eller medhjelpere. Der øves megen sykepleie og 3-400 hjelpes hver dag. Man har en liten sykestue og et lite apotek. Fru Fotland driver en liten stasjon for barnepleie for den belgiske stats regning.

Organ: „Banneret“ (kr. 7,00 pr. aar).

XVII. DEN NORSKE EVANGELISK-LUTHERSKE FRIKIRKES KINAMISJON.

a) *Hjemlandet.* Beretningen gaar som vanlig fra 1. juli 1930 til 30. juni 1931. Der arbeides og innsamles i alle menigheter (56) til misjonen, og en del kvinneforeninger er i virksomhet. Komitéen, der bestaar av 5 medlemmer, har hatt 4 møter i aarets løp. Dens formann er forstander Johs. G. Jensen (Halden), og som nytt komitémedlem i stedet for forstander O. Vatne, der frabad sig gjenvalg, valgtes forstander Malmedal. Komitéen antok som ny arbeider for Kina frk. Solveig Heimdal, Kristianssand. For misjonen har forstander T. Lillestølen virket 5½ maaned, eldste Gunnar Eikeland 1½ og forstander Petter Bye 4-5 mdr. Den hjemmeværende misjonær Hannisdal har virket meget. Flere misjonsstevner har været avholdt — især paa Sørlandet — og 1 000 misjonsbøsser er utdelt. Blandt døde i aarets løp nevner vi: Misjonær Jakob Kvalsvik (Kina) død i Sarpsborg, forstander Erik Ambjør, død under besøk i Amerika, og evangelist Josef Nilsen (Holmestrand). Aarets inntekt var kr. 28 648,44.

b) *Kina.* Beretningen for misjonsmarken i provinsen Shansi gaar fra 1. april 1930 til 31. mars 1931. Aaret var meget urolig og prøvsomt. Det begynte med halv beleiring av byen Hsingan, hvor man vesentlig driver virksomhet. Store flokker av røvere holdt til et stykke fra byen paa alle kanter, veiene var utrygge, og der var liten tilførsel av matvarer. Saa blev det hel beleiring med røverbander ved dag og natt og misjonsstasjonen i ildlinjen næsten i 2 maaneder. Og det vedblev aa være utrygt maaned efter maaned til aarets siste dag (31. mars). Misjonærene blev dog bevart, hadde mat og kunde forkynne Guds ord i byen, i gatekapellet og besøke hjemmene. I lengere tid var det umulig aa samle de kristne til fellesmøter, da byportene var stengt. Efter beleiringen var over, og de nye soldater kommet, flyttedes hele virksomheten til den vestlige forstad — det nye sted — hvor byggearbeidet, undtagen kirken, er ferdig. Man tenker nemlig aa selge eiendommen i byen. Menigheten i Hsingan er blitt formelt organisert, idet eldste er innviet, og diakoner innsatt. Traktater utdeltes i tusenvis, og man fikk en søndagsskole i gang med 30 elever. Arbeidet i Hanyen by maatte foreløbig opgis, og i Hengkow blev arbeidet sterkt hindret av røversoldater som bodde paa stasjonen i maaneder. Menighetslemmenes tall var 51 — hvorav 11 barn av kristne foreldre. Ut kom de tidligere arbeidere misjonær Hannisdal og frue, frk. Sigfrid Myklebust — og som ny frk. Solveig Heimdal. Misjonens leder var misjonær O. A. Sommersnes.

Organ: „Budbæreren" (kr. 6,00 pr. aar).

XVIII. MISJONSBESTYRELSEN FOR YTRE MISJON INNEN DEN BISKOPELIGE METODISTKIRKES AARSKONFERANSE I NORGE.

Virksomheten er internasjonal, og det meste av misjonsinntektene gaar til metodistenes misjonsselskap i New York. Der arbeides for misjonen i omtrent alle 58 menigheter og i ligaene i Norge. Man har dog ogsaa litt „norsk" misjon, idet Serine Løland i Kina underholdes. Der blev dessuten gitt understøttelse til „Fyrtaarnet" i Afrika, til søster Bjørklund (Rhodesia) samt innfødte i Afrika og India. „Man ønsker dog nu, at alle penger som samles i det kommende aar (1931-32) til misjonsselskapet i Amerika, udelt maa gaa til arbeidet paa vaar kirkes ytre misjonsfelter." Til utdannelse som misjonær har man antatt frk. A. Nilsen. En misjonsbrosjyre i et antall av 2 000 ekspl. blev utgitt av Epworthligaen. Fra en giver i Bergen fikk man et gavebrev paa kr. 5 000,00 til misjonen i Kina. Regnskapet gaar fra 1. juli 1930 til 30. juli 1931, og inntekten var kr. 14 690,00. Pastor Einar Karlsen var formann og sekretær, og Paulli Sørensen kasserer.

Organ: „Kristelig Tidende" (kr. 8,00 pr. aar).

XIX. NORGES FRIE EVANGELISKE HEDNINGEMISJON.

Det blir siste aar at „Norvegia Sacra" kommer til aa ha denne overskrift for denne misjon. For fremtiden vil jeg komme til aa benevne den

„Pinsevennenes misjon" eller „Spredt misjon". Man vil huske at selskapet blev sprengt som saadant foregaaende aar (1929) grunnet Barratts bibelske forstaaelse. Det var nemlig blitt klart for ham at det var de enkelte menigheter som skulde utsende og underholde misjonærene — ikke noe selskap eller misjonsraad. Det vakte jo en del røre i pinsemenighetene og ute blandt misjonærene paa markene. Enkelte menigheter med deres forstandere syntes aa ville fortsette paa den gamle maate — likeledes de fleste misjonærer — mens andre gikk over til Barratts syn. Bl. a. syntes Bergens menighet med forstander Bergsfjord aa være imot. Paa et møte av N. F. E. H. 25.-26. mars fattet man en resolusjon angaaende „misjonssakens nuværende stilling" saalydende: „Da de uttalelser som nu foreligger fra samtlige misjonærer i det store og hele gaar ut paa at de ikke er enig i den nye misjonsplan, og da særlig forholdene for Kongos vedkommende for nærværende iflg. de gjeldende lover nødvendiggjør et raad eller en misjonskomité med det gamle navn, og da stemningen blandt menigheter og vennegrupper bortover vaart land heller ikke i større grad har sluttet sig til den nye plan, men ønsker at misjonærene fremdeles skal fortsette som hittil, finner misjonsraadet som sin plikt, iallfall foreløbig, aa fortsette, inntil stillingen maatte vise, om en forandring var almen ønskelig blandt pinsevennene og de øvrige misjonsvenner som hittil har støttet vaart arbeide".

Men ved flere nye skrivelser til menighetene og misjonærene syntes man efterhvert aa gaa over til Barratts syn, „at det er menighetene sammen med den Helligaand som skal utsende misjonærer og ikke et raad". Og ved et menighetsmøte i Filadelfia i Oslo 9. august 1930 blev Barratt gitt enstemmig tillitsvotum m. h. t. sitt forslag. Menigheten var villig til aa overta Kongomisjonen og dens misjonærer, saafremt Tollefsen (lederen) innvilget deri og N. F. E. H. var villig til aa overdra stasjonen. Den bestemte sig ogsaa til aa støtte misjonær Cornelius's underhold i India. M. h. t. misjonær Trældals misjon i Chopda, vilde man ikke fortrenge ham fra samme, hvis han kan sikre de 8 000 kroner som skyldes paa eiendommen og samle midler til utreisen (han var hjemme) og sitt ophold. Hvis han opgir tanken paa aa reise ut, vil det komme under overveielse hvorvidt Cornelius kan overta stasjonen eller ikke. Frøknene Valborg Valla og Maren Iversen, India, skulde fremdeles hjelpes, og man vilde samle inn efter beste evne til frk. Østreng, Swaziland. De der fremdeles vil fortsette tilknytningen til det gamle raad, blir ikke hjulpet. 10 % av alt der kommer inn til hedningemisjonen (uten aa være bestemt for en eller annen misjonær), skal legges til side for aa møte ekstraordinære utgifter, f. eks. misjonærers hjem- og utreiser. Menigheter som ikke har valgt noen bestemt misjonær for sine gaver, kan sende dem til O. Ekornes, Jarveien 11, Lilleaker. Likesaa private personer der vil støtte saken.

Det har dog ikke været saa lett aa faa klarhet i alle enkeltheter, og jeg maa vente med det til næste aar (1931). Likeledes med arbeidet paa de forskjellige marker. Kun kan nevnes at enkelte menigheter eller flere isammen gikk i gang med aa anta og underholde sin misjonær. Vi nevner saaledes i farten: Frk. Borghild Nordlie, India, der understøttes av Ballangens og Lofotens pinsemenigheter, og hvis kasserer er P. Sivertsen, Narvik. Fru Dagny Gulbrandsen, Kina, menigheten paa Grorud. Kasserer Kaia Berge. Frk. Rakel Edwardsen, (Banda), India, menigheten paa Kongsberg. Kasserer kontorist O. Langerud. Misjonær Arthur Cornelius, India, av menighetene i Skarnes, Austvatn, Sand og „Berøya" (Odalen). Pengene sendes gjennem ovenn. Ekornes. Fyldigere meddelelser i kommende aarsoversikt.

Organ: „Korsets Seir" (kr. 7,00 pr. aar).

XX. DEN NORSKE ALLIANSEMISJON.

a) *Hjemlandet.* Denne misjon, den tidligere Tsjilimisjon, er en sammenslutning av menn og kvinner fra forskjellige vennegrupper i vaart land med det maal aa bringe evangeliet til Kina — men man støtter ogsaa arbeide i Palæstina, Argentina og Brasilia. 2.-9. februar holdtes bibeluke i Hausmannsgatens bedehus, Oslo, hvor evangelist A. Bjerkreim, advokat Halbo og redaktør, sekretær Hjelm-Larsen var talere, og 24.-31. november hadde man takksigelses- og innsamlingsuke i Oslo. Paa Vikens ungdomsskole pr. Gjøvik hadde man et større sommerstevne 11.-14. juli. De hjemmeværende misjonærer — fru Hannestad og frk. Ystrøm — virket meget for misjonen paa Sørlandet og i Østfold. Eiendommen paa Stabekk blev solgt, da den ikke lenger passet for arbeidets behov, og man har tenkt paa kjøp av en gaard i Oslo. Man antok 4 nye misjonærer: Frk. Synnøve Helland, Erling Melaaen, Bernh. Norland og Olav Skagen. Blandt misjonens bortvandrede venner merker vi oss redaktør Carl Ystrøm og enkefru B. Hverven. Inntekten var kr. 66 010,18. Sekretær var H. Hjelm-Larsen.

b) *Kina.* Der virkes i provinsen Chahar (het før Tsjili) og Hopej. Man hadde ikke nevneverdige uroligheter av røvere eller borgerkrig. Men det blev daarlig høst, især i Kalgan og omegn, og der hersket adskillig nød blandt folket. Der var gode arbeidskaar og adskillig fremgang. Mange kom til møtene, og „dørene var aapne og anledningene rike". Paa den nye stasjon, Hoai An, var der stor tilstrømning. De innfødte arbeideres tall øket, og man sendte 5 unge kinesere for aa utdannes ved en bibelskole. For virksomheten i Shang Pu (fru Hannestad), nær Kalgan, kjøpte man en centralt beliggende eiendom, som med reparasjoner vilde komme paa ca. kr. 6 000. Lokalet og evangelistboligen i Ta Pai Yang brendte, og alt innbo strøk med. Flere landsbyer er aapnet i aarets løp for virksomhet. Der blev en maaned fra 27. mars holdt bibelkursus i Kalgan for 23 evangelister og bibelkvinner — og en stund før jul var det kursus for kvinner i Lungmen. Misjonen drev foruten den vanlige preken og undervisning ogsaa teltmisjon, søndagsskole og virke i Kalgan fengsel — og der selges tusener av bibeldele. I Chi Chang behandlet diakon Alfsen ca. 1 000 syke. Hjem reiste frøknene Rachel Ystrøm og Guri Odden. Ut kom fru doktor Hannestad og frk. Synnøve Helland (ny).

c) *Jerusalem.* Her har misjonær S. Bjørnes og frue virket som tidligere. De har et litet lokale, hvor møter holdes flere ganger i uken og særlig besøkes av barn og unge. Misjonær Magnus Stokkevaag reiste hjem.

Organ: „Misjonsvennen“ (kr. 2,00 pr. aar).

NECROLOGIUM.

Misjonsprest *Karl L. Titlestad,* sønn av misjonsprest Lars Martin T., var født paa Ekombe misjonsstasjon, Zululand, 12. desember 1898. Han var hjemme i Norge med sine foreldre 1904-06, og begynte saa paa engelsk skole i Durban og bodde paa Hjemmet for misjonærenes barn. Drevet av tidlig bevisst misjonskall, kom han i 1912 til Norge og tok middelskoleeksamen paa Kongsgaard skole i Stavanger 1914. Saa gikk han paa Kristelig Gymnasium og tok artium 1917 — og teologisk embedseksamen fullførte han høsten 1922 og praktikum høsten 1923. Han blev ordinert i Oslo av biskop Lunde 16. desember (1923) og avreiste straks efter via England til Syd-Afrika.

I 1923 hadde han, mellem den teologiske og praktiske eksamen, et kort kursus i medisin ved Livingstone College og i pedagogikk ved Oxford universitet. Og efter sin ankomst til Syd-Afrika tok han den høieste lærereksamen ved universitetet i Maritzburg. Saa bestyrte han lærerskolen paa Umpumulo fra begynnelsen av 1925 til sin død 20. mai 1930.

Titlestad var rikt utrustet. Han hadde betydelige kunnskaper og var overmaate praktisk anlagt og dreves av iver i arbeidet. Og alt hans arbeide bar preg av lyst sinn og en sterk frimodighet. Det var et smertelig tap N. M. S. led ved hans tidlige bortgang.

Misjonsprest *Lars Stueland* var født i Kvinnherad 14. desember 1843, hvor hans far var gaardbruker, og han deltok i gaardsarbeidet. Han gjennemgikk Misjonsskolen i Stavanger 1864—69 og reiste i mars 1869 ut til Madagaskar. Veien blev lagt om Zululand, hvor han 16. juli s. aar blev ordinert av biskop Schreuder. Han ankom til Tananarive 1. september og studerte sproget til juni 1870. I 1870 begynte han misjonsarbeide paa Alakamisy — mellem Betafo og Ambohimasina — hvor han var til mai 1871. Saa anla han Fandriana stasjon, som han bestyrte 1871-87. Efter aa ha været hjemme 1887-90, var han bestyrer av et gutteasyl i Tananarive, medlærer ved en skole og prekte efter tur i stasjonskirken. Grunnet alvorlig sykdom, maatte han reise hjem 1894. De siste aar bodde han hos sin svigersønn, pastor Mannsaaker, og døde paa Voss 28. august 1930.

I det madagassiske sprog utførte han adskillig litterært arbeide. Han redigerte „Mpamangy“ 1890-93, utgav et foredrag om barneopdragelse, en lærebok i norsk for madagassere, en fortellingsbok „Hvile“, samt oversatte og forfattet en del salmer. For L. Dahles „Folklore“ skrev han efter opfordring om „Forlovelses- og bryllupsskikker“ hos madagasserne og om „Grave, gravbygning og begravelsesskikker“.

Stueland var en dyktig og kunnskapsrik mann, flink leder, og han la en solid grunn for misjonsarbeidet paa Fandriana stasjon.